

KÜLTÜR

JOURNAL OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE STUDIES

КУЛТУРК

كولتورك

☞ **TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI DERGİSİNDEKİ SÖZLÜ ANLATIM TÜRLERİ KONULU
MAKALELER BİBLİYOGRAFYASI**

Studies on Oral Narrative Types in Turkish Folklore Research

Göktuğ Kazım AKBULUT

☞ **MEVLİD TÜRÜNÜN SON ÖRNEKLERİNDEN: RÜŞDÎ'NİN MEVLİDÜ'N-NEBÎSİ**

From the Last Examples of the Mawlid Genre: Rushdî's Work Titled Mawlid Al-Nabî

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

☞ **BABARAHÎM MEŞREB'İN PİRİ HİDÂYETULLAH ÂFÂK HOCA**

The Pîr of Babarahîm Mashrab: Hidâyetullah Âfâk Khoja

Orsolya SARAÇ

☞ **ARAPÇA-TÜRKÇE MANZUM SÖZLÜKLERDEN TÜRK Ü TÂZÎ VE HAKKINDA
YAYINLANAN BİR MAKALE ÜZERİNE BAZI TESPİT VE TEKLİFLER**

Some Findings and Suggestions on an Article Published About one of the Arabic-Turkish Verbal Dictionaries: Türk ü Tâzî

Doç. Dr. Muhittin TURAN

☞ **İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_O0043'TE KAYITLI
ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ**

*Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library's Poetry Collections with the Fixture Number BEL_YZ_O0043 and its
Arrangement According to the MESTAP*

Arş. Gör. Ekim Ortaç ULUDÜZ

☞ **TEVFİK FİKRET'İN ŞİİRLERİNDE EN SIK GEÇEN ON KAVRAM VE BUNLARDAN
“HAYAT”IN KAVRAM ALANI**

The Ten Most Frequent Concepts in Tevfik Fikret's Poems and “Life”'s Conceptual Field

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

KÜLTÜR

E-ISSN: 2757-5667

كولتورك

SAYI / ISSUE: 4 – KIŞ (ARALIK) / WINTER (DECEMBER) 2021

İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

KÜLTÜR

JOURNAL OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE STUDIES

E-ISSN: 2757-5667

Yılda iki sayı yayımlanır. / Biannually

Yaz (Haziran) - Kış (Aralık) / Summer (June) - Winter (December)

Hakemli Dergi

Sayı 4 / Issue 4

İstanbul

Kış (Aralık) 2021 / Winter (December) 2021

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

KÜLTÜR

JOURNAL OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE STUDIES

Y
I
L
2
YEAR

S
A
Y
I
4
ISSUE

• **Editörler / Editors-in-Chief**

Dr. Mehmet Fatih Köksal

m.koksal@iku.edu.tr

Dr. Emre Berkan Yeni

e.yeni@iku.edu.tr

Harun Coşkun

h.coskun@iku.edu.tr

İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ataköy 7-8-9-10, E5 Karayolu Üzeri Ataköy Yerleşkesi, 34158 Bakırköy/İstanbul

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulturk>

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

KÜLTÜR

JOURNAL OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE STUDIES

● Sayı 4 / Issue 4

Kış 2021 / Winter 2021

Sahibi / Owner

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı Adına
On Behalf of the Department of Turkish Language and Literature

Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Fırat Üniversitesi, Türkiye
Fırat University, Turkey

Prof. Dr. Ahmet KARTAL

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
Eskişehir Osmangazi University, Turkey

Prof. Dr. Alfiya YUSUPOVA

Kazan Devlet Üniversitesi, Tataristan
Kazan State University, Tatarstan

Prof. Dr. Benedek PÉRI

Eötvös Lorand Üniversitesi, Macaristan
Eötvös Lorand University, Hungary

Prof. Dr. Fatih KİRİŞÇİOĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Türkiye
Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Turkey

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Istanbul University, Turkey

Prof. Dr. Kadırali KONKOBAYEV

Kırgızistan-Türkiye Manas Üni., Kırgızistan
Kyrgyzstan-Turkey Manas Üni., Kyrgyzstan

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye
Istanbul Kültür University, Turkey

Prof. Dr. Muharrem KAYA

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., Türkiye
Mimar Sinan Fine Arts Üni., Turkey

Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Ankara Üniversitesi, Türkiye
Ankara University, Turkey

Prof. Dr. Ömür CEYLAN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye
Izmir Katip Çelebi University, Turkey

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
Hacettepe University, Turkey

Prof. Dr. Şuayip KARAKAŞ

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
Istanbul Aydın University, Turkey

Prof. Dr. Vahit TÜRK

İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye
Istanbul Kültür University, Turkey

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahat ÜSTÜNER

Fırat Üniversitesi, Türkiye
Fırat University, Turkey

Prof. Dr. Ali İhsan ÖBEK

Trakya Üniversitesi, Türkiye
Trakya University, Turkey

Prof. Dr. Aynur KOÇAK

Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Yıldız Technical University, Turkey

Prof. Dr. Beyhan KESİK

Giresun Üniversitesi, Türkiye
Giresun University, Turkey

Prof. Dr. Edith Gülçin AMBROS

Viyana Üniversitesi, Avusturya
University of Vienna, Austria

Prof. Dr. Funda KARA

Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Atatürk University, Turkey

Prof. Dr. Hanife KONCU

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üni., Türkiye
Mimar Sinan Fine Arts Uni., Turkey

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH

Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Erciyes University, Turkey

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL

Gaziantep Üniversitesi, Türkiye
Gaziantep University, Turkey

Prof. Dr. Mariya ÇERTİKOVA

Katanov Hakas Devlet Üniversitesi, Hakasya
Katanov Hakas State University, Khakassia

Prof. Dr. Marufjan YOLDOSHEV

Ali Şir Nevayi Üniversitesi, Özbekistan
Ali Şir Nevayi University, Uzbekistan

Prof. Dr. Mehmet AÇA

Marmara Üniversitesi, Türkiye
Marmara University, Turkey

Prof. Dr. Melek ÖZYETGİN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Yıldız Technical University, Turkey

Prof. Dr. Mesut ŞEN

Marmara Üniversitesi, Türkiye
Marmara University, Turkey

Prof. Dr. Murat CERİTOĞLU

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye
İzmir Katip Çelebi University, Turkey

Prof. Dr. Mustafa KURT

Gazi Üniversitesi, Türkiye
Gazi University, Turkey

Prof. Dr. Mustafa ÖNER

Ege Üniversitesi, Türkiye
Ege University, Turkey

Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH

Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Erciyes University, Turkey

Prof. Dr. Mücahit KAÇAR

İstanbul Üniversitesi, Türkiye
Istanbul University, Turkey

Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT

Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Türkiye
Ankara Hacı Bayram Veli Uni., Turkey

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Erciyes University, Turkey

Prof. Dr. Nihayet ARSLAN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
Yıldız Technical University, Turkey

Prof. Dr. Orhan KURTOĞLU

Ankara Hacı Bayram Veli Üni., Türkiye
Ankara Hacı Bayram Veli Uni., Turkey

Prof. Dr. Osman HORATA

Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
Hacettepe University, Turkey

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Türkiye
Kırşehir Ahi Evran University, Turkey

Prof. Dr. Seysenbay KUDASOV

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Kazakistan
Ahmet Yesevi University, Kazakhstan

Prof. Dr. Şaban DOĞAN

İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye
İzmir Katip Çelebi University, Turkey

Prof. Dr. Ülkü ELİUZ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
Karadeniz Technical University, Turkey

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

Maltepe Üniversitesi, Türkiye
Maltepe University, Turkey

KÜLTÜR Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi'nin tarandığı dizinler:

İslam Araştırmaları Merkezi

Asos İndeks

Google Scholar

Index Copernicus

Eurasian Scientific Journal Index

Bielefeld Academic Search Engine

Türk Eğitim İndeksi

*Directory of Research Journals
Indexing*

Bu Sayının Hakemleri / Referees Of This Issue

Prof. Dr. Nesrin BAYRAKTAR ERTEN
Hacettepe Üniversitesi
Hacettepe University

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Kırşehir Ahi Evran University

Prof. Dr. Müjgan ÇAKIR
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Mimar Sinan Fine Arts University

Prof. Dr. Şener DEMİREL
Fırat Üniversitesi
Fırat University

Prof. Dr. Ali DUYMAZ
Balıkesir Üniversitesi
Balıkesir University

Prof. Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER
Ankara Üniversitesi
Ankara University

Prof. Dr. Abdülmecit İSLAMOĞLU
Ankara Üniversitesi
Ankara University

Prof. Dr. Beyhan KANTER
Mardin Artuklu Üniversitesi
Mardin Artuklu University

Prof. Dr. Turgut KOÇOĞLU
Erciyes Üniversitesi
Erciyes University

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
İstanbul Kültür Üniversitesi
İstanbul Kültür University

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
Fırat Üniversitesi
Fırat University

Prof. Dr. Vahit TÜRK
İstanbul Kültür Üniversitesi
İstanbul Kültür University

Makalelerde ifade edilen fikir ve görüşlerle ilgili her türlü sorumluluk yazarlara aittir. Yayın hakları **KÜLTÜR**'e aittir. Yayımlanan yazılar **KÜLTÜR**'ün yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayımlayıp yayımlamamakta serbesttir.

All kinds of responsibilities regarding the ideas and opinions expressed in the articles belong to their authors. Publishing rights belong to **KÜLTÜR**. No part of this publication shall be produced in any form without the written consent of the **KÜLTÜR**. The Editorial Board the final decision to publish articles.

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Türk Folklor Araştırmaları Dergisindeki Sözlü Anlatım Türleri Konulu Makaleler Bibliyografyası..... 11-70

Studies on Oral Narrative Types in Turkish Folklore Research

Göktuğ Kazım AKBULUT

Mevlid Türünün Son Örneklerinden: Rüşdî'nin Mevlidü'n-Nebî'si 71-108

From the Last Examples of the Mawlid Genre: Rushdi's Work Titled Mawlid Al-Nabî

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL

Babarahîm Meşreb'in Pîri Hidâyetullah Âfâk Hoca 109-129

The Pîr of Babarahîm Mashrab: Hidâyetullah Âfâk Khoja

Orsolya SARAÇ

Arapça-Türkçe Manzum Sözlüklerden Türk ü Tâzî ve Hakkında Yayınlanan Bir Makale Üzerine Bazı Tespit ve Teklifler 131-186

Some Findings and Suggestions on an Article Published About one of the Arabic-Turkish Verbal Dictionaries: Türk ü Tâzî

Doç. Dr. Muhittin TURAN

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Yz_O0043'te Kayıtlı Şiir Mecmuası ve MESTAP'a Göre Tasnifi..... 187-220

Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library's Poetry Collections with the Fixture Number BEL_YZ_O0043 and its Arrangement According to the MESTAP

Arş. Gör. Ekim Ortaç ULUDÜZ

Tevfik Fikret'in Şiirlerinde En Sık Geçen On Kavram ve Bunlardan "Hayat"ın Kavram Alanı..... 221-239

The Ten Most Frequent Concepts in Tevfik Fikret's Poems and "Life"s Conceptual Field

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları..... 241

**TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI
DERGİSİNDEKİ SÖZLÜ ANLATIM
TÜRLERİ KONULU MAKALELER
BİBLİYOGRAFYASI***
STUDIES ON ORAL NARRATIVE
TYPES IN *TURKISH FOLKLORE*
RESEARCH

Göktuğ Kazım AKBULUT

İstanbul Kültür Üniversitesi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

E-posta: kazimakbulut24@gmail.com

Orcid: 0000-0001-7468-5645

Öz

Anlatma ve dinleme ihtiyacı, insanlığın başlangıcından günümüze kadar süreklilik göstermektedir. Bu ihtiyaçlara binaen her dönem, kendi kültürel ortamını yansıtan sözlü anlatım türleri oluşmaktadır. Bu bağlamda hızla küreselleşen dünyada, Türk kültürünü yansıtan sözlü anlatım türlerinin korunması, saptanması ve gün yüzüne çıkarılarak aktarılması gerekmektedir. Çünkü milletlerin geleceklerinde, bugünün ve dünün kültürel değerleri önemli rol oynamaktadır. Belirtilenlerden hareketle çalışmada, 1949 ile 1980 yılları arasında çıkarılan ve otuz bir yıl Türk halk kültürüne hizmet eden Türk Folklor Araştırmalar dergisinde yayımlanmış mitoloji, efsane, masal, destan, menkabe, halk hikâyesi, memorat, fıkra, tekerleme, türkü, bilmece ve atasözleri üzerine yapılan çalışmaların bibliyografik künyelerine yer verilmiştir. Dergi, Türk folkloru ve Türk halk edebiyatına kaynaklık eden önemli bir süreli yayındır. Bu bağlamda yapılan bibliyografya çalışmasıyla alan araştırmacılarına hizmet etmek ve yapılacak çalışmalara fayda sağlamak amaçlanmıştır.

Bibliyografyada, başlığı içerisinde doğrudan masal, efsane ve diğer anlatı türlerinin isimlerinin bulunduğu çalışmaların künyeleri ile sözlü anlatım türleriyle ilgili olmakla birlikte başlığında tür adı geçmeyen çalışmaların künyelerine de yer verilmiştir. Bibliyografyada bulunan künyeler, "Mitoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Efsane Üzerine Yapılan Çalışmalar" vb. başlıklar altında tasnif edilerek, uluslararası kaynak gösterme yöntemlerinden APA'ya göre düzenlenmiş ve yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Bibliyografya çalışmasında bulunan künyelerde çalışma isimlerinin imlasına müdahale edilmemiştir.

Anahtar kelimeler: *Türk Folklor Araştırmaları* dergisi, bibliyografya, sözlü anlatım türleri.

Abstract

The need to tell and listen is continuous from the beginning of humanity to the present day. Based on these needs, each period consists of oral expression types that reflect their own cultural environment. In this context, in a rapidly globalizing world, the types of oral expressions reflecting Turkish culture should be preserved, identified and transmitted to the surface. Because in the future of nations, the cultural values of today and yesterday play an important role. Based on the stated ones, the study included bibliographic book tags of studies on mythology, mythology, fairy tales, epics, menkabes, folk tales, memorats, jokes, rhymes, folk songs, riddles and proverbs published in the journal Turkish Folklore

* Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanma sürecinin her aşamasında bilgilerini, tecrübelerini ve değerli zamanlarını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli hocam, Sayın Araş. Gör. Dr. Meltem Yılmaz'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Studies, which was published between 1949 and 1980 and served Turkish folk culture for thirty-one years. The journal is an important periodical that is the source of Turkish folklore and Turkish folk literature. In this context, it is aimed to serve the field researchers and benefit the studies to be carried out with the bibliography study.

In bibliography, the mastheads of the works with the names of fairy tales, legends and other narrative genres are directly related to the types of oral expressions, but also the tags of the studies that are not mentioned in the title of the genre are also included. The tags found in bibliography are classified under the headings "Studies on Mythology", "Studies on Legend", etc., and arranged according to the APA method from international citing methods and sorted alphabetically according to the surnames of the authors. The spelling of the working names was not interfered with in the tags in the bibliography study.

Keywords: Turkish Journal of Folklore Studies, bibliography, verbal expression types.

GİRİŞ

Sözlü anlatım türleri, insanların medeniyet tarzıyla yakından ilişkili olarak bir ihtiyacı giderebilmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla her kültürel ortam, kendi anlatısını doğurmuş ve her anlatı kendi döneminin kültürünü taşımıştır.

Sözlü anlatım türleri, belirli ihtiyaçlardan doğar ve toplumların ihtiyaçlarını karşılamayı hizmet edinir. Maslow'un, "Bir ihtiyacın ortaya çıkması, kendinden önceki ihtiyacı karşılanmasına bağlıdır." (Akt. Abukan, 2014: 15) görüşü, her sözlü anlatım türünün teşekkül ettiği kültürün insanları arasında, ihtiyaçları karşıladığı ölçüde bulunduğunu destekleyen bir görüştür. Bu bağlamda, mit, efsane, masal, destan, menkabe gibi Türk sözlü anlatılarının da geçmişten günümüze belirli ihtiyaçları karşılamak için oluştuğu ve geliştiği söylenebilir (Yılmaz, 2016: 648).

Hızla küreselleşen dünyada, içlerinde taşıdıkları kültürel verilerle Türk kültürünü anlatan sözlü anlatım türlerinin korunması, tespit edilmesi ve gün yüzüne çıkarılarak aktarılması gerekmektedir. Çünkü milletlerin geleceğinde, bugünün ve dünün kültürel değerleri önemli rol oynamaktadır. Belirtilenlerden hareketle bu çalışmada, 1949 ile 1980 yılları arasında çıkarılan ve 31 yıl Türk halk kültürüne hizmet eden *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yayımlanmış mitoloji, efsane, masal, destan, menkabe, halk hikâyesi, memorat ve fıkra sözlü anlatım türleri üzerine yapılan çalışmaların bibliyografyalarına yer verilmiştir. Böylece alan araştırmacılarına hizmet etmek ve yapılacak çalışmalara fayda sağlamak amaçlanmıştır.

Bibliyografya çalışmasına ve çalışmayı hazırlarken izlediğimiz yönteme geçmeden önce, *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinin sahibi ve yazı işleri müdürü Mehmet İhsan Hınçer, derginin genel özellikleri ve içeriği hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Derginin Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Mehmet İhsan Hınçer

M. İhsan Hınçer, 14 Mart 1916 tarihinde Konya'da üç kardeşin en küçüğü olarak dünyaya gelmiş ve babasını 6 yaşında kaybetmiştir. İlköğreniminin bir kısmını Konya'da, bir kısmını da Kayseri'de tamamlayan Hınçer, ortaöğrenimini İstanbul

Kabataş Lisesi'nden mezun olarak tamamlar. Ortaokul yıllarında, dedesinin aktar dükkânında çıkan yangında yoğun ateşe maruz kalan Hınçer, uzun süre yanık tedavisi görür ve sağ bacağını kaybeder. Bu kaybın üzerine 1935'te annesini de kaybeden Hınçer, geçirdiği zor günlerde şiire ve yazarlığa merak salar. 1935'te *Ekokon* gazetesinde çalışmaya başlayan yazar, bir yandan da şiir ve hikâyelerini yayımlamaya başlar. 1940 yılında kâtip olarak başladığı İstanbul Belediyesi Beşiktaş Şubesi'nde 1941 yılında tahsil müdürlüğü memurluğuna atanır. Hınçer'in mesleğindeki başarısı, Hesap İşleri Varidat Tahakkuk Müdürü olmasını sağlar (Gündoğan, 2008: 15-17).

1944 yılları başlarında, halk bilimine duyduğu ilgiden dolayı Kemal Akça ve Muzaffer Erdoğan ile birlikte *Folklor Postası* dergisini çıkarır ancak derginin yayım süresi 1946'da tamamlanır (Sönmez, 2015: 349).

1949 yılının Ağustos ayında, kurucusu ve yazı işleri müdürü olduğu *Türk Folklor Araştırmaları* dergisini çıkaran Hınçer'in dergisi, 1980'e kadar toplam 366 sayıyla faaliyet göstermiştir (Sönmez, 2015: 353).

Hınçer'in, kahramanlık temalı şiirlerinden oluşan ilk eseri, 1936 yılında *Türklük Bir Yanardağdır* adıyla yayımlanır. 1937'de *Türk İsterse ve İstiklâlimin Menkibesi* isimli iki kitabı, 1942'de *İnkılâp Türküleri* adlı şiir kitabı, 1946'da ise *Çoban Kızı* adlı romanı yayımlanır. 1960'da belediye gelirlerinin tahakkuku ile ilgili en geniş bilgileri kapsayan *Levha, İlân, Reklam, Pul, Afiş Mevzuatı*, 1965'te de *Toplu Levha İlân Mevzuatı* adlı kitapları yayımlanır. 1942'de Kebire Hanımla evlenen yazarın, Bora ve Çora adlı iki evladı vardır. Türk Halk Bilgisi Derneği, Türk Folklor Kurumu, Bakırköy Halkevi, Türk Dil Kurumu, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı gibi pek çok derneğin üyesi olan Hınçer, 11 Kasım 1979'da hayata gözlerini yumar (Gündoğan, 2008: 15-17).

İhsan Hınçer'in Türk folkloruna hizmetinden dolayı, Folklor Araştırmaları Kurumu, 1981'de "İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü"nü oluşturmuştur (Albayrak, 2012: 540).

Derginin Fiziki Özellikleri

Okuyucunun bir dergideki ilk durağı, o derginin kapağıdır. Derginin dış kapağının üst tarafında, her sayıda farklılık gösteren renk dolguları içinde "Türk Folklor Araştırmaları" ana başlığı, başlığın hemen altında ise "İstanbul'da ayda bir defa çıkar halk kültürü dergisi" ibaresi yer almaktadır. Başlığın hemen altında "İçindekiler" başlığı, bu başlığın altında ise o sayıda yer alan çalışmalara ve yazarlara yer verilmiştir. Ayrıca derginin kapağında derginin yayımlandığı yıl, ay, yer ve sayı bilgileri yer almaktadır.

Dergiyi İhsan Hınçer'in elleriyle tek tek telleyerek ciltlemesi ve maddi imkansızlıklara rağmen oluşturması, oğlu Bora Hınçer tarafından şu şekilde anlatılmaktadır:

"Babam ve annem dergiyi çocukları biz de kardeşimiz olarak kabullendik. Onun üzerine titirdik. Matbaadan eve kucağımızda getirirdik tabaka halinde basılan dergileri. Sonra babam

masanın basına geçer, tek tek katlar, forma haline getirirdi kâğıtları. Daha sonra parmakları ile tek tek dergileri sırtından tellerdi. Kaç kez parmağının kanadığına şahit olmuşumdur. Bunu böyle yapmasının zorunlu olduğunu söylerdi. Çünkü mücellite verilecek parası yoktu. Sonra dergileri kâğıt kuşaklara sarar, üstlerine pullarını yapıştırırdı. Bu çalışma aksamaları geç saatlere kadar sürerdi.” (Hınçer, 1979: 8817).

Derginin Yayın Serüveni ve Yayımlanma Amacı

1949 yılının Ağustos ayında 1. sayısı yayımlanan *Türk Folklor Araştırmaları* dergisi İhsan Hınçer’in 11 Kasım 1979 tarihinde ölümü üzerine, oğlu Bora Hınçer tarafından üç sayı daha çıkarılarak Ocak 1980’de toplam 366 sayıya ulaşmıştır.

İhsan Hınçer, dergisinin 1. sayısında o güne kadar, *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası*, *Ülkü* ve *Folklor Postası* dışında folklor alanında derli toplu çalışmaların bulunmadığından bahsederek ülke folkloruna hizmet etmek ve folklorla ilgilenenleri bir dergi çatısında toplamak amacıyla *Türk Folklor Araştırmaları* dergisini çıkardığını açıklamıştır. Ayrıca Hınçer, dergide derleme, araştırma çalışmalarının yanı sıra tasnif ve tahlil çalışmaları ile ilmi araştırmalar yapma çabası olduğunu vurgulamıştır (1949: 1). Hınçer’in derginin çıkış amacını anlattığı bu bölüm şöyledir:

“*Türk Folklor Araştırmaları* dergisini çıkarmaktaki gayemiz, memleket folkloruna hizmet etmek ve bu ilim şubesi ile uğraşanları, bir dergi kadrosu içinde toplamaktır. Çünkü, 1929’dan 1942 yılına kadar çıkan 124 sayılı *Halk Bilgisi Haberleri* ile *Ülkü*’nün devamlı neşriyatı ve 1945 başından 1946 senesi sonuna kadar 19 nüsha neşredilebilen *Folklor Postası* istisna edilirse, folklor sahasında derli ve toplu çalışmalar dağınık ve azdır... Folklorumuzun bir yandan toplama ve araştırma devrine devam edilirken bir yandan da tasnif ve tahlil devrine girmek zamanı gelmiştir... *Türk Folklor Araştırmaları* programımızın birinci maddesi, ciddî ve ilmî bir mesâî yapmaktır.” (Hınçer, 1949: 1).

Dergide Türk kültürü için önem arz eden araştırmacılara, olaylara, edebi şahsiyetlere ve kültürel değerlere yönelik özel sayılar da çıkarılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Karagöz Özel Sayısı (Yıl:10, Cilt: 5, No:119, Haziran 1959)

Kıbrıs Özel Sayısı (Yıl:15, Cilt: 8, No:176 Mart 1964)

Nasreddin Hoca Özel Sayısı (Yıl: 16, Cilt:9, No:192 Temmuz 1965)

Karacaoğlan Özel sayısı (Yıl: 24, Cilt: 14, No: 287, Haziran 1973)

Cahit Öztelli Özel Sayısı (Yıl:30, Cilt: 18, No: 355, Şubat 1979)

Derginin Genel Özellikleri

1. sayıdan 113. sayıya kadar on altı sayfa çıkan derginin 114-141. sayıları yirmi, 142. sayıdan itibaren istisnalar dışında yirmi sekiz sayfa hâlinde yayımlanmıştır.

Derginin 2. sayısından itibaren, Türk Folklor (Halk Bilgisi) Derneği’nin yayın organı olduğu belirtilmiştir.

Her sayıda ortalama altı sekiz araştırmacının yazısına, bazen de fotoğraflara türkü ve marş notalarına, çizimlere de yer verilmiştir.

Derginin I-VI. ciltleri yirmi dört, VII-XVIII. ciltleri on sekiz, XIX. ciltleri ise altı sayıdan meydana gelmiştir.

Kesintisiz yayımlanan derginin sayfa numaraları bir önceki sayıdan devam ettirilmiştir. Böylece 8906 sayfalık bir koleksiyon ortaya çıkmıştır. Bu durum, sayfa sayılarında karışıklık yapılmasına ve yanlışlıklara sebep olmuş ancak bu yanlışlıklar daha sonra fark edilerek ya metin içinde ya da derginin sonunda yer alan "İndeks" bölümünde düzeltilmiştir.

Derginin ilk sayısından son sayısına kadar Türk folkloruyla ilgilenen akademisyenler, araştırmacılar, öğretmenler ve öğrencilerin çalışmalarına yer verilmiştir. Bu bağlamda dergide çalışmalarına sıkça rastlanan önemli araştırmacılarından bazıları şunlardır:

Abdülkadir İnan, Ahmet Şentürk, Ahmet Kutsi Tecer, Ali Rıza Önder, Ali Rıza Yalgın, Bedri Noyan, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Öztelli, Eflâatun Cem Güney, Hikmet Dizdaroğlu, İhsan Hınçer, İrfan Ünver Nasrattınoglu, İsmet Zeki Eyüboğlu, Kerim Yund, M. Fahrettin Kırzıoğlu, M. Sabri Koz, M. Şakir Ülkütaşır, Metin And, Muhan Bâli, Muhsin Köktürk, Murat Uraz, Nail Tan, Nevzat Gözaydın, Sadi Yaver Ataman, Saim Sakaoğlu, Şükrü Elçin, Türker Acaroğlu, Veysel Arseven, Ziyaeddin F. Fındıkoğlu.

Derginin İçerik Özellikleri

Dergide yayımlanan bazı yazılar içeriklerine göre tasnif edilmiş ve bu tasnife göre çalışmanın konusu sayfanın sol üst kısmında, araştırmalar, incelemeler, etütler, halk edebiyatı, efsaneler, folklorda metot, folklor dağarcığından, tetkikler, derlemeler, âdet ve gelenekler şeklinde aktarılmıştır.

Çalışmada il, ilçe ve köylerden yapılan Türk halk kültürü ürünlerine yer verilmiştir.

Türk Folklor Araştırmaları dergisi anonim halk edebiyatı, âşık edebiyatı ve dinî tasavvufî halk edebiyatı bakımından üzerinde durulması gereken önemli bir koleksiyon durumundadır. Bu nedenle dergi, âşık edebiyatı içinde yer alan pek çok âşık/şairin tanınmasına katkı sağlamıştır (Albayrak, 2012: 540).

Dergide önemli folklor olayları, anma ve kutlama programları ve yarışmaların duyuruları yapılmıştır. Bu bağlamda şu örnekler verilebilir:

Duyuru: Kars'ın Fethinin 900. Yılı Kutlandı. Yıl:16, Cilt:9, No:182 Eylül 1964 s.3520.

Duyuru: Halk Oyunları Seçmeleri-Liselerarası Halk Oyunları Yarışması yapılacak. Yıl:29, Cilt: 18, No: 343, Şubat 1978.

Duyuru – T.F.A.: PTT Karacaoğlan'ı Anma Pulu çıkardı. Yıl: 26, Cilt: 16, No: 311, Haziran 1975 s.7331.

Duyuru-T.F.A.: Türkiye Âşıklar Bayramı ve Folklor Semineri (18-30 Ekim-Konya). Yıl: 27, Cilt: 16, No: 315, Ekim 1975 s.7442.

Duyuru: Nasreddin Hoca Gülmece Öyküsü Yarışması yapılacak. Yıl: 27, Cilt: 16, No: 315, Ekim 1975, s.7591.

Dergide halk bilimi açısından faydalı görülen kitapların tanıtım yazılarına ve eleştirilerine yer verilmiştir.

The Book of Dede Korkut (Yıl: 24, C: 14, No: 286 Mayıs 1973).

Milli Türk Destanı = Oğuzlama (Yıl: 1, C: 1, No: 2 Eylül 1949).

Bibliyografyanın Hazırlanmasında İzlenen Yöntem

Hazırlanan bibliyografyada, başlığında doğrudan sözlü anlatım türlerinin yer aldığı künyelere yer verilmesine rağmen, konusu itibarıyla bir sözlü anlatım türü üzerinde teşekkül etmiş ancak başlığında tür adına yer verilmemiş çalışmaların da künyelerine yer verilmiştir. Bununla birlikte başlığında bir tür adı bulunmasına rağmen, belirtilen tür ile ilgisi bulunmayan çalışmalar da bibliyografyaya dâhil edilmemiştir. Bu duruma İhsan Hınçer tarafından kaleme alınan, "Hastalık Destanı" adlı şiir örnek verilebilir (1979: 8830-8831).

Birden fazla sözlü anlatım türüyle ilgili yayınların künyelerine, ilgili oldukları her türün genel başlığı altında yer verilmiştir. Bu duruma, Bilge Seyidoğlu tarafından yazılan, "Mit, Masal ve Lejand" başlıklı yazı örnek verilebilir (1977: 8085-8086).

Bibliyografyada yer alan künyeler, "Mitoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Efsane Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Masal Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Destan Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Menkabe Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Halk Hikâyesi Üzerine Yapılan Çalışmalar", "Memorat Üzerine Yapılan Çalışmalar" ve "Fıkra Üzerine Yapılan Çalışmalar" başlıkları altında tasnif edilerek, uluslararası kaynak gösterme yöntemlerinden biri olan APA yöntemi kullanılarak, yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. Çalışmamızda bazı künyelerin hangi tür adı altında yer aldığı anlaşılabilmesi için kapalı parantez içerisinde çalışma içeriğinden bahsedilmiştir. Bibliyografya çalışmasında yer alan künyelerde çalışma isimlerinin imlâsına müdahale edilmemiştir.

Bibliyografya

Mitoloji Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. ÖZTELLİ, Cahit (1966). "Midas'ın Kulakları Nerede Doğmuştur", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 202 (Mayıs), s. 4073.
2. SEYİDOĞLU, Bilge (1977). "Mit, Masal ve Lejand", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 338 (Eylül), s. 8085-8086.

Efsane Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AKARSU, Vasfi (1954). "Karadeniz Ereğlisinde Demirci Dede", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 69 (Nisan), s. 1096.
2. AKARSU, Vasfi (1955). "Karadeniz Ereğlisinde Dini Bayramlar ve 'Çoban Çeşmesi' Efsanesi", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 71 (Haziran), s. 1126-1127.
3. AKYÜZ, Hayri (1954). "Şebinkarahisar Kalesi", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 62 (Eylül), s. 988.
4. ALGÜN, Günel (1953). "Kastin Ne Moni", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 45 (Nisan), s. 709. [Kastamonu şehir adının oluşum efsanesi anlatılmaktadır.]
5. ALPASLAN, İsmet (1976). "Balıklı Göl ve Niyet Kayası", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 328 (Kasım), s. 7840.
6. ALPASLAN, İsmet (1977). "Kırk Kınalı Kız Efsanesi", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 333 (Nisan), s. 7969-7970.
7. ARSEVEN, Veysel (1961). "Kırşehir'de Obrukkaya Efsanesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 146 (Eylül), s. 2503.
8. ARTAN, Gündüz (1965). "Tire'de Buğday Dede Efsanesi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 186 (Ocak), s. 3627.
9. ARTAN, Gündüz (1965). "Gülнар'da Şeyhömer Efsanesi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 189 (Nisan), s. 3705.
10. ATAMAN, Mustafa (1968). "Erengüruh Dağı İnanması", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 229 (Ağustos), s. 5025.
11. ATAMAN, Sadi Yaver (1958). "Adam Gurutma Kayası", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 104 (Mart), s. 1657.
12. ATAMAN, Sadi Yaver (1958). "Kazdağı'nda Sarıkız", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 13 (Kasım), s. 193.
13. ATAMAN, Sadi Yaver (1962). "Yörük ve Konarı Köyleri Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 159 (Mart), s. 2864-2865.

14. BALCIOĞLU, Neriman Refik (1951). "Yerlere Atfedilen Hikâyeler", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 21 (Nisan), s. 333. [Gerdek Kayası ve Havuz Başı efsanelerinden bahsedilmiştir.]

15. BALCIOĞLU, Neriman Refik (1951). "Yerlere Atfedilen Hikayeler (II)" *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 25 (Ağustos), s. 399-400. [Taşlaşan Gelin Alayı ve Pervizoğlu Camisi efsanelerinden bahsedilmiştir.]

16. BAYRI, Mehmet Halit (1950). "Unkapanı Hakkında Rivayetler", *TFA*, Yıl: 1, C. 1 S. 13 (Ağustos), s. 193.

17. BAYRI, Mehmet Halit (1950). "Beşiktaş, Kasımpaşa, Cibali ve Ayakkapıya Ait Rivayetler", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 15 (Ağustos), s. 230-231.

18. BEYSANOĞLU, Şevket (1974). "Diyarbakır'dan Beş Efsane", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 302 (Eylül), s. 7094.

19. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1950). "Dede Korkut'tan Dirse Han Oğlu Boğaç Efsanesi", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 17 (Aralık), s. 259-260.

20. ÇETİN, Nebahat (1970). "Ağrı Dağı Efsanesi", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 248 (Mart), s. 5578-5579.

21. ÇINAR, Yılmaz (1972). "Urfa Yöresinde Karakoyun Efsanesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 23, C. 14, S. 276 (Temmuz), s. 6374-6375.

22. DEMİRAY, M. Güner (1961). "Gemerek'in Kuruluş Efsanesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 147 (Ekim), s. 2536.

23. ELÇİN, Şükrü (1963). "Atların Doğuşları ile İlgili Efsaneler" *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2943-2945.

24. ELÇİN, Şükrü (1966). "Bozgeyikli Soyadının Efsanesi" *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 206 (Eylül), s. 4179-4180.

25. ELMAS, Yılmaz (1961). "Kızıl Elma Efsanesi" *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 146 (Eylül), s. 2511.

26. ELMAS, Yılmaz (1962). "Varvara ve Turhal Efsaneleri" *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 160 (Kasım), s. 2891.

27. ERDOĞAN, Ali (1964). "Ashabül Kehf Efsanesi" *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 183 (Ekim), s. 3545.

28. ERKİLİÇ, Muammer (1970). "Kazankaya Efsanesi" *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 250 (Mayıs), s. 5637-5638.

29. EVLİYA ÇELEBİ, (1953). "Rumelihisarı (Boğazkesen).ve Fatihe Ait Bir Efsane", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 729.

30. GÖKALP, Mehmet (1954). "Bir Doğu Efsanesi: Keşişin Kızı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 58 (Mayıs), s. 926.
31. GÖKALP, Mehmet (1968). "Bir Erzurum Efsanesi: Güllü Paşa Kız", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 226 (Mayıs), s. 4761.
32. GÖZAYDIN, Nevzat (1969). "Hacı Murat Kuşu (Baykuş) Hakkında Efsaneler", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5234-5235.
33. GÖZAYDIN, Nevzat (1969). "Üç Uçar Hayvan Efsanesi", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 244 (Kasım), s. 5466-5467.
34. GÖZAYDIN, Nevzat (1971). "Isparta'ya Ait Gülyâğı ve Camii'ne Ait Rivayet", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 265 (Ağustos), s. 6056-6057.
35. GÖZAYDIN, Nevzat (1977). "Denizli Adının Doğuş Efsanesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 29, C. 17, S. 337 (Ağustos), s. 8071.
36. GÖZAYDIN, Nevzat (1977). "Bal ve Sigara Üstüne Bir Efsane", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 341 (Aralık), s. 8173.
37. GÜL, Yusuf (1977). "Doğu Anadolu Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 330 (Ocak), s. 7861.
38. GÜL, Yusuf (1977). "Şavak'ta Hayvanlara Ait Hikaye ve Efsaneler", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 330 (Ocak), s. 8189.
39. GÜLEÇ, Hamdi (1970). "Bayburt'ta Dikmetaş Efsanesi" *TFA*, Yıl: 21, 12. 8, S. 248 (Mart), s. 5562.
40. GÜLER, Abdulkadir (1975). "Diyarbakır Karpuzu, Karpuz Üzerine Maniler ve Bir Efsane", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 313 (Ağustos), s. 7402.
41. GÜLERSOY, Çelik (1955). "Allgaeu Efsanelerinde Türkler", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 67 (Şubat), s. 1057-1058.
42. GÜR, Mehmet Hilmi (1965). "Deli Pınar Efsanesi", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 196 (Kasım), s. 3907.
43. GÜNEY, Eflatun Cem (1950). "Şahitler Kayası", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 12 (Temmuz), s. 191-192.
44. GÜNEY, Eflatun Cem (1951). "Kan Kuyusu", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 18 (Ocak), s. 275.
45. GÜNEY, Eflatun Cem (1952). "Cennet Bursa Efsanesi", *TFA*, Yıl: 3, C. 2 S. 30 (Ağustos), s. 466.
46. GÜVENİR, Ata (1977). "Afyon'un Dişli Köyüne Ait 'Altı Altın Kazan' Efsanesi", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 336 (Ocak), s. 8054.

47. GÜZELBEY, Cemil Cahit (1970). "Gaziantep'te Kimi Hayvanlara İlişkin Efsaneler", *TFA*, Yıl: 21, C. 12 S. 249 (Nisan), s. 5588-5589.

48. HAZAR, Bekir, TOZKOPARAN, Azmi (1966). "-Ardanuç-, Adı Üzerine", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 201 (Nisan), s. 4049.

49. İMER, Ali (1963). "İstanbul Boğazı Efsanesi", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 164 (Mart), s. 2997.

50. KARAHAN, B. Sıtkı. (1969). "Hekimhan'dan Altı Efsane", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 29 (Ekim), s. 5438

51. KARAHAN, İbrahim H. (1951). "Urfa'da Gölden Çıkan Su Aygırı Efsanesi", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 3, C. 2, S. 29 (Aralık), s. 462-464.

52. KARDEŞ, Mehmet (1973). "Tortum Gölü ve Şelalesi Efsanesi", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 291 (Ekim), s. 6780-6782.

53. KARTAL, Numan (1968). "Bakırlı Köy ve Adı Hakkında", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 225 (Nisan), s. 4713. [Bu çalışmada, Bakırlı Köyü adının oluşum efsanesi anlatılmıştır.]

54. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1969). "Kars'a Ait Efsaneler", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 244 (Kasım), s. 5449-5451.

55. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1951). "Çıldır'da Üç-Uğuz Kardeşler Efsanesi" *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 21 (Nisan), s. 322-324.

56. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1953). "Gökten İnen Ejderha Efsanesi", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 44 (Mart), s. 697-698.

57. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1964). "Kars'ta Gök, Bulut, Ejderha İnanış ve Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 181 (Ağustos), s. 3486-3488.

58. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1965). "Ağrı Dağı Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 193 (Ağustos), s. 3821-3824.

59. KIZILDAĞLI, Edip (1971). "Hatay'da Hıdır-İlyas Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 263 (Haziran), s. 6012-6013.

60. ONK, Nizamettin (1972). "Ağrı Dağı Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 272 (Mart), s. 6255-6259.

61. OY, Aydın, SIZAN, Ayhan (1960). "Yozgat'ta Gelinkayalar Efsanesi", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 127 (Şubat), s. 2086.

62. OY, Aydın (1963). "Tekirdağ'da Kral Yolu Efsanesi", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 167 (Haziran), s. 3090.

63. ÖNDER, Ali Rıza (1962). "Bir Efsane Baharat ve Atık", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 156 (Temmuz), s. 2772.
64. ÖNDER, Mehmet (1954). "Konya'da Tavus Baba Efsanesi", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 54 (Ocak), s. 860.
65. ÖNDER, Mehmet (1954). "Ayağa Kalkan Tabut", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 60 (Temmuz), s. 952.
66. ÖNDER, Mehmet (1952). "Bir Konya Efsanesi: Kaşıkçı Güzeli", *TFA*, Yıl: 3, C. 2 S. 36 (Temmuz), s. 568.
67. ÖNDER, Mehmet (1953). "Bülbülü Ötmeyen Şehir", *TFA*, Yıl: 4, C. 2 S. 43 (Şubat), s. 681.
68. ÖNDER, Mehmet (1967). "Hikaye ve Efsaneleriyle Şehir Adları: Eğirdir", *TFA*, Yıl: 19, C. 11 S. 219 (Ekim), s. 4553.
69. ÖNDER, Mehmet (1967). "Hikaye ve Efsaneleriyle Şehir Adları: Mardin", *TFA*, Yıl: 19, C. 11 S. 220 (Kasım), s. 4578.
70. ÖNDER, Mehmet (1968). "Hikaye ve Efsaneleriyle Şehir Adları: Bilecik", *TFA*, Yıl: 18, C. 11 S. 222 (Şubat), s. 4629.
71. ÖNDER, Mehmet (1968). "Hikaye ve Efsaneleriyle Şehir Adları: Tekirdağ", *TFA*, Yıl: 19, C. 11 S. 224 (Mart), s. 4687.
72. ÖNDER, Mehmet (1968). "Hikaye ve Efsaneleriyle Şehir Adları: Alanya", *TFA*, Yıl: 19, C. 11 S. 225 (Nisan), s. 4710-4711.
73. ÖNDER, Ali Rıza (1963). "Gül Baba Efsanesi", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2941.
74. ÖNDER, Ali Rıza (1977). "Bitlis'te Altın Kalbur Efsanesi", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 330 (Ocak), s. 7911-7912.
75. ÖZBAY, Ercüment Melih (1970). "Yedi Uyurlar", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 252 (Temmuz), s. 5674.
76. ÖZDER, M. Adil (1969). "Ardanuç Gevhernik Kalesi ve Nazarla İlgili Bir Efsane", *TFA*, Yıl: 20, C. 12 S. 235 (Şubat), s. 5200.
77. ÖZDER, M. Adil (1969). "Ardanuç Gevhernik Kalesi Üstüne Başka Bir Efsane", *TFA*, Yıl: 20, C. 12 S. 237 (Nisan), s. 5270-5271.
78. PETEKÇİ, Ahmet (1953). "Hoş Mu Erim-Höşmerim", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 53 (Aralık), s. 843.
79. PETEKÇİ, Ahmet (1958). "Bir Konya Efsanesi: Evdireşe", *TFA*, Yıl: 10, C. 5 S. 109 (Ağustos), s. 1746-1747.

80. SAYGI, Osman (1958). "Genç Osman ve Şeyh Hamza Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 9, C. 5 S. 108 (Temmuz), s. 1732.

81. SAYGI, Osman (1976). "Becan Dayı Efsanesi", *TFA*, Yıl: 27, C. 16 S. 322 (Mayıs), s. 7647.

82. SİMİÇ, Ljuba (1967). "Dağda Doğan ve Meleklerin Baktığı Çocuğa Ait Ninni ve Efsane", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 216 (Temmuz), s. 4476

83. ŞENTÜRK, Ahmet (1973). "Malatya'da Gelin Kaya Efsanesi", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 283 (Şubat), s. 6561.

84. TEOMAN, Zeki (1952). "Bozkurt Efsanelerinin Anadoludaki Yeri", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 33 (Nisan), s. 525.

85. TOROSLU, Abdullah (1970). "Gülнар Efsanesi", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 251 (Haziran), s. 5664-5665.

86. TÜKEK, Ziya Nuri (1951). "Erzurum'da Çifte Minareler Efsanesi", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 28 (Kasım), s. 446.

87. TÜRKMEN, Fikret (1977). "101 Anadolu Efsanesi" *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 335 (Haziran), s. 8017.

88. URAZ, Murat (1949). "Halk Edebiyatında Bade", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 1 (Ağustos), s. 2-4. [Belirtilen yazıda halk şairlerinin bade içme efsanelerine yer verilmiştir.]

89. UYGUNER, Muzaffer (1971). "Çocukları Emziren Ana-Geyik Üzerine" *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 267 (Ekim), s. 6104.

90. ÜNVER, Ahmet Süheyl (1949). "Ayasofya Türk Efsaneleri" *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 1 (Ağustos), s. 9

91. ÜNVER, Ahmet Süheyl (1949). "Ayasofya Türk Efsaneleri" *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 1 (Ağustos), s. 9-14.

92. ÜNVER, Ahmet Süheyl (1949). "İçki Müptelaları Hakkında ki Efsaneler" *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 2 (Eylül), s. 17

93. ÜNVER, Ahmet Süheyl (1953). "Ayasofya'ya Ait İslami Bir Efsane" *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 736.

94. YALGIN, Ali Rıza (1949). "Su, Ağaç, Dağ, Taş Hakkında İnanışlar" *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 4 (Ekim), s. 58-59. [Bu yazıda Efsanelerin kaynağı olan dağ, taş, su gibi kavramlara yer verilmiştir.]

95. YILDIZ, Hüsnü (1962). "Ördek Beleni, Balıklar Dağı ve Evran Efsanesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 151 (Şubat), s. 2640-2641.

96. YILMAZ, Edip (1963). "Karacaoğlan ve Karacakız Efsanesi", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 170 (Eylül), s. 3167.

97. YÜCEL, Erdem (1968). "Harput'ta Arap Baba Mescidi ve Efsanesi", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 230 (Eylül), s. 5052-5053.

Masal Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AKÇIN, Faik (1962). "Üç Kuzu ile Kurt Masalı", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 160 (Kasım), s. 2905.

2. AKÇIN, Faik (1963). "Kraliçenin Hazinesi Masalı", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2958.

3. AKÇIN, Faik (1963). "Sepetçi Baba Masalı", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 168 (Temmuz), s. 3127.

4. AKÇIN, Faik (1963). "Keloğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 170 (Eylül), s. 3186.

5. AKÇIN, Faik (1964). "Tembel Çocuk ile Padişah Kızı Masalı", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 177 (Nisan), s. 3390.

6. AKÇIN, Faik (1967). "Tembel Ali ile Cadı Karı Masalı", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 213 (Nisan), s. 4397.

7. AKİDİL, İnci (1969). "Masal Araştırmalarının Yol ve Amaçları", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 240 (Temmuz), s. 5339-5341.

8. AKİDİL, İnci (1971). "Münih Uluslararası Gençlik Kütüphanesi ve Türk Masalları", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 263 (Haziran), s. 5980.

9. ARSEVEN, Veysel (1955). "Bir Kırşehir Ocakbaşı Masalı: Harbe Giden Saka Kuşu", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 70 (Mayıs), s. 1120.

10. ARSEVEN, Veysel (1955). "İnatçı Horuz", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 72 (Temmuz), s. 1149.

11. ARSEVEN, Veysel (1957). "Her İşi Gören Değirmen", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 97 (Ağustos), s. 1551.

12. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir Masalları IV: Cimri", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 177 (Nisan), s. 3389.

13. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir Masalları V: Hüsnü Yusuf", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 178 (Mayıs), s. 3416.

14. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir Masalları VI: Mitişik Kız", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 179 (Haziran), s. 3445.

15. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir Masalları VII: Sihirli Tavşan", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 180 (Temmuz), s. 3470.

16. ARSEVEN, Veysel (1966). "Kırşehir Masalları: Hak Almaz ile Hak Vermez", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 204 (Temmuz), s. 4123. [Belirtilen çalışmada 4123 sayısı sehven verilmiştir. Doğrusunun 4423 olması gerekir.]
17. ARSEVEN, Veysel (1966). "Kırşehir Masallar: Çoban Çocuk", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 205 (Ağustos), s. 4153. [Belirtilen çalışmada 4153 sayısı sehven verilmiştir. Doğrusunun 4453 olması gerekir.]
18. ARSEVEN, Veysel (1967). "Kırşehir Masalları: Üç Talipten Hangisi", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 216 (Temmuz), s. 4468.
19. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: VIII: Bir Keloğlan Masalı: Hiç", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 182 (Eylül), s. 3529.
20. ARSEVEN, Veysel (1964). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: IX: Zakkum Ağacı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 183 (Ekim), s. 3553.
21. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: X: Of ile Kef", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 190 (Mayıs), s. 3748.
22. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: XI: Nalbengi, Gülbengi, Kestengi", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 193 (Ağustos), s. 3835-3836.
23. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: XII: Altın Armut", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 194 (Eylül), s. 3862.
24. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: XIII: Felek", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 195 (Ekim), s. 3887.
25. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: XIV: sözünde Duran Hükümdar", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 196 (Kasım), s. 3918.
26. ARSEVEN, Veysel (1965). "Kırşehir'den Derlenen Halk Masalları: XV: Adı Musa, Boyu Kısa", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 197 (Aralık), s. 3951.
27. ARSEVEN, Veysel (1967). "Kırşehir'den Derlenen Masallar: Eşek Kafası", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4509.
28. ARSEVEN, Veysel (1967). "Kırşehir'den Derlenen Masallar: Korkak Ali", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 219 (Ekim), s. 4565.
29. ARSEVEN, Veysel (1967). "Kırşehir'den Derlenen Masallar: İyi Kızın Has Kızın", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 220 (Kasım), s. 4591-4593.
30. ARSEVEN, Veysel (1967). "Kırşehir'den Derlenen Masallar: İncili Çadır", *TFA*, Yıl: 7, C. 4, S. 221 (Aralık), s. 4616-4618.
31. ARSEVEN, Veysel (1968). "Kırşehir'den Derlenen Masallar: Keloğlan", *TFA*, Yıl: 18, C. 11, S. 222 (Şubat), s. 4646.

32. ARSEVEN, Veysel (1968). “Kırşehir’den Derlenen Masallar: Tuz Gibi Severim”, *TFA*, Yıl: 18, C. 11, S. 223 (Şubat), s. 4677.
33. ARSEVEN, Veysel (1968). “Kırşehir’den Derlenen Masallar: Balıkçının Oğlu”, *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 224 (Mart), s. 4702-4703.
34. ATAMAN, Ali (1958). “Beyoğlu’nun Kızı”, *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 105 (Mayıs), s. 1684.
35. BARLOK, İsmet (1965). “Göz Açan Babanın Kızı Masalı”, *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 189 (Nisan), s. 3722.
36. BAHÇECİ, Mehmet (1957). “Hocanın Aklı”, *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 99 (Ekim), s. 1580.
37. BAHÇECİ, Mehmet (1958). “Namert Adam”, *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 104 (Mart), s. 1662-1664.
38. BAHÇECİ, Mehmet (1959). “Padişahın Seyahati Masalı”, *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 125 (Aralık), s. 2052.
39. BAHÇECİ, Mehmet (1962). “Padişahın Kızı ve İncili Padişahın Oğlu”, *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 155 (Haziran), s. 2737-2738.
40. BAŞARAN, Mehmet (1960). “Eflatun Cem için, Tık Tık Eden”, *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 134 (Eylül), s. 2225 [Bu yazıda masal araştırmacısı, Eflatun Cem Güney ve onun masallara olan ilgisi hakkında bilgi verilmiştir.]
41. BATUR, Muzaffer (1951). “Çırpıcı Baba”, *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 27 (Ekim), s. 431-432.
42. BATUR, Muzaffer (1952). “Pir Goca Masalı”, *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 36 (Temmuz), s. 576.
43. BELEKOĞLU, Nabi (1974). “Toroslar, Geyik Avcısı ve Aksakallı İhtiyar Masalı”, *TFA*, Yıl: 25, C. 25, S. 299 (Haziran), s. 7018.
44. CANER, Feyyaz (1973). “Bir Konya Masalı: Kabak Kız”, *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6627-6628.
45. CANER, Feyyaz (1974). “Bir Konya Masalı: Hüdabari”, *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 300 (Temmuz), s. 7045-7046.
46. CANER, Feyyaz (1975). “Bir Konya Masalı: Dürümcekli Kadın”, *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 310 (Mayıs), s. 7317.
47. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1958). “Dede Korkut Kitabı ve Dede Korkut Masalları”, *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 112 (Kasım), s. 1796-1797.

48. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1952). "Masal ve Destan Dünyamız", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 36 (Temmuz), s. 565-567.

49. ÇELEBİ, Asaf Halet (1962). "Masal Dünyamız", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 155 (Haziran), s. 2741-2742.

50. ÇETİN, Nebahat (1968). "Reyhan Güzeli ile Padişah Oğlu Masalı", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 225 (Nisan), s. 4732-4733.

51. ÇETİN, Nebahat (1968). "Bir Elâzığ Masalı: Üç Turunçlar", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 227 (Haziran), s. 4786-4789.

52. ÇETİN, Nebahat (1968). "Fatmacıkla Arab-ı Zengi", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 228 (Temmuz), s. 5013-5017.

53. ÇETİN, Nebahat (1968). "Leylek Dadı ile Fakir Köylü Kızı Masalı", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 232 (Kasım), s. 5123-5129.

54. ÇOPEK Hüseyin (1958). "Uyusun, Uyansın da Güllere boyansın", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 107 (Haziran), s. 1719-1720.

55. DALKIRAN, Salim (1960). "Korkak Adam ve Devler Masalı", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 130 (Mayıs), s. 2149.

56. DELİGÖZ, Haydar (1969). "Bir Amasya Masalı: İmmü Gürsün", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 242 (Eylül), s. 5410-5411.

57. DEMİRAY, M. Güner (1953). "Muradına Eren Kızla Beyoğlu Masalı", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 169 (Ağustos), s. 3157-3158.

58. DİRLİK, Şöhret Ünal (1954). "Bir Masal: Keloğlan'ın Ettikleri", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 65 (Aralık), s. 1037.

59. ELÇİN, Şükrü, (1965). "Keloğlan'la Deniz Aygırı Masalı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 187 (Şubat), s. 3665-3666

60. ELÇİN, Şükrü, (1967). "Horoz Masalı", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 212 (Mart), s. 4352.

61. GENÇTÜRK, İsmail Celal (1961). "Bir Elmanın Hakkı Masalı", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 142 (Mayıs), s. 2396.

62. GÖKALP, Mehmet (1954). "Bir Masal: Cihanşaha Söylenmiyen Sır", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 62 (Eylül), s. 991-992.

63. GÖKALP, Mehmet (1963). "Bir Masal: Vefakâr Kız", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 164 (Mart), s. 3017-3018.

64. GÖKALP, Mehmet (1974). "Bir Yusufeli Masalı: Kısmeti Bol Avcı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 295 (Şubat), s. 6904-6906.

65. GÖKALP, Mehmet (1976). "Bir Sarıkamış Masalı: Hükümdar ile Vefalı Kız", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 321 (Nisan), s. 7632-7634.
66. GÖKALP, Mehmet (1977). "Bir Yusufeli Masalı: Hasır Ören Padişah", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 337 (Ağustos), s. 8075-8076.
67. GÖKŞEN, Enver Naci (1960). "Folklor ve Masal", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 126 (Ocak), s. 2057-2060.
68. GÖZAYDIN, Nevzat (1973). "Bir Erzincan Masalı: Kadın Parmağı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 283 (Şubat), s. 6571-6572.
69. GÜNEY, Eflatun Cem (1967). "Bir varmış Bir Yokmuş: Bir Göze, Bir Gül", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 210 (Ocak), s. 4309.
70. GÜNEY, Eflatun Cem (1975). "Anasız Kuzu Masalı", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 311 (Haziran), s. 7346.
71. GÜNEY, Eflatun Cem (1977). "Akıl Kutusu Keloğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 339 (Ekim), s. 8129.
72. GÜZELBEY, Cemil Cahit (1977). "Hasırcı Padişah Masalı Dolayısıyla Halkbilgisi'nin Kanıtlık Gücü", *TFA*, Yıl: 29, C. 17 S. 341 (Aralık), s. 8172.
73. HAMAMIOĞLU, İhsan, (1950). "Köse Köse", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 9 (Nisan), s. 142-144.
74. HINÇER, Bora (1961). "Eflatun Cem GÜNEY ve Andersen Armağanı", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 140 (Mart), s. 2354. [Bu yazıda Eflatun Cem Güney'in "Dede Korkut Masalları" eseri ile Andersen Armağanı altın madalyasını aldığından bahsedilmektedir.]
75. HINÇER, İhsan, (1951). "Yüreğim Atıp Batır Tandırdaki Herif Gibi", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 23 (Haziran), s. 367-368.
76. HINÇER, İhsan, (1973). "Amerika'da Yayımlanan Türk Çocuk Masal ve Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 282 (Ocak), s. 6527-6528.
77. HINÇER, Mehmet (1954). "Şahitler Kayası", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 64 (Kasım), s. 1023-1024.
78. IŞIK, Haşim Şek'p (1977). "Bir Trakya Masalı: Tü(y)lü çocuk", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 334 (Mayıs), s. 7997-7998.
79. İVGİN, Hayrettin (1977). "Sungurludan Bir Masal: Eşe ile Padişahın Oğlu", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 332 (Mart), s. 7938.
80. İVGİN, Hayrettin (1976). "Bir Dede Korkut Varyantı: Güzel Ahmet Masalı", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 325 (Ağustos), s. 7739-7742.

81. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Masallar: Avcı ile Karaca", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 198 (Ocak), s. 3972.
82. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Züriya", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 199 (Şubat), s. 4000.
83. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Üç Oğlan", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 200 (Mart), s. 4033.
84. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Altın Tas", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 202 (Mayıs), s. 4089
85. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Fatmacıkla Tokmacık", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 203 (Haziran), s. 4117-4118.
86. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Fatmacık ile Yusufçuk", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 204 (Temmuz), s. 4143-4145.
87. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Çobanla Köpeği", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 205 (Ağustos), s. 4171-4173.
88. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Balıkçının Oğlu", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 206 (Eylül), s. 4227.
89. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Hüsnü Yusuf", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 207 (Ekim), s. 4255.
90. KARTAL, Numan (1966). "Kandıra'dan Derlenen Masallar: Namlı Kemankeş", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 209 (Aralık), s. 4283-4284.
91. KARTAL, Numan (1968). "Kandıra'dan Masallar: Onüçler Masalı", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 229 (Ağustos), s. 5047-5048.
92. KARTAL, Numan (1969). "Kandıra'dan Masallar: Kurnaz Kurt Masalı", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 234 (Ocak), s. 5182-5183.
93. KARTAL, Numan (1969). "Üç Haylaz Masalı", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 235 (Şubat), s. 5215-5216.
94. KARTAL, Numan (1969). "Tavuk Çobanı Dede Masalı", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5242.
95. KARTAL, Numan (1969). "Bir Kandıra Masalı: Kanbur Köse", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 239 (Haziran), s. 5327
96. KARTAL, Numan (1973). "Keloğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 288 (Temmuz), s. 6699.
97. KARTAL, Numan (1973). "Ayı ile Tilki Masalı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 290 (Eylül), s. 6758.

98. KARTAL, Numan (1973). "Elmaya Dadanan Dev Masalı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 291 (Ekim), s. 6794.
99. KARTAL, Numan (1973). "Dere Kızı Masalı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 292 (Kasım), s. 6821-6822.
100. KARTAL, Numan (1974). "Delinin Aklı Masalı", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 25, C. 15, S. 294 (Ocak), s. 6869.
101. KARTAL, Numan (1974). "Avcının Avı Masalı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 298 (Haziran), s. 6990.
102. KARTAL, Numan (1974). "Üç Oğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 305 (Aralık), s. 7181.
103. KARTAL, Numan (1974). "Delinin Marifeti Masalı", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 301 (Ağustos), s. 7074.
104. KARTAL, Numan (1975). "Kandıra'dan Masallar: Üvey Kız Masalları", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 309 (Nisan), s. 7288.
105. KARTAL, Numan (1975). "Bir İnegöl Masalı: Kışkış Masalı", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 315 (Nisan), s. 7462.
106. KARTAL, Numan (1975). "Gelinböceği ile Sıçan", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 317 (Aralık), s. 7521.
107. KAŞKA, Nizameddin (1949). "Cücan ile Dev", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 4 (Ekim), s. 61-63
108. KAYA, Doğan (1973). "Acıyurt Köyünden Bir Masal: Kustum Kusak" *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 293 (Aralık), s. 6846-6850.
109. KIŞMİR, Celaleddin (1949). "Tın Tın Eden Kabacık", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 5 (Aralık), s. 78-80
110. KIŞMİR, Celaleddin (1950). "Kırk Köse ve Bir Köse", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 17 (Aralık), s. 270-272.
111. KIŞMİR, Celaleddin (1950). "Ayı ile Keçi", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 16 (Ekim), s. 239-240.
112. KIZILDAĞLI, Edip (1969). "Hatay'da Çocuk Masalları", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 238 (Mayıs), s. 5299.
113. KIZILDAĞLI, Edip (1970). "Hatay'dan Ayşe Fatma Kuzular Masalı", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 252 (Temmuz), s. 5688.
114. KIZILDAĞLI, Edip (1971). "Hatay'da Dilenci Masalları", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 258 (Ocak), s. 5862.
115. KIZILDAĞLI, Edip (1971). "Hammalbaşı Muhammet Paşa Masalı", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 265 (Ağustos), s. 6068.
116. KIZILDAĞLI, Edip (1972). "Bir Hatay Masalı: Söz Satan Adam", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 280 (Kasım), s. 6485.

117. KIZILDAĞLI, Edip (1972). "Hatay Kıssaları: Lokman Hekim Vasiyeti", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 286 (Mayıs), s. 6656.
118. KÖKTÜRK, Muhsin (1975). "Bir Yozgat Masalı: Dört Öğüt", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 314 (Eylül), s. 7437-7438.
119. KOÇER, Tufan (1968). "Bir Malatya Masalı: Tılsımlı Mühür", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 231 (Ekim), s. 5097.
120. KOZ, M. Sabri (1971). "Divriği'den Bir Masal: Bulgarağa Masalı", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 262 (Mayıs), s. 5973-5974.
121. KOZ, M. Sabri (1972). "Kambur Oğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 281 (Aralık), s. 6495.
122. MUVAFFAK, Sami Onat (1950). "Kırk Kardeş", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 9 (Nisan), s. 135.
123. ÖZDEMİR, Fuat (1973). "Erzincan'dan Bir Masal: Padişah Oğlu ile Terzi Kızı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 282 (Ocak), s. 6537-6538.
124. ÖZDER, M. Ali (1968). "Yusufeli'nden Masallar: Tepegözler", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 230 (Eylül), s. 5070-5073.
125. ÖZEL, Hayri (1972). "Bursa'dan Derlenen Bir Masal: Vermeyince Mabut, Neylesin Mahmut", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 277 (Ağustos), s. 6403-6404.
126. ÖZTELLİ, Cahit (1953). "Bir Zile Masalı: El Bilmez Marifet Alelacaip Oyun Hikayesi", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 53 (Aralık), s. 847-848.
127. PETEKÇİ, Ahmet (1953). "Karakoyun Masalı Üzerine Yeni Derlemeler", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 49 (Ağustos), s. 773.
128. SAKAOĞLU, Saim (1969). "Bir Konya Masalı: Gençlikte mi? Gocalıkta mı?", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 237 (Nisan), s. 5264-5265.
129. SAKAOĞLU, Saim (1970). "Tokat'tan Bir Ayı Masalı", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 256 (Kasım), s. 5803.
130. SAKAOĞLU, Saim (1971). "Bir Torul Masalı: Zırlık Dava", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6094.
131. SAKAOĞLU, Saim (1971). "Bir Şiran Masalı: Ağasını Öldüren Keloğlan", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 268 (Kasım), s. 6150.
132. SAKAOĞLU, Saim (1971). "Bir Kelkit Masalı: Padişaha Damat Olan Dilenci", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 269 (Aralık), s. 6179-6180.
133. SAKAOĞLU, Saim (1972). "Bir Kelkit Masalı: Balıktan Çıkan Kutu", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 271 (Şubat), s. 6235-6236.
134. SAKAOĞLU, Saim (1972). "Bacadan Atılan Ölü Masalı", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 272 (Mart), s. 6263-6264.
135. SAKAOĞLU, Saim (1972). "Padişaha Armut Veren Köylü Masalı", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 273 (Nisan), s. 6292.
136. SAKAOĞLU, Saim (1972). "Bir Bayburt Masalı: Tilki ile Değirmenci", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 274 (Mayıs), s. 6317.

137. SAKAOĞLU, Saim (1972). "Bir Gümüşhane Masalı: Şah Aslan", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 275 (Haziran), s. 6345-6346.
138. SAKAOĞLU, Saim (1973). "Gümüşhane Masallarında Atasözü, Deyim ve Beddualar", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6611-6612.
139. SAKAOĞLU, Saim (1975). "Bir Denizli Masalı: Ayağına Diken Batan Horoz", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 307 (Şubat), s. 7225.
140. SAKAOĞLU, Saim (1975). "Bir Kelkit Masalı: Keloğlan ile Yılan", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 313 (Ağustos), s. 7407-7410.
141. SAKAOĞLU, Saim (1976). "Bir İpsala Masalı: Şaklacıkla Baklacık", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 324 (Temmuz), s. 7714.
142. SAN, Salih (1953). "Baltacı Ömer Paşa", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 44 (Mart), s. 704.
143. SAN, Salih (1953). "Canpolat Masalı", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 45 (NİSAN), s. 720.
144. SAN, Salih (1953). "Çoban Masalı", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 47 (Haziran), s. 752.
145. SAN, Salih (1953). "Deli Karı Masalı", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 48 (Temmuz), s. 763.
146. SAN, Salih (1953). "Eshabı Hehf Masalı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 49 (Ağustos), s. 784.
147. SAN, Salih (1953). "Katip Masalı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 50 (Eylül), s. 799.
148. SAN, Salih (1953). "Keklik, Tilki ve Ayı Masalı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 52 (Kasım), s. 832.
149. SAN, Salih (1954). "Keloğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 54 (Ocak), s. 864.
150. SAN, Salih (1954). "Kırk Dost ve Korkak Masalları", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 56 (Mart), s. 895-896.
151. SAN, Salih (1954). "Kuyumcu ve Padişah Masalları", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 57 (Nisan), s. 912.
152. SARI, Semiha (1973). "Bir Trabzon Masalı: Fincancı Sultan", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 284 (Mart), s. 6599-6600.
153. SAYGI, Osman (1969). "Bir Çankırı Masalı: Keloğlan ve Altın Bülbül", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 240 (Temmuz), s. 5354-5355.
154. SINAYUÇ, Osman (1974). "Çalışta Altmış Vuruşta Yetmiş Can Telef Eden Kara Mustafa Masalı", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 302 (Eylül), s. 7099-7102.
155. SURAL, Mahmut (1964). "Konya Masalları: I: Nakert ile Cömert", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 184 (Kasım), s. 3572-3574
156. SURAL, Mahmut (1964). "Konya Masalları: II: İyi Kalpli Kız", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 185 (Aralık), s. 3611-3612.
157. SURAL, Mahmut (1965). "Konya Masalları: III: Devi Denizden Geçiren Mahmut", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 187 (Şubat), s. 3641-3643.
158. SÜRMEİLİ, Mehmet (1970). "Bir Erzurum Masalı: Felek", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5522-5523.

159. ŞEN, Doğan (1970). "Bahtsız Prens Masalı", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 253 (Mart), s. 5719-5720.
160. ÖZTELLİ, Cahit (1952). "Karacoğlan Kitabı Münasebetile Yeni Bir Karacoğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 35 (Haziran), s. 548-550.
161. ÖZTELLİ, Cahit (1977). "İlk Masal Derleyicisi Hüseyin Avni Bey", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 333 (Nisan), s. 7956-7957.
162. TUĞRUL, Mehmet (1974). "Mahmut Gazi Köyünde Derlenen Oduncunun Oğlu Masalı" *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 304(Kasım), s. 7156-7158.
163. TUĞRUL, Mehmet (1976). "Güzel Ahmet Masalı Üzerine" *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 328 (Kasım), s. 7824-7825.
164. TUNARA, Girizan (1961). "Bir İstanbul Masalı: Heyamola (I)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 149 (Aralık), s. 2595-2598.
165. TUNARA, Girizan (1962). "Bir İstanbul Masalı: Heyamola (II)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2625-2626.
166. TUNARA, Girizan (1962). "Bir İstanbul Masalı: Güllü (I)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 156 (Temmuz), s. 2790.
167. TUNARA, Girizan (1962). "Bir İstanbul Masalı: Güllü (II)", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 157 (Ağustos), s. 2822-2823.
168. *Türk Folklor Araştırmaları* (1949). "Kitaplar Arasında: Kırk Kardeş", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 7 (Eylül), s. 103.
169. *Türk Folklor Araştırmaları* (1960). "Eflatun Cem Güney'in Biyografisi", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 134 (Eylül), s. 2223-2224. [Masal araştırmalarında öncü olan, Eflatun Cem Güney'in biyografisine yer verilmiştir.]
170. UĞUR, Hüseyin (1976). "Malatya'dan Bir Masal: Kilci Gocası", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 318 (Ocak), s. 7547-7548.
171. ULUSOY, Hamdi (1975). "Tarsus'tan Bir Masal: Padişah Bezirci ve Oğlu", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 308 (Mart), s. 7270.
172. UZ, Mustafa (1954). "İran Şahı'nın Oğlu", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 55 (Şubat), s. 878-880.
173. YANBEY, Mahmut Kemal (1960). "Beybörek Masalı", *TFA*, Yıl: 13, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2283-2285.
174. YILDIZ, Hüsnü (1958). "Zülfü Siyah ile Şihzade Masalı (I)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 109 (Ağustos), s. 1750-1751.
175. YILDIZ, Hüsnü (1958). "Zülfü Siyah ile Şihzade Masalı (II)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 110 (Ağustos), s. 1766-1768.
176. YILDIZ, Hüsnü (1959). "Feslikancı Kız Masalı", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 116 (Mart), s. 1873-1874.
177. YILDIZ, Hüsnü (1959). "Fatma Ablanın Kızı", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 117 (Nisan), s. 1893-1894

178. YILDIZ, Hüsnü (1961). "Padişahın Küçük Kızı ve At", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 147 (Ekim), s. 2540-2543
179. YILDIZ, Hüsnü (1961). "Elmalı'dan Masallar: Balta Bıyık ve Şehzade", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 148 (Kasım), s. 2568-2570.
180. YILDIZ, Hüsnü (1959). "Kaplumbağa Kabuğu", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 121 (Ağustos), s. 1973-1975.
181. YILDIZ, Hüsnü (1959). "Fatma Hanım Masalı", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 123 (Ekim), s. 2013.
182. YILDIZ, Hüsnü (1960). "Elmalı'dan Masallar: Evran", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 133 (Ağustos), s. 2214.
183. YILDIZ, Hüsnü (1960). "Elmalı'dan Masallar: Padişahın Kızı ile Uşağı", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 134 (Eylül), s. 2235
184. YILDIZ, Hüsnü (1960). "Elmalı'dan Masallar: Serseri Oğlan Masalı", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 135 (Ekim), s. 2252-2253.
185. YILDIZ, Hüsnü (1960). "Elmalı'dan Masallar: Akıllı Tilki", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 136 (Kasım), s. 2274.
186. YILDIZ, Hüsnü (1960). "Elmalı'dan Masallar: Çömüdük", *TFA*, Yıl: 13, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2294.
187. YILDIZ, Hüsnü (1961). "Elmalı'dan Masallar: Derviş", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 138 (Ocak), s. 2315.
188. YILDIZ, Hüsnü (1963). "İhtiyar Oduncu Masalı (I)", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 173 (Aralık), s. 3268-3270.
189. YILDIZ, Hüsnü (1964). "İhtiyar Oduncu masalı (II)", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 174 (Ocak), s. 3295-3298.
190. YUNUSOĞLU, Nermin (1960). "Bir İstanbul Masalı: Düzençi Kadın", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 132 (Temmuz), s. 2189-2190.
191. YURDATAP, Selami Münir (1953). "Bir İstanbul Masalı: Ali Cengiz Oyunu", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 735-736.

Destan Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AÇIKGÖZ, Saim (1965). "Kağrı, Çadır ve Tuz." *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 189 (Nisan), s. 3703.
2. AKBAŞ, Âşık Remzi (1953). "İstanbul Destanı (şiir)." *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 721.
3. AKÇIN, Faik (1961). "Ergenekon" *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 140 (Mart), s. 2337-2338.
4. AKYÜZ, Hayri (1960). "Yer ile Gök Destanı" *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Haziran), s. 2173.
5. ARTAN, Gündüz (1960). "Ballı Gelin Destanı" *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 133 (Ağustos), s. 2208.

6. ALANGU, M. Tahir (1962). "Gilgames Destanı ve Asur Masalları", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 159 (Ekim), s. 2859-2860.
7. ALPAN, Necip P. (1975). "Birinci Kosova Savaşı Destanı", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 315 (Ekim), s. 7463-7466.
8. ATAMAN, Yaver Sadi (1955). "Koroğlu ve Musikisi", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 51 (Ekim), s. 805-806.
9. AYDEMİR, Orhan (1968). "Kars Destan ve Koçaklamaları", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 229 (Ağustos), s. 5029-5033.
10. BAYRI, Mehmet Halit (1950). "Âşık Şemi'nin Konya Destanı", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 7 (Şubat), s. 99.
11. BAYRI, Mehmet Halit (1964). "Kıbrıs'lı Âşık Kenzi ve Kıbrıs Destanı", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 176 (Mart), s. 3356-3358.
12. BEYSANOĞLU, Şevket (1977). "Bir Karakış Destanı", *TFA*, Yıl: 28, C.17, S. 332 (Mart), s. 7937.
13. BİRDOĞAN, Nejat (1970). "Koroğlu Anlatımlarında Deyimler, Atasözleri ve Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 249 (Nisan), s. 5600-5601.
14. BİRDOĞAN, Nejat (1971). "Azərbaycan Dastanları, Cilt 1", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5927-5932.
15. BİRDOĞAN, Nejat (1971). "Azərbaycan Dastanları: Kerem ile Aslı, Cilt 2", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 262 (Mayıs), s. 5960-5961.
16. BİRDOĞAN, Nejat (1972). "Kirzioğlu Mustafa Bey ve Koroğlu Üzerine", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 281 (Aralık), s. 6497-6499.
17. BURDURLU, İbrahim Zeki (1962). "Âşık Veca'nın Tarihi Bir Destanı", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 151 (Şubat), s. 2638.
18. CANBULAT, Cevdet (1952). "Fakir Rüşünün Nizip Cengi Destanı", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 31 (Şubat), s. 491-492.
19. CANBULAT, Cevdet (1952). "Deruni'nin Bir Destanı ve Deruni Adındaki Altı Saz Şairi", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 36 (Temmuz), s. 574-575.
20. CEVLANİ, Dursun Kılıç (1964). "Alp-Arslan Destanı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 181 (Ağustos), s. 3489.
21. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1952). "Battal Gazi Destanında: Değirmene Sesleniş", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 30 (Ocak), s. 477.
22. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1971). "Malazgirt Destanı", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6093-6094.

23. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1973). "Cumhuriyet'in 10.Yıl Destanı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 291 (Ekim), s. 6783.
24. DAĞLIOĞLU, Mehmet Turhan (1962). "Esiri'nin Vahabilere Ait Bir Destanı", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 153 (Nisan), s. 2693-2694.
25. ELÇİN, Şükrü (1963). "Koroğlu'nun Kuyulu Rivayeti (I)" *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 166 (Mayıs), s. 3055-3058.
26. ELÇİN, Şükrü (1963). "Koroğlu'nun Kuyulu Rivayeti (II)" *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 167 (Haziran), s. 3092-3096.
27. ELÇİN, Şükrü (1964). "Deli Dumrul Hikayesinin Bir Varyantı" *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 179 (Haziran), s. 3431.
28. ELÇİN, Şükrü (1965). "Bay Beyrek'in Yozgat Rivayeti", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 191 (Haziran), s. 3777-3780.
29. ELÇİN, Şükrü (1965). "Tepegöz'ün Poshof Rivayeti", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 195 (Ekim), s. 3875.
30. ELÇİN, Şükrü (1969). "Göçebe Türk Destanlarında Ölüp-Dirilme Motifi", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 234 (Ocak), s. 5177.
31. ES, Selçuk (1964). "Karamanlı Âşık Gufrani ve Bir Destanı" *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 164 (Mart), s. 3013-3015.
32. ES, Selçuk (1970). "Konyalı Âşık Mehmet Yakıcı'nın Bir Şikayet Destanı" *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 252 (Temmuz), s. 5679.
33. ES, Selçuk (1973). "Konya'da Kadıpaşa Olayı ve Yakılan Destanlar" *TFA*, Yıl: 25, C. 13, S. 290 (Eylül), s. 6763-6766.
34. EVREN, Afif (1952). "Bir Divlek Destanı" *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 37 (Ağustos), s. 587.
35. EVREN, Afif (1952). "Ermenekli Kel Hasan Rüştünün Atatürk Destanı" *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 40 (Kasım), s. 634.
36. EVREN, Afif (1971). "Konya'ya Ait İki Kıtık Destanı" *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6091-6092.
37. GOCUL, Basri (1949). "Oğuzlamadan: Erlerbaşı Kazan Övünüyor". *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 3 (Ekim), s. 39.
38. GOCUL, Basri (1949). "Oğuzlamadan: Alparbaşı Kazan Bey Meydan Okuyor." *Kanturalı, Ağlasın, Tat Erinin Ban Banladığı Zaman* *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 1 (Ağustos), s. 3.

39. GOCUL, Basri (1950). "Oğuzlamadan: Basat Sormaktadır, Ersiz hatunlar Kılıcı Alınmış Erlere Benzer". *TFA*, Yıl: 1, S. 6 (Ocak), s. 93.
40. GOCUL, Basri (1950). "Oğuzlamadan: Alperenler Andlanacak". *TFA*, Yıl: 2, C. 1 S. 14 (Eylül), s. 222.
41. GOCUL, Basri (1951). "Oğuzlamadan: Bamsı Beyrek Geçmişini Anmaktadır (şiir)". *TFA*, Yıl: 2, C. 1 S. 14 (Şubat), s. 298.
42. GOCUL, Basri (1952). "Oğuzlamadan: Atcağzım, Hey Atcağzım (şiir)". *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 33 (Nisan), s. 514.
43. GÖKALP, Mehmet (1950). "Âşık Avası'nın Sarıkamış Destanı", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 7 (Şubat), s. 108-109.
44. GÖKALP, Mehmet (1959). "Pehlivanoğlu Reşidi ve Destanları", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 124 (Kasım), s. 2026.
45. GÖKYAY, Orhan Şaik (1975). "Dedem Korkut Kitabının İngilizce Çevirileri", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 314 (Eylül), s. 7413-7417.
46. GÖKALP, Mehmet (1975). "Köroğlu Kolları Halk Destanları", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 306 (Ocak), s. 7192.
47. GÖZAYDIN, Nevzat (1975). "Türküler ve Doğuş Hikayeleri: Kaçakçı Mahmut Ağıdı ve Hikayesi", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 313 (Ağustos), s. 7389.
48. HACALOĞLU, Ziya (1959). "Pehlivanoğlu Reşidi ve Destanları", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 124 (Kasım), s. 2026.
49. HAFIZ, Nimetullah (1976). "Pehlivanoğlu Reşidi ve Destanları", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 28, C. 17, S. 325 (Ağustos), s. 7375-7378.
50. HINÇER, İhsan, (1951). "Haluk Nihat Pepeyi, Eserleri ve Türk Destanı Üzerinde Çalışmalar", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 20 (Mart), s. 313-314.
51. HINÇER, İhsan, (1952). "Epopemiz-Oğuzlama", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 32 (Mart), s. 512.
52. HINÇER, İhsan, (1960). "Hürriyet Destanı", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Haziran), s. 2157.
53. HINÇER, İhsan, (1967). "Bosna Hersek Müslüman Ozanların Destan ve Türküleri", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4486-4487.
54. HINÇER, İhsan, (1967). "Tales Alive in Turkey (Türkiye'de Yaşayan Masallar)", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 220 (Kasım), s. 4586-4587.
55. HINÇER, İhsan, (1973). "Dede Korkut Kitabı Amerika'da Yayımlandı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 282 (Ocak), s. 6526.

56. KANSU, Ceyhun Atuf (1974). "Kitaplar Arasında: Dedem Korkut'un Kitabı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 297 (Nisan), s. 6951.
57. KARABAŞ, Seyfi (1974). "Koroğlu Destanı", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 302 (Eylül), s. 7089.
58. KARADENİZ, Fikret (1965). "Ayran ve Ayran Destanı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 186 (Ocak), s. 3628.
59. KARDEŞ, Mehmet (1962). "Huzuri'nin Tezatlar Destanı. " *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 160 (Kasım), s. 2888.
60. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1953). "Ahıska Destanlardan İkisi" *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 48 (Temmuz), s. 753-755.
61. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1971). "Dr. Hamit Arslan'ın Eseri: Baku'da Basılan 'Kitabı Dede-Korkut' *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 260 (Mart), s. 5899-5902.
62. KIRZIOĞLU, M. Fahrettin (1974). "Atatürk Üniversitesi'ne Bağlı 'Dede Korkut Enstitüsü' Kuruldu" *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 294 (Ocak), s. 6853-6855.
63. KIRZIOĞLU, M. Fahrettin (1974). "1686 ve 1697 de Yakılan Budin (Budim).ve Bosna-Saray Destan-Ağıtları" *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 304 (Kasım), s. 7149-7150.
64. KOZ, M. Sabri (1971). "Çanakkale Zaferi ile İlgili Bir Destan", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 265 (Ağustos), s. 6063-6064.
65. KOZ, M. Sabri (1972). "Napolyon'un Mısır'ı İşgali ve İki Destan", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 271 (Şubat), s. 6230-6233.
66. KOZ, M. Sabri (1972). "Âşık Şükrü ve Kendi Düşen Ağlamazın Destanı", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 276 (Temmuz), s. 6353-6355.
67. KOZ, M. Sabri (1973). "Hacı Yusuf ve İki Destanı", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 289 (Ağustos), s. 6737-6738.
68. KOZ, M. Sabri (1974). "Âşık Lisani'nin Yemen Destanı", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 303 (Ekim), s. 7122-7126.
69. KOZ, M. Sabri (1976). "Bir Ozan, Bir Destan (Murat Ali)", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 320 (Mart), s. 7584.
70. KUM, Naci (1951). "Bekçi Baba Destanı", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 19 (Şubat), s. 300.
71. KUM, Naci (1951). "Bekçi Baba Destanı II", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 23 (Haziran), s. 363-364.
72. KUM, Naci (1952). "Bekçi Baba Destanı III", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 40 (Kasım), s. 637-638.

73. KUM, Naci (1953). "Bekçi Baba Destanı III", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 726-727.
74. MURATOĞLU, Ali İHSAN, (1971). "Deli Dumrul'un Bolvadin Varyantı". *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 264 (Temmuz), s. 6027.
75. MURATOĞLU, Ali İHSAN, (1975). "Bamsi Beyrekin Bolvadin Varyantı". *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 312 (Temmuz), s. 7380.
76. OY, Aydın (1962). "Destan-ı Ecel-i Kaza", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 154 (Mayıs), s. 2716-2717.
77. OY, Aydın (1974). "Atatürk Şiirlerinde Eski Destanları ve Efsaneleri", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 304 (Kasım), s. 7141-7145.
78. ÖĞÜTVERİCİ, Bilgin (1967). "Bey Böyreğin Konya Varyantı". *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 215 (Haziran), s. 4137-4138. [Belirtilen sayıda 4137 sayısı sehven verilmiştir. Doğrusununun 4437 olması gerekir.]
79. ÖNDER, Ali Rıza (1958). "Oğuzlama ve Basri Gocul". *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 108 (Temmuz), s. 1727.
80. ÖNDER, Mehmet (1966). "Kalevela Üzerine". *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 205 (Temmuz), s. 4149.
81. ÖZDEMİR, Fuat (1976). "Anadolu Dini Halk Edebiyatında "Kesik Baş" Destanı", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 329 (Aralık), s. 7852-7854.
82. ÖZTELLİ, Cahit (1950). "Asır Şairlerinden Sefili'nin Cenk Destanı", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 15 (Ekim), s. 229.
83. ÖZTELLİ, Cahit (1950). "Kul Hüseyi'nin Yaş Destanı", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 16 (Kasım), s. 247.
84. ÖZTELLİ, Cahit (1953). "Başa Hasır Yakmak", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 50 (Eylül), s. 789-791. [Bu yazıda, Dede Korkut toylarına dair bilgilere yer verilmiştir.]
85. ÖZTELLİ, Cahit (1954). "Bamsı Beyrek'in Zile Varyantı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 54 (Ocak), s. 853-855.
86. ÖZTELLİ, Cahit (1954). "Bir Kıtlık Destanı", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 59 (Haziran), s. 933-934.
87. ÖZTELLİ, Cahit (1958). "Bamsı Beyrek'in Sivas Söylentisi (I)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 111 (Ekim), s. 1771-1773.
88. ÖZTELLİ, Cahit (1958). "Bamsı Beyrek'in Sivas Söylentisi (II)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 112 (Kasım), s. 1798-1799.

89. ÖZTELLİ, Cahit (1958). "Bamsı Beyrek'in Sivas Söylentisi (III)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 113 (Aralık), s. 1814-1816.
90. ÖZTELLİ, Cahit (1961). "Anadolu Dini Edebiyatında Geyik Destanı", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 146 (Eylül), s. 2492-2494.
91. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Pazvantoğlu Üzerine İki Destan", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 126 (Ocak), s. 2063-2064.
92. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Yaşayan Dede Korkut: Tepegöz", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 127 (Şubat), s. 2087-2088.
93. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Köroğlu Hakkında Yeni Notlar ve Şiirler", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Şubat), s. 2163-2165.
94. ÖZTELLİ, Cahit (1965). "Cönklerden Derlemeler: Köroğlu", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 187 (Şubat), s. 3649.
95. ÖZTELLİ, Cahit (1967). "Dede Korkut Üzerine Bazı Notlar", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 213 (Nisan), s. 4375-4376.
96. ÖZTELLİ, Cahit (1968). "II. Sultan Mahmut'un Ölümü Üzerine Destan", *TFA*, Yıl: 18, C. 11, S. 222 (Şubat), s. 4630.
97. ÖZTELLİ, Cahit (1968). "Unutulan Dede Korkut", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 225 (Nisan), s. 4709.
98. ÖZTELLİ, Cahit (1968). "Âşık Ruzi'nin Esnaf Destanı", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 230 (Eylül), s. 5058-5059.
99. ÖZTELLİ, Cahit (1968). "Zileli Seyit Dervişin Yatırlar Destanı", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 231 (Ekim), s. 5081-5083.
100. ÖZTELLİ, Cahit (1969). "Dedem Korkut Üzerine Bazı Düşünce ve Görüşler", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 240 (Temmuz), s. 5331-5336.
101. ÖZTELLİ, Cahit (1970). "Kazan Han'ın Evinin Yağmalanması", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5516-5517.
102. ÖZTELLİ, Cahit (1971). "Battal Gazi'nin Atı Aşkar Üstüne", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5923-5924.
103. RAYKOVİÇ, Ljubinka (1974). "Birinci Sırp Ayaklanmasında Yazılan Sapça'nın Kuşatılmasına Ait Bir Destan", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 303 (Ekim), s. 7116-7117.
104. SAKAOĞLU, Saim (1973). "Kitaplar Arasında: The Book of Dede Korkut", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 286 (Mayıs), s. 6634-6635.
105. SAYGI, Osman (1964). "Pilevne ve Gazi Osman Paşa Destanı", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 177 (Nisan), s. 3372.

106. SOYSAL, M. Orhan (1972). "Dede Korkut Kitabı'nda Evlilik ve Düğün Töreni", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 272 (Mart), s. 6241.

107. SÜMER, Faruk (1952). "Dede-Korkut Kitabına Dair Bazı Düşünceler", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 30 (Ocak), s. 467-469.

108. TANSEL, Fevziye Abdullah (1969). "Âşık Erbabı Hakkında Araştırmalar, Basılmamış Bir Koşma ve Destanı", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 240 (Temmuz), s. 5337-5338.

109. *TFA* (1949). "Kitaplar Arasında: Milli Türk Destanı = Oğuzlama", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 2 (Eylül), s. 27.

110. YAKICI, Âşık Mehmet (1950). "Dünya ve Ahiret İçin' ve 'Kuraklık Destanı", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 8 (Mart), s. 124.

111. Yakıcı, Âşık Mehmet (1950). "Garip Destanı", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 15 (Ekim), s. 233.

112. TANSEL, Oğuz (1953). "Türkü ve Destanların Dokusu, Yaşayan Yönleri" *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 45 (Nisan), s. 707-709.

113. TOKAY, Adnan (1954). "Bir Destan ve Bir Ağıt" *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 55 (Şubat), s. 876.

114. TÜTÜNCÜ, A. Türabi (1973). "Kayseri ile İlgili Bir Kıtlık Destanı", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 284 (Mart), s. 6577-6578.

115. URAZ, Murat (1973). "Kuşlar (Eski Türk Destanı, Halk Şiiri ve Hikayelerinde)", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 292 (Kasım), s. 6806-6807.

116. ÜLKEN, Hilmi Ziya (1952). "Milli Destan ve Folklor", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 33 (Nisan), s. 513-515.

117. YANBEY, Mehmet Kemal (1953). "Köroğlu İstanbul'da", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 48 (Temmuz), s. 761.

118. YANBEY, Mehmet Kemal (1962). "Beyböyük'e Ait İkinci Hikaye", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 153 (Nisan), s. 2699-2701.

Menkabe Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AKSEL, Malik (1964). "Arslana Binme, Duvarı Yürütme Kerameti", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 182 (Eylül), s. 3519-3520.

2. AKSEL, Malik (1969). "Menakıb-ı Şah İsmail ve Gülzar", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 244 (Kasım), s. 5457-5460.

3. ARSEVEN, Veysel (1961). "Ahievran Mahallesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 147 (Ekim), s. 2534. [Bu yazıda, Ahi Evran ile ilgili menkıbevi bir hikaye anlatılmaktadır.]

4. BAYRI, Mehmet Halit (1953). "İstanbul ve Galata Surlarının Kapıları", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 50 (Eylül), s. 795. [Bu çalışmada "Aya Dede" hakkında kısa bir bilgiye yer verilmiştir.]
5. BAYRI, Mehmet Halit (1961). "Mutasavvıf Şair Hüsameddin Uşaki", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 143 (Haziran), s. 2416-2417.
6. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1950). "Battal Menkabesinden Yeni Destana Doğru", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 15 (Ekim), s. 225-227.
7. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1953). "İstanbul Mührü", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 46 (Mayıs), s. 722.
8. ÇETİN, Nebahat (1970). "Baskil ve Çevresinde Yatırlar ve İnançlar", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 253 (Ağustos), s. 5709-5710.
9. EROL, Safiye (1963). "Uçan Dervişler", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2937-2940.
10. ES, Selçuk (1962). "Uç kazanım Var, Doğmadık Balaklar", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 159 (Ekim), s. 2875.
11. EVREN, Afif (1953). "Konya'da Yaşayan Türabi", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 50 (Eylül), s. 792-793.
12. GÖKÇEN, İbrahim (1951). "Makedonya Yürük Folkloru (VII)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 26 (Eylül), s. 415-416.
13. GÜRER, Bahir (1968). "Tabak Dede Menkıbesi", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 227 (Haziran), s. 4768.
14. HAZAR, Bekir (1966). "Kaftanoğlu Menkabesi", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 201 (Nisan), s. 4059-4062.
15. HINÇER, İHSAN, (1960). "Helvacı Baba ve Yatırlar", *TFA*, Yıl: 13, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2277.
16. HINÇER, İHSAN, (1961). "Kastamonulu Âşık Yorgansız Hakkı Baba", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 139 (Şubat), s. 2326-2329.
17. İŞÇİLER, Salim Sami (1961). "Tekirdağ'da Zakir Baba Türbesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 148 (Kasım), s. 2553.
18. KILIÇÖZLÜ, Ziya (1966). "Esnaf Loncalarının Piri Ahi Evran" *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 206 (Eylül), s. 4193.
19. KIRZIOĞLU, Mehmet Fahrettin (1963). "Kars'ta Hizmetkar Üzerine Keloğlan Menkıbesi" *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 170 (Eylül), s. 3164-3165.

20. KIZILDAĞLI, Edip (1950). "Davud-u Antaki'nin Antakya'da Yaşayan Hatıraları", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 10 (Mayıs), s. 153-154.

21. ÖZTELLİ, Cahit (1964). "Mahmut Paşa Menakibi (I)", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 182 (Eylül), s. 3506-3509.

22. ÖZTELLİ, Cahit (1964). "Mahmut Paşa Menakibi (II)", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 183 (Ekim), s. 3541-3542.

23. PİŞİRİCİ, Tevfik (1954). "İki Evliya", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 56 (Mart), s. 887.

24. SALCI, Vahit Lutfi (1949). "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler (I)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 1 (Ağustos), s. 14.

25. SALCI, Vahit Lutfi (1949). "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler (II)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 2 (Eylül), s. 31-32.

26. SALCI, Vahit Lutfi (1949). "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler (III)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 4 (Ekim), s. 52-53.

27. SALCI, Vahit Lutfi (1949). "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler (IV)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 5 (Aralık), s. 74.

28. SALCI, Vahit Lutfi (1950). "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler (V)", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 7 (Şubat), s. 102.

29. SAYGI, Osman (1954). "Minnetlerli Musa Çavuş ve Beyköylü İsmail Çavuş Menkabeleri", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 58 (Mayıs), s. 927.

30. SAYGI, Osman (1954). "Koca Göz ve Nesli ile Kara Mahmut ve Akçakocalı Ali Pehlivan Menkabeleri", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 59 (Haziran), s. 943.

31. SAYGI, Osman (1954). "Sarıbeyler Davulu", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 59 (Haziran), s. 943-944.

32. SAYGI, Osman (1954). "Çolak Çavuş ve Yağız ile Kepek Savran Menkabeleri", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 61 (Ağustos), s. 973.

33. TEVETOĞLU, Fethi (1952). "Yıkıtılan Gül Baba Tekkesi", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 33 (Nisan), s. 515-516.

34. TÜRE, İ. (1962). "Hazreti Ömer ve Çalgıcı", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 154 (Mayıs), s. 2730.

35. ULUNAY, Refi Cevad (1963). "Ramazan Menkabeleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 163 (Şubat), s. 2967.

36. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1953). "Yakın Zamanlara Kadar Sinop ve Muhitinde Hıdırellez Gününe Ait Adetler Nasıldı", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 44 (Mart), s. 695-696.

Halk Hikâyesi Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AÇIKGÖZ, Saim (1976). "Muhibbi ile Esmahan Hikayesi " *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 326 (Eylül), s. 7758-7759.
2. AKSEL, Malik (1965). "Hz. Ademin Yaradılış Rivayetleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 194 (Eylül), s. 3858.
3. AKSEL, Malik (1968). "Halk Hikayelerinde Resimlerle Ferhat ile Şirin", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 229 (Ağustos), s. 5034-5036.
4. AKSEL, Malik (1972). "Son Devrin İki Meşhur Meddahı ve Satıcılar", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 278 (Eylül), s. 6412-6415. [Bu yazıda, meddahların kullandıkları malzemeler ve hikâye anlattıkları yerler ve hikâye örnekleri de yer verilmiştir.]
5. ATAMAN, Sadi Yaver (1967). "Hz. Ademin Yaradılış Rivayetleri", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 215 (Haziran), s. 4147. (Belirtilen çalışmada 4147 sayfa sehven tekrar edilmiştir. Doğrusunun 4447 olması gerekir.)
6. AYDINOĞLU, Gülali (1971). "Ankara'da Yakılan Bir Türkünün Öyküsü", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5925.
7. BAHÇECİ, Mehmet (1962). "Sabit Türküsünün Doğuş Hikayesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2617.
8. BAYRI, Mehmet Halit (1950). "Susmuş Saz", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 16 (Kasım), s. 243. [Bu yazıda Âşık Efkari'nin hayatının hikaye şeklinde anlatıldığından bahsedilmektedir.]
9. BİRDOĞAN, Nejat (1963). "Halk Hikayelerinde Hükümdar Motifi", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 166 (Mayıs), s. 3068-3069.
10. BİRDOĞAN, Nejat (1974). "Ercişli Emrah ile Selvihan Hikayesi", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 304 (Kasım), s. 7151-7152.
11. BURDURLU, İbrahim Zeki (1967). "Dede Korkut Hikayelerinin Özellikleri ve Cümle Yapısı (I)", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 210 (Ocak), s. 4303-4306.
12. BURDURLU, İbrahim Zeki (1967). "Dede Korkut Hikayelerinin Özellikleri ve Cümle Yapısı (II)", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 211 (Şubat), s. 4325-4328.
13. BURDURLU, İbrahim Zeki (1969). "Dede Korkut Hikayeleri'nde Sıfatlar ve Sıfat Takımları", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5236-5238.
14. BURDURLU, İbrahim Zeki (1969). "Dede Korkut Hikayeleri'nde 'gibi, benzer' Edatları ve 'gibi' li Zarf Tümleçleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 240 (Temmuz), s. 5342-5343.

15. CENGİZ, Haydar (1964). "İlgın'dan Zan Uşaklı Bir Hikaye", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 177 (Nisan), s. 3387-3388.
16. CEBECİOĞLU, İsa (1971). "Bir Deliorman Halk Hikayesi: Ana Beni Teneşirde Bulursun", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5945.
17. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1952). "Aşıklar Kahvesi ve Halk Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 41 (Aralık), s. 641-642.
18. ÇETİN, Nebahat (1977). "Şah Yusuf ve Kamber Tay Hikayesi", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 341 (Aralık), s. 8190-8194.
19. DİZDAROĞLU, Hikmet (1975). "Öykü Kahramanı ve Halk Şairi Ercişli Emrah", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 308 (Mart), s. 7254-7256.
20. DOĞANÇ, Ayhan (1966). "Prof. Stith Thompson'a Göre Halk Hikayelerinin Tasnifi", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 206 (Eylül), s. 4177-4178.
21. DOĞANÇ, Ayhan (1966). "Child' Balladları ve Türk Hanımı", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 208 (Kasım), s. 4233-4235.
22. ELÇİN, Şükrü (1962). "Hikaye-i Cezayir Dayılarından Ali Dayı" *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Eylül), s. 2831-2835.
23. ELÇİN, Şükrü (1970). "Tepegöz'ün Beşiri Rivayeti" *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 252 (Temmuz), s. 5671.
24. ERKAN, Kamil (1976). "Bir Afşar Deyimi ve Hikayesi: Könes Avı", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 329 (Aralık), s. 7836-7837.
25. ERKAN, Kamil (1976). "Telli Senem ile Yazıcıoğlu Osman Ağa Hikayesi ve Türküsü", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 329 (Aralık), s. 8180-8181.
26. GAZİMİHAL, Ragıp Mahmut (1950). "Halk San'atında Hayvan Sevgisi" *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 14 (Eylül), s. 210-212. [Bu yazıda bazı hayvan figürlerinin, halk hikayelerinde bahsedildiğine değinilmiştir.]
27. GENCTÜRK, İsmail (1963). "Tandır Gelin Türküsünün Hikayesi" *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 171 (Ekim), s. 3202.
28. GÖĞCELİ, Kemal Yaşar (1953). "Türkülerimizin Doğuş Hikayeleri: Sarı Yıldız, Mavi Yıldız" *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 51 (Ekim), s. 801-802.
29. GÖĞCELİ, Kemal Yaşar (1954). "Türkülerimizin Doğuş Hikayeleri: Alageyik" *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 54 (Ocak), s. 850-853
30. GÖĞCELİ, Kemal Yaşar (1954). "Türkülerimizin Doğuş Hikayeleri: İnce Mehmet" *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 56 (Mart), s. 889-890.

31. GÖĞCELİ, Kemal Yaşar (1954). "Türkülerimizin Doğu Hikayeleri: Akgül Seni Camekanda Görmüşler" *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 60 (Temmuz), s. 949-950.
32. GÖKALP, Mehmet (1961). "Koroğlu Kollarından Koca Bey", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 149 (Aralık), s. 2580.
33. GÖKALP, Mehmet (1960). "Mahir ile Mahtaban Hikayesi (I)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 135 (Ekim), s. 2250-2251.
34. GÖKALP, Mehmet (1960). "Mahir ile Mahtaban Hikayesi (II)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 136 (Kasım), s. 2271.
35. GÖKALP, Mehmet (1960). "Mahir ile Mahtaban Hikayesi (III)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2291-2292.
36. GÖKALP, Mehmet (1961). "Mahir ile Mahtaban Hikayesi (IV)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 138 (Ocak), s. 2312.
37. GÖKALP, Mehmet (1961). "Mahir ile Mahtaban Hikayesi (V)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 139 (Şubat), s. 2330-2331.
38. GÖZAYDIN, Nevzat (1977). "Deyimlerimizin hikayeleri: Şeytana Uymak", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 339 (Ekim), s. 8135.
39. GÖKALP, Mehmet (1972). "Kiziroğlu ve Koroğlu hikaye ve türküsünün doğuşu", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 279 (Ekim), s. 6445-6446.
40. GÜNEY, Eflatun Cem (1951). "Halk Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 3, C. 2 S. 25 (Ağustos), s. 385.
41. GÜNEY, Eflatun Cem (1961). "Halk Hikayeleri Üstüne", *TFA*, Yıl: 12, C. 6 S. 143 (Haziran), s. 2405-2406.
42. GÜNDÜZ, Ayten (1967). "Üç Türkü ve Doğu Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 19, C. 11 S. 220 (Kasım), s. 4579-4580.
43. İVGİN, Hayrettin (1976). "Çorum'dan Bir Dede Korkut Hikayesi: Ak Kavak Kızı", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 320 (Mart), s. 7604.
44. KIZILDAĞLI, Edip (1969). "Hatay'da Ramazan Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 245 (Aralık), s. 5494-5495.
45. KIZILDAĞLI, Edip (1975). "Antakya'dan Hikayeler: İlm-i Süluk Hakkında", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 309 (Nisan), s. 7297-7298.
46. KIZILDAĞLI, Edip (1976). "Antakya Kapılarında: İnsan Yaşamının Üç Dönemi ve Yahudi'nin İnancı Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 329 (Aralık), s. 7851.
47. KIZILDAĞLI, Edip (1977). "Rüya Satın Alan Çoban", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 332 (Mart), s. 7936.

48. KIZILDAĞLI, Edip (1977). "Uçtu Uçtu Kaz Uçtu", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 335 (Haziran), s. 8020-8021.
49. KIZILDAĞLI, Edip (1977). "Kumdan Kaftan Köpükten Fistan", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 337 (Ağustos), s. 8077.
50. KIZILDAĞLI, Edip (1978). "Padişah Lalası, Aksakal'ın Hilesi", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 335 (Ocak), s. 8217.
51. KOÇ, Mustafa (1962). "Âşık Mirza ile Aslı.", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 160 (Kasım), s. 2896-2898.
52. KÖKTÜRK, Muhsin (1972). "Kiziroğlu Mustafa Bey Türküsünün Doğuşu", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 278 (Eylül), s. 6431-6432.
53. MOLLOV, Rıza (1971). "Halk Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme ile İlgili Düşünceler" *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6087-6088.
54. MURADOĞLU, Ali İHSAN, (1970). "Dini İnanışlar: Tuz'un Hikayesi.", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 253 (Ağustos), s. 5721.
55. MUVAFFAK, Sami Onat (1950). "Kekik Kokusu", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 9 (Nisan), s. 135. (Bu yazıda, Kekik Kokusunun halk ağzıyla yazılan bir hikaye olduğuna değinilmiştir.)
56. ÖZTELLİ, Cahit (1959). "Kerem ile Aslı Hikayesinin Yazarı Kimdir", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 117 (Nisan), s. 1888-1889
57. ÖZTELLİ, Cahit (1965). "Halk Hikayelerinde Kahramanın Tanımı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, 190 (Mayıs), s. 3729-3730.
58. ÖZYURT, Mehmet (1968). "Tepegöz Hikayelerinin Karadeniz Varyantları", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 226 (Mayıs), s. 4758.
59. POLAT, Şükrü (1961). "Türkülerin Hikayesi", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 138 (Ocak), s. 2309.
60. SEVİNÇ, Emil: (1970). "Mahmut Çavuş ile Telli Gelin Türkülü Hikayesi", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 249 (Nisan), s. 5607-5608.
61. SEVİNÇ, Emil: (1970). "Yozgat'tan Bir Halk Öyküsü: Dört Kekeme Kız", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 257 (Aralık), s. 5834.
62. SEVİNÇ, Emil: (1972). "Mavi Boncuklu Beşik Hikayesi", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 279 (Ekim), s. 6455-6456.
63. SOYYANMAZ, İ. Hakkı (1972). "Bir Edirne Hikayesi: Hacı Ruşit", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 279 (Ekim), s. 6451-6452.

64. SOYYANMAZ, İ. Hakkı (1972). "Edirne Kına Gecesi Oyunlarından Haydindik Oyunu, Hikayesi ve Türküleri", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 281 (Aralık), s. 6511-6514.

65. TAYLAN, Ertuğrul (1974). "Hayvan Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 298 (Mayıs), s. 6989.

66. TOYGAR, Kâmil (1974). "Uysal-Walker Sözlü Türk Halk Hikayeleri Arşivi", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 294 (Ocak), s. 6859.

67. URAZ, Murat (1950). "Halk Hikayelerinde Köşeler ve Keller", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 10 (Mayıs), s. 147-148.

68. URAZ, Murat (1977). "Doğu Anadolu Hikayelerine göre Köroğlu'nun Türeyişi ve Kayboluşu", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 330 (Ocak), s. 7895-7897.

69. URAZ, Murat (1977). "Halk Hikayeleri ve Şiirlerinde Gam Yüğü, Çile Boğçası, Gönül Dili", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 333 (Nisan), s. 7967-7968.

70. URAZ, Murat (1977). "Halk Hikayelerinde Şiirler ve Kızlar", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 339 (Ekim), s. 8113-8116.

71. URAZ, Murat (1978). "Hüsrev ve Şirin-Ferhat ile Şirin Hikayeleri", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 342 (Ocak), s. 8203.

72. UĞURLU, Kâmil (1963). "Kesik Çayır Kesilir Mi, Türküsünün Hikayesi", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 172 (Kasım), s. 3222.

73. YANIK, Mehmet (1961). "Deli Boran", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 144 (Temmuz), s. 2452.

74. YILDIZ, Hüsnü (1962). "Serik'ten İki Türkü ve Doğuş Hikayesi", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 153 (Nisan), s. 2705.

75. YÜCE, Şener (1966). "Bucak İlçesinde Arzu ile Kamber Hikayesi (I)", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 204 (Temmuz), s. 4140-4141.

76. YÜCE, Şener (1966). "Bucak İlçesinde Arzu ile Kamber Hikayesi (II)", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 205 (Ağustos), s. 4165-4168.

77. ZİGANALI, (1962). "Beşikdüzü'nden Fadimem Destanı", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 157 (Ağustos), s. 2821.

Memorat Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. ALOĞLU, A. Ümit (1967). "Elbistan'da Alkarısı İnanması", *TFA*, Yıl: 7, C. 4, S. 221 (Aralık), s. 4614-4615.

2. ALPAGUT, Bülent (1970). "Tavşanlıda Halk İnanışları", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 254 (Eylül), s. 5738.

3. ATAMAN, Mustafa (1968). "Bir Avlak ve İnanışlar: Köle Mezarı", *TFA*, Yıl: 18, C. 11, S. 222 (Şubat), s. 4647-4649.
4. AYDIN, Hamdi (1952). "Eski Tıbbı ve İçtimai Folklorumuza Dair Kütahyada İnanmalar", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 38 (Eylül), s. 597.
5. AYDINOĞLU, Gülali (1977). "Ankara Hacıobası Köyünde Adak Kurbanı ve Hacı Pilavı", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 332 (Mart), s. 7941-7942.
6. AYTAR, Selçuk (1976). "Bazı Cansızlardaki Güçleri İnsanlara Devretme", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 325 (Ağustos), s. 7723-7724.
7. BALCIOĞLU, Neriman Refik (1952). "Anadolu'da Cinlere, Perilere ve Devlere Dair İnanışlar" *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 35 (Haziran), s. 555-556.
8. BAYRI, Mehmet Halit (1955). "Nazar ve Nazarlık", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 70 (Mayıs), s. 1107-1108.
9. BATUR, Muzaffer (1964). "Gölpazarı'nda İnanış ve Rivayetler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 180 (Temmuz), s. 3461.
10. ELÇİN, Şükrü, (1965). "Al-Karı", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 193 (Ağustos), s. 3813.
11. GÖKÇEN, İbrahim (1951). "Makedonya Yürük Folkloru (VIII)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 28 (Kasım), s. 447-448.
12. GÖKÇEN, İbrahim (1953). "Makedonya Yürük Folkloru (XI)", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 42 (Ocak), s. 667-668.
13. GÖLPINARLI, Abdülbaki (1966). "Halk İnançlarından Örnekler", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 199 (Şubat), s. 3983-3984.
14. KOÇU, Reşat Ekrem (1962). "Tırnava Cadıları", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 154 (Mayıs), s. 2727-2728.
15. KÖSE, Mürsel (1964). "Kars'ta Al-Al Karısı Hakkında", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 185 (Aralık), s. 3605-3608.
16. İŞÇİLER, Sami Salim (1953). "Tekirdağında Hıdırellez", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 47 (Haziran), s. 746.
17. OY, Aydın (1963). "Tekirdağ Yatırlarından Sarı Kız", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 165 (Nisan), s. 3025.
18. ÖZDER, M. Ali (1968). "Ardunç'ta Rom Rom (Oroy'm Ruh). Ana İnanması", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 232 (Kasım), s. 5115-5116.
19. ÖZTELLİ, Cahit (1961). "Hızır ve Abı Hayatın Yeri Hakkında", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 147 (Ekim), s. 2525-2526

20. SAYGI, Osman (1962). "Sarıgöl Folklorunda Cadılar ve Cadıcılar", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2607.

Fıkra Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AKÇIN, Faik (1963). "Molla Anlattıkları (Fıkralar)", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 165 (Nisan), s. 3045-3046.

2. AKSEL, Malik (1965). "Resimlerde Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3799-3801.

3. ALP, Ali Rıza (1965). "Nasreddin Hoca'nın Karısı Hakkında", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3789.

4. ALP, Ali Rıza (1975). "Nasreddin Hoca ve XIII. Yüzyıl", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 312 (Temmuz), s. 7358.

5. ALTUNDAĞ, Şinasi (1965). "Nasreddin Hoca ve Devri", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3796-3797.

6. AND, Metin (1969). "Nasreddin Hoca Bibliyografyasına Ek", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 245 (Aralık), s. 5485-5487.

7. ARISOY, Süleyman (1965). "Nasreddin Hoca'nın Kişiliği ve Felsefesi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3791-3792.

8. ARISOY, Süleyman (1965). "Nasreddin Hoca'nın Türk Tiyatrosu'na Etkisi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 194 (Eylül), s. 3841-3845.

9. ARISOY, Süleyman (1968). "Nasreddin Hoca ve Dünyamız", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 228 (Temmuz), s. 4793-4794.

10. ARISOY, Süleyman (1970). "Nasreddin Hoca'nın Toplumsal ve Kişisel Değeri Üzerine", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 253 (Ağustos), s. 5701.

11. ARISOY, Süleyman (1971). "Türk Dünyasında Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 265 (Ağustos), s. 6044-6046.

12. ATAMAN, Sadi Yaver (1965). "Güldüren ve Düşündüren Nasreddin", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3809-3810.

13. BATUR, Muzaffer (1952). "Üç Arkadaş", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 31 (Şubat), s. 490.

14. BATUR, Muzaffer (1952). "Ölü Gömüldükten Sonra Kurban", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 32 (Mart), s. 498.

15. BATUR, Muzaffer (1952). "Hayvanların Tesellisi", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 33 (Nisan), s. 527.

16. BATUR, Muzaffer (1952). "Üç Kekeme Kızla Dünür", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 41 (Aralık), s. 651.

17. BATUR, Muzaffer (1952). "Gaz Ütme", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 44 (Mart), s. 703.
18. BATUR, Muzaffer (1953). "Tilkiye Tavuk Kümesi", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 53 (Kasım), s. 832.
19. BLASKOVICS, Josef, (1965). "Nasreddin Hoca ve Tesir Alanı", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3795.
20. CAN, Ziya (1965). "Nasreddin Hoca'nın Kızı'na Ait İkinci Mezar Kitabesi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3807-3808.
21. CUMBUL, Sadi (1965). "Nasreddin Hoca'dan Bir Fıkra: 'Farsça'", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3804.
22. ÇAĞLAR, Behçet Kemal (1965). "Nasreddin Hocanın Türbesi Önünde", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3803-3804.
23. EFLATUN, Cem GÜNEY, (1953). "Fıkralarına Göre Nasreddin Hocanın Portresi", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 43 (Şubat), s. 678-679.
24. FELEK, Burhan (1962). "Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 156 (Temmuz), s. 2769-2771.
25. GÖLPINARLI, Abdülbaki (1965). "Mevlâna-Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 191 (Haziran), s. 3788.
26. GÖKŞEN, Enver Naci (1973). "Halk Fıkraları ve "Öğünmek gibi Olmasın Ama...", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 292 (Kasım), s. 6816-6817.
27. HANÇER, Bora (1963). "X. Dil Kurultayı, Nasreddin Hoca Şenliği", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 168 (Temmuz), s. 3118.
28. HAZAI, Georges (1964). "Ignacz Kunoş ve Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 180 (Temmuz), s. 3454-3455.
29. HINÇER, İHSAN, (1963). "X. Dil Kurultayı, Akşehir'de Nasreddin Hoca Şenliği", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 169 (Ağustos), s. 3154-3156.
30. HINÇER, İHSAN, (1965). "Nasreddin Hoca, Mansur, Nesimi", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3805.
31. KONYALI, İbrahim Hakkı (1965). "Nasreddin Hoca Enstitüsü", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3802.
32. ÖKESLİ, Lütfi (1965). "Bir Fıkra: Bazan Davulun Kulpuna Bağlarız", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3801.
33. ÖNDER, Mehmet (1965). "Gerçek Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3790.

34. ÖZERGİN, Muammer Kemal (1970). "İstanbul'da Derlenen Ölçülü Sözler, Fıkralar", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 256 (Kasım), s. 5782.
35. ÖZTELLİ, Cahit (1964). "Nasreddin Hoca Üzerine", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 180 (Temmuz), s. 3449-3453.
36. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Nasreddin Hoca Bibliyografyası", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 132 (Temmuz), s. 2182-2183.
37. ÖZTELLİ, Cahit (1961). "Nasreddin Hoca ve Bazı Notlar", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 144 (Temmuz), s. 2443-2444.
38. ÖZTELLİ, Cahit (1967). "Nasreddin Hoca'nın Fıkralarının Kaynağı", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4488-4489.
39. SAKAOĞLU, Saim (1977). "Nasreddin Hoca Fıkralarının Motif Yapısı", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 336 (Temmuz), s. 8029-8031.
40. SURAL, Mahmut (1962). "Bir Fıkra: Cennet, Cehennem ve Müftü ile Şeyhülislam", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Eylül), s. 2847.
41. TANYOL, Cahit Mahmut (1965). "Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 192 (Temmuz), s. 3786.
42. URAZ, Murat (1950). "Halk Edebiyatında Mizah", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 12 (Temmuz), s. 178-179. [Bu yazıda mizahın, halk hikâyeleri ve fıkralar yoluyla anlatıldığına değinilmiştir.]
43. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1957). "Bir Vakaya veya Fıkraya Dayanan Halk Tabirleri (V)", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 99 (Ekim), s. 1571.
44. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1958). "Bir Vak'aya veya Fıkraya Dayanan Halk Tabirleri (VI)", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 104 (Mart), s. 1655-1656.
45. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1958). "Bir Vak'aya veya Fıkraya Dayanan Halk Tabirleri (VII)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 110 (Eylül), s. 1760.
46. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1959). "Bir Vak'aya veya Fıkraya Dayanan Halk Tabirleri (VIII)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 116 (Mart), s. 1871-1872
47. ÜLKÜTAŞIR, Mehmet Şakir (1966). "Bir Vak'aya veya Fıkraya Dayanan Halk Tabirleri (IX)", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 209 (Aralık), s. 4272-4273.
48. ÜNVER, Ord. Ahmet Süheyl (1969). "Viyana'da Nasreddin Hoca", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 242 (Eylül), s. 5404.
49. YARDIMCI, İlhan (1975). "Bayburt'ta Bazı Maddi Folklor Malzemesi ve Fıkralar", *TFA*, Yıl: 26, C. 26, S. 307 (Şubat), s. 7219-7220.

Tekerleme Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AND, Metin (1962). "Orta Oyununda Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2601.
2. ARTAN, Gündüz (1963). "Gülнар'da Derlenen Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 150 (Ağustos), s. 3150.
3. ARTAN, Gündüz (1971). "Sındırğı'da Derlenen Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 260 (Mart), s. 5904.
4. BALİ, O. Remzi (1954). "Gaziantep'ten Derlenen Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 60 (Temmuz), s. 959.
5. BAYRI, M. Halit (1964). "Kayıkçı Mustafa'ya Ait Bir Tekerleme", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 182 (Eylül), s. 3528.
6. BOZDOĞAN, Mehmet (1954). "Çukurova'dan Tekerlemeler (I)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 55 (Şubat), s. 879.
7. BOZDOĞAN, Mehmet (1954). "Çukurova'dan Tekerlemeler (II)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 57 (Nisan), s. 910.
8. BOZDOĞAN, Mehmet (1954). "Çukurova'dan Tekerlemeler (III)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 41 (Mayıs), s. 922.
9. CIRIK, Recep (1977). "Çankırı'dan Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 330 (Ocak), s. 7885-7886.
10. DEMİRAY, M. Güner (1960). "Çocuk Oyunları ve Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 161 (Nisan), s. 2132.
11. DEMİRAY, M. Güner (1962). "Sivas, Çepni ve Gemerek'ten Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 161 (Aralık), s. 2930-2932.
12. ES, Selçuk (1963). "Konya Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 173 (Aralık), s. 3253.
13. GÖĞÇELİ, Yaşar Kemal (1952). "Tekerlemeler nerede nasıl ve ne zaman söylenir(I)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 32 (Mart), s. 497-498.
14. GÖĞÇELİ, Yaşar Kemal (1952). "Tekerlemeler nerede nasıl ve ne zaman söylenir (II)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 34 (Mayıs), s. 534.
15. GÜVER, Mehmet (1970). "Kadirli'nin Aşağı ve Yukarı Karakütük Köyleri Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5503.
16. KADİROĞLU, Mahmut (1964). "Kolaydan İlençler, Tekerlemeler, Maniler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 177 (Nisan), s. 3382.

17. KARTAL, Numan (1963). "Halk Edebiyatında Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 170 (Eylül), s. 3179-3180.

18. KOZ, M. Sabri (1971). "Oyun Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 258 (Ocak), s.5859.

19. KOZ, M. Sabri (1974). "Ekinözü'nde Oyun Tekerlemeleri (I)", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 301 (Ağustos), s. 7072-7073.

20. KOZ, M. Sabri (1975). "Ekinözü'nde Oyun Tekerlemeleri (II)", *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 312 (Temmuz), s. 7374.

21. ÖZTELLİ, Cahit (1958). "Çocuk Oyunlarında Ebe Çıkartma Tekerlemeleri (I)", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 108 (Temmuz), s. 1721-1722.

22. ÖZTELLİ, Cahit (1958). "Çocuk Oyunlarında Ebe Çıkartma Tekerlemeleri (II)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 109 (Ağustos), s. 1742.

23. ÖZTÜRK, Cafer (1961). "Şeyhosman Köyünde Çocuk Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 138 (Ocak), s. 2311.

24. SURAL, Mahmut (1965). "Konya Türkü ve Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 196 (Kasım), s. 3917.

25. UYGUNER, Muzaffer (1959). "Çocuk Tekerlemeleri Üzerine Bir Kitap", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 120 (Temmuz), s. 1939.

26. UZ, Mustafa (1954). "Çukurova'dan Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 63 (Ekim), s. 1006.

27. TOYGAR, Kamil (1960). "Üregil Köyünde Çocuk Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 127 (Şubat), s. 2091.

28. YÜKSEL, Avni (1965). "Akdağmadeni'nde Tekerlemeler (I)", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 191 (Haziran), s. 3770.

29. YÜKSEL, Avni (1965). "Akdağmadeni'nde Tekerlemeler (II)", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 195 (Ekim), s. 3874.

30. VARLIK, Bülent (1973). "Ermenek'te Sayışmacalar ve Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 283 (Şubat), s. 6562.

Türkü Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. ALOĞLU, A. Ümit (1968). "Gündeşoğlu Türküsü", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 224 (Mart), s. 4682.

2. ARSEVEN, Veysel (1954). "Üç Türkü", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 52 (Kasım), s. 819-820.

3. ARSEVEN, Veysel (1957). "Birkaç Halk Türküsü", *TFA*, Yıl: 8, C. 4, S. 92 (Nisan), s. 1464-1465.
4. ARSEVEN, Veysel (1961). "İki Azeri Halk Türküsü", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 144 (Temmuz), s. 2439-2440.
5. ARSEVEN, Veysel (1961). "İnce Dudu", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 149 (Aralık), s. 2578.
6. ARSEVEN, Veysel (1968). "Kars'ın Kahramanlık Türküleri (I)", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 228 (Temmuz), s. 5006-5007.
7. ARSEVEN, Veysel (1968). "Kars'ın Kahramanlık Türküleri (II)", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 230 (Eylül), s. 5065.
8. ARSEVEN, Veysel (1969). "Kars'ın Kahramanlık Türküleri (III)", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 234 (Ocak), s. 5176.
9. ARSEVEN, Veysel (1969). "Artvin Yusufeli Türkülerinden Birkaç Örnek", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 243 (Ekim), s. 5429-5431.
10. ARTAN, Gündüz (1960). "Ermeni Kızı Türküsü", *TFA*, Yıl: 13, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2293.
11. ARTAN, Gündüz (1961). "Gürün'de Derlenen İki Türkü", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 145 (Ağustos), s. 2486.
12. ARTAN, Gündüz (1961). "Mehmet Çavuş ile Kürtoğlu Türküsü", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 148 (Kasım), s. 2554.
13. ARTAN, Gündüz (1963). "Emmi Kızı Türküsü", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 172 (Kasım), s. 3223.
14. ATAMAN, Sadi Yaver (1963). "Kastamonu Türküleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 167 (Haziran), s. 3087-3089.
15. ATAMAN, Sadi Yaver (1965). "Giresun Türküleri, Manileri ve Aşıkları", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 188 (Mart), s. 3687-3689.
16. ATAMAN, Sadi Yaver (1965). "Giresun'a Ait İki Türkü ve Anılar", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 195 (Ekim), s. 3883-3884.
17. ATAMAN, Sadi Yaver (1967). "Türkülü Âşık Ali Hikayesi", *TFA*, Yıl: 18, C. 11, S. 215 (Haziran), s. 4147-4149.
18. ATILLA, Osman (1951). "Çekirge Üstüne Yakılmış Bir Türkü", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 20 (Mart), s. 311-312.
19. ATILLA, Osman (1971). "Malazgirt Çevresinin Türküleri", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 267 (Ekim), s. 6100-6102.

20. AYDEMİR, Orhan (1966). "Yarım İstanbul'u Mesken Mi Tuttun", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 200 (Mart), s. 4014.
21. AYDEMİR, Orhan (1966). "Ceviz Oynamaya Geldim Odama", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 204 (Temmuz), s. 4142-4143.
22. AYDINOĞLU, Gülali (1971). "Bir Türkünün Öyküsü", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5925.
23. BAHÇECİ, Mehmet (1962). "Sabit Türküsü", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2617.
24. BERBEROĞLU, Metin (1963). "Menteşeli", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 163 (Şubat), s. 2977.
25. BOLULU, Osman (1956). "Reşadiye'den Gürcoğlu Türküsü", *TFA*, Yıl: 7, C. 4, S. 86 (Mart), s. 2274.
26. BOLULU, Osman (1956). "Yusuf Türküsünün Doğuşu", *TFA*, Yıl: 7, C. 4, S. 86 (Eylül), s. 1362.
27. BURDURLU, İ. Zeki (1962). "Çukurova'dan Türküler", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 159 (Ekim), s. 2876-2877.
28. CENGİZ, Haydar (1967). "Ceviz Oynamaya Gelmiş Odama", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4490.
29. ÇELİK, Nasuh (1955). "Taşova'dan Bir Türkü", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 77 (Aralık), s. 1226.
30. DEDEOĞLU, Behçet (1966). "Şavşat Dağlarından Çoban Türküleri", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 206 (Eylül), s. 4182.
31. DEMİR, Ö. Yüksel (1960). "Diyarbakır'ın Dicle İlçesinden Türküler", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Haziran), s. 2170.
32. DEMİRAY, M. Güner (1973). "Gemerek Türküleri (I)", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 283 (Şubat), s. 6549-6551.
33. DEMİRAY, M. Güner (1973). "Gemerek Türküleri (II)", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 284 (Mart), s. 6592-6594.
34. DEMİRAY, M. Güner (1973). "Gemerek Türküleri (III)", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 290 (Eylül), s. 6760-6761.
35. DEMİRAY, M. Güner (1975). "Gemerek Türküleri (IV)", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 306 (Ocak), s. 7190-7191.
36. DEMİRAY, M. Güner (1977). "Gemerek Türküleri (VI)", *TFA*, Yıl: 27, C. 17, S. 334 (Mayıs), s. 7993.

37. DEMİRAY, M. Güner (1975). "Gemerek Türküleri (VII)", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 339 (Ekim), s. 8133-8135.
38. DİZDAROĞLU, Hikmet (1959). "Tire Türküleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 306 (Aralık), s. 2044-2045.
39. ELMAS, Yılmaz (1963). "Güveyi Kına Türküsü", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 15, C. 8, S. 173 (Aralık), s. 3265.
40. ERBİLEK, İ. Nami (1961). "İstanbul Türküleri (I)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 143 (Haziran), s. 2425-2427.
41. ERBİLEK, İ. Nami (1961). "İstanbul Türküleri (II)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 145 (Ağustos), s. 2478.
42. ES, Selçuk (1978). "Koç Bekir Ağa İçin Yakılan Destan ve Türküler", *TFA*, Yıl: 28, C. 18, S. 345 (Nisan), s. 8300-8302.
43. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1952). "Kıyafet ve Gemi Üzerine Türküler", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 37 (Ağustos), s. 583-584.
44. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1953). "Asker Türküleri", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 42 (Ocak), s. 669-671.
45. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1953). "Ayrılık ve Sevda Türküleri", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 49 (Ağustos), s. 771-773.
46. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1955). "Maçka Türkülerinde Saç", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 67 (Şubat), s. 1064-1065.
47. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1957). "Karadeniz Türkülerinde İstanbul", *TFA*, Yıl: 9, C. 4, S. 95 (Haziran), s. 1511-1512.
48. EYÜPOĞLU, İ. Zeki (1961). "Pir Ali Türküsü", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 144 (Temmuz), s. 2451-2452.
49. GAZMİHAL, M. Ragıp (1955). "Tokat Türkülerinden", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 68 (Mart), s. 1076-1077.
50. GENÇTÜRK, İ. Celal (1963). "Sultanım, Sultanım Sarı Sultanım", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 165 (Nisan), s. 3036.
51. GÖYCELİ, Yaşar K. (1953). "Sarı Yıldız, Mavi Yıldız", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 51 (Ekim), s. 801-803.
52. GÖYCELİ, Yaşar K. (1954). "Alageyik", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 51 (Ocak), s. 850-852.
53. GÖYCELİ, Yaşar K. (1954). "Akgül Seni Camekanda Görmüşler", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 60 (Haziran), s. 949-951.

54. GÖKÇE, Erdoğan (1974). "1897 Türk-Yunan Savaşında Yakılan Türküler", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 303 (Ekim), s. 7119-7121.
55. GÜNDÜZ, Ayten. (1967). "Üç Türkü ve Hikayesi", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 220 (Kasım), s. 4579-4580.
56. GÜNESEN, Fethi (1954). "Bir Tokat Türküsü", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 65 (Aralık), s. 1032.
57. HAMAMCI, R. Sami (1968). "Şarkikaraağaç Yenişehir Düğün Türküleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 231 (Ekim), s. 5087-5088.
58. HİNÇER, İhsan. (1951). "Türk Halk Musikisi Gecesi", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 18 (Ocak), s. 285-288.
59. IŞIK, Şekip H. (1979). "Kazibe'm Türküsünün Öyküsü", *TFA*, Yıl: 29, C. 19, S. 361 (Ağustos), s. 8738-8739.
60. IŞIK, Şekip H. (1979). "Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar", *TFA*, Yıl: 29, C. 19, S. 362 (Eylül), s. 8762.
61. KADİROĞLU, Mahmut (1968). "Gelibolu'lu Musa'nın Türküsü", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 229 (Ağustos), s. 5038.
62. KARA, Şükrü (1976). "Telli Gelin Türküsünün Ordu Rivayeti", *TFA*, Yıl: 27, C. 17, S. 324 (Temmuz), s. 7698-7700.
63. KARABAŞ, Seyfi (1969). "İnce Giyerim İnce", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5220-5222.
64. KARABAŞ, Seyfi (1968). "Bir Yıldız Doğdu Yüceden", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 242 (Eylül), s. 5394-5396.
65. KARABAŞ, Seyfi (1970). "Kızılıklar Oldu Mu", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 254 (Eylül), s. 5734-5737.
66. KARADENİZ, Fikret (1979). "Bir Hamsi Türküsü", *TFA*, Yıl: 29, C. 19, S. 362 (Eylül), s. 8761-8762.
67. KAYMAK, Mansur (1978). "Alaaddin'e Vardım Emme Durmadım", *TFA*, Yıl: 28, C. 18, S. 347 (Haziran), s. 8350-8351.
68. KEPENEK, Şevki (1970). "Ümiteli Köyü Türküleri", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 257 (Aralık), s. 5689.
69. KIZILDAĞLI, Edip (1976). "Hatay'dan Birkaç Türkü", *TFA*, Yıl: 27, C. 17, S. 322 (Mayıs), s. 7661.
70. KOÇAK, E. Sadık (1960). "Gaziantep'ten Türkü, Gelenek ve Atasözleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Haziran), s. 2168.

71. Köprülü, Behice (1961). "Eski İstanbul Türküleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 140 (Mart), s. 2346.

72. KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit (1959). "Konur Daylak Türküsü", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 122 (Eylül), s. 1982.

73. KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit (1960). "Leylek Türküsü", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 127 (Şubat), s. 2082.

74. MAKAL, Tahir K. (1957). "Azime'nin Yoluna", *TFA*, Yıl: 9, C. 4, S. 95 (Haziran), s. 1517.

75. MEMİŞOĞLU, Fikret (1950). "Kâtip Türküsü (I)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 12 (Temmuz), s. 187-188.

76. MEMİŞOĞLU, Fikret (1950). "Kâtip Türküsü (II)", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 13 (Ağustos), s. 207-208.

77. NASRADDİNOĞLU, İ. Ünver (1974). "Kara Hüseyin'e Yakılan Türküler", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 305 (Aralık), s. 7185-7186.

78. OKUR, Ragıp (1952). "Tohtur Ali Türküsü", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 39 (Ekim), s. 619.

79. ORHAN, Salih (1968). "Avşar Beyleri Cenk Türküsü", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 226 (Mayıs), s. 4750.

80. ORHAN, Tarık (1954). "Bayburt Türküsü", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 64 (Kasım), s. 1019.

81. ORHAN, Tarık (1960). "Divriği Türküleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 136 (Kasım), s. 2266.

82. ÖZALP, İsmet (1960). "Gurbet Türküleri", *TFA*, Yıl: 13, C. 6, S. 137 (Aralık), s. 2278.

83. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Üçyüz Yıllık Bir Savaş Türküsü", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 129 (Nisan), s. 2126.

84. ÖZTELLİ, Cahit (1968). "Damat İbrahim Paşa Türküsü", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 227 (Haziran), s. 4768.

85. ÖZTELLİ, Cahit (1969). "Şeytan Bunun Neresinde ve Kaynağı", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5230-5231.

86. PETEKÇİ, Ahmet (1955). "Bozkır'da Söylenen Maniler, Türküler, Koşmalar", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 68 (Mart), s. 1075.

87. PETEKÇİ, Ahmet (1962). "Konya Türküleri", *Türk Folklor Araştırmaları*, Yıl: 14, C. 7, S. 157 (Ağustos), s. 2799-2801.

88. POLAT, Şükrü (1954). "Suşehri Köylerinde Düğün Türküleri", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 62 (Eylül), s. 989.
89. POLAT, Şükrü (1961). "Maley Türküsü", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 138 (Ocak), s. 2309.
90. SARIHAN, Zeki (1965). "Karapınar Akçayazı Kına Gecesi Türküleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 195 (Eylül), s. 3893.
91. SAVAŞÇI, M. Fethi (1952). "Ümmet Ali Türküsü", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 37 (Ağustos), s. 592.
92. SAYGI, Osman (1963). "Düğün ve Türküler", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 166 (Mayıs), s. 3059-3060.
93. SEVİNÇ, Emil (1970). "Mahmut Çavuş ile Telli Gelin", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 249 (Nisan), s. 5607-5608.
94. SOYYANMAZ, İ. Hakkı (1971). "Edirne Bölgesi Kına Gecesi Türküleri", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 268 (Kasım), s. 6135-6137.
95. SURAL, Mahmut (1965). "Konya Türkü ve Tekerlemeleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 196 (Kasım), s. 3893.
96. TAŞLIOVA, Âşık Şeref (1978). "Arpaçayı Aşdı, Taşdı", *TFA*, Yıl: 28, C. 18, S. 347 (Haziran), s. 8351-8352.
97. TUĞRUL, Mehmet (1976). "Devrent Deresi Türküsü", *TFA*, Yıl: 27, C. 17, S. 324 (Temmuz), s. 7690-7697.
98. TUNÇ, Ali (1957). "Uşak'tan Derlenen Türküler", *TFA*, Yıl: 8, C. 4, S. 94 (Mayıs), s. 1493.
99. TÜTÜNCÜ, A. Türabi (1971). "Yalvaçta Yakılan Üç Türkü-Ağıt", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 259 (Şubat), s. 5867-5868.
100. UĞUR, Süleyman (1970). "Acıpayam Dolaylarında Söylenen Bir Gelin Yası", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 250 (Mayıs), s. 5616.
101. UĞURLU, Kamil (1963). "Kesik Çayır Biçilir Mi", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 172 (Kasım), s. 3222.
102. UYGUNER, Emin (1957). "Kandıra'dan Derlenen Türküler", *TFA*, Yıl: 8, C. 4, S. 91 (Şubat), s. 1449-1451.
103. UZ, Mustafa (1955). "Veli Ateş'in Türküsü", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 67 (Şubat), s. 1063.
104. UZ, Mustafa (1957). "Eminem Türküsü", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 94 (Mayıs), s. 1501.

105. ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1960). "Afyonkarahisar Türküleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 127 (Nisan), s. 2131.

106. ÜNAL, Nazmi (1951). "Bozan Bey İçin Yakılan Yiğitlik Türküleri", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 18 (Ocak), s. 284.

107. ÜNAL, Nazmi (1951). "Urfa'da Çıgırılan Birkaç Türkü", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 20 (Mart), s. 315.

108. YAMACI, Ahmet (1976). "Şu Çavdır'ın Hanları Türküsü", *TFA*, Yıl: 27, C. 17, S. 320 (Mart), s. 7602-7603.

109. YANIK, Mehmet (1961). "Deli Boran", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 144 (Temmuz), s. 2452.

110. YARŞI, Ali (1962). "Bir Hasret Türküsü", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Eylül), s. 2845.

111. YARŞI, Ali (1964). "Afyon'un Ortasında Kal'ası Türküsü", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 182 (Eylül), s. 3518.

112. YEDEKÇİOĞLU, Kazım (1979). "Çellov'un Türküsü", *TFA*, Yıl: 29, C. 19, S. 360 (Temmuz), s. 8714-8715.

113. YILDIZ, Hüsnü (1962). "Serik'ten İki Türkü", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 153 (Nisan), s. 2705-2706.

114. YÜCE, Şener (1963). "Burdur'un Bucak İlçesi Türküleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 167 (Haziran), s. 3099-3100.

115. YÜCE, Şener (1965). "Burdur Türküleri", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 194 (Eylül), s. 3851-3852.

Bilmece Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AKÇIN, Faik (1961). "Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar (I)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 142 (Mayıs), s. 2388-2389.

2. AKÇIN, Faik (1961). "Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar (II)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 143 (Haziran), s. 2422-2424.

3. AKÇIN, Faik (1961). "Yurdun Çeşitli Yörelerinden Bilmeceler, Bulmacalar (III)", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 145 (Temmuz), s. 2453-2454.

4. AKÇIN, Faik (1961). "Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (IV)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 145 (Ağustos), s. 2484-2485.

5. AKÇIN, Faik (1961). "Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (V)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 146 (Eylül), s. 2507.

6. AKÇIN, Faik (1961). "Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (VI)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 145 (Aralık), s. 2594.
7. AKÇIN, Faik (1962). "Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (VII)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 150 (Ocak), s. 2623-2624.
8. AKÇIN, Faik (1962). "Çeşitli Yörelerimizden Bilmeceler, Bulmacalar (VIII)", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 151 (Şubat), s. 2652.
9. ARTAN, Gündüz (1963). "Gülнар Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 150 (Temmuz), s. 3109.
10. AŞKUN, Vehbi Cem (1969). "Bilmecelerimiz (I)", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 236 (Mart), s. 5219.
11. AŞKUN, Vehbi Cem (1969). "Bilmecelerimiz (II)", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 244 (Kasım), s. 5443-5444.
12. BAHÇECİ, Mehmet (1977). "Gediz Bilmeceleri (I)", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 336 (Temmuz), s. 8048-8049.
13. BAHÇECİ, Mehmet (1977). "Gediz Bilmeceleri (II)", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 337 (Ağustos), s. 8073-8074.
14. BAHÇECİ, Mehmet (1977). "Gediz Bilmeceleri (III)", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 338 (Eylül), s. 8104-8015.
15. BALCIOĞLU, N. Refik (1951). "Ardahan'da Derlenen Halk Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 2, C. 1, S. 41 (Şubat), s. 301.
16. BATUR, Muzaffer (1958). "Gölpazarı'ndan Derlenen Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 108 (Mart), s. 1734-1736.
17. BATUR, Muzaffer (1960). "Sinanköy Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 136 (Kasım), s. 2272-2273.
18. BOLULU, Osman (1955). "Reşadiye'de Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 67 (Şubat), s. 1062.
19. CIRIK, Recep (1977). "Çankırı Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 335 (Haziran), s. 8023-8024.
20. ÇALDAĞ, M. Mustafa (1964). "Beşikdüzü ve Yöresinde Söylenen Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 179 (Haziran), s. 3427-3430.
21. ÇALDAĞ, M. Mustafa (1964). "Beşikdüzü ve Yöresinde Söylenen Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 180 (Temmuz), s. 3458-3460.
22. ÇENELİ, İlhan (1977). "Azeri Tapmacaları (Bilmeceleri)", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 332 (Mart), s. 7931.

23. DEMİRAY, M. Güner (1963). "Gemerek ve Çepni'den Bilmeceler (I)", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 172 (Kasım), s. 3240-3241.

24. DEMİRAY, M. Güner (1963). "Gemerek ve Çepni'den Bilmeceler (II)", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 173 (Aralık), s. 3267.

25. DURMUŞOĞLU, Gül (1975). "Isparta-Senirkent Yöresi Bilmeceleri" *TFA*, Yıl: 26, C. 16, S. 311 (Haziran), s. 7348.

26. ELÇİN, Şükrü (1960). "Eşme'nin Yeleğen Köyü Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 133 (Ağustos), s. 2199-2200.

27. ELÇİN, Şükrü (1967). "Tuzakçı (Gönen-Balıkesir) Köyü Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4496-4497.

28. ELÇİN, Şükrü (1976). "Kalecik'in Hacı Köyü Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 27, C. 16, S. 321 (Ağustos), s. 7619-7620.

29. EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (1959). "Bilmecelerimiz", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 121 (Ağustos), s. 1963.

30. EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (1959). "Bilmecelerin Konusu", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 124 (Kasım), s. 2032.

31. EYÜBOĞLU, İsmet Zeki (1962). "Bilmecenin Yapısı", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 159 (Ekim), s. 2856.

32. GÖKÇEN, İbrahim (1953). "Makedonya Yürük Folkloru: Bilmeceler, Soyadları, Mevkiler, Kıyafetler", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 49 (Ağustos), s. 780.

33. GÖRMÜŞ, Şükür (1970). "Karadeniz Maçka'sından Bilmeceler", *TFA* Yıl: 22, C. 13, S. 253 (Ağustos), s. 5718.

34. GÜVER, Mehmet (1970). "Kadirli'nin Aşağı ve Yukarı Karakütük Köyleri Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 254 (Eylül), s. 5737.

35. KADİROĞLU, Mahmut (1963). "Kolaydan Bilmeceler, Maniler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 171 (Ekim), s. 3382

36. KAYTMAZ, M. İbrahim (1972). "Gerede Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 279 (Ekim), s. 6453-6454.

37. KOÇ, Mustafa (1952). "Cirede Söylenen Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 41 (Aralık), s. 656.

38. KOÇ, Mustafa (1953). "Cire Bilmeceleri (I)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 49 (Aralık), s. 779.

39. KOÇER, Turan (1977). "Malatya Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 333 (Nisan), s. 7950.

40. KOZ, M. Sabri (1970). "Karşılıkları İçinde Bulunan Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 256 (Kasım), s. 5786.
41. KOZ, M. Sabri (1973). "Şarkışla ve Yöresinden Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 293 (Aralık), s. 6841-6842.
42. KOZ, M. Sabri (1976). "Adana Köylerinden Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 328 (Kasım), s. 7821-7822.
43. MANDAL, Hasan (1962). "Giresun'un Yağlıdere Dolayları Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 161 (Aralık), s. 2933.
44. ORTA, Nedim (1963). "Paçacıoğlu'nda Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2957.
45. ORTA, Nedim (1967). "Demircidere'den Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 211 (Şubat), s. 4341.
46. ÖZTÜRK, Cafer (1960). "Şeyhosman Köyü Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 126 (Ocak), s. 2074.
47. ÖZERGİN, Muammer Kemal (1967). "Erzurum Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 215 (Haziran), s. 4132. (Belirtilen çalışmada 4132 sayısı sehven tekrar edilmiştir. Doğrusunun 4432 olması gerekir).
48. ÖZERGİN, Muammer Kemal (1974). "Kuman-Kıpçak Bilmeceleri Üzerindeki Araştırmalar", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 294 (Aralık), s. 6862-6865
49. SAKAOĞLU, Saim (1970). "Türk Halk Bilmeceleri" *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5513-5514.
50. SAKAOĞLU, Saim (1974). "Kadirli ve Erzurum Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 303 (Ekim), s. 7108
51. SARI, Ergün (1971). "Bilmecelerimiz ve Kapuköy'den Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 268 (Kasım), s. 6151.
52. SELVİ, Himmet (1968). "Mersin'den Bilmeceler-Bulmacalar", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 223 (Şubat), s. 4668.
53. SARIHAN, Zeki (1964). "Aşağı Gülyazı Köyünden Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 178 (Mayıs), s. 3406.
54. SARIHAN, Zeki (1973). "Karapınar'ın Akçayazı Köyünden Bilmeceler, Atasözleri, Sözcükler", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6623.
55. SAYGI, Osman (1963). "Çorum Dolaylarında Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 172 (Kasım), s. 3230.

56. SAYGI, Osman (1964). "Erzurum Dolaylarında Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 179 (Haziran), s. 3434.

57. SAYGI, Osman (1964). "Ankara Dolaylarında Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 175 (Şubat), s. 3311.

58. SAYGI, Osman (1973). "Mihalıççık Kayı köyü Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6626.

59. SÜMER, Mehmet Kadri (1972). "İzmir-Gültepe'den Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 272 (Mart), s. 6250.

60. TUNARA, Girizan (1968). "İstanbul Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 11, S. 230 (Eylül), s. 5068.

61. URAZ, Murat (1950). "Halk Edebiyatında Muamma", *TFA*, Yıl: 1, C. 1, S. 8 (Mart), s. 113-114.

62. UYGUNER, Muzaffer (1958). "Kandıra'da Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 107 (Haziran), s. 1716.

63. UYGUNER, Muzaffer (1971). "Türk Bilmeceleri Üzerine", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 264 (Temmuz), s. 6020.

64. UYGUNER, Muzaffer (1972). "Kandıra'dan Bilmeceler (I)", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 281 (Aralık), s. 6515-6516.

65. UYGUNER, Muzaffer (1973). "Kandıra'dan Bilmeceler (II)", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 282 (Ocak), s. 6535-6536.

66. VARLIK, Bülent (1971). "Konya'nın Ermenek İlçesinden Bilmeceler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 264 (Temmuz), s. 6047.

67. YAZAR, Hasan Tahsin (1970). "Demirözü Bucağı Mâni ve Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Haziran), s. 5659-5660.

68. YILDIZ, Hüsnü (1955). "Serik Bilmeceleri", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 70 (Mayıs), s. 1117.

Atasözleri Üzerine Yapılan Çalışmalar

1. AYALDI, Kemal (1970). "Türk Atasözlerinde Çocuk", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 250 (Mayıs), s. 5615.

2. AYGAN, Ünsal (1963). "Van Atasözleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 162 (Ocak), s. 2959.

3. AYTAÇ, İzzettin (1969). "Diyarbakır'dan Mâni ve Atasözleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 238 (Mayıs), s. 5280.

4. BASCHMAKOFF, Natalia, UYGUNER, Muzaffer (1967). "Tacik Atasözleri Üzerine Yeni Yayınlar", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 215 (Haziran), s. 4141. (Belirtilen çalışmada 4141 sayısı sehven verilmiştir. (Doğrusunun 4441 olması gerekir).
5. BERKE, Mustafa (1951). "Kırım Atasözleri (I)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 25 (Ağustos), s.395.
6. BERKE, Mustafa (1951). "Kırım Atasözleri (II)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 27 (Ekim), s. 430.
7. BERKE, Mustafa (1952). "Kırım Atasözleri (III)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 31 (Şubat), s. 495.
8. BERKE, Mustafa (1952). "Kırım Atasözleri (IV)", *TFA*, Yıl: 3, C. 2, S. 34 (Mayıs), s. 544.
9. BERKE, Mustafa (1952). "Kırım Atasözleri (V)", *TFA*, Yıl: 4, C. 2, S. 38 (Eylül), s. 606.
10. BERKE, Mustafa (1954). "Kırım Atasözleri (VI)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 54 (Ocak), s. 863.
11. BERKE, Mustafa (1954). "Kırım Atasözleri (VII)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 56 (Mart), s. 892-893.
12. BERKE, Mustafa (1954). "Kırım Atasözleri (VIII)", *TFA*, Yıl: 5, C. 3, S. 60 (Temmuz), s. 958-959.
13. BERKE, Mustafa (1954). "Kırım Atasözleri (IX)", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 62 (Eylül), s. 986-987.
14. BERKE, Mustafa (1954). "Kırım Atasözleri (X)", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 65 (Kasım), s. 1038.
15. BERKE, Mustafa (1955). "Kırım Atasözleri (XI)", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 68 (Mart), s. 1085-1086.
16. BERKE, Mustafa (1955). "Kırım Atasözleri (XII)", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 70 (Mayıs), s. 1118-1119.
17. BERKE, Mustafa (1955). "Kırım Atasözleri (XIII)", *TFA*, Yıl: 6, C. 3, S. 71 (Haziran), s. 1135-1136.
18. BEYHAN, Ali İhsan (1958). "Niğde ve Dolaylarında Derlenen Atasözleri (I)", *TFA*, Yıl: 9, C. 5, S. 105 (Nisan), s. 1671-1672.
19. BİRDOĞAN, Nejat (1970). "Köroğlu Anlatımlarında Deyimler, Atasözleri ve Tekerlemeler", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 249 (Nisan), s. 5600-5601.

20. BLAĪKOVĪCS, Josef (1966). "Tatar Atasözleri", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 207 (Ekim), s. 4209.
21. BOZYİĞĪT, Ali Esat (1971). "Atasözleri ve Deyimlerimizde Giyim-Kuşam", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 261 (Nisan), s. 5935-5937.
22. BOZYİĞĪT, Ali Esat (1972). "Atasözleri ve Deyimlerimizde Atasözleri", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 276 (Temmuz), s. 6368-6369.
23. BURDURLU, İ. Zeki (1967). "Atasözlerimizin Cümle Yapısı (I)", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4491-4494.
24. BURDURLU, İ. Zeki (1967). "Atasözlerimizin Cümle Yapısı (II)", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 219 (Ekim), s. 4559-4562.
25. BÜYÜK, İhsan (1974). "Midyat-Dargeçit Çevresinden Atasözleri", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 302 (Eylül), s. 7081.
26. CENGİZ, Haydar (1973). "İlgın'da Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6625.
27. ÇENELİ, İlhan (1977). "Türkmen Atasözlerinden Örnekler", *TFA*, Yıl: 29, C. 17, S. 338 (Eylül), s. 8089.
28. ELÇİN, Şükrü (1963). "Türk Atasözlerinde At", *TFA*, Yıl: 15, C. 8, S. 171 (Ekim), s. 3189-3191.
29. EMİR, Eşref (1970). "Maraş'ta Derlenen Atasözleri", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 257 (Aralık), s. 5820-5821.
30. EREN, İsmail (1974). "Koçona (Makedonya) Atasözleri ve Deyimleri", *TFA*, Yıl: 26, C. 15, S. 304 (Kasım), s. 7153-7155.
31. GAFAR, Basir, MUZAFAR, Refik (1966). "Çınglar (Beyit Halinde Atasözleri) Hakkında Birkaç Söz ve Örnekler", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 205 (Ağustos), s. 4153-4154.
32. GAZMİHAL, M. Ragıp (1965). "Atasözlerinde At", *TFA*, Yıl: 17, C. 9, S. 193 (Ağustos), s. 3816.
33. GAZMİHAL, M. Ragıp (1967). "Çalgı ve Çağırğı ile İlgili Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 19, C. 11, S. 217 (Ağustos), s. 4495.
34. GENÇTÜRK, İsmail Celal (1962). "Sorgun Köyü Atasözü ve Deyimleri", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 153 (Nisan), s. 2686.
35. GÖKŞEN, Enver Naci (1972). "Tarih Boyunca Türk Atasözleri", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 275 (Haziran), s. 6323-6324.
36. GÜLEÇ, Azmi (1970). "İklim ve İklim Dair Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 252 (Temmuz), s. 5675-5678.

37. GÜLEÇ, Azmi (1970). "Sulama, Nadas ve Gübre ile İlgili Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 256 (Kasım), s. 5804-5805.
38. GÜLEÇ, Azmi (1971). "Ekim İşlerine Dair Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 258 (Ocak), s. 5848.
39. GÜLEÇ, Azmi (1971). "Büyüme hasat ve Harmana Dair Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6083-6084.
40. GÜLEÇ, Azmi (1971). "Tarla Ürünleri ile İlgili Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 269 (Aralık), s.6158-6159.
41. GÜLEÇ, Azmi (1972). "Ağaçlara Dair Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 271 (Şubat), s.6228-6229.
42. GÜLEÇ, Azmi (1972). "Bağ Bahçeye Dair Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 23, C. 14, S. 275 (Haziran), s.6332-6334.
43. GÜRÇAN, Behire (1961). "İstanbul'da Kullanılan Bazı Tabirler ve Atasözleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 141 (Nisan), s. 2364.
44. HİNÇER, İhsan (1966). "Atasözleri ve Deyimler" Kitabı Hakkında", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 203 (Haziran), s. 4111-4112.
45. KAYA, Doğan (1973). "Sivas'tan Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 284 (Mart), s. 6596.
46. KIRZIOĞLU, M. Fahrettin (1969). "Bir Erzurum Cöngünde Atasözleri ve Halk Şairleri" *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 240 (Ağustos), s. 5385.
47. KIŞMİR, Celâlettin (1971). "Halk Şiirinde Atasözleri" *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 269 (Aralık), s. 6155.
48. KOÇAK, Enver Sadık (1960). "Gaziantep'ten Türkü, Gelenek ve Atasözleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 131 (Haziran), s. 2168.
49. KÖKTÜRK, Muhsin (1971). "Yozgat Atasözlerinden Bir Demet", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Eylül), s. 6078-6079.
50. KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit (1960). "Konya Atasözleri ve Deyimleri", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 134 (Eylül), s. 2233.
51. MURADOĞLU, Ali İhsan (1973). "Bolvadin'dan Atasözleri", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 282 (Ocak), s. 6540.
52. ORHAN, Tarık (1959). "Divriği'den Atasözleri ve Tabirleri (I)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 118 (Mayıs), s. 1913-1914.
53. ORHAN, Tarık (1959). "Divriği'den Atasözleri ve Tabirleri (II)", *TFA*, Yıl: 10, C. 5, S. 120 (Temmuz), s. 1990.

54. ORHAN, Tarık (1960). "Divriği'den Atasözleri ve Tabirleri (III)", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 126 (Ocak), s. 2072-2073.
55. ORTA, Nedim (1960). "Karaçayır Folklorunda Atasözleri", *TFA*, Yıl: 11, C. 6, S. 126 (Ocak), s.3929.
56. OY, Aydın (1969). "Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 238 (Mayıs), s. 5294-5295.
57. OY, Aydın (1976). "Atasözleri Yönünden, Türk Folklor ve Etnografya Bibliyografyası", *TFA*, Yıl: 28, C. 17, S. 325 (Ağustos), s. 7728-7732.
58. ÖNDER, Mehmet (1961). "Mevlana'da Türk Atasözleri", *TFA*, Yıl: 13, C. 7, S. 149 (Aralık), s. 2573.
59. ÖZTELLİ, Cahit (1960). "Türk Atasözleri Bibliyografyası", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 134 (Eylül), s. 2219-2220.
60. RECEBOĞLU, Emin (1971). "Atasözleri ve Deyimler Üzerine", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 269 (Aralık), s. 6166-6168.
61. SAKAOĞLU, Saim (1970). "Tokat Atasözleri ve Tabirleri", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 251 (Haziran), s. 5658.
62. SAKAOĞLU, Saim (1973). "Gümüşhane Masallarında Atasözü, Deyim ve Beddualar", *TFA*, Yıl: 24, C. 14, S. 285 (Nisan), s. 6611-6612.
63. SELEK, Candan (1961). "Atasözlerinde Kadın", *TFA*, Yıl: 12, C. 6, S. 143 (Haziran), s. 2412.
64. SPERONI, Charles, UYGUNER, Muzaffer (1967). "Proverbium-Atasözleri Dergisi", *TFA*, Yıl: 18, C. 10, S. 213 (Nisan), s. 4395-4396.
65. TAN, Nail (1973). "Ağrı'dan Atasözleri", *TFA*, Yıl: 25, C. 15, S. 292 (Kasım), s. 6810.
66. TANALP, Ümran (1969). "Erzurum Atasözleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 239 (Haziran), s. 5321.
67. TAŞDEMİR, Saim (1970). "Arpaçay Atasözleri", *TFA*, Yıl: 21, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5524.
68. TÜRMEŒ, Hayret M. (1965). "İnsan Organları Üzerine Atasözleri ve Deyimler", *TFA*, Yıl: 16, C. 9, S. 188 (Mart), s. 3681.
69. UYGUNER, Muzaffer (1963). "Konularına Göre Atasözleri", *TFA*, Yıl: 14, C. 8, S. 163 (Şubat), s. 2290.

70. UYGUNER, Muzaffer (1970). "Atasözleri ve Deyimler Üzerine İki Kitap: 'Kazan Türkçe 'sinde Atasözleri ve Deyimler', 'Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler'", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 246 (Ocak), s. 5518.

71. ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir (1962). "Türk Atasözlerinin Menşe ve Mahiyeti", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Eylül), s. 2839-2842.

72. YAVUZ, Güngör (1969). "Boşnak Atasözleri", *TFA*, Yıl: 20, C. 12, S. 235 (Şubat), s. 5205-5206.

73. YUND, Kerim (1962). "Atasözleri Üzerine Bir Araştırma", *TFA*, Yıl: 14, C. 7, S. 158 (Eylül), s. 2827.

74. YUND, Kerim (1966). "Atasözlerinde Değişmeler", *TFA*, Yıl: 17, C. 10, S. 202 (Mayıs), s. 4072

75. YUND, Kerim (1970). "Bir Atasözümüzdeki Değişmeler", *TFA*, Yıl: 22, C. 13, S. 255 (Ekim), s. 5754

76. YUND, Kerim (1971). "Kendin Merdane İse (n) Düşmanını Karınca Bil", *TFA*, Yıl: 23, C. 13, S. 266 (Mayıs), s. 6080

Sonuç

Bu çalışmada, 1949 ile 1980 yılları arasında çıkarılan ve 31 yıl Türk halk kültürüne hizmet eden *Türk Folklor Araştırmalar* dergisinde yayımlanmış mitoloji, efsane, masal, destan, menkabe, halk hikâyesi, Türkü, memorat ve fıkra sözlü anlatım türleri üzerine yapılan çalışmaları sistematik bir şekilde aktaran bir bibliyografya çalışması hazırlanmıştır. Taramalarımız sonucunda tespit edilen künyeler belirli bir tasnif altında aktarılmıştır.

Bibliyografyada, 2 adet mitoloji, 97 adet efsane, 191 adet masal, 118 adet destan, 36 adet menkabe, 77 adet halk hikâyesi, 20 adet memorat ile 49 adet fıkra, 30 adet tekerleme, 115 adet türkü, 76 adet atasözü, 68 adet bilmece olmak üzere 879 bibliyografik künye yer almaktadır.

Bibliyografyada gözden kaçtığını düşündüğümüz eksikliklerin hoşgörüyü karşılmasını ve çalışmamızın konu üzerine yapılacak olan araştırmalara faydalı olmasını umut ediyor, çalışmamızın sözlü anlatım türleriyle ilgilenen tüm araştırmacılara kolaylıklar sağlayacağına inanıyoruz.

KAYNAKÇA

Abukan, Bilge (2014). *Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kuramına Göre Kendini Gerçekleştirme ve Bilgelik İlişkisi: Yaşlılar Üzerinde Bir Araştırma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Albayrak, Nurettin (2012). "Türk Folklor Araştırmalar Dergisi". *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. C. 41. s. 540-541.

Gündoğan, Tülay (2008). *Türk Folklor Araştırmalar Dergisi Dergi İndeksi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hınçer, Bora (1979). “İhsan Hınçer’in Yasam Öyküsü”. *TFA*. Yıl: 31. Cilt: 19 (Kasım). s. 8817.

Hınçer, İhsan (1949). “Türk Folklor Araştırmaları’nı Niçin Çıkarıyoruz”. *TFA*. Yıl: 1. C. 1. S. 1 (Ağustos). s. 1.

Hınçer, M. İhsan (1979). “Hastalık Destanı”. *TFA*. Yıl: 31. C. 19. S. 364 (Kasım). s. 8830-8831.

Seyidoğlu, Bilge (1977). “Mit, Masal ve Lejand”. *TFA*. Yıl: 29. C. 17. S. 338 (Eylül). s. 8085-8086.

Sönmez, Yasin Burak. (2015) “Türk Halk Bilimi Tarihi Açısından Bir İnceleme: Türk Folklor Araştırmalar Dergisi”. *Sosyal Bilimler Dergisi*. Yıl: 2. S. 4 (Eylül). s. 347-355.

Yılmaz, Meltem (2016). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları Işığında Ateşkâr Oğlan Masalının İncelenmesi”. *Turkish Studies*. S. 11/20. s. 643-658.

**MEVLİD TÜRÜNÜN SON
ÖRNEKLERİNDEN: RÜŞDÎ'NİN
MEVLİDÜ'N-NEBÎ'Sİ**
FROM THE LAST EXAMPLES OF
THE MAWLID GENRE: RUSHDI'S
WORK TITLED MAWLID AL-NABÎ

Prof. Dr. M. Fatih KÖKSAL
İstanbul Kültür Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
E-posta: mfkoksal@gmail.com
Orcid: 0000-0003-1056-9957

Öz

İslâmî Türk edebiyatının en zengin türlerinden biri “mevlid”dir. Yapılan yeni çalışmalarla mevlid edebiyatımıza bilinmeyen yeni mevlid müellifleri ve mevlidler kazandırılmaya devam edilmektedir. Ortaya çıkan metinler, mevlid yazımına gösterilen ilginin sadece sayısal olarak değil zaman ve mekân bakımından da diğer dinî edebiyat türlerinden çok daha yaygın bir kapsamı olduğunu göstermektedir. Edebiyatımızda XV. asrın ilk yıllarında başlayan mevlid yazma geleneği XX. yüzyılın başlarına hatta ortalarına kadar devam etmiştir. Son dönem mevlidlerinden biri de Rüşdî mahlaslı şairin Mevlidü'n-Nebî'sidir.

Dönemin yaygın biyografik ve bibliyografik kaynaklarında adına rastlayamadığımız Rüşdî'ye dair kimi bilgileri, içinde Mevlid'in de bulunduğu hacimli “Kulliyât”ının satır aralarında bulabiliyoruz. Buna göre -muhtemelen- Hicrî 1283 (1866-67) yılında doğduğu ve muhtelif illerde devlet memuriyetlerinde bulunduğu anlaşılan Rüşdî'nin, uzun bir zaman aralığında tamamladığı Kulliyât'ının bir parçası olan Mevlid'ini ne zaman yazdığı ise bilinmemektedir. Müellif hattı nüshası şahsi kütüphanemizde yer alan Rüşdî Mevlidi, gelenek çerçevesinde yazılmış diğer mevlidlerin çoğu gibi aruzun fâilâtün fâilâtün fâilün kalıbıyla yazılmış 256 beyit tutarında bir mesnevidir.

Bu çalışmada, Mevlid müellifi Rüşdî'nin biyografisi eserinden hareketle tespit edilebilen bilgiler doğrultusunda ortaya konulduktan sonra Mevlidü'n-Nebî tanıtılacak ve eserin transkripsiyonlu metni yayımlanacaktır.

Anahtar kelimeler: Rüşdî Mevlidi, İslâmî Türk edebiyatı, mevlid geleneği, İslâmî Türk edebiyatı

Abstract

One of the richest genres of Islamic Turkish literature is “mawlid”. With the new studies carried out, unknown new mawlid authors and mawlids continue to be added to our mawlid literature. The resulting texts show that the interest in mawlid writing is much more widespread than other types of religious literature, not only numerically but also in terms of time and space. The tradition of writing mawlids, which started in the first years of the 15th century in our literature, continued until the beginning of the 20th century. One of the last period mawlids is the poet's Mawlid al-Nabi with the pseudonym Rushdi.

We can find some information about Rushdi, which is not included in the well-known biographical and bibliographic sources of the period, between the lines of his voluminous “Kulliyât”, which also includes Mevlid. According to this, it is not known when Rushdi, who was probably born in Hijri 1283 (1866-67) and was in civil service in various provinces, wrote his Mawlid, which is a part of his Kulliyat, which he completed in a long time. Rushdi's Mawlid, whose copy of the author's calligraphy is in our personal library, is a

mathnawi of 256 couplets written in the form of aruz meter fâilâtün fâilâtün failün, like most of the other mawlid written within the framework of tradition.

In this study, after the biography of Rushdi, the author of Mawlid, is revealed in line with the information that can be determined from his work, Mawlid al-Nabi will be introduced and the transcribed text of the work will be published.

Keywords: Rushdi's Mawlid, Islamic Turkish literature, mawlid tradition, 19th century Classical Turkish literature.

GİRİŞ

Arapça v-l-d harflerinden oluşan kökten türemiş “mevlid”, mimli mastar olarak “doğma, vilâdet; doğurma”; mef’îl bâbında ism-i zaman veya ism-i mekân olarak “doğum zamanı” veya “doğum yeri” anlamına gelir. “Birinin doğum günü” anlamında da kullanılan mevlid, aynı zamanda Türk edebiyatında önemli bir edebî türün adıdır. Edebî tür adı olarak mevlid, başta ve en çok Hz. Muhammed olmak üzere bazı din büyüklerinin doğumlarını ve buna ilave olarak hayatlarından bazı kesitlerin anlatıldığı eserlere verilen addır.¹ Türk edebiyatında şu ana kadar tespit edilebildiği kadarıyla ilk örneğini Ahmedî'nin (ö. 1410'dan sonra) Hicrî 810 (1407-8) yılında verdiği mevlid türü XX. yüzyılın başlarına -hatta ortalarına- değin canlılığını kaybetmemiştir. Türk edebiyatındaki mevlidlerin tamamı manzum, bunların da kahir ekseriyeti mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır.

Mevlid, sadece İslâmî Türk edebiyatının değil belki bütün Türk edebiyatının en zengin türlerinden biridir. Köksal, Türk edebiyatında mevlid yazdığı bilinen 123 müellif tespit etmiş, ancak “Şüphesiz ki, Türk edebiyatında yazılan mevlidler burada tanıtılanlardan ibaret değildir. Bundan sonra yapılacak çalışmalarla zengin el yazmaları hazinemiz içinden bilinmeyen birçok yeni mevlid metninin daha ortaya çıkarılacağından kuşumuz yoktur.” (2011: 11) diyerek gerçek sayının daha fazla olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Nitekim *Mevlid-nâme*'nin yayımlandığı günden bu yana, bilinen birçok mevlid metni yayımlandığı gibi varlığından haberdar olunmayan veya varlığı bilindiği hâlde elde nüshası bulunmayan yeni mevlid metinleri tespit edilerek kitap veya makale olarak yayımlanmıştır.² İşte bu çalışmaya konu olan Rüşdî'nin *Mevlidü'n-Nebî*'si de kaynaklarda zikredilmeyen, yeni tespit edilmiş mevlidlerden biridir.

I. Mevlid Müellifi Rüşdî

Dönem kaynaklarında isimleri geçen Rüşdî mahlaslı şairler hakkındaki bilgiler, *Mevlid* müellifi Rüşdî ile uyuşmamaktadır. Dönemin yazılı kaynaklarda hakkında bilgi bulamadığımız Rüşdî'nin kimliğine dair “Külliyât”ının satır aralarından yaptığımız çıkarımlar kayda değer malumat sunar. *Rüşdî Külliyâtı*'nın özellikle sonlarındaki manzumelerinde şairin hayatı, ailesi ve çevresine dair şu bilgiler mevcuttur:

¹ Kelimenin lûgat ve terim anlamlarına dair ayrıntılı bilgi için bk. Köksal 2011: 20-23.

² Bunlardan bazıları için bk. Özkat, 2015; Çağlayan, 2015; Bayak, 2016; Kütük, 2016; Köksal, 2016; Doğru, 2017; Kütük, 2018; Kayalık Şahin, 2018; Kardaş, 2018; Mermutlu, 2019. (Bunlar sadece bilinmeyen veya adı kaynaklarda geçtiği hâlde nüshası bilinmeyen mevlidlerdir. Geçen zaman zarfında yayımlanan -bilinen- mevlidler hayli çoktur.)

Külliyât'ın 164. sayfasındaki "Pederim Abdulkâdir Şerîf Efendi merhûm bu beyti ekser vakt yâd ederdi." cümlesine göre şairin babasının adı Abdulkâdir Şerîf'tir.

311. sayfada ebced hesabıyla yapılan birtakım çıkarımlar arasında 1283 tarihinin yanına yazılı "tevellüd tarihi" ibaresinin müellifin kendisiyle ilgili olduğunu düşünüyoruz. Bu tahminimiz doğruysa şair Hicrî 1283 (1866-67) senesinde doğmuş olmalıdır. Rüşdî, burada olduğu gibi 304 ve 305. sayfalarda da 1212 tarihi ile (١٢١٢) harlerinin ebced karşılığı olan 71'i toplayarak 1283'e ulaşmıştır.³

"Bitlis'de iken İstanbul Muhasebe Müdürü ve el-Ân İstanbul Defterdar Muâvini Vahid Bey'e" başlıklı manzumesinde (s. 279) kendisine ve ailesine dair bazı bilgilere ulaşıyoruz. Anlaşıldığına göre Rüşdî -muhtemelen muhasebeyle ilgili- bir devlet memurudur. Bitlis'e tayin edilmiştir ve bu görevinin sonlandırmasını arzu etmektedir. Nitekim bir murabbasındaki talebi de bu yöndedir. Manzumeden anlaşıldığına göre geniş ailesiyle birlikte gittiği Bitlis'teki ortamdan memnun değildir ve hâlinden yakınlıkla defterdar muavini Vahid Bey'den oradan ayrılmak için tavassut etmesini beklemektedir.

Eşinin adının Sabriye, oğlunun Cemal olduğunu (s. 279, 3. bend), Erdoğan, Erhan (4. bend) ve Yaman adlı (5. bend) üç torunu olduğunu yine bu şiirden öğreniyoruz. Eşi Sabriye ve oğlu Cemal'in adlarının geçtiği bend şudur:

Sabriye eyler selâm oğlum *Cemâl*'im ihtirâm
Eyliyor Rüşdî du'â-yı rıf'atında ihtimâm
Yavrular da sevgili Ceyhûn'una eyler selâm
Çok baş ağrıtdım fakat kesdim sözü ey Vâhid'im

Yine *Külliyât*'ın sonlarına doğru "Elazîz'de İken Bitlis'de Mâliye Ketebesine" başlıklı manzumesinden de (s. 282) bir müddet Elazığ'da ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

Külliyât'ın sonlarındaki "12 Nisan 1359 tarihinde Edirne'de Selîmiye Câmî-i Şerîfi Müzehânesindeki bir levhadan alındı" (s. 326) cümlesine nazaran şairin o tarihte (12 Nisan 1943) henüz hayatta olduğu anlaşılıyor.

Rüşdî, "Bitlis Ahvâli" başlıklı manzumesinde (s. 280) Bitlis halkının sefaletini, fakirliğini, imkânsızlıklarını dile getirir. Bu ve diğer bazı manzumelerinde görülen hassasiyeti, onun toplumsal konularda da duyarlı ve merhametli bir yaradılışa sahip olduğunu gösterir.

Gerek *Mi'râciye*'de Abdulkâdir-i Geylânî'nin anılması gerekse *Menâkıb-nâme*'de şeyhinin Kâdirî olduğunu söylemesi Rüşdî'nin de Kâdirî tarikatine mensup olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Külliyât bize Rüşdî'nin çevresine dair de az çok malumat vermektedir. Tanbûrî Cemîl Bey (s. 270), Cemîl Bey'in oğlu Mes'ûd (s. 271), kemânî-i şehîr Necâtî Bey (s. 272), "Hânende-i mümtâz Hâfız Mustafâ Efendi" (s. 272) gibi musikişinâslara hitaben

³ Aynı sayfalarda "târîh-i zuhûrî" açıklamasıyla (?) 1295 (1879-80) ve "zuhûr-ı harb-i umûmî" açıklamasıyla 1333 (1917) yılını veren çıkarımların bulunması da dikkat çekicidir.

manzumeler yazmasına istinaden kendisinin de musikiyle iştiğal ettiğini, hiç değilse musikişinaslarla bir irtibatı olduğunu tahmin edebiliriz.

Rüşdî'nin kendilerine manzume yazdığı diğer kişiler şunlardır: Bitlis valisi Fehmî Bey (3 şiir, s. 196-197), Bitlis Vilâyet mektupçusu Âgâh Bey'in on üç yaşında vefat eden oğlu Ercetürk için (s. 265), Gürhanzâde (?) Halîl (s. 274), Galata'da Doktor Emîn Bey (s. 269), Kadîfezâde Sâlim Efendi (s. 276), Şücâeddînzâde Sâlim Efendi (s. 276), Tüccârdan Arabzâde Ahmed Efendi (s. 276), Şeyhzâde Avnî (s. 277), Keremboloğlu Tüysüz Mustafa Efendi (s. 277), İstanbul Muhasebe Müdürü ve Defterdar Muavini Vâhid Bey (s. 279), Bitlis Maliye Ketebesinden Gazâî (s. 282), Mekteb Mu'allimlerinden Rif'at Bey (s. 283), Çankırı eski belediye başkanı Saîd Bey (s. 296), Tekirdağ Müftüsü Hüseyin Efendi (s. 303).

Rüşdî'nin ebcede ve istihrâca çok meraklı biri olduğu yine eserindeki bazı metin parçalarından anlaşılıyor. Mecmuasına, birkaçı mensur, çoğu manzum olan şu kişilere ait istihraçları kaydetmiştir: Muhyiddîn Arabî (s. 192, 11 beyit, kaside), Koca Râgıb Paşa (s. 302, gazel, 11 beyit), Şeyh Muhyiddîn-i Arabî (s. 306, 20 beyit, mesnevi), Niyâzî-i Rûmî (s. 307, 25 beyit, kaside ve s. 309, 15 beyit, kaside), Bosnevî Baba (s. 310, 5 beyit, gazel), Hazret-i Alî (s. 311, mensur), Manastırlı Hâfız Ebû Bekir (s. 332, mensur), Çoban Baba (s. 333, kaside, 22 beyit).⁴

II. Rüşdî Mevlidü'n-Nebî'si

II.1. Nüşa Tavsifi: Eserin bilinen tek nüshası M. Fatih Köksal'ın şahsi kütüphanesindedir. Müellif hattı olan nüsha, Rüşdî mahlaslı şairin diğer manzumelerini de içinde barındıran "Külliyât"ının 130-157. sayfaları arasında kalan 23 yapraklık bölümünde yer almaktadır. Köksal Kütüphanesi'nin kataloğu yayımlandıktan (Köksal, Kaçar, İlhan 2018) sonra kütüphaneye giren yazmalardan olan esere henüz kayıt numarası verilmemiştir. Eseri "divan" veya "gayr-ı mürettep divan" yerine "Külliyât" olarak tanımlamamızın sebebi klasik divan şeklinde olmayıp içinde burada tanıtılacak mevliden başka irili ufaklı müstakil nanzum risaleleri de barındırmasıdır. Hem *Mevlid*, *Külliyât*'ın bir parçası durumunda olduğundan hem de diğer eserleri okurlara tanıtmak için burada *Külliyât*'ın nüsha tavsifi yapılacaktır.

Eser, ön ve arka deffeler bordo bez kaplı kalın mukavva, sırtı yıpranmış kahverengi meşin cilt içindedir (bk. Foto 1). Ön deffe üzerine şemseye benzetilmiş sarı kahverengi çizgilerden oluşan dikine elips şeklinde bir kâğıt yapıştırılmış olup ön kapak ciltten ayrılmış vaziyettedir. Sayfa numaraları verilmiş olan nüsha toplam 337 sayfadır (168 yaprak). Farklı zamanlarda yazıldığı anlaşılan eser, dikdörtgen çizgili bir kâğıda rik'a ile mavi, siyah ve yer yer kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Dış ölçüler 195x120 mm, iç ölçüler muhtelifdir. Ferağ kaydı olmamakla birlikte bir çok karalama, düzeltme, ekleme, derkenar notları vb. özelliklerine nazaran müellif hattı olduğu anlaşılan (bk. Foto 2) eserin telif tarihi belli değildir. Ancak özellikle son kısımlardaki

⁴ Rüşdî'nin biyografisine dair işaretler sunan manzumelerin hemen hepsi *Külliyât*'ın sonlarında bulunmaktadır. Dikkatle incelememize rağmen satır satır okuma imkânı bulamadığımız diğer bölümlerdeki manzumelerde de hayatına dair bazı izler mevcut olabilir. *Rüşdî Külliyâtı*, Şerife Güz tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır. Çalışma bittiğinde şaire dair gözümüzden kaçan yeni bilgilerin ortaya çıkması muhtemeldir.

bazı tarihler ve metinlerden hareketle XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyıl başlarında uzun bir zaman aralığında yazıldığı tahmin edilebilir.

Baş:

Allâh'ına irmiş idi 'arşında Muḥammed
Ol ḥazrete maḥbûb idi bir dâne o Aḥmed

Son:

Lâ-mekân-ı ḳudretinde 'âşık u ma'sûḳ var
Gel ḥasen gülzârına gir 'aşḳ ile dîdâra bak

Külliyât'ta birçoğu dinî-tasavvufî, bir kısmı klasik şiir tarzında, başta musammatlar (müseddes, muhammes vs.) olmak üzere kaside, gazel vs. çok sayıda manzume nüshaya tamamen rastgele serpiştirilmiş durumda yer almaktadır. Bunlar dışında, müstakil manzume/eser sayılabilecek, hepsi de mesnevi nazım şekliyle yazılmış metinler şunlardır: 237 beyit tutarında, *mef'ûlü mefâilün fe'ûlün* kalıbında *Mi'râciye* (s.1-16); 190 beyit tutarında *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* kalıbında bir *Naat* (s. 17-30); "Menkıbe-i Şeyh Alî" olarak adlandırabileceğimiz, şairin şeyhi olduğu anlaşılan Şeyh Alî'nin menkıbelerinin anlatıldığı *feilâtün feilâtün feilün* kalıbında, 190 beyit tutarında *Menâkıb-nâme* (s. 30-44); yazı konusu olan *Mevlidü'n-Nebî* (s. 139-157), *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbında, 77 beyitlik *Tevhîd* (s. 159-161); şairin Hz. Muhammed âşıklarının dilinden Allah'a istirhamda bulunduğu *mef'ûlü mefâilü mefâilü fe'ûlün* kalıbında, 141 beyitlik *Münâcât* (s. 181-190).

II.2. *Mevlidü'n-Nebî*'nin Tanıtımı⁵

Eserin Adı:

Şair, metin içinde eserine özel bir ad vermemiştir. Bu sebeple müellif hattı nüshanın başlığındaki "Mevlidü'n-Nebî" ibaresini eserin adı kabul etmek lazımdır.

Eserin Yazılış Tarihi:

Eserin yazılış tarihi metin içinde zikredilmemektedir. Dolayısıyla sadece *Külliyât*'ın umumi vaziyetine bakarak ve oradaki bazı tarihlere istinaden kabaca "XIX. yüzyıl sonları veya XX. yüzyıl başları" şeklinde tarihlemek isabetli olacaktır.

Eserin Yazılış Sebebi:

Rüşdî Mevlidi'nde yazılış sebebiyle ilgili ayrı bir bölüm başlığı veya bölüm bulunmamaktadır. Ancak "tevhîd"den sonra gelen mevlid yazmanın ve dinlemenin faziletinin anlatıldığı bölümde Rüşdî mevlid okunmasına vesile olacağı için bu eseri yazdığını dolaylı olarak ifade eder ve dinleyenlerden kendisine duacı olmalarını ister:

Kim ki diñler mevlid-i peygamberi
Cennetü'l-Firdevs ola anıñ yeri (18)

⁵ Bu tanıtımda *Mevlid-nâme*'deki (Köksal, 2011) mevlid metinlerinin tanıtılmasında uygulanan metot izlenmiştir.

Hağ müyesser kıldı başladım söze
‘Ācizâne bir niyâzım var size (19)

Kim ki rahmet ide **Rüşdî** çäkere
Komşu olsun ol büyük peygambere (20)

Bir kerem kılsun beni yād eylesin
Fātiha’yla rûhumı şād eylesin (21)

Eserin Vezni:

Eser, Süleyman Çelebi’nin *Mevlid*’i ve diğer pek çok mevlid gibi aruzun *fâilâtün fâilâtün fâilün* kalıbıyla yazılmıştır. Sadece 159-163. beyitler arasında *mef’ûlü mefâ’îlü mefâ’îlü fe’ûlün* kalıbında mahlassız gazel şeklinde bir naat vardır.

Eserin Beyit Sayısı:

Eserin beyit sayısı da lafzen ifade edilmemiştir. Elimizdeki yegâne nüsha olan müellif hattı nüshadaki beyit sayısı 256’dır.

Eserin Bölüm Başlıkları ve Vasıta Beyitleri:

Rüşdî Mevlidi’nde ana başlık dışında, miraç hadisenin anlatıldığı kısmın başında yer alan “Fağr-i ‘Ālem Efendimizin ‘Arş-ı A’lāya İ’lāsı” ibaresinden başka başlık mevcut değildir ancak toplam beyit sayısına nazaran vasıta beyitlerinin fazla olduğu söylenebilir. Bu tür eserler için vasıta beyitleri düzyazı metinlerdeki paragraflar gibidir. Bu beyitler, artık yeni bir bahse geçileceğinin habercisi olduğu gibi okuru tekdüze akışın sıkıcılığından kurtarmak gibi bir işlevi de vardır. Metin içinde eğik karakterde dizilerek dikkat çektiğimiz yedi adet vasıta beyti vardır. Dört kere tekrarlanan;

Vir şalâtı yükselüp irsin aña
Ol şefâ‘at kânı luğf itsin saña (36, 46, 84, 101)

beytinden başka;

Vir şalâtı rûh-ı pür-envârına
Sen de ir devletlünüñ dîdârına (101)

Vir şalâtı rûh-ı pür-envârına
Sen de ir devletlünüñ dîdârına (158)

Ber-güzârı gönle nürdür it devâm
Söyle dâ'im eş-şalâtu ve's-selâm (259)

beyitleri eserdeki diğer vasıta beyitleridir.

Eserin Muhtevası:

1-15. beyitler: Tevhîd

16-23. beyitler: Mevlid yazmanın fazileti (sebeeb-i te'lîf olarak da kabul edilebilir)

24-36. beyitler: Naat (İşte geldim bahşine peygamberiñ / Raḥmet olsun zâtına ol serveriñ) beytiyle başlıyor.

37-44. beyitler: Hz. Muhammed övgüsünden sonra onun nurunun yaratılması ve peygamberler üzerinden intikali.

45-101. beyitler: Hz. Muhammed'in doğumu, meleklerin Âmine Hatun'a gelerek peygamber annesi olacağını müjdelemeleri, bir meleğin bağrını okşaması ve doğunca bu kâinatın aydınlanması. Bu mevlidde doğumla gerçekleşen mucizeler yerine 88-90 arasında üç beyitlik kısa bir "merhabâ faslı" vardır.

102-158. beyitler: Miraç hadisesi (Bu bölümde 145-148. beyitler arasında kısa bir münâcât vardır. 159-163. beyitler arası sözü edilen gazel vardır.)

164-228. beyitler: Hz. Muhammed'in vefatı.

229-249. beyitler: İ'tizâr, Hz. Muhammed övgüsü

250-256. beyitler: Münâcât

Eserin Süleyman Çelebi'nin Mevlid'iyle Karşılaştırılması

Diğer mevlid müelliflerinin hemen tamamı gibi Rüşdî'nin de Süleyman Çelebi'nin eserinden etkilendiği açıktır. Öncelikle her iki eser de aynı aruz kalıbıyla (fâilâtün fâilâtün fâilün) yazılmıştır. Rüşdî de Süleyman Çelebi gibi konu geçişlerinde vasıta beyitlerinden yararlanır. Kısa da olsa "merhabâ " faslının mevcudiyetini de Çelebi'den etkilendiği hususlar arasına dâhil edebiliriz.

Rüşdî, Süleyman Çelebi'den teknik veya yapı bakımından yararlanmış olsa da söyleyiş olarak pek benzemez. Mesela onda birçok mevlid yazarında gördüğümüz Süleyman Çelebi'den aynen aktarılmış veya çok benzeyen beyitler çok azdır. Ona çok yakın olarak tespit edebildiğimiz beyitler şunlardır:

Süleyman Çelebi:

Âmine Hatun Muhammed anesi

Ol sadefden oldı ol dür **dânesi** (Timurtaş, 1980: 21)⁶

⁶ Süleyman Çelebi'den alınan bu üç beytin ilk ikisi Timurtaş neşrinde (1980) "eski ve asıl metin", diğeri "yeni ve değişik metin" başlığı altında yer alan mevlid metinlerinde geçmektedir.

Rüşdî:

Ol Amîne kim Muhammed anası ⁷
Toğdı andan Hâlık'ın nür dânesi (47)

Süleyman Çelebi:

Togdı ol sâatde ol sultân-ı dîn
Nûra gark oldı semâvât u zemîn (Timurtaş, 1980: 99)

Rüşdî:

Toğdı ol ân rahmeten li'l-âlemîn
Nûra gark oldı semâvât u zemîn (82)

Bu küçük denebilecek benzerliklere rağmen sadece söyleyişte değil, konunun akışı ve olaylarda da Rüşdî'nin oldukça özgün olduğunu söylemek mümkündür. Mesela Süleyman Çelebi'de ve diğer mevlidlerin hemen hepsinde mevcut olan doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrasına gerçekleşen, Kabe'deki putların yıkılması, Save gölünün kuruması, Mecusilerin bin yıldır yanan ateşlerinin sönmesi gibi kimi olağan üstü olaylar ve mucizelere *Rüşdî Mevlidi*'nde neredeyse hiç yer verilmez ki bunun oldukça ilginç bir durum olduğunun altını çizmek gerekir. Bütün mucizeler âdeta;

Söndi zulmün cân yağan her âteşi
Toğdı 'adliñ pür-ziyâ-yı dil-keşi (86)

beytiyle özetlenmiş gibidir.

Rüşdî de son dönem mevlid müelliflerinin hemen tamamı gibi eserini kısa tutmuştur. Süleyman Çelebi'de kayda değer bir yer işgal eden nübüvvet nurunun intikali, mucizeler ve olağan üstü olayların birçoğunun bulunmayışı, doğum anı, çocukluğu gibi konuların yer almayışı iki eser arasında dikkat çeken farklılıklardır.

Süleyman Çelebi'nin eseri yaklaşık 700 beyitlik hacmiyle orta uzunluktaki mevlidler arasında iken 256 beyit tutarındaki *Rüşdî Mevlidi* kısa mevlidlerdendir. Bu sınırlı sayıda beyte rağmen eserinde olaylar kısa tutulurken tevhid, naat, istimdat (yardım dileme), itizar (özür beyan etme) ve münacât (yakarış) tarzı bölümlerle okura seslendiği bölümlerin, başka bir deyişle "kendisini fade ettiği" yerlerin beklenenden fazla yer kaplaması da göze çarpar.

Süleyman Çelebi'nin eserinde ve diğer mevlidlerde tam doğum olacağı esnada bir "ak kuş" gelerek kanadıyla Âmine Hatun'un sırtını sığar. Sırtı sıvazlayan ak kuş, *Rüşdî Mevlidi*'nde "bağrını okşayan melek" olur⁸:

⁷ Biz Türkçede yaşayan bir kelime olan "ana"yı "âne" şeklinde kullanılmayan bir şekle dönüştürerek tahrif etmeyi uygun bulmadık.

⁸ Bu sahne mevlid dinleme geleneği bakımından önemlidir. Zira tam bu beyit okunurken mevlid dinleyen cemaat tazimle ayağa kalkar.

Bir melek geldi şöunda müjdeye
Bir melek kim rûh olur her mürdeye (71)

Oğşadı ol dem kanadla bağrımı
Def' idüp kesmişdi birden ağrımı (72)

Ancak iki eser arasındaki asıl farklılık "söyleyiş"tedir. Gelenek içinde geç dönemde yazılmış mevlidlerde de Süleyman Çelebi'ye teberrüken onun diline yakın bir dil kullanılır. Rüşdî'de de az da olsa böyle bir eda sezilir. Bununla birlikte dilden ziyade söyleyişin yeni olduğunu söylemek gerekir.

Eserin Dil ve Anlatım Özellikleri:

*Rüşdî Mevlidi'*nin sade denilemeyecek bir dili vardır. Özellikle tahkiyenin bulunmadığı tevhi'd, münâcât gibi bölümlerde dil daha ağırdır.

Rüşdî'nin *-Mevlid* özelinde- dili yer yer tutuk ve kekremesidir. Şu örneklerde sınırlandırdığımız kimi beyitleri yer yer sözdizimini de zorlayan muhtelif ifade kusurlarıyla maluldür:

Pâk olan diller olur zikriñ evi
Anı nûra ğark ider Hâk pertevi (14)

Tâ ezelde kudretiyle zât-ı Hâk
Öyle bir nûr kim yarattı şâna bak (25)

'Âşık oldu Hâk o nûr-ı zâtına
Rûhını nûr itdi kâ'inâtına (29)

Rüşdî'nin eserinde, söyleyiş kusurlarından başka dilbilgisel bakımdan problemler de vardır. Şu beytin ilk mısrasında "azizler"e seslenirken ikinci mısradaki yüklem teklik ikinci şahıstır:

Ey 'azizler eylerim da'vet sizi
Meclis-i mevlüde gel söylet bizi (16)

Aşağıdaki beyitte ise "bildirmekdi" kelimesi hem anlama hem sözdizimine hâlel getiriyor:

'Âlemi mesrûr iden ol müjdedâr
Halka bildirmekdi bir Allâh var (51)

Şairin Farsça bir kelimeyi Arapça terkibe sokması da (zeynü'z-zemîn: 119. beyit) eserdeki dil kusurlarındandır.

Eserin edebî yönden, yazıldığı dönemin tipik bir metni olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bir yandan klasik kültürü muhafaza gayreti, bir yandan kimi yeni söyleyişlerin dile tabii olarak girişi, eskiyle yeni arasında sıkışan XIX. yüzyıl yazar-çizer sınıfının karakteristik özellikleri esere aksetmiştir. Burada “aydın” veya “münevver zümre” yerine “yazar-çizer sınıf” tabirini özellikle kullandık. Zira gerek *Mevlid*’e gerekse *Külliyât*’taki diğer metinlere bakıldığında Rüşdî’nin büyük ihtimalle ileri düzey bir eğitim almamış ancak mevzûn manzumeler yazabilecek kadar tahsilli biri olduğu çıkarımı yapılabilir.

“Manzum yazmaya meraklı ve eser verme gayretinde bir müellif” olan Rüşdî’nin eserine şiir tekniği veya şiirin dış unsurları bakımından göz atıldığında sayıları çok fazla olmasa da klasik anlayışın çerçevesine uymayan kafiye yapıları ile cevaz ve müsamaha sınırlarını aşan vezin kusurlarının mevcudiyeti dikkat çeker. Metinde gösterildiği için burada tekrarına gerek görülmeyen bu kusurlardan başka “rengâreng” ve “müstağrak” kelimeleriyle kafiye yapılması (28. beyit), aynı kelimenin cinas olmaksızın kafiye olarak kullanılması (alnına: 40. beyit; gün: 208. beyit), geleneğe uygun olmayan başka kafiye uygulamaları (41, 106, 217, 228. beyitler) da mevcuttur. Yer yer köşeli ayraçla müdahale ettiğimiz eksiklikler, eğik yazımlarla gösterdiğimiz zihaf ve dip notlarıyla gösterilen vezin kusurları ise azımsanmayacak miktardadır.

Bütün bunlarla birlikte, özellikle bu dönemde verilen dinî-tasavvufî eserlerin çoğunda görülen bu türden kusurları eserin bütününe teşmil etmek de doğru olmaz. Netice itibarıyla kaynaklarda adına tedadüf etmediğimiz Rüşdî’yi şiiriyet bakımından yaşadığı devrin vasat şairlerinden biri olarak değerlendirmenin yanlış olmayacağını düşünüyoruz.

SONUÇ

Mevlid yazıcılığı Türk edebiyatının en köklü ve en yaygın geleneklerinden biridir. Bu “yaygınlık” uzun bir süreci ve geniş bir coğrafyayı ifade etmesi bakımından mevlid türünü diğer bütün edebî türlerden farklı ve ayrıcalıklı kılar. İlk örnekleri XV. yüzyılın başında görülen mevlid yazma geleneğinin esasen tamamlanmamış bir süreç olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Orta Asya içlerinden Balkanlar’a Türk dünyasının hemen bütün iklimlerinde tespit edilen mevlid metinlerinin varlığı, bu zengin edebiyatın somut delilleridir. Bu zenginlikte Süleyman Çelebi’nin eserinin birinci derecede önemli âmil olduğu kuşkusuzdur. Zira tarih boyunca Türk dünyasında yazılan mevlidlerin neredeyse tamamı onu taklit ve tanzir yoluyla kaleme alınmıştır. Hatta bu zenginlik Türk dünyasını da aşmış, Süleyman Çelebi’nin mevlidi Ortadoğu, Balkanlar ve Afrika’daki pek çok Müslüman kavmin diline çevrilmiş, böylece pek az esere nasip olacak derecede bir şöhrete kavuşarak yaygınlaşmıştır. Öyle ki kimi Türkçe bilmeyen Balkan topluluklarında bile Türkçe olarak okunmuş, dinlenmiş, ezberlenmiştir.

İşte bu zengin mevlid edebiyatının Arap harfleriyle kaleme alınmış son örneklerinden biri de bu yazıyla tanıtılmaya çalıştığımız Rüşdî’nin *Mevlid*’idir. Rüşdî’nin bu eserinde yeni ve farklı bir söyleyişle özgün olmaya özel bir gayret sarfettiğini, ancak bunu yaparken de gelenekten kopmadığını görüyoruz. Şiir tekniği,

dil ve söyleyiş bakımından bazı kusurları barındırması aslında onun kişisel zaafından ziyade XIX ve XX. yüzyılda yazılan türdeşlerinin müşterek özelliği gibidir.

Manzum yazmayı seven kendi hâlinde bir kalem erbabı olarak da ifade edebileceğimiz Rüşdî hakkında muhtemeldir ki ileride yeni bilgilere ulaşılabilecektir. Bu çalışmayla bu zengin ve güçlü mevlid literatürümüze yeni bir eser kazandırılmış, yeni bir müellif / şair tanıtılmaya çalışılmıştır.

METİN

s. 139 MEVLİDÜ'N-NEBÎ 'ALEYHİ'Ş-ŞALÂTU VE'S-SELÂM

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Allâh Allâh diye başladım söze
Nûr olur bu zıkr-i Ḥaḳ şâfi öze
- 2 Allâh adı ism-i a'zamdır eyâ
Hangi gönle girse eyler pür-şafâ
- 3 Allâh ismi cümle esmâniñ başı⁹
Anı zıkr it 'aşḳ ile dök göz yaşı
- 4 'Aşḳ ile Mevlâ'sını her kim añar
Ol gönülde bir İlâhî ay toğar
- 5 Dâ'imâ Allâh'ını yâd itse ḳul
Feth olur ol zıkr ile Allâh'a yol
- 6 Kim ki Allâh zıkrine eyler devâm
Ol ḳuluñ me'vâsıdır dâru's-selâm
- 7 Kim arasa şıḳkla Ḥaḳ râhını
'Aşḳ ile buldı bulan Allâh'ını

⁹ Nüshada bu beyitten aşağıdaki beyit varsa da üstü çizilerek iptal edilmiştir. Bu beytin bir benzeri 14. beyitte kayıtlıdır:

Allâh adı dilde zevḳ-i ma'nevî
Ḳalbi nûra ğarḳ ider bir pertevi

- 8 Her günāha kul yanup āh itse ger
Çalmaz elbet ol günāhından eser
- 9 Yokdur anıñ 'afvına bir intihā
Yokdur andan ğayrı bir Allāh daha
- 10 Varlığında birliğinde dime şek
Yokdur anıñ zātına bir müşterek
- 11 Gösterir āşārı zīrā andı var
Cümle yoğı var iden ol Kirdġār
- 12 Ādem'e rūhıyla itdi bir nefes
Çıkdı Allāh var diye 'ālemde ses
- 13 Hāyy u kayyūmdur o zāt-ı lā-yemūt
İ'tikādı dā'imā sen böyle tut
- 14 Pāk olan diller olur zikriñ evi
Anı nūra ğark ider Hāk pertevi¹⁰
- s. 140
- 15 Zātını var hem de bir bil ol ğanī¹¹
Ru'yetiyle bahtiyār eyler seni
- 16 Ey 'azīzler eylerim da'vet sizi¹²
Meclis-i mevlūde gel söylet bizi

¹⁰ Derkenara yazılan bu beytin hemen yanında sadece lafzen kısmi deĝişiklikler olan şu beyit de yazılıdır:

Allāh adı şaru cismiñ pertevi
Zikr iden dil oldı ol nūruñ evi

¹¹ Bu beyitten önce sonradan sayfanın en üstüne aşıĝıdaki beyit yazılmıştır. Ancak bu sayfada akış olarak bu beyte uygun bir yer bulunmadığından farklı bir zamanda farklı bir mürrekkeple yazılan bu beyti aparata almayı uygun gördük:

Çün şefi' tutsa şefā'at kânını
Gözledir ol Hālīk'ın ihsânını

¹² Bu beyitten önce üstü çizilmek suretiyle iptal edilen şu beyit vardır:

Hürmet eyle ol şefā'at kânına
Vir şalātı ir Hudā ihsânına

- 17 Böyle bir meclis size cennet ola
Diñleyenler ma'nevî lezzet bula
- 18 Kim ki diñler mevlid-i peygamberi
Cennetü'l-Firdevs ola anıñ yeri
- 19 Hağ müyesser kıldı başladım söze
'Ācizāne bir niyāzım var size
- 20 Kim ki rahmet ide **Rüşdî** çākere
Çomşu olsun ol büyük peygambere
- 21 Bir kerem kılsun beni yād eylesin
Fātiha'yla rūhumı şād eylesin
- 22 **Rüşdî**-i nā-çīze bir du'ā iden¹³
Kimseye olsun naşīb Dāru'l-'Aden¹⁴
- 23 Kim ki himmet eyleye **Rüşdî** kıla¹⁵
Hālīk'ıñ ğufrānına mazhar ola
- 24 İşte geldim bahşine peygamberiñ
Rağmet olsun zātına ol serveriñ
- 25 Tā ezelde kudretiyle zāt-ı Hağ
Öyle bir nūr kim yaratdı şāna bağ
- 26 Hağ idüp aħsen şıfatla bī-miṣāl
Nūr içinde nūr olur ol pür-kemāl

¹³ Bu beyit sonradan derkenara yazılmıştır.

¹⁴ Bu beyit sadece iki kelimenin (olsun naşīb) fark ve takdim-tehiriyle derkenara mükerreren yazılmıştır.

¹⁵ Bu beyit sonradan derkenara yazılmıştır.

- 27 Lā-mekānda bir gül oldu ḥüsn ü ān
Faḥr ider her dem anıñla āsumān
- s. 141 28 Rūḥı bir pertevle rengāreng iken¹⁶
Öyle gül-gün ḥüsne müstağrağ iken¹⁷
- 29 ‘Āşık oldu Ḥağ o nūr-ı zātına
Rūḥını nūr itdi kâ’inātına
- 30 Çünkü oldu zātı bir nūr āyesi
Cümle mevcūduñ odur ser-māyesi
- 31 Pek sever zīrā cenāb-ı Ḥağ anı
Var mı ḳulda medḥine ḳudret hani
- 32 Nūrına bir ānı ḥāş mir’āt iden
Kendini görmüşdi ol āyineden
- 33 ‘Aşka şāyān bir ilāhī cilvedir
Medḥine ancak Ḥudā’sı muḳtedir
- 34 Anı medḥ eyler O Ḳur’ān’ında Ḥağ
Her ne dürlü medḥ olunsa müsteḥağ
- 35 Cümle maḥlūḳātınıñ baş tācıdır
Çünkü ‘ālem hep anıñ muḥtācıdır
- 36 *Vir şalātı yükselüp irsin añā*
*Ol şefā’at kānı lutf itsin saña*¹⁸

¹⁶ iken” ibaresi “olur” ibaresinin üzeri çizilip iptal edilerek üstüne yazılmıştır.

¹⁷ “müstağrağ iken” ibaresi “‘aşk āheng olur” ibaresinin üzeri çizilip iptal edilerek üstüne yazılmıştır.

¹⁸ Bu beytin altına bölüm sonunu simgelemek üzere mim harfi yazılmıştır.

- 37 Hâzret-i Allâh nebiyy-i hâtemi
Sevdi halk itdi anıñ-çün 'âlemi
- 38 Ol habîb- ekrem-içün Ādem'e
Rûh virüp peygamber itdi 'âleme
- 39 Zât-ı pāk-i Muştafâ nūru'l-hüdâ
Ādem'iñ alnında toğdı ibtidâ
- 40 Ma'nevî nūr toğdı Ādem alnına
Bir güneş toğmuşdı gūyâ alnına
- 41 Öyle nūr kim toğdı Ādem alnına
Virdi zînetler 'ulüvv-i şânına
- s. 142 42 Bir zamân Havvâ'yı nūr itmişdi nūr
Geçdi andan Şit'i itdi pür-sürür
- 43 İrdi ol nūr zât-ı İbrâhîm'e çün
Oldılar ol nūra müstağrak bütün
- 44 Eyledi seyrân cihânda ol ziyâ
'Ālemi toldurdı nūr-ı Muştafâ
- 45 Eñ soñında toğdı nūr-ı mu'teber
Oldı maḥzu'l-enbiyâda müstaḳar
- 46 *Vir şalâtı yükselüp irsin añâ*
*Ol şefâ'at kânı lutf itsin saña*¹⁹

¹⁹ Bu beytin altına bölüm sonunu simgelemek üzere mim harfi yazılmıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı: 4 (Kış 2021), s. 71-108.

The Journal of Turkish Language and Literature Studies, Issue: 4 (Winter 2021), pp. 71-108.

- 47 Ol Amīne kim Muḥammed anası
Ṭoğdı andan Ḥālīk'ıñ nūr dānesi
- 48 Zāhir oldı ol ḳadīmīñ ḳudreti
Virdi ol maḥbūbuna çoḳ 'izzeti
- 49 'Ālem-i fānīyi teṣrīf itmeden
Mürde-diller ṣağ iden ol gül-beden
- 50 Zūlmete olmaḳ için bir perde-keş
Mekke şehrinde ṭoğardı ol güneş
- 51 'Ālemi mesrūr iden ol müjdedār
Ḥalka bildirmekdi bir Allāh var
- 52 Ḳullara ḳılmışdı ṣāfi' anı Ḥaḳ
Ümmet olduḳ böyle bir sulṭāna baḳ
- 53 Baḳ o nūruñ 'ālemi tenvīrine
Enbiyā vü evliyānıñ pīrine
- 54 Şehr-i gülzâr-ı Rebī'ü'l-evvel'ıñ
On ikinci gice şāh-ı mürseliñ
- s. 143 55 Çıḳdı bir nūr ḥānesinden tāb ile
Şanki ṭoğdı 'ālem āfitāb ile
- 56 Oldı Mekke şānına bir cilvegāh
Virdi dīni cümleye bir intibāh
- 57 Ṭoldı 'arz u āsumān ol nūr ile
Ṭoğdı ol-gün ay güneş sürür ile

- 58 İndi gökden üç güzel o şanki ay
Anları pertev içinde gönca şay
- 59 Geldi hem bir çok melekler hâkine
Tâ ki yüz sürsün o cism-i pâkine
- 60 Ol melekler 'arz ider ki ey güzel
Ey Amîne saña ol Rabbu'l-ezel
- 61 Bir oğul ihsân kılar ki bî-naẓîr
İftihâr eyler anıñla ol ẓadîr
- 62 İftihâr eyler cemî'-i enbiyâ
Oldı pervâne bu nûra evliyâ
- 63 Tıtdı kâ'inâtı nûr-ı Aḥmedî
'Âleminde yoğ aña beñzer nebî
- 64 Gelmeden dünyâyâ cism-i nüzheti
Tığdı çünki âsumânî hikmeti
- 65 Nûr-ı zâtından anı ḥalk eyledi
Lâ-mekânı nûrına ğarğ eyledi
- 66 'Âlem-i lâhût içinde her melek
'Aşğ ile devrân ider ol-gün felek
- 67 Var daha şânında hikmetler nice
Söylesem yetmez tükenmez bu gice
- 68 Ol Amîne'den rivâyet muḥtaşar
Gelmedigin 'âleme Ḥayru'l-beşer

- 69 Bir şusuzluk ‘arız oldu cānıma
Geldi bir hūr cām elinde yanıma
- 70 Virdi bir kevşer ki içdim anı ben
Nūr içinde kaldı cismim şād u şen
- s. 144 71 Bir melek geldi şöñunda müjdeye
Bir melek kim rūh olur her mürdeye
- 72 Oğşadı ol dem şanadla bağrımı
Def‘ idüp kesmişdi birden ağrımı
- 73 Toğması güyā tūlū‘-ı māh idi
Her kemāle bir tecellīgāh idi
- 74 Vaqt irişdi ol vücūd-ı pür-şafā
Toğmağ ister bir güneşdir Muştafā
- 75 Toğdı bir pertevle çünki hānesi
Toğdı Tañrı nūrunuñ pervānesi
- 76 Her kemāliñ müntehā-yı ‘izzeti
Her cemāliñ nev-şafā-yı zīneti
- 77 Fağr ider Hağ zātını i‘zāz ile
Daği yüksekdir yağın olmaz dile
- 78 Bir nebī ki yerde gökde nāmı var
Ma‘nevī dillerde iğtirāmı var
- 79 Bir velī ki evliyā mehtābıdır
Mürselīnin nūr-ı āfitābıdır

- 80 Kimseler görmüş mi böyle hüsn ü ân
‘Alemin ziyâsıdır ol nev-civân
- 81 Öyle bir ‘izzet içinde ol nebî
Cisme geldi rûhı bir güneş gibi
- 82 Toğdı ol ân rahmeten li'l-‘âlemîn
Nûra ğark oldu semâvât u zemîn
- 83 Bir nidâ itmişdi zîrâ ol ğanî
Rahmeten li'l-‘âlemîn kıldım seni
- 84 *Vir şalâtı yükselüp irsin añâ*
Ol şefâ ‘at kânı lutf itsin sañâ
- s. 145 85 Bir ħarâbe yer iken bir gülşene
Döndi ‘âlem bir nehâr-ı rüşene
- 86 Söndi zulmüñ cân yağan her âteşi
Toğdı ‘adliñ pür-ziyâ-yı dil-keşi
- 87 Her taraftan ‘âşıkâne bir nidâ
Âsumândan ħâkdândan merĥabâ
- 88 Merĥabâ ey ğonca-i gülzâr-ı Ħaĥĥ
Merĥabâ ey maṭla‘-ı envâr-ı Ħaĥĥ
- 89 Ey Ħudâ’nın sevgili bir maĥremi
Enbiyânıñ evliyânıñ ekremi
- 90 Merĥabâ ey nûr-ı ‘âlem merĥabâ
Merĥabâ ey faĥr-i âdem merĥabâ

- 91 Āsumānıñ nūr-ı cān u cevheri
Ḥākdānıñ sevgili peygamberi
- 92 Sen şafā geldiñ şafā-yı dilgüşā
Emr ü fermānıñ olur ‘ālemgüşā
- 93 ‘Ālem-i a‘lā içinde her melek
Şevk ü şādisiyle devr eyler felek
- 94 Ey İläh’iñ sevgili hāş bendesi
Ḳalb-i hāşıñ neyyir-i nāzendesi
- 95 Ey tülü‘-ı zevk-i mäh-ı āsumān
Ey furûğ-ı neyyir-i āḥir-zamān
- 96 Muttaşıfsın ḥilm ile iḥsān ile
Müttehimsin pāyede her şān ile
- 97 Çünkü sensin teşne-diller kevşeri
Ümmetiñ hem yāveri hem rehberi
- 98 Ḥaḳ seni bī-miṣl kıldı pāyede
Ümmetiñ mağfūrudur bu sāyede
- 99 Çünkü şāfi‘sin bu şādī ümmete
‘İzzetiñ olmaḳda bādī rahmete
- 100 Gör resül-i ekremiñ yüksekliğin
Faḥr ider anıñla Rabbu‘l-‘ālemīn
- s. 146 101 *Vir şalātı yükselüp irsin añā*
Ol şefā‘at kānı luṭf itsin sañā

FAHR-İ 'ÂLEM EFENDİMİZİN 'ARŞ-I A'LÂYA İ'LÂSİ

- 102 Sinni irdi kırkına bî-iştibâh
Gösterirdi 'âleme bir toğrı râh
- 103 Giydi devletlü risâlet tâcını
Diñle şâhıñ ma'nevî mi'râcını
- 104 Ümmühânî hânesinde bir gice
Kõndı bir devlet başına pek yüce
- 105 Emr idüp Cibrîl'e Zât-ı lem-yezel
Git habîbim Muştafâ'yı al da gel
- 106 İndi Cibrîl şevk ile ol-hâneye
Da'vet eyler bezm-i maḥrem-[h]âneye
- 107 Dir ki ey sultân büyük bir müjde var
Çok selâm eyler saña Perverdigâr
- 108 Lâ-mekân-ı kudretinde ol ğanî
Emr ider kim Aḥmed'im görsün beni
- 109 Gel kerem kıl bin Burâk'a ol süvâr
Hâlık'ıñ eyler seni çok intizâr
- 110 İntizâr eyler veliyy-i ni'metiñ
Yükselür bu gece şanıñ 'izzetiñ
- 111 Kalkdı peygamber yatağından hemân
Ol Burâk'a bindi oldu şâdumân

- 112 Kuds'e irdi ān içinde ol nebī
 'Aşk ile uçmuşdı bir pertev gibi
- 113 Toplanup gelmişdi cümle enbiyā
 Böyle emr itmişdi zat-ı kibriyā
- s. 147 114 İrdiler bu resm istikbāline
 Çok sevinç gösterdiler iqbāline
- 115 Hepsi dir mes'ūd ola mi'rīc saña
 Gitmemişdir bir nebī 'arşdan yaña
- 116 Pek yüce bir şāna irdiñ ey güzel
 Bir seni pek sevdi ol 'azze ve cel
- 117 Bir efendiñ var ki zīrā mişli yok
 Sen güzelsin hüsñüñ emşāli yok
- 118 Ma'nevī bir hüsñ ile çık ey nebī²⁰
 Ol yüce 'arş gökleriniñ kevkebi²¹
- 119 Ey nebiler şāhı ey rūhu'l-emīn
 Ey veliler māhı ey zeynü'z-zemīn
- 120 İşbu teşrifiñle şād olduk tamām
 Hālīkuñ maħbūbı ey faħru'l-enām

²⁰ "ey nebī" ibaresinin üstüne kırmızı mürekkeple "ey perī" yazılmıştır. Ancak normal satırdaki ibarenin üstü çizilmediği için hem şiiyiet hem kafiye bakımından beytin ikinci mısrasındaki "kevkebi" ibaresiyle daha uygun olan bu ibareyi tercih ettik.

²¹ "kevkebi" kelimesinin üstüne kırmızı mürekkeple "neyyiri" yazılmışsa da beytin önceki mısrasındaki gerekçeyle bunu tercih ettik.

- 121 Geçdi mihrāba hemān sultān-ı dīn
İtidiler Mevlā'ya secde mürselīn
- 122 Oldılar fāriğ namāzdan enbiyā
Dostunu ister o zāt-ı kibriyā
- 123 Öyle peygamber ki işbu şāna baķ
Lā-mekānda muntazır çün anı Hāķ
- 124 Sür'at itdi zāt-ı peygamber yola
Böyle devlet irmedi hīç bir ķula
- 125 Nūra müstağraķ idi sağı şolı
Gördi 'arşa toğrı açılmış yolu
- 126 Bindi tekrār ol semend-i 'izzete
'Aşķ ile yükseldi semt-i ķudrete
- 127 Āsumānı geçdiler çün Sidre'ye
İrdilerdi bir İlāhī perdeye
- 128 Ol maķāma irdi çünki peyk ile
Dir ki peygamber benimle gel bile
- 129 Hāvf ile Cibrīl resüle dir şehā
Bundan yukarı baña yol yok daha²²
- s. 148 130 Korkarım çıkmam cihān-ı ķudrete
Ger açarsam bir ķanad bundan öte

²² Mısranın vezni kusurlu.

- 131 Hep yanar cismim em(i)r yok gitmege
Hālīķiñ kâdir delâlet itmege
- 132 Zâhirâ Cibrîl aña hem-râh idi
Dostuna yol gösteren Allâh idi
- 133 Dir ki Cibrîl pek mübârekdir bu dem
Zâtıña hâşdır bu zevk-i muhterem
- 134 Emr ider ol fahr-i âdem bî-fütür
Tañrı'ma ben gideyim sen bunda tur
- 135 Çünkü irmek isterim Rahmân'ıma
Biñ cânım olsa fedâ sultânıma
- 136 'Aşq yolunda kıymayan bir cânına
Vâsıl olmaz bî-mis(i)l cânânına
- 137 Çıkdı peygamber fedâ-yı cân ile
Girdi bir 'ulvî cihâna şân ile
- 138 'Arşa maķrûn cümle-i lâhûtiyân
Geldiler nezd-i resûle nâ-gehân
- 139 Oldılar ol perteviñ üftâdesi
Emriniñ fermânınıñ âmâdesi
- 140 Her kemâliñ bâ'ışı ol lâ-yezâl
Her maķâmımda gösterir yüz biñ kemâl
- 141 İrdi çünkü 'âlem-i lâhûtuna
İrmek ister hayy-ı lâ-yemûtuna

- 142 İtdiler hep anda Hakk'a secdeyi
‘Aşıkı ma ‘şûka açdı perdeyi
- 143 Terk idüp gelmişdi cümle varlığı
Gördi ol dem lâ-mekân gülzârlığı²³
- 144 Geçdi yetmiş biñ hicâbı ol resül
Toğdı bir nûr kim göründi Hakk'a yol
- s. 149 145 *Rüşdiyâ* tām işte fırsatdır saña
Böyle bir ân kim ele geçmez daha
- 146 Eyle Allâh'a nebîye ilticâ
Böyle bir mâ-beynde maqbûldür ricâ
- 147 Başka bir şey isteme fânîde sen
Ma ‘nevî bir ‘aşka qurbân cân [u] ten
- 148 Yâ İlâhî ol habîbiñ gül yüzi
‘Aşkınıñ gönlümde toğsun yıldızı²⁴
- 149 İrdi ‘arşa ol nebî biñ zevk ile
Biñ şafâ-yı nûr ile biñ şevk ile
- 150 Gördi ol rüchânı artdı hayreti
Nûr içinde nûr olan bir kudreti
- 151 Vâşıl oldu bî-naẓîr ol kudrete
Zâtı mevcûd bî-nişân bir hikmete

²³ Bu beyit ilk mısraları aynı olmak üzere hem normal metin alanında hem derkenara yazılmıştır. Normal metin alanında ikinci mısra “Oldı meşhûr ‘arşınıñ gülzârlığı” şeklindedir.

²⁴ Bu beytin altına bölüm sonu olduğuna işaret eden “mim” harfi yazılmıştır.

- 152 ‘Ālem-i a‘lā içinde bā-şafā
Gör-di Allāh’ı Muḥammed Muştafā
- 153 Çünki gör-di bī-naẓīr Allāh’ını
Ağlayup çıkardı dilden āhını
- 154 Ümmetim için İlāhī yaḫ beni
Bildiler anlar da zīrā Ḥaḫ seni
- 155 Yaş dökeriz dīde-i giryān ile
Oldı mesrūr müjde-i Raḫmān ile
- 156 Şād olup gülmüşdü ol ān gül yüzi
Nūr-ı Kibriyā’yı seyr eyler gözi
- 157 Söyleşildi anda toḫsan biñ kelām
Raḫman olsun ol resūle ve’s-selām
- s. 150 158 *Vir şalātı rūḫ-ı pür-envārına*
Sen de ir devletlünün dīdārına
- Vezin:** mef’ülü mefâ’lü mefâ’lü fe’ülün
- 159 Sultān-ı rüsüsün yine sultān-ı rüsüsün
Sen gülşen-i ‘arşın yüce bir müjdesi gülsün
- 160 Ey maḫrem-i Ḥaḫ ey sevgili dūst-ı İlāhī²⁵
Ümmet [de] bilür kim yine sen pertev-i dilsin
- 161 Bizde ne kadar çoḫsa günāḫ sende [de] ‘afv çoḫ
‘Afv eyle bizi ḫalblerimiz şevḫ ile tolsun

²⁵ Mısranın vezni kusurlu.

162 Ser-mest olalım kevser-i aşkıñla a şāhım
Luţf eyle bize tek o da bir tamlacık olsun²⁶

163 Yā Rab yine rahmet kılasın rūḥ-ı resūle
Mażhar olalım cennet-i Firdevs'de kabūle

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

s. 151 164 Var mı bir bākī olan dünyāda hiç
Her gelen gitmekde elbet ir ü giç

165 Tıtmada her cān bu mevtiñ tādını
Kimsede kıomaz o varlık şādını

166 Kaldı mı bir pādişāha devleti
Mevte māni' oldı mı ol şevketi

167 Böyle kıurmuş aşlını kevnıñ İlāh
İtmede şāh u gedāsı āh u vāh

168 Hıstalandı bir gün ol faḥru'l-ümem
Oldı aşḥābıñ²⁷ tamāmı pür-elem

169 Yatdı beş on gün nebiler serveri
Yandı²⁸ āteşler içinde her yeri

170 Mescide ol ḥālde girdi şāh-ı dīn
Bende bir ḥakkı olanlar söylesin

²⁶ Bu beytin altına bölüm sonu olduğuna işaret eden "mim" harfi yazılmıştır.

²⁷ Bu kelimenin üstüne ayraç içinde "fu'ādi" yazılmıştır.

²⁸ Yandı: Yakdı, nüsha.

- 171 Tıydılar bu emri çünki cümlesi
Sizdiler ol mevte imālî sesi
- 172 Ağlayup aşhâb dir ey pür-kemâl
Hakkımız yok var ise olsun helâl
- 173 Sen helâl it hakkıñı ey zât-ı pāk
İtme bizi terk idüp de derdnāk
- 174 İçlerinden dir ki 'Ukkāş yā resül
Olmasun göñlüñ bu cürmümden melül
- 175 Harb yolunda kamsıñı urduñ baña
Hakkımı luṭf eyle 'arz itdim saña
- 176 İbn Haṭṭāb çekdi bir şemşir-i cān
Öldüre 'Ukkāşe'yi ol dem hemān
- 177 Ğayret-ile itdi aşhāb çün hücum
Didede göz yaşları dilde ğumüm
- s. 152 178 Emr ider sultān-ı ekrem yā 'Ömer
İtme ta'cıl iş hay(ı)r mı yoksa şer
- 179 Görelim bir şabr idüñ niyyet nedir
Sü'-i kaçda olmaz elbet muḳtedir
- 180 Gel de ey 'Ukkāşe benden hakkı al
Kalmasun aşhāb içinde kıl u kāl
- 181 Dir ki 'Ukkāş yā Resülallāh benim
Ol zamān çıplağ idi zīrā tenim

- 182 Açdı peygamber hemân-dem zahrını
Öpdi 'Ukkâş ol nübüvvet mührini
- 183 Yüz sürüp pāk dīdesinden dökdi yaş
Çıkdı aşhabıñ içinde bir telâş
- 184 Ol nübüvvet mühri şân-ı zātınıñ
Bir nişānesiydi mu 'cizātınıñ
- 185 Gördi hāli düşdi aşhāb hayrete
İrmemişdi kimse böyle devlete
- 186 Geldiler 'Ukkāşe'niñ hep yanına
Sürdiler yüz dīde-i zī-şânına
- 187 İtmesün mi zāt-ı 'Ukkāş iftiḥār
Oldı çün dāreyn içinde baḥtiyār
- 188 Mescidinde kopardı tekrār bir fiğān
Çünkü ayrılık günü oldı 'ayān
- 189 Gitdi yatdı ferşine 'ālī-cenāb
İrdi ol vaq(i)t gürüba āfitāb
- 190 Gel buyurdı 'Āyişe sen yanıma
Diğkat eyle şimdi bu fermānıma
- 191 Ferşimiñ altında var bir kaç guruş
Bir faķire vir de olsun gönli hoş
- 192 Sen taşadduğ eyle anı cānıma
Ben eli boş gideyim sultānıma

- s. 153 193 Gözleyen her demde Allāh'dan rızā
Tutdı ol emri 'Aliyyü'l-Murtezā
- 194 Fāṭıma ağlar u dir ki ey peder
Yeriñe ben ideyim qabre sefer
- 195 Bu iki yavru seniñle şād iken
Nere bırakup gidersin şimdi sen
- 196 Düşkün itdiñ kendiñe bu cānları
Sen giderseñ kim avutsun anları
- 197 Göñlümüz qalsun mı böyle pür-keder
Bizleriñ feryādına kimler irer
- 198 Ümmete çok şefqatiñ varken seniñ
Şimdi bir maqber mi olsun meskeniñ
- 199 Āh idüp ol ān buyurdı ağlama
Göñlümi hüzn āteşiyle dāğlama
- 200 'Arş-ı a'lāsında va'd itmişdi Hāq
Ümmetim olmuşdı 'afva müsteḥaq
- 201 Şabr idüp tur altı ay bu fürqate
Şoñra gel yanımda ir bir devlete
- 202 Ni'mete irmez mi düşkün ümmetim
Anlarıñ 'afvında çokdur ğayretim
- 203 Ümmetiñ şefkatde ol nā-dīdesi
Seyl gibi yaşlar dökerdi dīdesi

- 204 Gel Hüseyin'im şoñ demimde gör beni
Şimdi ben de isterim görmek seni
- 205 Gel Hasan gel sen de gel yavrum baña
Çünkü benden ayrılık vardır saña
- 206 Ey ğarībān ey şehīdān-ı cihān
Baña irersiñiz çok sürmez hemān²⁹
- 207 Ağlayup āh itdi peygamber o ān
Şarşılurdu şanki arz u āsumān
- 208 Bir ağıt koptuñdı 'ālemde o gün
Bil ki mağribden toğardı şanki gün
- s. 154 209 Ümmeti-çün istiyordu rahmeti
Sen İlähī 'afv kııl bu ümmeti
- 210 Geldi Cibrīl dir ki ihtirām ile
Her dileğiñ Hakk'a maqbūldür dile
- 211 Geldi sem'-i pākine bir hoş nidā
Ümmetiñi saña bağışlar³⁰ Hudā
- 212 İstemezseñ mevtiñi şu şāna baķ
Ey habībim kıal diyor dünyāda Hakk
- 213 Böyle sultān Hālīķ'a ma'sūķ iken
Giydi gitdi şoñ gününde bir kefen

²⁹ Mısranın vezni kusurlu.

³⁰ "Ümmetiñi saña bağışlar" ibaresi "Ümmeti bağışladı saña" ibaresinin üstü çizilerek iptal edilip musra üzerine yazılmıştır.

- 214 Virmedi me'mūr mevte cānını
Aldı gitdi 'arşına cānānını
- 215 *Vir şalātı rūḥ-ı pür-enoārına*
Sen de ir cennetde Ḥaḳ³¹ dīdārına
- s. 155 216 İtme yā Rab sen bizi dil-ḥūn bugün
Raḥmetiñe kıl bizi memnūn bugün
- 217 Ey keremkār pek za'ıfdir ümmetim
Anlar için nārda yansun tenim
- 218 Ağlayup āh itdi ma'şūḳ 'āşıka
Eylemez mi raḥmet 'āşıḳ ma'şūḳa³²
- 219 İtdi istirḥāmını Mevlā ḳabūl
Cennetü'l-Firdevs'e açılmışdı yol
- 220 Ey ḥabībim bunca feryādıñ nedir
Ben seni her şey'e kıldım muḳtedir
- 221 Sen bilirsin bī-naẓr bir Ḥālīḳ'am
Kendi nūrumsun saña ben 'āşıḳam
- 222 Ben yüce bir pāye virdim ki sana
Her niyāzıñ bil ki maḳbūldür baña
- 223 İste benden her ne isterseñ hemīn
Ben seni kıldım şefi'ü'l-müznebīn

³¹ "Ḥaḳ" kelimesi "nūr" kelimesinin üzerine kırmızı kurşun kalemle yazılmıştır.

³² Bu mısranın üstüne, mısra iptal edilmeksizin "Geldi maḥbūbuñ sözi hoş 'āşıka" mısraı yazılmışsa da kafiye bakımından ilk yazılan daha uygun olduğu için onu esas aldık.

- 224 İste benden eylerim ihsân saña
Ben bugün açdım büyük meydân saña
- 225 Sen bugün mādāma kim olduñ şefi'
Ümmetiñ me'vāsını kıldım refi'
- 226 Gülleri açmış rebî'î mevsime
Ümmeti hep al götür Firdevs'ime
- 227 Anda bākî ni'metimle şād oluñ
Raḥmetimle kōrkudan āzād oluñ
- 228 Eyleyüp te'mîn tamāmen raḥmeti
Kurtarır nār-ı caḥīmden ümmeti
- 229 Mü'miniz lākin 'umūmen 'āşiyiz
Ol şefā'at kânınıñ muḥtācıyız
- s. 156 230 İtmez ehl-i Ḥaḳ bu dünyāda heves
Zikr ider anlar Ḥudā'yı her nefes
- 231 Aç da kalsa şabr ider ol hoş kişi
Çünkü anıñ besmeleyledir işi
- 232 İşbu fānīde çekenler miḥneti
Buldılar 'uḳbāda vāsi' ni'meti
- 233 Açlığından bağladı taş karnına
Baḳ Muḥammed'iñ bu yüksek şānına
- 234 Böyle fānīde Muḥammed ḥazreti
İstemezdi artık olsun ni'meti

- 235 Faqr ile yār oldı bir Allāh'ına
Bağ güzel haşletli kevneyn şāhına
- 236 Ümmeti-çün geldi ğam meydānına
Tā çocukken yalvarır Raḥmān'ına
- 237 Pek severdi cümle yār u ālini
Ḥādimiñ her dem şorardı ḥālini
- 238 Kim ki gelse meclis-i pür-şānına
Nā'il itdi ma'nevī iḥsānına
- 239 İncidenler ol mübārek zātını
Gördiler her demde iltifātını
- 240 İtdi faqrı iḥtiyār sultān iken
Kılleti hoş gördi bir ḥaḳan iken
- 241 Meyli yoqdı 'ālemiñ bir cāhına
Cān fedā eylerdi bir Allāh'ına
- 242 Gölge[si] yoqdur odur nūr āyesi
Cisminiñ olmazdı zīrā sāyesi
- 243 Ol laṭıfdir luṭf ile meşhūrdur
Ḳalbi cismi rūḥı hepsi nūrdur
- 244 Dā'imā Mevlā ile hem-dem idi
Ol Kelīm'iñ sırrına maḥrem idi
- 245 Herkesi sevmekde bir ḳardaş gibi
Düşküne yardım ider yoldaş gibi

- s. 157 246 Hüsni-hulka zâtı olmuşdur esâs
Kimseyi kırmazdı ol hâtır-şinâs
- 247 Ümmet olduk böyle bir sultâna biz
Haq yanında mu'teber haqana biz
- 248 İşte uçdı gitdi rûh-ı enveri
Kaldı bizde ber-güzâr bir cevheri
- 249 *Ber-güzârı gönle nürdür it devâm*
Söyle dâ'im eş-şalâtu ve's-selâm
- 250 Ya İlahî biz fakîriz sen ganî
Çünkü bildik bî-nazîr Allâh seni
- 251 Giçme bizden 'afv kıl hem rahmet it
Ol habîbîñ hürmeti-çün şefkat it
- 252 Nür-ı zâtiñ gayreti-çün yâ Ğafûr
Rağmetiñden rü'yetiñden itme dūr
- 253 Her kula kâfî 'ulüvv-i şefkatiñ
Müntehâsız çünkü baħr-i rağmetiñ
- 254 Ağlayup geldik huzûra pür-kuşûr
Göñlümüz 'afvîñ ile bulsun sürûr
- 255 İlticâya başka bir dergâh yok
Çünkü senden ğayrı bir Allâh yok
- 256 Sen İlâh'sın bizlere sensin mu'in
Mağfiret kıl yâ İlâhe'l-'âlemîn

KAYNAKÇA

- Bayak, Cemal (2016). *Mevlid (Risâle fî Evsâfi'n-Nebî) Ubeydullah Dede*. Ankara: Kriter Yayınları.
- Çağlayan, Nagehan (2015). "İstanbul Şeyh Mehmed Hayrî ve Yeni Mevlid-i Şerîf Takrîr-i Şehâdeteyn ve Tezkîr-i Hitâbeteyn'î". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 39. S. 2. s. 265-292.
- Doğru, Rabia (2017). *Kara Vâiz'in Mevlid'i*. İstanbul: Divan Kitap.
- Kardaş, Sedat (2018). "1951 Yılında Yazılmış Bir Mevlid: Ali Bakî'nin Yeni Tulû'ât-ı Mevlûdü'n-Nebî'si". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 6. S. 4. s. 503-510.
- Kayalık Şahin, Duygu (2018). "Seyyid Muhammed Ali Rızâ'nın Mevlid'i". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C. 17. S. 34. s. 539-572.
- Köksal, M. Fatih (2011). *Mevlid-nâme*. Ankara: TDV Yayınları.
- Köksal, M. Fatih (2016). "Türünün İlginç ve Aykırı Bir Örneği: Şeyh Ahmed Hüsâmeddin Mevlidi". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 40. s. 1-26.
- Köksal, M. Fatih-Kaçar, Mücahit-İlhan, Mevlüt (2018). *Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kütük, Rıfat (2016). "Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemâl'in Mevlidü'n-Nebî'si". *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 40. S. 1. s. 27-95.
- Kütük, Rıfat (2018). *Türk Edebiyatında Mevlid ve Muslihî'nin Gülefsân İsimli Mevlidi*. Erzurum: Ertual Akademi Yayıncılık.
- Mermutlu, Mehmet Sait (2019). "Abdurrahman Mevlidi". *Turkish Academic Research Review An Online International Periodical for the Social Sciences and Humanities TARR*. C. 4. S. 1. (Özel Sayı). s. 35-88.
- Özkat, Mustafa (2015). "Paris'te Yazılmış Bir Mevlid: Mısbâhu's-salât". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. S. 14. s. 93-166.
- Timurtaş, Faruk (1980). *Mevlid - Süleyman Çelebi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

EKLER

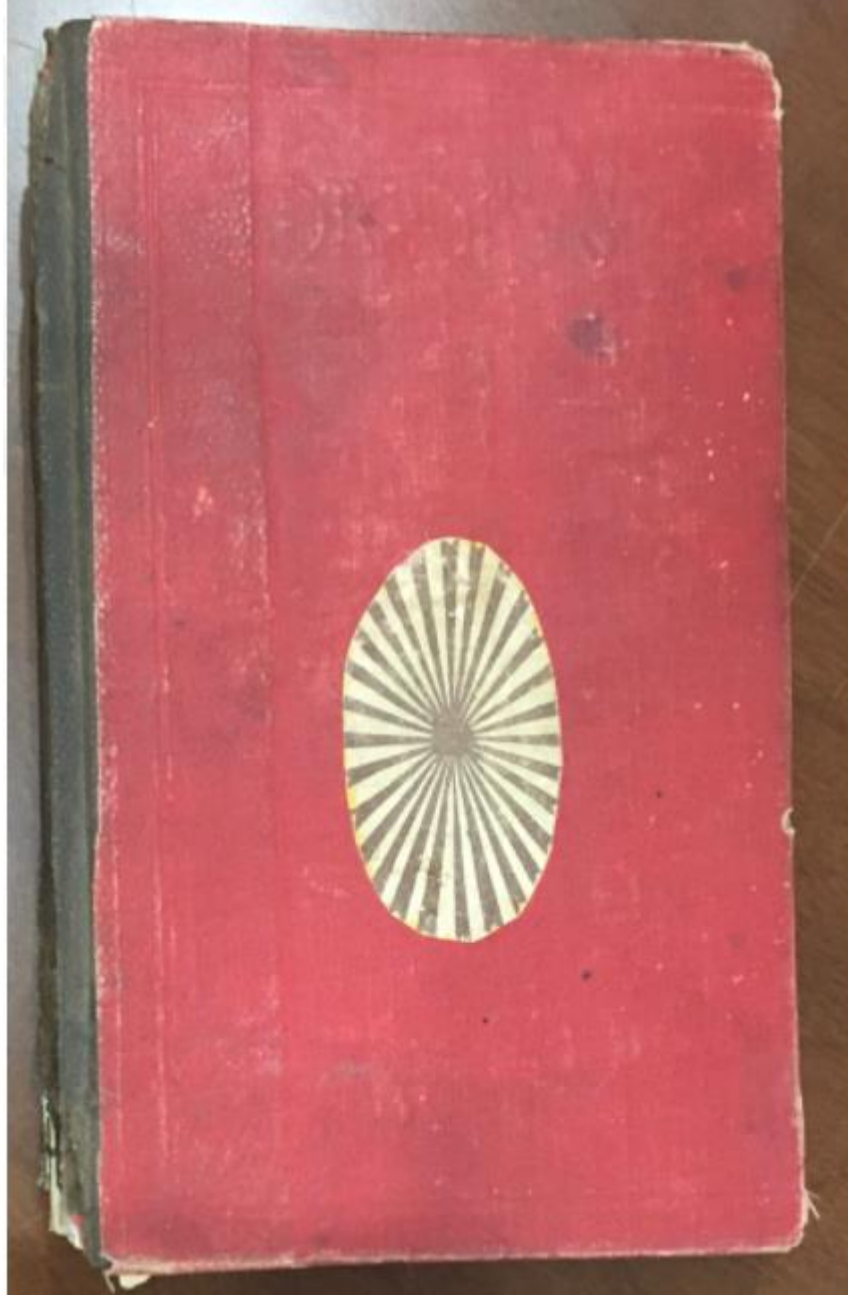

Foto 1: *Külliyât*'ın cildi ve ön kapağı

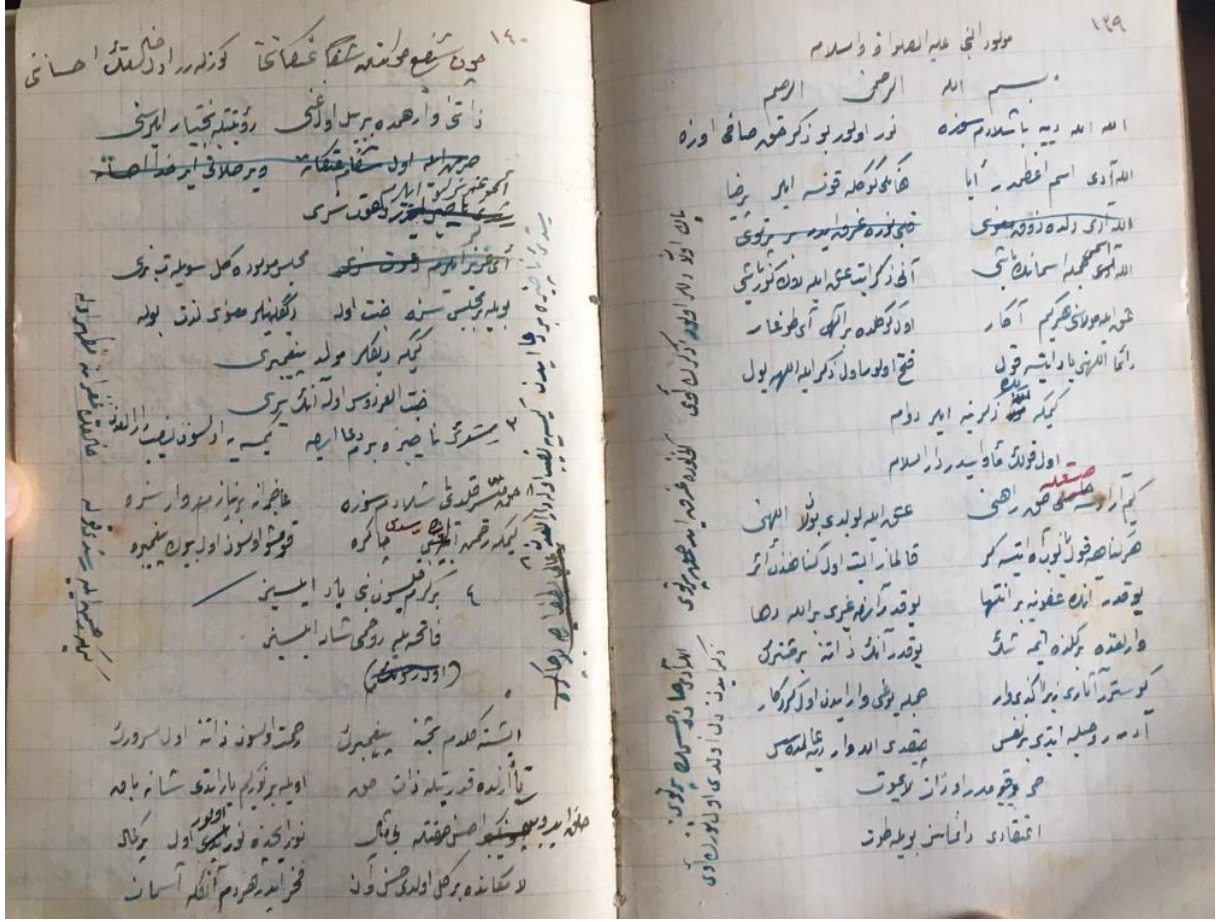

Foto 2: Mevlidü'n-Nebî'nin ilk iki sayfası

**BABARAHİM MEŞREB'İN PİRİ
HİDÂYETULLAH ÂFÂK HOCA**
THE PİR OF BABARAHİM
MASHRAB: HİDÂYETULLAH ÂFÂK
KHOJA

Orsolya SARAÇ
Eötvös Loránd University
Department of Turkic Studies
E-posta: orsa.sarac@gmail.com
Orcid: 0000-0002-0859-8663

Öz

Doğu Türkistan topraklarında egemenlik süren Saîdiye Hanlığı'nın (1465-1759) son 77 yıllık evresinde idarî gücünü kaybetmesinin bir sonucu olarak Hocalar Devri denilen dönem başlamıştır. Böylece Saîdiye Hanlığı'nın topraklarında, Cungar Ordusu'nun Yarkend şehrini ele geçirmesi ile 1755'teki birinci Çin istilâsına kadar sürecek olan dönemde idare hocaların eline geçmiştir.

Doğu Türkistan'da en etkin tarikat olan Nakşibendiyye-Kâsâniyye kolunu oluşturan Hoca Ahmed Kâsânî (Mahdûm-ı Âzam, 1461-1542), doğrudan siyasî hâkimiyet düstûru ile sûfi şeyhlerini bir araya getirmeyi hedefleyerek hükümdarlar ve sûfiler arasında siyasî ilişkiler teorisi geliştirmiştir.

Mahdûm-ı Âzam'ın 1542 yılında vefat etmesinin ardından iki oğlu olan Hoca Kelân Muhammed Emîn (ö. 1596) ve İshak Hoca (ö. 1572-73) arasında yaşanan ihtilâf neticesinde Nakşibendî-Kâsânî tarikatı ikiye bölünmüştür: Hoca Kelân'ın sâliklerine "İşkiyye" veya "Aktağlık", İshak Hoca sâliklerine ise "İshakiye" veya "Karatağlık" adı verilmiştir. Aktağlık Hocaları'nın merkezi Kaşgar iken, Karatağlık Hocaları'nın merkezi Yarkend olup yetkilerini genişletmek sûretiyle kukla yerel hükümdarlarla birlikte bir dizi şehir devletini yönetmişlerdir.

Aktağlık Hocaları'ndan daha sonraki yıllarda 'Velî Hükümdar' unvanını kazanan Âfâk Hoca, manevî rütbesiyle yetinmeyip Cungar Hükümdarı Galdan'ın yardımcılarıyla Kaşgar'ı ve Yarkend'i zapt ederek bütün Altşehir tahtına han olarak tayin edilmiştir.

Bu makalede Hocalar Devri'ne dair genel bilgiler verildikten sonra Âfâk Hoca'nın tezkiresindeki hayat hikayesinin yanı sıra onun antinomiyenist eğilimler sergileyen müridi ve aynı zamanda Çağatay edebiyatının önemli bir temsilcisi olarak bilinen Babarahîm Meşreb'in Menâkıbnâmesi'ndeki Âfâk Hoca tanıtılmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Âfâk Hoca, Babarahîm Meşreb, Çağatay edebiyatı

Abstract

As a result of the loss of its political power in the last 77 years of the Saîdiyya Khanate (1465-1759), which ruled in the lands of East Turkestan, the period called 'The Era of Khojas' began. Thus, in the territory of the Saîdiyya Khanate, the governance passed into the hands of the khojas in the period that would last until the first Chinese occupation in 1755, after the Zunghars captured the city of Yarkand.

Khoja Ahmad Kâsânî (Mahdûm-i Âzam, 1461-1542), who formed the Naqshbandiyya-Kâsâniyya branch, which was the most influential order in eastern Turkestan, aimed to bring together the Sufi sheikhs with the motto of direct political domination and he developed a theory of political relations between rulers and Sufis.

After the death of Maḥdûm-i Âzam in 1542, the Naqshbandiyya-Kâsâniyya split into two branch as a result of the conflict between his two sons, Khoja Kalân Muhammad Amin (d. 1596) and Ishâq Hodja (d. 1572-73): The followers of Khoja Kalân were called “Ishqiyya” or “Aktaglik,” and the followers of Ishaq Khoja were called “Ishaqiyya” or “Karataglik.” The center of the Aktaglik Khojas was Kashgar, while the center of Karataglik Khojas was Yarkand, and they ruled a number of city-states with puppet-khan local rulers by expanding their powers.

Âfâk Khoja, who became the “Saint King” of Aktaglik Khojas, was not contented with his spiritual rank and was appointed as khan to the whole “Six Cities” (Altishahr) throne after he captured Kashgar and Yarkand with the help of Zunghar Ruler Galdan.

In this article, after giving general information about the ‘The Era of Khojas,’ besides the life story of Âfâk Khoja in his tazkira, Âfâk Khoja has been tried to be introduced by Babarahîm Mashrab Menâkîbnâme, who is Âfâk Khoja’s disciple who exhibits antinomianist tendencies and is also known as an important representative of Chagatay literature.

Keywords: Âfâk Khoja, Babarahîm Mashrab, Chagatay literature.

GİRİŞ

Çağatay Şairi Babarahîm Meşreb’in hayatını ve şiirlerini kapsayan *Menâkîbnâme* adlı eserde şairin tasavvuf yoluna sülûküne ilişkin aktarımlar da yer almaktadır. Eserde yer alan bilgilere göre Meşreb’in manevî eğitimi Âfâk Hoca tarafından sağlanmıştır. Yedi sene Âfâk Hoca’nın hizmetinde bulunan ve artık bu durumdan hoşnut olmayan Meşreb, hocası tarafından hangâhdan sürgüne gönderilmesi için kasten günah işleminin ardından ilerideki yıllarda kendisine ün kazandıracığı Kalenderî yoluna girmiştir. Âfâk Hoca sadece şairin hayatında önemli bir pîr olarak değil, aynı zamanda Doğu Türkistan¹ tarihinde de çok derin izler bırakan önemli bir şahsiyet olarak değerlendirilmelidir. Altışehir’in² 1678 yılında Cungarlar ve Aktağlık Hocaları tarafından ele geçirilmesi ile başlayan ve bütün Doğu Türkistan’ın 1755’te

¹ Türkistan adının, ilk defa Orta Asya’yı ele geçiren Ruslar tarafından Mâverâünnehir bölgesine verildiği iddia edilmektedir. Fakat Rus Şarkiyatçı Vasiliy Vladimiroviç Barthold’a göre Türkistan kelimesi, 19. asrın ilmî istlâhına Ruslar tarafından değil, büyük olasılıkla İran ve Afgan dillerinde kullanılmasının tesiriyle İngilizler tarafından literatüre eklenmiştir (1988: 141).

Coğrafi olarak tarihî ve kültürel manası ile Türkistan tabiri, güneyde Gürgân Irmağı ve İran’daki Horasan Dağlarıyla başlayarak Kuzey Afganistan’ı da içine alacak şekilde Pamir ve Hindukuş sırtları da dâhil olmak üzere, doğuda Çin’in Tun-huang bölgesine kadar uzanan ve oradan Mançurya’nın batısına ulaşan, kuzeyde Moğolistan’la birlikte Güney Sibiryâ’nın tamamını ve Cungarya’yı içine alan, batıdan Ural Dağı ile İdil (Volga) Nehri’nin Hazar Denizi’ne ulaştığı noktaya kadar devam eden geniş bir bölgeyi ifade etmektedir. Böylesine geniş bir alanı kapsayan bölgenin tarihî kaynaklardaki adı, 19. yüzyıl ortalarına kadar Türk Yurdu anlamına gelen Türkistan olarak geçmiştir (Togan, 1981: 1).

² Doğu Türkistan’ın alanını daha da daraltırsak etrafı çöllerle çevrili su zengini bir bölge olan Tarım Basın (Tarım Havzası), Orta Asya bölgesinde merkezî bir ehemmiyete haizdir. Bu bölgede yer alan Kaşgar, Yarkend, Kargalık, Hotan, Keriye, Niye, Aksu ve Kuça gibi vahalar sularını ve böylece varlıklarını akarsulara borçludur. Bu vahalar, onları çevreleyen çöl veya yarı çöllerin tam aksine oldukça verimli ve insanların yerleşimleri için önemli imkânlar sağlamaktadır (Guang-da, 1996: 283).

Çin tarafından istilâ edilmesi ile sona eren 77 yıllık Hocalar³ Devri olarak adlandırılan (Saray, 1995: 148) bu dönem, Âfâk Hoca ile başlamıştır (Ercilasun, 2013: 39).

Hocalar Devri'nin altyapısını hazırlayan zemin

Doğu Türkistan topraklarında takriben 300 yıl hüküm süren Saîdiye Hanlığı⁴ (1465-1759) bu müreffeh bölgede yer alan şehirlerde egemenlik sürmüştür (Djalilov, 2002: 662). Bu hükümleranın son 77 yıllık evresinde ise idarî gücünü kaybetmesinin bir sonucu olarak Hocalar Devri denilen dönem başlamıştır.

Saîdiye Hanlığı'nın kurucusu Sultan Saîd Han (1514-1533), Çağatay Han neslinden Tuğluk Timur'un soyundan gelen Yunus Han'ın torunu ve Sultan Ahmed Han'ın evladıdır. Babasının vefatının ardından Sultan Saîd Han, Andican'da üç yıl hükümdarlık yaptıktan sonra Mâverâünnehir'de Özbeklere karşı başarı elde edemeyeceğini anlayıp ordusuyla Artuş üzerinden Mirza Ebûbekir'in hüküm sürdüğü Kaşgar'a doğru harekete geçerek şehrin yönetimini ele geçirmiştir (Mirza Haydar Duğlat, 2006: 295). Sultan Saîd Han'ın ardından tahta oğlu Abdürreşid Han (1533-1560) oturmuştur. Onun döneminde merkezî yönetimi güçlendirmek maksadıyla hanlıkta etkin olan Kazak ve Kırgız kabileleri sindirilmiştir (Zarcone, 2003: 772). Abdürreşid Han'ı takiben ilk önce oğlu Abdülkerim Han (1560-1591), daha sonra ise diğer oğlu ve hanlığın en güçlü dönemini sağlayan Muhammed Han (1591-1609) tahta çıkmıştır. Ancak Muhammed Han'ın vefatı, hanlıkta otuz yıl boyunca yönetime hâkim olmak isteyen gruplar arasında şiddetli mücadele ve han değişikliğine⁵ yol açmıştır. 1636 yılında tahta çıkan Abdullah Han (1636-1667) döneminde hanlık tekrar toparlanma sürecine girmiş olsa da hükümdarlığının sona ermesinin ardından yerine geçen oğlu Yolbars Han (1667-1670) tarafından güçlü bir idâre tesis edilememiştir. Onun akabinde hükümdar olan İsmail Han (1670-1678) döneminde ise hanlık, Cungar Hanlığı'nın bir vasalı olarak varlığını sürdürmüştür ve ilerleyen dönemlerde de tarih sahnesinden çekilmiştir (Çelik, 2013: 173).

Böylece Saîdiye Hanlığı'nın topraklarında, Cungar Ordusu'nun Yarkend şehrini ele geçirmesi ile 1755'teki birinci Çin istilâsına kadar sürecek olan dönemde idare hocaların eline geçmiştir.

Türkistan'daki Hocalar

Orta Asya'da İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte mevcut topraklarda zâhid ve sûfiler de görülmeye başlamıştır. Orta Asya halkları, 13. yüzyılın başındaki Moğol istilâsının yarattığı olumsuz şartlardan da kaynaklı olarak tasavvufî kurumları kendilerine bir sığınak olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca sûfilerin, bölgenin uzun bir zaman dilimine yayılan İslamlaşma sürecinde önemli katkılarda buldukları bilinen

³ Farsça efendi, ağa, öğretmen anlamına gelen *hâce* (hoca) ve Arapça Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse anlamına gelen seyit denilen din adamları, Büyük Timur (1336-1405) döneminde ortaya çıkmış ve "Yakup Bey Saltanatı" devrinde (1865-1878) sona ermiştir (Kurban, 1995: 1).

⁴ Başkentinden kaynaklı adıyla Yarkend Hanlığı ya da kurucusuna nisbet edilen adıyla Saîdiye Hanlığı olarak anılan devlet, kuruluşundan itibaren hocaların yoğun bir şekilde etkisi altında kalmıştır (Buğra, 1987: 383).

⁵ Bu dönemde, birbiri ardına beş hanedan üyesi hükümdar olmuştur (Mehmed Âtîf, 1998: 128-131).

bir gerçektir (Tosun, 2012: 491). Bu hususlara ek olarak, tarikatların daha da kuvvetlenmesinde önemli bir rol oynayan ve Türklerin manevî hayatı üzerinde yüzyıllar boyunca derin tesirler bırakan Ahmed Yesevî, bu müsait şartlar altında büyük bir nüfûz elde etmiştir (Kafesoğlu, 2003: 381). Bölgenin uzun süren kargaşa ortamında ve halkı bir arada tutma noktasında sûfî tarikatlarının özellikle Kübreviyye, Yeseviyye ve en çok da Nakşibendiyye'nin büyük payları vardır.

Doğu Türkistan'da en etkin tarikat olan Nakşibendiyye'nin kökenleri, 12. yüzyılda yaşamış Hoca Abdülhâlik Gucdüvânî'ye (ö. 1179 veya 1220) kadar dayanmaktadır. Ancak yaklaşık iki yüzyıl sonra Hoca Bahâüddin Nakşibend (ö. 1389) tarikatın ilk şeyhi olup müzikle semâ etmeye ve kerâmet göstermeye yer vermeyerek sessiz zikir uygulamasını, farklı kıyafet biçimlerinin giyilmesini, sohbet ve inzivâyı (halvet) tercih eden bir sûfî düzeni halini almasını sağlamıştır (Foltz, 1996: 230-231). Kübreviyye ve Yeseviyye diğer sûfî tarikatlarında olduğu gibi Hz. Ali'nin rolünü vurgulayıp tarikat şeyhlerinin silsilesini Hz. Ali'ye kadar taşıırken Nakşibendiyye tarikatında silsile, ilk halife Hz. Ebûbekir vasıtasıyla Hz. Peygamber'e kadar taşınmıştır (Zarcone, 2003: 771). Daha sonra gelen Nakşibendî müellifler, Hz. Ebûbekir ile başlattıkları Nakşibendî silsilesini Bâyezîd-i Bistâmî'nin zamanına kadar *Bekriyye*; Hâce Yûsuf el-Hemedânî'nin zamanına kadar *Tayfûriyye*; Hemedânî'den Bahâüddin Nakşibend'in zamanına kadar *Hâcegân* tarîkatı ve ondan itibaren de Nakşibendiyye adını aldığını kaydetmişlerdir (Algar, 1996: 431). Silsilenin bu şekilde dönemlere bölünmesi doğru kabul edildiği takdirde, Hâcegân tarikatının ilk şeyhinin Yûsuf el-Hemedânî olduğu ifade edilebilir. Nitekim silsilede "hâce" lakabını taşıyan ilk şeyh de Hemedânî'dir. Yûsuf el-Hemedânî tarafından tayin edilen dört halifeden dördüncüsü olan Abdülhâlik Gucdüvânî tarikatı devam ettirmiştir. Ancak üçüncü halifesi Hâce Ahmed Yesevî ve sâliklerinin Hâcegân silsilesinden ayrıldıkları, "hâce" yerine "ata" unvanını kullanmalarından da anlaşılmaktadır (Bice, 2016: 29).

Yesevîlik daha çok Orta Asya Türk kavimleri arasında müsait bir zemin bulurken Hâcegân'ın Mâverâünnehir beldelerinde ve umumiyetle Farsça konuşulan muhitlerde yaygınlık arz ettiği ifade edilebilir (Bice, 2016: 228). Abdülhâlik Gucdüvânî tarafından Nakşibendîliğin manevî yönünü teşkil eden sekiz umde halinde tespit edilen prensipler, Hâcegân tarikatının da esasları arasında yer almaktadır. Hoca Ubeydullah Ahrâr (ö. 895/1490) gibi bazı Orta Asya Nakşibendî şeyhleri *hâce* lakabını kullanmaya devam etmişlerse de Hâcegân tarikatı bölgede iki üç nesil kadar varlığını sürdürebilmiş daha sonraları ise Nakşibendîliğin içinde erimiştir (Algar, 1996: 431).

Hoca Bahâüddin Nakşibend'den sonra tarikat, Mâverâünnehir ve Horasan Türkleri arasında (Köprülü, 2013: 180), ilerleyen dönemlerde batıda Anadolu'ya ve doğuda Doğu Türkistan'a, güneyde ise Hindistan'a kadar yayılmıştır (Weismann, 2015: 37).

Hoca Ubeydullah Ahrâr

Buhara şehrinde Hoca Bahâüddin Nakşibend'e intisap eden Ya'kûb-i Çerhî (ö. 851/1447), pîrinin vefatı üzerine onun yerine geçen halifesi Alâeddin Attâr'ın sohbetlerine katılmıştır. Alâeddin Attâr'ın irtihalinin (802/1400) ardından

Hisârîşâdmân⁶ yakınlarında kurduğu tekkede şeyhlik ederek halka vaaz ve nasihatta bulunmuştur. En önemli müridi Nakşibendiyye'nin yayılmasında büyük hizmeti olan Hoca Ubeydullah Ahrâr'dır (Nevşahi, 2013: 281).

Taşkent doğumlu Hoca Ubeydullah Ahrâr (1404-1490), Semerkand ve Herat şehirlerindeki şeyhlerin sohbet halkalarına katılıp Nakşibendî tarikatına intisap etmiştir (Weismann, 2015: 93). Hoca Ahrâr, 1451 yılında Sultan Ebû Saîd Mirzâ'ya (ö. 873/1469) Timurlu Devleti'nin yeni başkenti olacak olan Semerkand'ı zapt etmesi hususunda göstermiş olduğu yardımlar neticesinde siyasî bir nüfûz elde etmiştir. Bu etkiyle, idarecilerin adaletli olmalarını ve şer'î kuralların tesisi gibi hususlarda onları denetlemeyi amaçlamıştır. Nakşibendîliği Mâverâünnehir bölgesinde tesis etmekle beraber tarikatın nüfûz ve etki sahasının diğer bölgelere de yayılması konusunda kilit bir rol oynamıştır. Hükümdarlarla iyi ilişkiler kurması ve Nakşibendî umdelerini uygulaması, Doğu Türkistan'da yüzyıllar boyunca Nakşibendî hocalarının maddî ve manevî olarak hüküm sürmelerine katkıda bulunmuştur (Algar, 2013: 520-522).

Hoca Ahmed Kâsânî, nâm-ı müsteâr Mahdûm-ı Âzam

Hoca Ahrâr'ı takiben silsilenin önde gelen şahsiyetlerinden biri olan Hoca Ahmed Kâsânî (1461-1542) Doğu Türkistan'a yerleşen tarikatın ilk kolunu oluşturmuştur. Kâsânîyye adı verilen bu kol vasıtasıyla doğrudan siyasî hâkimiyet düstûru ile sûfî şeyhlerini bir araya getirmeyi hedeflemiştir (Algar, 2013: 70-71). 1461 yılında Fergana vadisindeki Kâsân kasabasında dünyaya gelen Hoca Ahmed Kâsânî, bir seyyid ailesine mensuptur.⁷ Bir tavsiye üzerine Taşkent'e giderek Nakşibendî şeyhi Hoca Ubeydullah Ahrâr'ın halifelerinden Muhammed Kâdî'ye intisap etmiş, on iki yıl şeyhinin sohbetlerine katıldıktan sonra icâzet alıp memleketine geri dönmüştür. 1516 yılında Hoca Kâsânî'nin pîri vefat ettikten sonra Mâverâünnehir'deki Nakşibendîlerin şeyhi olup "Mahdûm-ı Âzam" olarak anılmaya başlanmıştır (Papas, 2017: 2). Kısa süre içerisinde bölgede yetmiş civarında halifesi olmuştur. Bu halifeler Mâverâünnehir, Batı Çin, Kuzey Hindistan, Anadolu ve Hicaz tarafına doğru yayılmışlardır. Müridlerinin yanı sıra Mahdûm-ı Âzam geniş ailesini de manevî yola sevk etmiştir. Dört eşinden doğan on üç oğlunu müridlerinin kızlarıyla evlendirerek alt soyu oluşturmakla kalmayıp kendi kızlarını da müridleriyle evlendirmiştir. Bu evlilikler vasıtasıyla manevî mirası pîrden pîre geçen soy zinciri ile aktarımı sağlanmıştır. Evlatları da büyük nüfûz kazanıp Dahbîdiyye, Mahdûmzâde ve Hocagân aile isimleri ile anılmıştır. Bu isimleri tercih etmelerindeki iki ana unsur ise Hz. Peygamber'in soyundan gelmeleri -seyyid veya şerif olmaları- ve manevî soyun (*nisbet-i manevî*) fiziksel soyla (*nisbet-i surî*) özümsemesidir (Papas, 2017: 3).

Şeybanîlerin Mâverâünnehir'i ele geçirdikleri sıralarda Kâsânî'nin, Karmana Hükümdarı Şeybânî Cânî Beg Sultan'ı (ö. 1529) destekleyerek onun saflarında yer alması (Ekrem, 1996: 635-638) yaşamının daha sonraki yıllarında büyük bir etki meydana getirmiştir. Cânî Beg elde ettiği zaferin ardından Semerkand yakınlarındaki Dehbîd köyünün gelirini Kâsânî'ye tahsis etmiştir. Hoca Mahdûm-ı Âzam hayatının

⁶ Günümüzde Tacikistan'ın başkenti Duşanbe.

⁷ Büyükkedesi Seyyid Kemâleddin Mecnûn'un Hz. Peygamber'in on yedinci nesilden torunu olduğu ifade edilmektedir (Shaw, 1897: 31).

büyük kısmını Semerkand civarında geçirmiş olsa da şeyh olarak gerçekleştirdiği seyahatleri sırasında Doğu Türkistan'ı da ziyaret etmiştir. Yolculuklarının birinde Abdürreşid Han'ın (Reşidî Han, 1533-1559) Yarkend'deki sarayında misafirken Han'ı derinden etkilemiştir. Rivayetlere göre Han'ı sıra dışı kerâmetvâri ve karizmatik yönü ile etkisi altına almıştır. Bunun bir sonucu olarak Mahdûm-ı Âzam, hoca unvanını kazanarak Han'ın dinî ve siyasî danışmanı olmuş ve buna istinaden kendisine topraklar tahsis edilmiştir (Schwarz, 1976: 270-271).

Hoca Ubeydullah Ahrâr zamanından beri Nakşibendî şeyhleri, siyasî ve sosyal faaliyetleri manevî arayışlarının önemli bir parçası olarak görmüşlerdir. Mahdûm-ı Âzam, hükümdarlar ve sûfiler arasında, sonraki yüzyıllarda Orta Asya ve Hindistan'daki tüm sûfî şeyhlerini teşvik edecek bir siyasî ilişkiler teorisi geliştirmiştir. *Tenbîhü's-selâtin* adlı siyasî inceleme olarak kaleme aldığı risâlesinde, Kur'an hükümleri üzerine modellenen ideal İslamî devlet anlayışında hükümdarlara merkezî bir konum atfetmiştir. Sûfilerin devletin gerileme dönemlerinde, halkı birleştiren ihvân⁸ duygusunu pekiştirmelerini, tarikatlarının prensiplerini her mekâna yaymalarını ve yaşadıkları çağın koşullarına göre bölünmelere izin vermemelerini vurgulamıştır (Zarcone, 2003: 772-773).

Mahdûm-ı Âzam, Nakşibendî geleneğine aykırı tavır ve tercihleri sebebiyle zaman zaman eleştiriye mâruz kalmasına rağmen tercihlerinden vazgeçmemiş; cehri zikre, semâa ve bir takım uygulamalara izin vermiştir (Babajanov, 1999: 3-8). İlk dönem Nakşibendî şeyhlerinin çoğu gibi *vahdet-i vücûd* anlayışını benimsemiş ve eserlerinde Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin *Mesnevî'si*'nden sık sık alıntılar yapmıştır (Tosun, 2001: 532).

Hocalar'ın Cedelleşmeleri

Mahdûm-ı Âzam'ın 1542 yılında Dehbîd'de vukû bulan vefatının (Tosun, 2001: 531) ardından iki oğlu⁹ olan Hoca Kelân Muhammed Emîn (ö. 1596) ile İshak Hoca (ö. 1572-73) arasında yaşanan ihtilâf neticesinde tarikat yeniden bölünmüştür. Buhara bölgesinde ikamet eden Hoca Kelân, halifesi olan Hoca İslâm Cûybârî'yi (ö. 1563) desteklerken Taşkent ve Fergana'dakiler ise İshak Hoca'nın (ö. 1572-73) damadı olan Lütfullah Çustî'ye (ö. 1571) intisap etmişlerdir (Zarcone, 2003: 773). Bu rekabet hem bölgesel hem ekonomik hem de ekberiyet hakkı ilkelerinden ve ayrıca Kur'an ile dinî ve tasavvufî eserlerin yorumlamalarından oluşan doktrinsel bir meseleden kaynaklanmıştır. Bu rekabet aslında Mahdûm-ı Âzam daha hayattayken, Abdülkerim Han zamanında İshak Hoca'nın Doğu Türkistan'a davet edilmesiyle başlamıştır. Doğu Türkistan'da birlik ve beraberliği tesis etmek amacıyla İshak Hoca, Yarkend, Kaşgar,

⁸ Candan dostlar, samimi arkadaşlar; Aynı tarikata mensup olanlar (Çağbayır C. 2., 2007: 2118).

⁹ 1012/1603 yılında müstensih Molla Evez tarafından kâğıda dökülen *Tezkire-i Mahdûmi Âzam ve Hoca İshak Velî* adlı el yazmasında aşağıdaki bilgiler yer almaktadır: "Mahdûm-ı Âzam'ın dört karısı vardır. Büyük karısı Kâsân vilayeti hocalarının evlatlarından Mir Yûsuf Seyit'in kızıdır. Bu kadından dört oğul, iki kız doğmuştur. Büyük oğul Muhammed Emîn İşan Kalân namı ile ünlüdür. İkinci oğul Hoca Dostu, üçüncü oğul Hoca Bahavdun, dördüncü oğul Hoca Abduhaluk. [...] İkinci karısı Bibi Melike Kâsânî, Kâsân padişahının kızıdır. Bu kadından iki oğul, iki kız doğmuştur. Büyük oğul Hoca Muhammed, ikinci oğul Hoca Sultan İbrahim'dir. Üçüncü karısı Bibiçe Kaşgarî, Sultan Satuk Buğra Han'ın evladıdır. [...] Hoca İshak Veli, Sultan Saltuk Buğra Han'ın evladından olan Bibiçe Kaşgarî'den doğdu." (Kurban, 1995: 53).

Hoten ve Aksu'da İslam'ın kuvvetlenmesi gayesiyle irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Daha sonraları Abdülatif Han, Hoca Kelân'ı 1615 yılında Doğu Türkistan'a davet etmiştir. Bu durum İshak Hoca'nın yerine geçen oğlu Hoca Şâdî ile aralarında bir rekabetin oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yarkend şehrinin Hoca Kelân ile yeğeni Hoca Şâdî arasında bir çekişme sahasına dönüşmesinin ardından Yarkend halkı da bu hocaların taraftarları olarak ikiye bölünmüştür (Saray, 2017: 91-94).

Şeybânî İskender Han (1561-1583) ve oğlu Abdullah Han'ın (1583-1598) himâyesi sayesinde Hoca Kelân'ın halifesi olan Hoca Muhammed İslâm Cûybârî tarikata önemli maddî katkılarda bulunmuştur. İlerleyen yıllarda tarikat, Cûybârî'nin torunları tarafından sistematik bir biçimde sürdürülen arazi satın alma politikasının bir sonucu olarak geniş topraklara sahip olmuştur (Schwarz, 1999: 80).

İshak Hoca ise Nakşibendî tarikatının doğu bölgelerine yayılması gayesiyle Kaşgar'a gönderilmiştir. İshak Hoca, Kaşgar'a ulaşmadan önce İsfiduk köyüne ve Dehbîd'e uğramıştır. Kaşgar'da bulunduğu sıralarda Şeybanlıların desteğini kazanmıştır. 1580 dolaylarında Yarkend merkezli Saîdiye Hanlığı'nda bulunduğu sıralarda ölüleri diriltten Hz. İsa gibi bir şahsiyet manasına gelen "İsanî azîz" unvanı ile anılır olmuştur (Bellew, 1875: 176). Sünni İslam dünyasının sınır bölgelerinde yer alan Cungarya ve Komul topraklarındaki halklar ile Kaşgar, Hoten, Aksu ve Turfan şehirlerindeki birçok emir ve hükümdarın dostluğunu kazanmıştır. Bu dönemde Kuça'da kendisine bir arazi de hediye edilmiştir. İshak Hoca'nın bağlılarından biri olan Muhammed Han'ın (ö. 1609) hükümdar olmasının ardından Nakşibendî-İshakiyye kolu, Tarım Basın'de çok sayıda tekke açmıştır. Bu tür faaliyetlerin arka planında yer alan olgunun, babası Mahdûm-ı Âzam'dan gördüğü üzere, hükümdarlar ile velîler arasındaki diyalektik ilişki biçiminin etkisinden kaynaklandığı nitelendirilebilir. Bu tasavvura göre bir sûfî, İslam'ı savunmak adına hükümraniğe talip olmalıdır. Bunun bir örneği olarak İshak Hoca üçüncü oğlu olan Şâdî Hoca'yı (ö. 1645) irşad faaliyetlerinde bulunmak üzere, içinde altmış dört temsilcinin yer aldığı bir irşad mektubu (*hatt-ı irşad*) ile Muhammed Han'a göndermiştir. Yarkend'deki hükümdar bu mektuptaki isimleri kabul ederek tarikatın yeni halifeleri olarak bölgede görevlendirmiştir. Tarikat, elde ettiği idarî güç ile birlikte imârethâneler (*türbe-hangâh*) kurmaya başlamıştır (Zhengyin, 2003: 530-532). İshakiyye fırkasına mensup olanlar da kutsal mekânlara gerçekleştirdikleri ziyaretlerle velîlere olan bağlılıklarını vurgulamışlardır. Önemli ziyaret mekânları olarak Artuş'taki Satuk Buğra Han Türbesi, Yarkend'de bulunan Saîdiye Hanlığı'na mensup hânedan üyelerinin ve meşhur şahsiyetlerin defnedildiği Altunluk Mezarlığı¹⁰ ile Yedi Muhammed

¹⁰ Sûfî kutsal mekânlarının idaresi, genellikle merhumun soyundan gelenlerin veya mensup olduğu tarikatın şeyhlerinin kontrolünde kalması önemli bir husus teşkil etmiştir. Bu kutsal mekânlara hükümdarlar da önem atfetmiştir. Örneğin Şeybanîler, Buhara'daki Bahâüddin Nakşibend'in türbesinin yakınına mescidler, medreseler ve hangâhlar inşa ettirmişlerdir (Zarcone, 2003: 772).

Altunluk: Komul şehrinin iki km batısında yer alan Altunluk köyü, Komul Beyleri'nin mezarlığının bulunduğu önemli bir yerdir. Han evladı ya da meşhur kişilerin mezarlığına Altunluk veya Altunlukum adı verilmiştir. Örneğin Komul Altunluk'a Komul Beyleri, Turfan Astone'deki Altunluk'a Lükçün Beyleri, Yemiş'deki Altunluk'a Hızır Han Hoca, Yarkend'deki Altunluk'a Saîd Han'ın evlatları, Amannisa Sultanlar defnedilmiştir (Yikemu, 2015: 31).

Türbeleri¹¹ örnek gösterilebilir.

1599 yılında İshak Hoca'nın vefat etmesinin ardından Kaşgar'daki şeyhlik makamına oğlu Şâdî Hoca geçmiş ve Abdullatif Han da onun postnişîn olmasını desteklemiştir. Fakat bir müddet sonra aralarındaki ilişki bozularak müridlerini Han'a karşı savaşıma göndermiştir. Rivayetlere göre doğüstü güçlerini de oradaki fesadı arttırmaya yönelik kullanmıştır. Bu çatışmaların nihayete ermesinin ardından siyâsî ve dinî statüsünü koruyabilmesine rağmen halk desteğini kaybetmiştir (Papas, 2017: 5).

Hoca Kelân ise kendisinden sonraki postnişînlik makamına küçük oğlu Yûsuf Hoca'yı tayin etmiştir. Yûsuf Hoca Kaşgar'a ulaşmadan önce güneyinde yer alan Ladak'ı ziyaret etmiştir. Ladak'ta bulunan Budistlerin İslam dinini kabullerine vesile olmuştur. Daha sonra Gansu'da Salar halkına vaazlar vermiş ve *Mesnevi*'den dersler okutup tekke inşa ettirmiştir. Gansu'da müridi olarak Molla Yûsuf Ahund'u seçip oraya halife tayin etmiştir. Yûsuf Hoca, 1620 yılında Kaşgar'a gitmesinin ardından oradaki İshakiyye fırkasına mensup sâliklerle anlaşmazlıklar yaşamasından dolayı Komul'a sürgün edilmiştir. 1638 yılında Abdullah Han'ın oğlu ve Kaşgar valisi olan Yolbars Han'ın (ö. 1670) desteğini alarak Kaşgar'a geri dönmüştür. 1653 yılında Yûsuf Hoca'nın vefatını takiben postnişînlik makamına oğlu Âfâk Hoca oturmuştur.

Bu dönemlerinde Doğu Türkistan'da artık Nakşibendî-Kâsânî tarikatı tamamen ikiye bölünmüş bir haldedir: Hoca Kelân'ın sâliklerine "İşkiyye" veya "Aktağlık", İshak Hoca sâliklerine ise "İshakiyye" veya "Karatağlık" adı verilmiştir.¹² Aktağlık Hocaları'nın merkezi Kaşgar, Karatağlık Hocaları'nın merkezi ise Yarkend olmuştur (Hayit, 2004: 15-16). 17. ve 18. yüzyıllarda Mahdûm-ı Âzam'ın iki çocuğunun soyundan gelen Aktağlık ve Karatağlık Hocaları yetkilerini genişleterek kukla yerel yöneticilerle birlikte bir dizi şehir devletini yönetmişlerdir (Fletcher, 1968: 216-224).

Aktağlık Hocaları'nın Velî Hükümdarı Âfâk Hoca

Hidâyetullâh Âfâk Hoca¹³ 1626 yılında Komul'da dünyaya gelmiştir. Gençlik yıllarında Kaşgar ve Yarkend medreseleri ile sûfi tekkelerinde eğitim görmüştür. 1650-1660 yılları arasında Türkistan vilayetlerinde seyahat ederken o topraklarda bulunan kutsal mekânları ziyaret etmiştir (Papas, 2008: 56-57). Babası Yûsuf Hoca'nın 1653 yılındaki vefatının ardından tarikatta şeyhlik mertebesine yükselmiştir. Doğu Türkistan'da herkes tarafından tanınır bir şahsiyet haline gelen Âfâk Hoca'nın sohbetlerine çok sayıda mürid katılmıştır. Şahsiyeti hakkında yazılan çeşitli menkıbelere göre İslamiyet'in Doğu Türkistan'a yayılmasında büyük emeği geçmiştir

¹¹ *Haft Muḥammadân* veya *Chiltân* olarak da bilinen Yedi Muhammed Türbeleri, Yarkend'in merkezî mezarlığının içinde, Yarkend Moğul Hanlığı (1514-1678) hanlarının ve Karatağlık Hocaları'nın mezarlarının yakınında bulunmaktadır (Thum, 2014: 97).

¹² Aktağlık-Karatağlık adlarının, hocaların giydiği ak ve kara renkli takkelerinden dolayı ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu isimden yapılan sıfat, "aktakiyalık" (beyaz takkeli), "karatakiyalık" (siyah takkeli) şeklinde olup çok kullanılma neticesinde ötümlüleşip "aktağlık", "karatağlık" şekline dönüşmüştür (Kurban, 1995: 3).

¹³ Hidâyetullah Hoca için, "âlem hocası" anlamında, unvan olarak kullanılmış "appak" sözcüğü, Farsça "âfâk" (âlem) sözcüğünün halk ağzındaki telaffuzudur. Sözcüğün bu şekle gelmesinde, Çağatay Türkçesi'ndeki "bembeyaz" anlamına gelen "appak" sözcüğünün de payı vardır (Kurban, 1995: 3-4).

(Togan, 1981: 155-156). 1663 yılında Pekin'i ziyaret ederek Çin Devleti ile kültür alanında iyi münâsebetler kurmuştur. 1668 ile 1670 yılları arasında Âfâk Hoca, siyasî anlamda kendisine güçlü bir destekçi bulmuştur: Abdullah Han tahttan indirilip de sürgün edilmesinin ardından idare, Han'ın Âfâk Hoca'yı destekleyen oğlu Yolbars Han'a geçmiştir. Âfâk Hoca'nın bu sağlam konumu, 1670 yılında öldürülen Yolbars Han'ın yerine geçen yeni hükümdar İsmail Han tarafından da korunmuştur. Bunun bir neticesi olarak, Âfâkiyye adı verilen tarikat kolu bölgede hız kesmeden yükselişini sürdürürken aynı zamanda çok sayıda tekke açmaya ve araziler (vakıf) elde etmeye devam etmiştir (Waite, 2006: 9). Lakin Âfâk Hoca'nın siyasî gücü büyük ölçüde hükümdarın desteğine bağlı olmasından dolayı Saîdiye Hanlığı'nın son hanı İsmail Han'ın Aktağlıklar'a verdiği desteği çekmesinin ardından Âfâk Hoca müridleri ile birlikte sürgün hayatı yaşamak üzere bu topraklardan ayrılmıştır. Âfâk Hoca'nın yaklaşık on yıl süren sürgün hayatında hem manevî hem de siyasî gücü pekiştirmiştir. Sürgün yıllarında gerçekleştirmiş olduğu seyahatlerde Çin'in Lanzhou, Didao, Xining, Linxia şehirlerini ziyaret etmiş ve oradaki Hui, Salar ve Ando Tibetleriyle irtibat kurmuştur. Ayrıca o bölgelerde tekke ve türbeler inşa ettirip kendisine intisap eden müridlerin tâlim ve terbiyesiyle meşgul olmuştur (Papas, 2017: 7-8). Pekin'de Qing İmparatoru Kangxi (1661-1722) ile buluştuğunda İmparator'u mucizevî bir şekilde iyileştirip onun desteğini kazanmıştır. Bunun ardından Turfan'a, Keşmir'e ve daha sonra Tibet'teki Lhasa şehrine giderek orada Budistlerin ruhanî ve siyasî lideri olan 5. Dalay Lama ile buluşmuştur. Göstermiş olduğu kerâmetlerle onu ikna etmesinin ardından İsmail Han'a karşı kendisine yardım etmesini istemiştir. Bunu bir fırsat olarak değerlendiren Dalay Lama, eski öğrencisi olan Cungar Hanı Galdan'a bir mektup yazarak Âfâk Hoca'ya askerî yardım hususunda talepte bulunmuştur. Galdan, uzun bir süredir Saîdiye Hanlığı'na karşı beslediği istilâcı emelleri gerçekleştirmek üzere kendisinden istenen bu talebi kabul edip harekete geçmiştir. 1676 yılında Gulca'yı başkent yapan Cungarlarla birlikte Âfâk Hoca, 1678 yılında 12 bin kişilik ordu ile Türkistan'a doğru ilerlemiştir. Komul ve Turfan'ın işgalinin ardından 1680 yılında Galdan ve "Kukla Han" olarak nitelendirilen Abdürreşid Han arasında varılan anlaşmaya göre Âfâk Hoca, Kaşgar'a ve ardından da Yarkend'e saldırarak oraları ele geçirmiştir. İsmail Han ise "iki Mahdûmzâde" -Âfâk Hoca ve büyük oğlu Yahyâ Hoca- lehine tahttan çekilip Gulca'ya sürgün edilmiştir. Böylece Âfâk Hoca, bütün Altışehir tahtına han olarak tayin edilmiştir (Kurban, 1995: 59-60). Ancak Âfâk Hoca, Galdan'ın himâyesi altında olmasından dolayı ona senelik yüz bin madenî para¹⁴ vergi ödemiştir (Kurban, 1995: 38).

Âfâk Hoca, oğlu Yahyâ Hoca'yı Kaşgar'a vali tayin etmesi ile o bölgenin idaresine tamamen hâkim olmuştur. Yönetimi altında tuttuğu topraklarda hâkimiyeti elde etmesinin ardından ilk olarak kendisine muhalif Karatağlık fırkasının mensuplarını sürgüne göndermiş, gitmek istemeyenleri ise ortadan kaldırmıştır. Âfâk Hoca ve Aktağlıklar'ın uyguladığı baskı ve sindirme politikalarına dayanamayan

¹⁴ Diğer kaynaklara göre, senelik 48 bin *tengas* ödemiştir (Waite, 2006: 9).

Karatağlıklar'ın şeyhi Hoca Dânyâl,¹⁵ kardeşi Şuayip Hoca ile birlikte Keşmir'e sığınmıştır (Saray, 2017: 97).

Âfâk Hoca, aradan geçen süre içerisinde hocalık ile hükümdarlığı bir arada yürütememiştir. Aynı zamanda Karatağlıklar tarafından Cungar askerleriyle birlikte bölgeye hâkim olduğu söylentilerinin yayılması, Âfâk Hoca'nın nüfûzunun sarsılmasına neden olmuştur. Bütün bunların bir neticesi olarak Âfâk Hoca, devrik hükümdar İsmail Han'ın küçük kardeşi Mehmed Emin Han'ı Turfan'dan getirip tahta oturtmuştur. Mehmet Emin Han tahta çıkmasının ardından bölgedeki Cungar nüfûzunu azaltmak amacıyla Cungar memur ve amirleri Altışehir'den kovarak onlarla bütün ilişkisini koparmıştır. Bununla da yetinmeyip Cungar topraklarına saldıran Mehmed Emin Han, çok sayıda Cungar askerini öldürüp kalanlarını ise esir almıştır. İşlediği bu eylemlerin ardından Galdan'ın kendisinden intikam alacağını düşünerek Kaşgar'a tekrar geri dönmemiştir. Kısa bir süre sonra Mehmed Emin Han suikasta uğrayarak öldürülmüştür (Günay, vd., 1998: 182).

Mehmed Emin Han'ın öldürülmesinin ardından tekrar hükümdarlığı eline alan Âfâk Hoca, Cungarlar ile birlikte hanlığı yönetmeye devam etmiştir. Bu ikinci hükümdarlık döneminde, kendisine muhalif davranan birçok insana karşı çok sert müdahalelerde bulunmuştur. Karatağlıklar'ın şeyhi Kürşad Hoca'yı 1695 yılında öldürten Âfâk Hoca, bölgede yaşayan bütün Karatağlık mensuplarının ortadan kaldırılması hususunda emir vermiştir. Âfâk Hoca'nın bu kararında şiddet yanlısı oğlu Yahyâ Hoca'nın da büyük etkisi vardır (Saray, 2017: 100).

Âfâk Hoca, "Velî Hükümdar" olarak Doğu Türkistan'da Âfâkî işânların saltanatı anlamını taşıyan "İşânatı" başlatmıştır. Âfâk Hoca Altışehir'i Yarkend'deki merkezî bir dergâhtan yönetirken oğlu Yahyâ Hoca Kaşgar'daki tavâfgâh adı verilen külliye de ikâmet etmiştir (Papas, 2017: 8). Yönetimi altındakileri üç gruba ayırmış: Birinci grup tasavvuf ehli dışındaki bağlılar, ikincisi Hocaların müridleri, üçüncü grup ise sûfî halifeler olan varislerden oluşmuştur. Doğu Türkistan'daki Hocaların gayretleri iki sebebe dayanmıştır; birincisi, ülkede İslam'ı hâkim kılmak, ikincisi ise muhtelif düşman fırkalara bölünmüş halkın birlik ve beraberliğini sağlamak hedeflenmiştir (Papas, 2017: 9).

Tezkirenin Işığında Âfâk Hoca

Âfâk Hoca'nın çocukluk yıllarından vefat ettiği döneme kadar geçen yaşam öyküsü *Tezkire-i Seyyid Âfâk Hoca* adlı eserde kaydedilmiştir. Muhtemelen sözlü bir geleneğin hikâyelerinden oluşan bu eser, Âfâk Hoca'nın ölümünden birkaç yıl sonra kaleme alınmıştır.¹⁶ Ele aldığımız nüsha İsveç'teki Lund Üniversitesi Kütüphanesi'nin Jarring Koleksiyonu'nda bulunan Prov. 369 kayıt numaralı 1a-63b varaklarda yer alan *Tazkira-yi Sayyid Afaq Khojam* adlı tezkiredir. Müellifi bilinmeyen ve Doğu Türkçesi ile yazılan bu eser, Hakîm Cân isminde bir müstensih tarafından 1337/1918-1919 yılında Molla Mirza Muhammed İslâm bin Ali Ahund'un isteği üzerine istinsâh edilmiştir (v.

¹⁵ Hoca Şadî'den sonra Karatağlık Hocaları'nın şeyhi olan Hoca Abdullah'ın vefatının ardından onun yerine postnişîn olarak Hoca Dânyâl geçmiştir.

¹⁶ Âfâk Hoca tezkiresi nüshalarından bazıları ölümünden iki yıl sonra, bazıları yirmi yıl içinde ve bazıları ise Âfâk Hoca'nın ölümünden yaklaşık otuz altı yıl sonra kaleme alınmıştır (Thum, 2014: 217).

63b). Türkolog Gunnar Jarring bu nüshayı, 1930 yılının Şubat ayında Kaşgar'da satın almıştır. Âfâk Hoca tezkiresinin bir diğer nüshası aynı kütüphanede Prov. 22,48:1 kayıt numarası altında muhafaza edilmektedir. Ayrıca Taşkent'teki Biruni Şarkiyat Enstitüsü Kütüphanesi'nde nr. 3426'da kayıtlı farklı bir nüsha da bulunmaktadır (Tosun, 2016: 123).¹⁷

Eserin ilk sayfalarında Nakşibendî şeyhi Ahmed Kâsânî nâm-ı müsteâr Mahdûm-i Âzam'ın şeceresi yer almaktadır. Tezkire, Mahdûm-i Âzam'ın vefat etmesinin ardından postnişânlık makamına en büyük oğlu olan Hoca Kelân Muhammed Emîn'in geçmesiyle başlar. Ancak Kâsânî'nin Hoca İshak isimli diğer oğlu ona bağlanmayıp kendi adına ayrı bir tekke kurmaya karar verir. Ağabeyine kin tutan Hoca İshak, Hoca Kelân'ı ziyafet vermek bahanesiyle davet ederek yemeğine zehir karıştırıp yedirmek suretiyle ölümüne sebep olur. Vefat etmeden önce Hoca Kelân, oğullarından Mezâr Pâdişâhım lakaplı Hoca Yûsuf'u halifesi olarak seçer. Hoca Yûsuf hacca gidip Medine-i Münevvere'den dönüşü sırasında gayrimüslim 'Frenk' bir padişahın zindanına atılır. Ancak oradayken kırk gün boyunca gösterdiği kerâmetler neticesinde hapsedildiği zindandan serbest bırakılıp Çin'e gitmek niyetiyle Sûcûr'a doğru yola çıkar. Sûcûr'da gerçekleştirdiği kerâmetlerin sonucu olarak halktan ziyadesiyle hürmet görür. Daha sonra uğradığı Sâlâ'da, tüm halkın İslam inancını benimsemesine vesile olup kendi adına bir tekke kurar. Orada geçirdiği altı ayın ardından tekkede îrad ettiği bir sohbetten sonra müridlerinden birine Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'si ile bir asa vermek suretiyle onu halifesi olarak tayin eder. Bunun ardından Kaşgar'a doğru yola çıkma niyetiyle şehirden ayrılan Hoca Yûsuf, Yarkend'e ulaşarak orada da bir hangâh kurar. Daha sonra Komul'a doğru hareket eder fakat Yarkend ile Komul arasında bulunan bir dağın mağarasında inzivâyâ çekilir. Komul idarecisi olan Mîr Seyyid Celîl Kaşgarî, rüyasında Hz. Peygamber'i görüp kızının bir peygamber evladına nikâhlandığını söylediğini işitir. Hadimlerine, peygamber neslinden bir kimsenin şehre gelmesi durumunda ona mutlaka haber vermelerini emreder. Kısa bir süre sonra padişahın hadimleri, Hoca Yûsuf'un Komul yakınlarındaki bir mağarada inzivâ ve ibâdetle meşgul olduğunu haber verirler. Hoca Yûsuf'un yanına kadar giden Kaşgarî, onu mağarada münzevî bir halde bulup görmüş olduğu rüyasını ona anlatır. Hoca Yûsuf onunla birlikte Komul'a girerek Kaşgarî'nin kızı Züleyhâ ile evlenir. Bu evlilikten üç oğlu ve iki kızı dünyaya gelir. Oğullarına Hidâyetullah, İnâyetullah ve Velâyetullah; kızlarına ise Şâh Begüm ve Mâh Begüm isimlerini verir. Daha sonra Dehbîd'e yerleşen ve Hz. Peygamber tarafından rüyasında beşaret alan Hoca Yûsuf, Moğolistan tarafındaki halkları İslamiyet'e davet etmesi hususunda görevlendirilir. Turfan'a gitmesinin ardından gayrimüslimlere nazar etmesiyle ihtidalarına vesile olduğu nakledilir. Orada da tekke ve mescid kurup sohbetlerinden sonra *Mesnevî*'den dersler okur. Hanımı Züleyhâ Begüm, Kaşgar'da ailesinden miras kalan toprakları nedeniyle memleketine geri dönme niyetini izhâr eder. Yûsuf Hoca Turfan'daki tekkeye bir halifesini tayin ederek ona seccade, asa ve *Mesnevî* hediye edip Kaşgar'a geri döner. Kaşgar'ın yakınındaki

¹⁷ Rian Thum'un tespitlerine göre Berlin'deki Hartmann Koleksiyonu'nda (Staatsbibliothek zu Berlin-Preussischer Kulturbesitz) No. 1316. ve Hindistan Ulusal Kütüphanesi'nde MSS Turki 9. kayıt numarası altında iki tane nüsha daha bulunmaktadır (2014: 225).

Beşkerem'de bazı topraklarına başkalarının el koyduğunu öğrenmesinin ardından toprakların tapularını göstererek arazileri tekrar geri alır. O sıralarda oğlu Hidâyetullah (Âfâk Hoca) beş yaşlarındadır. Sokaktaki çocuklarla oyun oynayan Hidâyetullah ile iki çocuk arasında bir tartışma yaşanır. Bunun ardından Hidâyetullah bir sadaktan iki ok alarak çocuklara doğru atıp onları orada öldürür. Oğluna bu olaydan dolayı çok kızan Yûsuf Hoca, daha sonra aralarında geçen bir sohbetin ardından oğlunu affeder. Bu sıralarda Hidâyetullah'ın kerâmetleri zuhur etmeye başlar. İlerleyen zamanlarda Kaşgar idarecisi Abdullah Han, Hoca Yûsuf'un sohbetlerine katılarak ondan feyz ve ilham alır, ziyadesiyle hürmet gösterip müridi olur. Hanımı Züleyhâ vefat edince Hoca Yûsuf tekrar Yarkend'e döner. O yıllarda Yarkend'deki şeyh, birbirleriyle düşman olan yakın akrabası Hoca İshak'ın oğlu ve halifesi Hoca Şâdi'dir. Hoca Yûsuf'un orada kendi adına bir tekke kurmasının ardından Hoca Şâdi'nin hangâhına gelip gidenlerin sayısında önemli ölçüde azalma olur. Bu duruma çok kızan Hoca Şâdi, Hoca Yûsuf'u zehirler. Müridleri Hoca Yûsuf'u deveye bindirip Kaşgar'a doğru yola çıkarırlar fakat Hoca Yûsuf Kaşgar'a ulaşmadan yolda vefat eder. O dönemde on iki yaşlarında olan Hidâyetullah, babasının naaşını Kaşgar'a getirip defnedir. Bir süre sonra Hidâyetullah Yarkend'e gider ve oranın padişahı Yolbars Han tarafından kendisine ilgi ve alaka gösterilir. Yolbars Han, Kaşgarlı Ebû Mirzâ Hâdî'nin kızıyla onu nikâhlar. Bu evlilikten Yahyâ ve Abdullah Samed isimlerinde iki oğlu dünyaya gelir. Hidâyetullah o yıllarda Dehbîd, Sâlâ ve Maçur'a gider. Bir yıl kaldığı Sâlâ'da halkın çoğu kendisine intisap ederek müridi olur. Daha sonra yerine bir halife tayin ederek Kaşgar'a geri döner. Orada Hânım Pâdişâh isminde bir hatunla evlenir. Bu hanıma, Hz. Fâtıma rüyasında beşaret vererek beklenen mehdînin kendi oğullarından biri olacağını bildirir. İlk evlatları dünyaya gelince Âfâk Hoca, doğan bu evladının mehdî olmadığını söyler ve ona Kılıç Burhaneddin adını koyar. Sırayla dünyaya gelen evlatlarının mehdî olmadıklarını ifade eden Âfâk Hoca, oğullarına Hasan, Hakan, Ekrem, Seyyid Buğra, Buğra Han, Sultan Seyyid Buğra ve Emir Şahan isimlerini verir. Âfâk Hoca Komul'a gidip annesi Züleyhâ Begüm'den kalan topraklara yerleşir. Daha sonra Kaşgar'a giden Âfâk Hoca, Kaşgar hâkimi Buba Han'ın halkına zulmettiğini duyunca İle şehrinin idârecisi Suktur'a mektup yazarak Kaşgar'a gelip yardım etmesini ister. Suktur ise on iki bin askeriyile Âfâk Hoca'nın yardımına koşmasının ardından şehri zapt eder. Daha sonra Hidâyetullah Hoca, Yarkend'e giderek oradaki kendisine muhalif fırkaları da ortadan kaldırıp Kaşgar'a geri döner ve bütün vilayeti oradan yönetmeye başlar. Bir zaman sonra tekrar Yarkend'e gider. Orada Hânım Pâdişâh'ın bir akrabası, Mantuk Sultan Han tarafından kafasına kırbaç ile vurularak yaralanır. Bunun üzerine Hânım Pâdişâh, maiyetindekilerden Mantuk Sultan'ın kellesinin alınıp getirilmesini emreder.

Bu hadise ile nihayete eren tezkirenin sonunda Âfâk Hoca'nın vefat tarihi 1005/1596-1597¹⁸ olarak kaydedilmiştir.

Babarahîm Meşreb *Menâkıbnâmesi'* nde Âfâk Hoca

Literatürde, Âfâk Hoca'nın çok sayıda olan müridleri arasında pîrlerinin çizmiş olduğu yolda yürümeyi tercih etmeyenler de bulunmaktaydı. Bu müridlerin arasında

¹⁸ Tezkirede 1005 tarihi yanlış kaydedilmiş olup doğrusu 1105/1693 olmalıdır.

en meşhurları olarak antinomiyanist¹⁹ eğilimler sergileyen Muhammed Siddîq Zalîlî (ö. 1753), Abdullah Nîdâ'î Kaşgarî (ö. 1760) ve Babarahîm Meşreb zikredilebilir (Papas, 2017: 9). Çağatay edebiyatının önemli bir temsilcisi olarak bilinen Babarahîm Meşreb'in (1640-1711) çağdaşları ve müridleri tarafından derlenen, kendisine ait şiirler ve menkıbelerin bir araya getirildiği menâkıbnâmesinde²⁰ Âfâk Hoca ile olan ilişkisinden de sıkça bahsedilmektedir. Bu araştırmada, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'nin Doğu Koleksiyonu'nda bulunan 216 varaklı Török O. 384'te kayıtlı *Dîvâne Meşreb* ile 118 varaklı Török O. 244 kayıt numaralı *Hazret-i Şâh-meşreb* adlı el yazmaları ele alınıp incelenmiştir.²¹

Bu menâkıbnâmelerde yer alan bilgilere göre 1640 yılında Nemengan şehrinde tüccar Molla Velî'nin oğlu olarak dünyaya gelen Babarahîm Meşreb, henüz doğmadan annesinin karnındayken konuşarak ileride velî bir zat olacağı daha o günlerden kendini belli eder.²² Yedi yaşındayken ailesi onu Nemengan'daki bir mektebe eğitim için gönderir. Fakat küçük yaşta olmasına rağmen üstadına itaat etmemesi ve kendi fikirlerini çekinmeden açıkça dile getirmesinden dolayı mektebi bırakmak zorunda kalır²³ (*Dîvâne Meşreb*, v. 5a). Bunun ardından Meşreb, Nemengan'da yaşayan ve dönemin tanınmış sûfî hocalarından biri olan Molla Bâzâr Ahund'un (ö. 1668) yanına eğitim için gönderilir. Tasavvuf ilkelerinin öğreniminin yanı sıra Arapça ve Farsça dersler de gören Meşreb, o yıllarda şiirlerini kaleme almaya başlar. Ancak yaşanan birtakım talihsiz olaylar ve Meşreb'in diğer müridlerle olan anlaşmazlıklarının bir neticesi olarak hocasına "İki bıçak bir kılıfa sığmaz." (*Hazret-i Şâh-meşreb* yz.: 17a) diyerek tekkeden ayrılır.

¹⁹ Antinomiyanizm; dinî kural ve yasakları çiğneme, haramı helal kılma eğilimi anlamlarına gelmektedir. Arapça en yakın karşılığı İbâhilik olarak düşünülebilir. İbâhilik her şeyi mübah sayma ve helal görmek ile din tanımamak manalarına gelmektedir (Coşkun, 2004: 115).

²⁰ Menkâbeler veya menkıbeler, halk arasında tanınan velî ve ermişlerle ilgili mucizevî olayların anlatıdır (Gülerer, 2013: 233).

Evliya menkıbeleri masal, efsane ve destan gibi olağan üstü olayların anlatıldığı edebî türler içinde değerlendirilmekle birlikte konularının gerçek ve kutsal kişiler (velîler) olması, bunların yaşadıkları zaman ve mekânın bilinmesi, anlatılan olayın gerçek olduğuna inanılması, sade bir üslûpla yazılmış olmaları itibarıyla diğer türlerden ayrılır. Tasavvufî eser olarak nitelendirilebilen bu tür kitaplar; halkı iman, ibadet ve ahlak normları hakkında bilgilendirmek ve tarikatın ilke ve prensiplerini tanıtmak amacıyla hazırlanmışlardır. Bu konuda yapılan başlıca çalışmalar için bkz. (Ocak, 1992: 32-33).

²¹ Bu iki nüsha, Türkolog Ármin Vámbéry (1832-1913) tarafından 1862 ile 1864 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu Orta Asya seyahati sırasında elde edilmiştir. Bu nüshalara ait detaylı bilgiler için, Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'nin Doğu Koleksiyonu'nda yer alan el yazmaları üzerine hazırlanan kitaptan ulaşılabilir (Parlatır ve Hazai, 2007: 177).

²² Meşreb, pazardaki bir satıcının tezgâhından aşağı yuvarlanan bir üzüm tanesini yerden alan annesinin onu yemesine mâni olmak için daha altı aylık ceninken dile gelip konuşur: "Ey Ana, Allahu Teâlâ'dan korkmadan mahluktan utanmadan birisinin hakkını haksızlık ederek çiğnedin. Eğer sen üzümün sahibinin rızasını almazsan karnından kaybolup giderim." (*Dîvâne Meşreb* yz.: 2b-3a).

²³ Muallimi, "Söyle, ey oğlum بسم الله الرحمن الرحيم (Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla) elif de" dedi. Hazret-i Şâh Meşreb elif dediler. Be harfine geldiğinde Hazret-i Şâh Meşreb, "Ey Muallimim, bunun manası nedir" diye sordular. Muallimi, "Sen kim oluyorsun da bunun manasını bana soruyorsun?" diye açıkladılar. Hazret-i Şâh Meşreb, "Elif birdir, Allah'ım birdir, bundan ötesini söylemem hatadır" dedikten sonra etrafındakileri şaşkırtarak kır tarafına doğru gittiler.

O vakitler Meşreb, “Nabire-yi Maḥdûm-ı Âzam İşân-ı Seyyid Âfâk Hocam’dan ve Kaşgar vilayetinden bahsettiklerini işittiler. Âfâk adının manası velayet kutbu²⁴ demektir. Bu dünyadan iki Âfâk geçti; birisi Hazret-i Hoca Abdulhâlik Gucdüvânî, bir diğeri ise Hazret-i Seyyid Âfâk Hocam’dır. Hazret-i Şah Meşreb ‘Böyle bereketli bir kişi olan Pîr-i Mürşid-i Kâmil’in hizmetinde olmak burada yürümekten daha evlâdır.’ diyerek Kaşgar vilayetine gitmeye karar verdiler.” (Dîvâne Meşreb yz.: 20a).

İlk buluşmalarında Âfâk Hoca, Hâfız’dan bir şiir okumasını talep eder: “Hazret-i Pâdişâhum ‘Aziz Buhara’da âhengsiz²⁵ yoktur. Eğer biliyorsanız, Hoca Hâfız’dan bize mübârek bir gazel okuyun’ dediler. Hazret-i Şah Meşreb hafifçe doğrulup ayağa kalkarak ‘Bir bakışta toprağı altına çevirenler / Acaba bize baktıverirler mi?’ diyerek bu beyti okudular. Hazret-i Pâdişâhum’un bu hoşuna giderek ona ilgi alaka ile bakıp ellerini havaya kaldırarak Hazret-i Şah Meşreb’in hakkı için hayır dua ettiler. Hazret-i Şah Meşreb başı kesilmiş bir tavuk gibi kendinden geçip yere düştü. O vakit Hazret-i Pâdişâhum, Meşreb’in başlarını dizlerine alıp zâhir gözlerini yumup gönül gözlerini açıp baktığında Hazret-i Şah Meşreb’in iç âleminden haber alarak [Meşreb’in] kandile yağ koyup fitilini çıkararak havaya karıştırdığını ve bir pîr-i mürşid-i kâmile bağlanmadan yürürken onu gördüğünü sezdiler. Hazret-i Padişahum o vakit ‘Ey müridlerim, sizler şahit olun. Onun adı Hak dergâhının Meşreb’i olsun. Allâh-u Ekber’ diyerek emrettiler. Hazret-i Şah Meşreb gözlerini açıp [etraflarına] baktılar. Diğer âlemden ve diğer kargaşalardan haberler aldılar. ‘İlm-i hâl karşısında, ilm-i kâl bir marifettir.’ dediler” (Dîvâne Meşreb yz.: 25b-26b). Böylece Meşreb, on beş yaşlarındayken Hidâyetullah İşân Âfâk Hoca’nın hizmetine bu şiiri okuyarak girer:

Ezelden tâ ebede dostlar bilin Allah diye geldim

Dilimde Rabbiye'l-a'lâ yine görüşelim diye geldim,

Ki sen peygamber evlâdısın, adın Hazret-i Âfâk

Ki umutsuz etmeyeceksin diye, ulu dergâh diye geldim,

Ezelden bana verdi işte bu ateşi, ey Müslümanlar

Onun için yanarım gece gündüz, buluşalım diye geldim,

Kıyamet otağını düzenler o gün melekler

Zalemnâ Rabbenâ²⁶ hem Vâhid ve Kakhâr²⁷ diye geldim,

²⁴ Tasavvufta “veliler zümresinin başkanı, dünyanın ve âlemin manevî yöneticisi olduğuna inanılan en büyük velî” manasında kullanılmıştır, onun işgal ettiği makama da kutbiyyet denilmiştir (Ateş, 2002: 498-499).

²⁵ Âheng (âhenk katmak): Bir toplantıya hoş gidecek zevkli bir hava getirmek, meclisin zevkini ve neşesini arttırmak (Çağbayır C. 1., 2007: 151).

²⁶ Kur’an-ı Kerim, 8. A’râf Sûresi. 23. Âyet: Rabbimiz! Biz zulüm ettik. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 166).

²⁷ Allah tektir ve gücü kuvveti her şeyi yok etmeye kâfidir. Vâhid (Çağbayır C. 5., 2007: 5080); Kakhâr (Çağbayır C. 3., 2007: 2335).

Hidâyet Hazret-i Âfâk Hocam sığınılacak yerimden
Onu gören kişiden döneyim diye, yardım edilir diye geldim,

Gel ey Meşreb, sen aşıksın ümit odur ki affeder
Hasan ile Hüseyin hakkı, ulu dergâh diye geldim.

(Dîvâne Meşreb yz.: 21a-21b)

Kübreviyye, Cehriyye ve 'İşkiyye silsilesine mensup, müridlerine bu silsilelerden tedarik edip sohbetlerinden sonra da *Mesnevî*'yi şerh eden (Dîvâne Meşreb, v. 20b-21a) Âfâk Hoca'nın hangâhında geçirdiği yedi yıl boyunca Meşreb, hem "makam ve mertebeye ulaşır" (Dîvâne Meşreb yz.: 20b) hem de irfan sahibi olur.

Yirmi iki yaşlarındayken Meşreb, "Hazret-i Pâdişâhım'dan iltifat ve merhamet görmediler. Meşreb'in yüreği kederle doldu, kendi kendilerine, 'Ey Meşreb, sen bu dergâha geleli yedi yıl oldu. Burada yerin var Meşreb' dediler. 'Yine bir yol gösterip Meşreb deselerdi işim tamama ererdi. Ey Meşreb, gel şimdi bir günah işle. Yüce ve noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah günahsızca bir şey sormazken günahkâr olana bir şey sorması gerek. Haram olan zinâyı işleyeyim ki bu günahımın sebebinden pîrim, Meşreb'i vurun diye söz söyler mi?" (Dîvâne Meşreb yz.: 28a-28b) diyerek Âfâk Hoca'nın bir cariyesine göz koyar.

"Hazret-i Pâdişâhım'a tahâretleri için su tutan mahrem bir cariyesi vardı. Revakın üzerinden bakarak, 'Ey Meşreb, sen bu dergâha geleli yedi yıl oldu. Senin aşkın oku benim göğsüme saplandı. Bugün benimle birlikte olmazsan, benim demir tırnağım kıyamet günü senin yakanda olacaktır' dedi. Hazret-i Şah Meşreb bu sözü işittikten sonra onun güneş gibi parlayan, müşteri saadetlik²⁸ ve acayip derecede güzel yüzlü olduğunu gördüler. Hazret-i Şah Meşreb, 'Ey Yüce Allah, senin kulların içinde böyle dolunay gibi parlak, ışıklar saçan güzel kulların varken ben hayal ile gerçek arasında bir yerdeyim' diyerek kendinden geçip yere yıkıldılar. Bu hadise Hazret-i Padişahım'a malum oldu. Hazret-i Seyyid Âfâk Hocam kızıl kıyafet giyip kızıl başlığı başlarına koyup kılıcını kılıfından çıkarıp Meşreb'i öldürmek için dışarı çıktılar." (Dîvâne Meşreb yz.: 30b-31a).

Bu hadisenin ardından mürid ve hocası arasında şiddetli münakaşa vukû bulur. Bu münakaşa esnasında Meşreb kendini savunurken Âfâk Hoca onu 'makul olmayan bir fiil işleyen' ve 'Hallâc-ı Mansûr'un hâl ve tavırlarını hissettiren' bir kul olarak suçlar (Dîvâne Meşreb yz.: 32a; Hazret-i Şah-meşreb yz.: 22a). Fakat daha sonra müridinin canını almaktan vazgeçerek sadece Meşreb'in şehvet bağını keser: "Keselerinden mühürlerini alıp nar gibi kızarana kadar ateşe tuttular ve Hazret-i Şah Meşreb'in boyunlarına bastılar. Velî zatlar kerâmet vasıtasıyla insanoğlunun şehvet²⁹ bağının boyunda bir damarda bulunduğunu düşünürlerdi." (Dîvâne Meşreb yz.: 35a-35b).

²⁸ Güzelliği ve saadeti kendisi için satın aldığından bu yıldıza "müşteri" adı verilmiştir (Tarlan, 2004: 248).

²⁹ Cinsel istek; kösnü (Çağbayır C. 4., 2007: 4450).

Bunun ardından Meşreb Kaşgar'dan ayrılarak ilk önce Yarkend'e gidip Kalenderî³⁰ hayatına başlar. Kalenderî inanç ve anlayışlar, Meşreb'in hem yaşamında hem de şiirlerinde ortaya çıkan önemli bir unsur olarak gözlemlenebilir. *Menâkıbnâme'si*'nde kendisini bir "dîvâne kalender" olarak nitelendiren Meşreb, sergilemiş olduğu İslamî toplum yapısının kültür ve ahlakına mugayir davranışları halk tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. İşlemiş olduğu eylemlere örnek olarak kutsal mekânlara ihtiram göstermemesi örneğin mescidin içine eşeğini götürüp mihraba bağlaması (Dîvâne Meşreb, v. 172b), yarı çıplak bir vaziyette itlerle dolaşması (Dîvâne Meşreb, v. 78b), esrar içmesi (Dîvâne Meşreb yz.: 41a),³¹ hem manevî hem dünyevî liderlere münasip olmayan davranışlarda bulunması örneğin onun onuruna düzenlenen toyda yastık ve kilimlere bevl etmesi (Dîvâne Meşreb yz.: 184b) gösterilebilir.

Yaklaşık on sekiz sene sonra '*Hazreti Âfâk Hocam; sığınulacak yerim, kuvvetim*' (Dîvâne Meşreb yz.: 107a) diyerek Âfâk Hoca'nın huzuruna tekrar geri döner. Âfâk Hoca, Meşreb'in kalender olmasına ve itleriyle beraber dergâha geri dönmesine rağmen kendi üzerindeki haklarını ona helal eder. Belh Hükümdarı Mahmûd'un³² Meşreb'i şehid edeceği Âfâk Hoca'ya ayan olunca Meşreb'i ziyaret etmesi için Nemengan'a, annesinin yanına gönderir. Kısa bir müddet sonra annesi vefat eder ve Meşreb tekrar yollara düşer. O zaman aralığında Âfâk Hoca'nın da vefat etmesi nedeniyle bir daha hocasıyla bir araya gelemez. Meşreb önce Taşkent'e, oradan Hocend'e ve daha sonra ise Hindistan topraklarına ziyaretlerde bulunur. Buhara'ya ve Kubadiyan'a gerçekleştirdiği seyahatlerin ardından Belh şehrine ulaşan Meşreb, oranın valisi Mahmûd Katagan tarafından idam edilip İşkenmiş³³ vilayetine defnedilir.

SONUÇ

Doğu Türkistan topraklarında egemenlik süren Saîdiye Hanlığı'nın idarî yapısı Hocalar Devri'ne zemin teşkil etmiştir. Bölgeye Nakşibendiyye de dâhil olmak üzere tarikatların ulaşmasıyla siyasal ve toplumsal hareketler vukû bulmuştur. Nakşibendiyye-Kâsâniyye kolunu oluşturan Hoca Ahmed Kâsânî (Mahdûm-ı Âzam) doğrudan siyasî hâkimiyet düstûru ile sûfî şeyhlerini bir araya getirerek hükümdarlar ve sûfiler arasında siyasî ilişkiler teorisi geliştirmiştir. Mahdûm-ı Âzam'ın vefatının ardından iki oğlu olan Hoca Kelân Muhammed Emîn ve İshak Hoca arasında yaşanan ihtilâf neticesinde Nakşibendî-Kâsânî tarikatı ikiye bölünmüştür: Hoca Kelân'ın sâliklerine "İşkiyye" veya "Aktağlık", İshak Hoca sâliklerine ise "İshakiye" veya

³⁰ 13. yüzyılda Cemâleddîn Sâvî (ö. 630/1232) ile tarikat hâlini alan Kalenderiyye, sonraki yüzyıllarda Orta Doğu, Anadolu, İran, Orta Asya ve Hindistan gibi geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu tarikata mensup olanlar, *fakr* ve *tecerrüd* umdeleriyle ve *çehâr-dârb* (saç, sakal, bıyık ve kaşları kesme) uygulamalarıyla dinî ve toplumsal kurallara bir baş kaldırı niteliği taşıyarak dünyayı önemsemediklerini vurgulamışlardır. Kalenderlerin özel mülkiyete karşı çıkmaları, evlenmemeleri, itlerle dolaşmaları ve dilenci hayatı sürmeleri, mevcut toplum düzenine karşı bir isyan hareketi vasfı taşımıştır. Bu konuda yapılan başlıca çalışma için bkz. (Ocak, 1999).

³¹ Orta Asya'daki esrar alt kültürü hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Péri, 2016: 139-155).

³² Mahmûd Biy Katagan 1707 yılında bütün Belh bölgesine hâkim olduktan sonra Tirmiz, Şehrîsebz ve Hisârîşâdmân'a kadar nüfuz alanını genişletmiştir (Mchesney, 2014: 163).

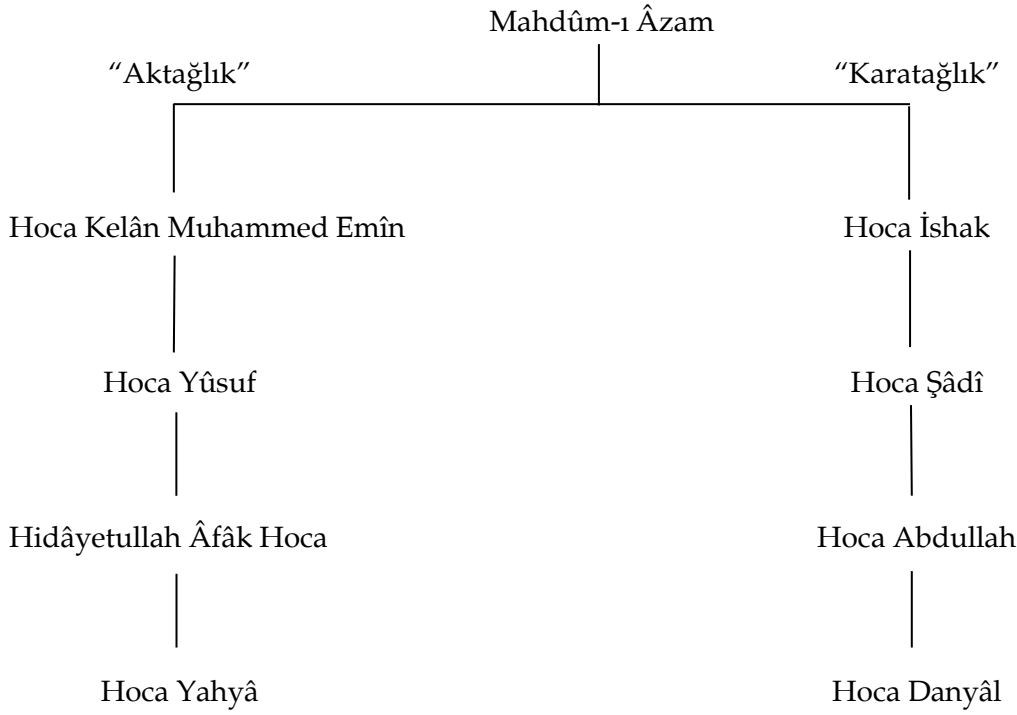
³³ Günümüzde Afganistan'da bulunmaktadır.

“Karatağlık” adı verilmiştir. Aktağlık Hocaları’nın merkezi Kaşgar iken, Karatağlık Hocaları’nın merkezi Yarkend olup yetkilerini genişletmek sûretiyle kukla yerel hükümdarlarla birlikte bir dizi şehir devletini yönetmişlerdir. Aktağlık ve Karatağlık olarak adlandırılan iki fırkanın mücadelesine şahit olunan Hocalar Devri, Nakşibendî-Kâsânî tarikatının iki koluna mensup bağlılarının birbirine tamamen hasım niteliği taşıyan çatışmalarının tarihî seyrini ortaya koymaktadır.

Hocalar Devri’nin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Hidâyetullah Âfâk Hoca, bölgenin kaderinin şekillenmesinde önemli bir figür olmasının yanı sıra siyasî ve toplumsal alanda getirdiği yenilik ile birlikte Velî Hükümdar pâyesi altında idaresinde bulunan topraklarda hüküm icrâ etmiştir. Âfâk Hoca’nın yaşam öyküsünü incelerken Çağatay Türkçesiyle kaleme alınan eserler olan *Tezkire-i Seyyid Âfâk Hoca* ile serkeş müridi Babarahîm Meşreb’in *Menâkıbnâmesi* kaynak olarak ele alınmıştır. Âfâk Hoca’yı Kaşgar’daki hangâhında ziyaret eden Meşreb, zahir gözlerini kapatıp bâtın gözlerini açarak şeyhinin tasavvuf ikliminden feyz almıştır. Kübreviyye, Cehriyye ve İşkiyye silsilelerinden tedris edip hangâhında sohbetlerinin ardından *Mesnevî*’yi şerh eden Âfâk Hoca’nın hizmetinde yedi yıl geçiren Meşreb makam ve mertebeye ulaşmış irfan sahibi olmuştur. Bu sürenin ardından pîrinin hizmetinde daha fazla bulunmak istememesinden dolayı Âfâk Hoca’nın cariyesiyle makul olmayan bir fiil işlemiştir. Bu eylemin bir sonucu olarak Meşreb hangâhtan sürgün edilmiş ve böylece on sekiz yıl süren Kalenderî derviş hayatına başlamıştır. İslamî toplum yapısının kültür ve ahlakıyla bağdaşmayan davranışlar sergilediği bu yılların akabinde Kalenderî Meşreb, Âfâk Hoca’dan af dileyerek yanına geri dönmüştür.

Bu dinî ve tasavvufî el yazmaları, tarikatların iç işleyişi ile toplumu yönlendirmeleri hususunda nasıl etkin bir rol oynadıkları üzerine yapılacak araştırmalar için önemli kaynaklar olarak değerlendirilebilir.

Mahdûm-ı Âzam'ın Şeceresi³⁴

KAYNAKÇA

Altuntaş, Halil-Muzaffer Şahin (2011). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

Ateş, Süleyman (2002). "Kutub". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 26. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 498-499.

Algar, Hamid (1996). "Hâcegân". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 14. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 431.

Algar, Hamid (2013). *Nakşibendilik*. İstanbul: İnsan Yayınları.

Babajanov, Bakhtiyar (1999). "Biographies of Makhdum-i A'zam Khwadjagi al-Kasani ad-Dahbidi, Shaykh of the Sixteen-Century Naqshbandiya". *Manuscripta Orientalia*. S. 5/2. s. 3-8.

Barthold, Vasiliy Vladimiroviç (1988). "Türkistan". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 12/2. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 140-142.

Bellew, Henry W. (1875). "History of Kasghar". *Report of a Mission to Yarkund in 1873*. Editör: T. Forsyth. Calcutta: Foreign Departmen Press.

³⁴ Daha ayrıntılı açıklamalar için bkz. (Kumru, 2016: 64-73).

Bice, Hayati (2016). *Pîr-i Türkistan Hoca Ahmed Yesevî*. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.

Buğra, Mehmed Emin (1987). *Şarkî Türkistan Tarihi*. Ankara: Ofset Repromat.

Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. C. 1-5. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çelik, Muhammed Bilal (2013). *Yarkend Hanlığı'nın Siyasi Tarihi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Coşkun, Ali (2004). *Mehdîlik Fenomeni*. İstanbul: İz Yayınları.

Dīvâne Meşreb (yz). Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi. Doğu Koleksiyonu. Nu. Török O. 384.

Djalilov, Amanbeck H. (2002). "Yarkend Hanlığı (1465-1759)". *Türkler*. Editör: Hasan Celâl Güzel vd.. C. 8. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. s. 662-669.

Ekrem, Erkin (1996). "Doğu Türkistan'da Sufî Hocalar". *Erdem – İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. S. 23. s. 621-656.

Ercilasun, Konuralp (2013). *Tarihin Derinliklerinden 19. Yüzyıla Kâşgar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Fletcher, Joseph F. (1968). "China and Central Asia 1368-188". *The Chinese World Order. Traditional China's Foreign Relations*. Editör: Fairbank, John King. Cambridge: Harvard University Press. s. 206-224.

Foltz, Richard (1996). "The Central Asian Naqshbandî Connections of the Mughal Emperors". *Journal of Islamic Studies*. S. 7: 2. s. 229-239.

Guang-da, Zhang (1996). "The City – States of the Tarim Basin". *History of civilizations of Central Asia - The crossroads of civilizations: A.D. 250 to 750*. Editör: Litvinsky, B.A. C. 3. Paris: UNESCO Pub. s. 282-297.

Gülerer, Salih (2013). "Türk Kültüründe Menâkıbnâmeler ve Menâkıbnâme Yazıcılığı". *Tarih Okulu Dergisi*. S. 6/XVI (Aralık 2013). s. 233-262.

Hayit, Baymirza (2004). *Türkistan Devletlerinin Milli Mücadele Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Hazret-i Şâh-meşreb (yz). Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi. Doğu Koleksiyonu. Nu. Török O. 244.

Kafesoğlu, İbrahim (2003). *Türk Millî Kültürü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Köprülü, Mehmed Fuad (2013). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul: Akçağ Yayınları.

Kumru, Coşkun (2016). *Muhammed Sadık Kaşgari'nin Tezkire-i Hâcegan Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurban, İklil (1995). *Doğu Türkistan İçin Savaş*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Mehmed Âtîf (1998). *Kaşgar Tarihi Bâis-i Hayret Ahvâl-i Garibesi*. Hazırlayan: Vehbi Günay vd. Kırıkkale: Eysi Kitap ve Yayın.

Mirza Haydar Duğlat (2006). *Tarih-i Reşidî*. Çeviren: Osman Karatay. İstanbul: Selenge.

Mcchesney, Robert D. (2014). *Waqf in Central Asia: Four Hundred Years in the History of A Muslim Shrine, 1480-1889*. New Jersey: Princeton University Press.

Nevşahi, Arif (2013). "Ya'küb-i Çerhî". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 43. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 281-282.

Ocak, Ahmet Yaşar (1992). *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ocak, Ahmet Yaşar (1999). *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfîlik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Papas, Alexandre (2008). "Beyond the Khanate and the Caliphate: the Ishanate of Âfâq Khwâja in Seventeenth Century Eastern Turkestan". *Études Orientales*. S. 25. s. 53-67.

Papas, Alexandre (2017). "Khojas of Kashgar". *Oxford Research Encyclopedia of Asian History*. New York: Oxford University Press.

<https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277727.013.12>. (E.T.: 25.01.2021).

Parlatır, İsmail-György Hazai (2007). *Macar Bilimler Akademisi Kütüphanesi'ndeki Türkçe El Yazmaları Kataloğu*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

Péri, Benedek (2016). "It is the Weed of Lovers. The Use of Cannabis Among Turkic Peoples up to the 15th Century". *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. S. 69/2. s. 139-155.

Saray, Mehmet (1995). *Atatürk ve Türk Dünyası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Saray, Mehmet (2017). *Doğu Türkistan Türkleri Tarihi*. İstanbul: Aygan Yayıncılık.

Schwarz, Florian (1999). "Bukhara and Its Hinterland: The Oasis of Bukhara in the Sixteenth Century in the Light of the Juybari Codex". *Bukhara: The Myth and the Architecture*. Editör: Attilio Petruccioli. Cambridge: Aga Khan Program for Islamic Architecture. s. 79-92.

Schwarz, Henry Gerard (1976). "The Khwajas of Eastern Turkestan". *Central Asiatic Journal*. S. 20. s. 266-295.

Shaw, Robert Barkley (1897). *The History of the Khojas of Eastern Turkistan summarised from the Tazkira-i Khwajagan of Muhammad Sadiq Kashghari*. Editör: N. Elias. LXVI/1. Calcutta: Supplement to the Journal of the Asiatic Society of Bengal.

Tarlan, Ali Nihat (2004). *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*. Ankara: Akça Yayınları.

Tazkira-yi Sayyid Afaq Khojam (yz). Lund Üniversitesi Kütüphanesi. Jarring Koleksiyonu. Nu. Prov. 369.

Thum, Rian (2014). *The Sacred Routes of Uyghur History*. Cambridge: Harvard University Press.

Togan, A. Zeki Velidî (1981). *Bugünkü Türkili Türkistan ve Yakın Tarihi*. C. 1. İstanbul: Enderun Yayınları.

Tosun, Necdet (2016). *Derviş Keşkülü. Tasavvuf ve Dergâh Kültürü*. İstanbul: Erkam Yayınları.

Tosun, Necdet (2001). "Kâsânî, Ahmed". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 531-532.

Tosun, Necdet (2012). "Orta Asya'da Tasavvuf". *Orta Asya'da İslam: Temsilden Fobiye*. Editör: Muhammet Savaş Kafkasyalı. C. 1. Ankara: Ahmed Yesevi Üniversitesi. s. 491-544.

Waite, Edmund (2006). "From Holy Man to National Villain: Popular Historical Narratives About Apağ Khoja amongst Uyghurs in Contemporary Xinjiang". *Inner Asia*. S. 8/1. s. 5-28.

Weismann, Itzhak (2015). *Nakşibendilik*. Çeviren: İrfan Kelkitli. İstanbul: Litera.

Yikemu, Aili (2015). *Hamdullah Muhammed Tarım'ın "Türkistan Tarihi-Türkistan 1931-1937 İnkulâp Tarihi" Adlı Eserinin Tenkitli Transkripsiyonu*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Zarcone, Th. (2003). "The Sufi Orders in Northern Central Asia". *History of civilizations of Central Asia. Development in contrast: from the sixteenth to the mid-nineteenth century*. Editör: Adle, Chahryar-Habib, Irfan. C. 5. Paris: UNESCO Pub. s. 771-780.

Zhengyin, Liu (2003). "The Eastern Region of Central Asia". *History of civilizations of Central Asia. Development in contrast: from the sixteenth to the mid-nineteenth century*. Editör: Adle, Chahryar-Habib, Irfan. C. 5. Paris: UNESCO Pub. s. 527-541.

**ARAPÇA-TÜRKÇE MANZUM
SÖZLÜKLERDEN TÜRK Ü TÂZÎ VE
HAKKINDA YAYINLANAN BİR
MAKALE ÜZERİNE BAZI TESPİT
VE TEKLİFLER**

**SOME FINDINGS AND
SUGGESTIONS ON AN ARTICLE
PUBLISHED ABOUT ONE OF THE
ARABIC-TURKISH VERBAL
DICTIONARIES: TÜRK Ü TÂZÎ**

Doç. Dr. Muhittin TURAN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: muhit_33@hotmail.com

Orcid: 0000-0003-1499-7916

Öz

Eski Türk edebiyatının metin neşri sahası, bu edebiyatın inceleme sahalarından önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu yönde şimdiye kadar manzum ve mensur birçok eser günümüze taşınmakta ve böylece Türk dili ve edebiyatının ürünlerini ortaya koymak bakımından önemli gelişmeler kaydedilmektedir. Bu gelişmelerden biri de manzum sözlükler konusunda yapılan yayınlar olmuştur. Bu sözlükler veya şerhleri üzerine yapılan yayınlar son dönemde artmakta ve okuyucuların istifadesine sunulmaktadır.

Manzum sözlükler bilindiği gibi talebenin öğretim hayatının daha başlarında karşısına çıkmaktadır. Bu sözlükler özellikle ezber yetisini geliştirme, vezin, edebî bilgiler, Türk kültürünü öğretme vb. konulara yönelik yazılmış olmakla birlikte merkeze kelime öğretimini almaktadır. Dolayısıyla bu durum, hedef dilin hemen bütün kelime türlerini (isim, sıfat, zamir, zarf...) içeren bu sözlükleri önemli bir yere koymaktadır. Doğru, güvenilir bir manzum sözlük neşri de bu sözlüklerin Türk dili ve edebiyatı içerisindeki önemini ortaya koyacaktır.

Bu minvalde, her türlü ön yargıdan, kasıttan uzak, tamamen ilmî ve yapıcı eleştirilerin her alanda olduğu gibi bu alanda da yapılacak yayımlara faydalı olabileceği ve söz konusu kıymeti teslim edeceği bir gerçektir. İşte buradan hareketle bu yazımızda Türk ü Tâzî üzerine bir inceleme yapılacak, iki nüsha üzerine kurulmuş bir yayınına bazı tespit ve teklifler getirilecek ve esere Süleymaniye Kütüphanesi 876/7 numaralı nüshası da eklenerek metin tekrar tesis edilecektir.

Anahtar kelimeler: Türk ü Tâzî, manzum sözlük, İbni Kalender.

Abstract

The text publication field of old Turkish literature constitutes an important part of the field of study of this literature. In this direction, many works in verse and prose have been carried to the present day, and thus, important developments have been recorded in terms of revealing the products of Turkish language and literature. One of these developments has been the publications on verse dictionaries. The publications on these dictionaries or their commentaries have been increasing recently and are offered to the readers.

As it is known, verse dictionaries appear before the student at the very beginning of his education life. Although these dictionaries are written especially for the development of memorization skills, meter, literary knowledge, teaching Turkish culture, etc., they take word teaching to the center. Therefore, this situation places these dictionaries, which

contain almost all the word types of the target language (noun, adjective, pronoun, adverb...) in an important place. A correct and reliable verse dictionary publication will also reveal the importance of these dictionaries in Turkish language and literature.

In this respect, it is a fact that completely scientific and constructive criticism and criticism, free from all kinds of prejudices and intentions, can be beneficial to the publications to be made in this field as well as in any other field, and they will acknowledge the value in question. From this point of view, in this article, an examination will be made on *Türk ü Tâzî*, some determinations and proposals will be made for a publication based on two copies, and the text will be re-established by adding the copy numbered 876/7 of the Süleymaniye Library to the work.

Keywords: *Türk ü Tâzî*, verse dictionaries, İbni Kalender.

1. *Türk ü Tâzî* Hakkında Genel Bilgiler

Türk ü Tâzî, elimizdeki bilgilere göre en erken 16. yüzyılda yaşadığını düşündüğümüz Muhammed bin Hızır eş-şehîr ibni Kalender, kısa adıyla İbni Kalender tarafından kaleme alınmış Arapça-Türkçe¹ manzum bir sözlüktür. Eserin telif tarihi net değildir. Elimizdeki üç nüshadan sadece Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi'ndeki nüshanın ferağ kaydında 1652/53 (H 1063) yılı kayıtlıdır. Ayrıca "S1" olarak rumuz verdiğimiz Süleymaniye nüshasındaki derkenarlarda verilen kaynaklar² en geç 16. yüzyılda kaleme alınan kaynaklardır. Dolayısıyla bu karineler dışında eserin yazılış tarihi ile ilgili herhangi bir malumata ulaşamadığımızdan eserin en erken 16. yüzyılda kalem alındığını söyleyebiliriz.

Mukaddimedede "muhtasar"³ olarak kaleme alındığı belirtilen eser bir mensur mukaddime ve 19 manzumelik/kıt'alık sözlükten oluşmaktadır. Mukaddime bölümünde hemen her manzum sözlükte olduğu gibi Allah'a hamt, Hz. Muhammed'e salavat ve onun "âl ü ashâbına ve evlâd ü ezvâcına" saygı yer alır. Nâzım, "mübtedî" ya da sıbyânların sözlükteki kelimeleri kolayca ezberlemeleri/öğrenmeleri amacıyla Arapça kelimeleri Türkçe manalarıyla toplayıp nazmettiği muhtasar" bir Arapça-Türkçe manzum sözlük yazdığını belirtir. Ardından dua bölümüyle mukaddime biter.

Eserin sözlük kısmı, yukarıda da belirtildiği üzere her biri 10 ile 16 beyit arasında olan 19 manzumeden ve toplam 235 beyitten oluşur. Bu manzumelerin hepsi gazel nazım şekliyle yani aa-ba-ca.. şeklinde kafiyelenmiştir. Manzumeler/kıt'alar, aruzun recez, remel, kâmil, mütekârib, hezec, tavîl, serî' bahirlerinden sâlim ve veznin illet ve zihafalara uğramış şekillerinden oluşmuştur. Kıt'a başlıkları Ç nüshasında Farsça, S1 ve S2 nüshalarında Arapçadır.

¹ Tespit edebildiğimiz 18 Arapça-Türkçe manzum sözlük bulunmaktadır: İbni Kalender *Türk ü Tâzî*, Mehmed Lebîb Efendi (1785-1867) *Tuhfe-i Lebîb*, Mehmed Fevzî Efendi (1826-1900) *Tuhfe-i Fevzî*, Fedâî (öl. 1654) *Tuhfe-i Fedâî*, Mütercim Âsım Efendi (öl. 1819) *Tuhfe-i Âsım*, Budinli Cihâdî (16. yy.) *Teşrih-i Tıbbâ*, Yozgatlı Osman Şâkir (1771/72-1816'dan sonra) *Şehdü Elfâz*, Sübha-i Sıbyân (17. yy.), Sünbülzâde Vehbî (1721-1809) *Nuhbe-i Vehbî*, Şeyh Ahmed (17. yy.) *Nazm-ı Le'âl*, Ayıntâbî Abdülmecîd-zâde Hâfız Efendi (17-18. yy.) *Nazm-ı Ferâ'id*, Müfîdü'l-Müstefîdîn (17. yy.), Mahmûdiyye, Yahya Efendi (19. yy.) *Lügat-i Yûsuf*, Visâlî (16. yy.) *Lügat-i Visâlî*, İbni Ferîste (öl. 1418'den sonra) *Lügat-i Ferîsteoğlu*, Merkezzâde Ahmed Efendi (öl. 1555/56) *Islâh-ı Merkezî*, Şemsî (17. yy.) *Cevâhirü'l-Kelimât*.

² Bu kaynakların adları "Nüsha Tavsifleri" başlığı altında verilmiştir.

³ Muhtasar, bir eserin özet hâlinde kaleme alınmasından meydana gelen telif türüdür.

Eserdeki manzumelerin numarasını, nazım şekillerini, beyit sayılarını ve vezinlerini şu şekilde verebiliriz:

<u>No.</u>	<u>Naz. Şekli</u>	<u>Beyit Say.</u>	<u>Vezin</u>
1	gazel	12	Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün
2	gazel	12	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
3	gazel	12	Mütefâ'ilün fe'ülün mütefâ'ilün fe'ülün
4	gazel	12	Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
5	gazel	11	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
6	gazel	12	Müfte'ilâtün müfte'ilâtün
7	gazel	12	Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
8	gazel	12	Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün
9	gazel	11	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
10	gazel	12	Fe'ülün mefâ'ilün fe'ülün mefâ'ilün
11	gazel	10	Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
12	gazel	11	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilât
13	gazel	14	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
14	gazel	14	Müstefilün fe'ülün müstefilün fe'ülün
15	gazel	12	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün
16	gazel	15	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilât
17	gazel	14	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
18	gazel	16	Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün
19	gazel	11	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Manzume/kıt'a başlıkları ise şöyledir:

<u>No.</u>	<u>Kıt'a Başlıkları</u>
1	El-kıṭatü'l-ülâ fi-baḥri'r-recez el-müşemmen es-sâlim
2	El-kıṭatü's-sâniye fi-baḥri'r-remel el-müşemmen es-sâlim
3	El-kıṭatü's-sâlişe fi-baḥri'l-kâmil el-kaṭf el-müşemmen
4	El-kıṭatü'r-râbi'a fi-baḥri'l-müteḳârib el-müşemmen el-maḳşür

- 5 El-kıṭatü'l-hāmise fī-baḥri'l-hezec el-müsemmen es-sālim
- 6 El-kıṭatü's-sādise fī-baḥri'r- (recez) el-maṭviyy el-müreffel el-murabba'
- 7 El-kıṭatü's-sābi'a fī-baḥri'l-mütekārib el-müsemmen el-maḫşür
- 8 El-kıṭatü's-sāmīne fī-baḥri'r-recez el-maṭviyy el-maḫbün
- 9 El-kıṭatü't-(tis'a) fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫzūf
- 10 El-kıṭatü'l-āşire fī-baḥri't-ṭavīl el-müsemmen es-sālim
- 11 El-kıṭatü'l-hādī 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-aḫreb el-mekfūf
- 12 El-kıṭatü's-sāniye 'aşer fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫbün
- 13 El-kıṭatü's-sālişe 'aşer fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫşür
- 14 Kıṭa-i çehārdehüm der-baḫr-i recez-i taḫlī
- 15 El-kıṭatü'l-hāmise 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-müseddes el-maḫşür
- 16 El-kıṭatü's-sādise 'aşer fī-baḥri'r-remel el-müsemmen el-maḫbün el-maḫşür
- 17 El-kıṭatü's-sābi'a 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-müsemmen es-sālim
- 18 El-kıṭatü's-sāmīne 'aşer fī-baḥri's-serī el-maṭviyy
- 19 El-kıṭatü't-tāsi'a 'aşer fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫzūf

*Türk ü Tâzî'*de manzumelerin nazım tekniği ve üslubunun zayıf bir görünüm arz ettiğini söyleyebiliriz. Bu durum aslında manzum sözlüklerin genelinde görülen bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Manzum sözlüklerin bilhassa ezber yetisini geliştirmek, vezin ve bahirleri öğretmek, edebî bilgiler vermek, dil bilgisi öğretmek, kültür aktarımında bulunmak gibi birden çok amaca yönelik hazırlandığını düşünürsek manzum sözlüklerde bu tür bazı aksaklıkların tabii olduğu kanaatine varabiliriz. Diğer bir ifade ile nâzım vezni, manayı vb. göz ardı etmeden Arapça, Farsça veya diğer dillerdeki kelimelere Türkçe karşılıklar bulmak için dar bir dairede dolaşmaktadır. Bu dar daire, nâzımı bazı kelimelerde tasarruf yapmaya sevk etmiş ve vezin sorunlarının, teknik ve üslup bakımından bazı aksaklıkların yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Mesela, fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün vezinli şu beyitte "bezr" kelimesi bir hece kabul edilmiştir.

Füm u bürr ü kāmḫ buğday **bezr** toḫum
Burçaḫ adı mülk-ile culbāndur (19/3)

Müstefilün fe'ülün müstefilün fe'ülün vezinli aşağıdaki beyitlerde de aynı durum gözlemlenmektedir:

Yarım geceye behre taşla dimege bükre
Bir kez dimege merre ne **vakt** dimege eyyân (14/6)

Çopuz çalıcı **avvād** av avlayıcı şayyād
Tamar urıcı faşşād şaplayıcı şafân (14/8)

Benzemege di **eşbāh** uyarmağa di inbāh
Şulara dağı emvāh balıklara di nīnān (14/9)

Veze gereği şeddeli bir harfi şeddesiz okumak manasına gelen tahfif (kasr) misalini aşağıda görmekteyiz. Aslı “sinn” olan kelime “sin” şeklinde düşünülmüştür:

Fe’ülün mefā’lün fe’ülün mefā’lün
Ba’ūzat üyez ü leys̄ sinek dutcı örümcek
Şezā at sinegi vü sebu’ yırtıcı **sin** diş (10/5)

Aynı durum şu beyitlerde de mevcuttur:
Naşihat öğüt ü **den** küp ü hāmile yüklü
Zeher çiçek ü iccāş erik fākiheth yemiş (10/6)

Aşağıdaki “muḥ” kelimesinde bunu görmekle birlikte “ḥarīf” kelimesinde de zihaf yapılmıştır:

Raḥam kartal u zürzür sığırcık ‘usse güye
Tamar ırk u ilik **muḥ ḥarīf** güz şitādur kış (10/11)...

Müfte’ilün müfte’ilün fā’ilün
Has marul u baḳl tere yonca kat
Top küre çevgen de (di) şavlecān (18/8)

Kıtkıḫ u **tal** rac’ digil yağmura
Sebseb ü mevmāt u mefāza yabān (18/4)

2. Metindeki Arapça Kelimeler ve Karşılıkları Hakkında

1058 Arapça kelimenin⁴ karşılıkları verilen sözlükte bir kelimenin genellikle tek bir karşılığının verilmediğini görülür. Kaynak dildeki kelimelerin olabildiğince birden çok manası verilmeye çalışılarak hem kaynak dil hem de aktarılan dil açıklığıyla ortaya konmaya çalışılır. Arapça kelimelerin çok az bir kısmı tek bir kelime ile karşılanmıştır. Tabii olarak her iki karşılıkların da kahir ekseriyetini Türkçe kelimeler oluşturmaktadır. Bir Arapça kelimenin en az iki karşılığının verildiği toplam 15 kelime tespit ettik. Bunlar içerisinde bir kelimenin en çok altı karşılığının (“ayn” kelimesi) verildiğini görüyoruz. Bu kelimeler şunlardır:

‘Ayn “altun, bulut, çeşme, göz, gözci, varlık” (2/5)⁵; bāb “dürlü” (13/3), “kapu” (8/2); hāl “beğ” (3/5), “tayı” (3/5); hārb “bozuk” (3/1), “urmağ” (2/9); hayye “iv gel” (2/6), “yılan” (1/11); kaṭṭān “panbuk şatıcı” (14/10), “yağun ölçegi” (19/1); qar “dögmek” (13/9), “kabak” (8/4); kaşab “karğu” (5/3), “kettān bezi” (5/3); lebān “at göğüsü” (18/13), “avrat südü” (18/14), “emmek” (18/14); leys “aslan” (6/1), “sinek dutcu örümcek” (10/5); mehāt “Güneş” (16/12), “yaban öküzi dişisi” (16/7); merre “bir kez” (14/6), “kazma” (19/9); rāh “gitdi” (2/4), “süci” (8/2); şabā “dünden dîne dönmek” (5/9), “gün toğusu yili” (5/9); tarf “göz” (2/8), “gözgüci” (18/9).

Bir Türkçe kelimenin birden çok Arapça ve/veya Farsça kelime ile karşılandığını da görürüz. Bunlar içerisinde en çok 11 karşılık ile “bölük” kelimesi gelmektedir. Metinde sayısı 72 olan bu kelimeler şunlardır:

(Ayun) şorı “muḥāk” (16/6), “selḥ” (16/6); acı “mürr” (19/9), “üçac” (4/6); açlık “cū” (10/2), “seğab” (10/2), “tavā” (5/3); ağrı “dā” (13/4), “elem” (3/6), “vece” (10/9); alkış “medḥ” (10/2), “senā” (10/2); arığ “ğass” (10/7), “naḥif” (10/7); aslan “anbes” (19/7), “esed” (3/6), “hemūs” (19/7), “hizebr” (3/6), “kasvere” (6/1), “leys” (6/1), “zayğam” (6/1), “zaysem” (19/7), “dirvās” (17/7); Ay “kamer” (11/1), “zibirḳān” (18/2); az “kalil” (11/2), “nezz” (2/7); azuk “betāt” (16/13), “kūt” (16/13); beğ “hāl” (3/5), “şāme” (2/2); beğdeş “şebih” (3/1), “şibh” (3/1); bezek “ḥulile” (10/2), “ḥuly” (10/2); bıyık “seblet” (18/10), “şārib” (18/10); boy “ḥulye” (8/1), “kadd” (3/2); boyun “cīd” (13/13), “raḳabe” (12/2), “unuk” (5/1); bozuk “ḥarāb” (3/1), “hārb” (3/1); bölük “aşabe” (6/8), “farik” (3/7), “fevc” (6/8), “fırça” (3/7), “ḥizb” (6/8), “kabīl” (3/7), “mele” (16/13), “şeml” (16/13), “şirzime” (6/8), “tabak” (3/7), “zümre” (1/10); budak “ğuşn” (16/11), “kāzīb” (16/11), “şu’be” (5/7); buğday “bürr” (19/3), “füm” (19/3), “kamḥ” (19/3); bulut “ayn” (2/5), “seḥāb” (4/3); burçak “culbān” (19/3), “mülk” (19/3); deniz “baḥr” (1/3), “kamḳām” (1/3), “ṭumm” (16/12), “yemm” (1/3), “lucce” (16/12); depe “necvet” (1/8), “rebve” (15/3), “tell” (3/6); diken “avsece” (6/11), “şevke” (3/11); diş “sinn” (10/5), “zırs” (2/4); döşek “firāş” (16/11), “naṭ” (16/11); duzağ “şebeke” (3/11), “şereke” (12/7); düğün “arūsī” (8/11), “azīr” (4/4), “urs” (8/11); dürlü “bāb” (13/3), “cins” (2/11), “şımf” (13/3), “tarz” (13/3); düz

⁴ Bu sayıya beyitte verilen cem (çokluk) kelimeler de dāhildir. İkileme diyebileceğimiz “keffe keffe”yi (2/6) ve metindeki tek Farsça izafet olan “kavs-i kuzah”ı (18/3) bir kelime olarak kabul ettik.

⁵ Arapça kelimeler ve tırnak içerisindeki manaları metinden aynen alınmıştır.

yir “arā” (15/3), “kā” (1/6), “şafşaf” (1/6), “şahrā” (1/6), “şahşāh” (1/6); emmek “lebān” (18/14), “malk” (2/11); gemi “fūlk” (16/12), “sefine” (16/12), “zevrağ” (5/9); giyiyir “cidāle” (1/2), “fecve” (1/2), “ğabrā” (1/2); gök “birqa” (18/2), “cerbān” (18/2); göñül “fuād” (7/8), “hāled” (7/8), “zamīr” (7/8), “kalb” (9/5); göz “ayn” (2/5), “tarf” (2/8); gözüğü⁶ “secencel” (12/3), “mirāt” (10/1); Güneş “cevne” (18/2), “mehāt” (16/12), “yūh” (16/12); Güneş ü Ay “kamerān” (12/1), “neyyirān” (18/1); güye “sūs” (15/10), “usse” (10/11); kabağ “dübbā” (5/10), “kar” (8/4); kalkan “cünne” (7/4), “micen” (7/4); karmak “hālṭ” (2/9), “şamṭ” (13/6); kurd “sīd” (13/2), “sirhān” (13/2); kurd u koyun üni “suğā” (4/5), kurd u koyun üni “uvā” (4/5); kurşak “havşala” (8/7), “mīde” (9/4); kuyu “bir” (1/8), “cūbb” (10/7); mantar “keme” (17/3), “reb” (13/11); nerdübānuṣ ayağı “derece” (16/3), “rütbe” (16/3); orağ “mıḥşad” (8/5), “mincel” (8/5); ölüm “ḥatf” (13/5), “menūn” (17/4), “mevt” (17/4); saçağ “hüdb” (5/2), “sağf” (18/15); şusuz “aṭaşān” (12/4), “müteatṭiş” (10/10); süci “ḥamr” (3/6), “ḥumeyyā” (7/2), “kahve” (2/10), “karḳaf” (2/10), “mül” (2/10), “müze” (3/6), “rāh” (8/2), “raḥīk” (7/2), “şahbā” (3/6), “şemül” (7/2), “uḳār” (2/10); şiş “seffūd” (15/11), “verem” (10/9); tağ “cebel” (5/5), “ṭavd” (9/10); tamu “hāviye” (16/14), “sağar” (16/14); taṅla “bükre” (14/6), “felak” (5/5), “ğudāt” (16/6); ten “cesed” (7/7), “cirişşā” (7/7), “cism” (7/7), “cüsman” (7/7); toğrı yol gösterici “hādī” (1/2), “mürşid” (1/2); toz “ğabre” (8/4), “ğubār” (8/4), “ğubre” (2/8), “heyc” (8/4), “katere” (12/9); tuz “milḥ” (2/8), “milḥ” (8/4); ulu “hümām” (8/9), “reīs” (7/6), “semeyda” (7/6), “zaīm” (7/6); ülü “ḥişşe” (16/13), “kıst” (16/13); us “aql” (7/8), “başıra” (7/8), “lubb” (10/8), “nühye” (7/8), “zihn” (7/8); yağmur “ğays” (2/8), “ḥayā” (10/2), “kıtkıṭ” (18/4), “rac” (18/4), “ṭall” (18/4), “vadḳ” (10/2); yazıcı “kātib” (16/1), “münşī” (16/1); yemiş “fākihēt” (10/6), “semere” (12/6); yıl “sene” (12/10), “ām” (2/1); yol “fecc” (2/1), “nehc” (4/2); yüz “ṭala” (13/7), “vech” (7/3).

Sözlükte Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait kelimelerin de yer aldığını görmekteyiz. 60’tan artık olan bu kelimeleri ve günümüzdeki manalarını şu şekilde verebiliriz:

Ağū “zehir”⁷ (19/8), aşşı “yarar, çıkar, kazanç” (13/1), aşğun/eşkün “açık adımlarla hızlı yürüyen at” (14/7), bağırtlak “yabani ördek, kılıkuyruk kuşu” (16/8), beñdeş “eş, benzer” (3/1), çav “yüksek ses” (8/2), çetük “kedi” (1/10), demren “okun ucuna geçirilen demir ya da kemik parça” (6/1), dike “kuşbaşı büyüklüğündeki et parçası; dikkatle, kulak kabartarak, dik dik” (7/1), dirmek “toplamak, biriktirmek” (6/6), dirnek “toplantı, toplantı yeri” (13/1), egsi “ucu yanmış odun; od közü” (19/6), elegimsağmalı “gökkuşağı” (18/3), emcek “meme” (13/13), etmek “ekmek” (9/1), fik “bakla” (8/1), gicik “kaşınma, kaşıntı, uyuz hastalığı” (16/14), gidi “deyyus, kaltaban, pezevenk” (11/8), gegüz/gögüz “göğüs” (16/5), gözüğü/gözüğü “ayna” (10/1), güye “güve” (10/11), ıḳlık “rebap, ayaklı kemani” (15/2), injen “çok, pek çok” (17/2), inji/injü

⁶ gözüğü

⁷ Metinde geçen Eski Anadolu Türkçesi’ne ait bu kelimelerin tırnak içerisinde verdiğimiz manaları *Yeni Tarama Sözlüğü*’nden alınmıştır: Cem Dilçin (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. TDK Yay.. Ankara.

“inilti” (10/7), irte “ertesi, gelecek sabah, yarın” (5/6), issi “sıcaklık, hararet” (5/2), ivmek “acele etmek” (12/4), kazğan “kazan” (6/9), kerdeme/kerdime “tere otu” (8/1), keş “yoğurt kurusu, ekşimik” (11/4), kındıra “hasır otu” (6/11), kırnağ “cariye, halayık” (5/6), kıvuk “oyuk, oyulmuş” (16/5), mamı “ebe” (6/2), od koğı “kıvılcım” (12/10), od yalıñı “alev” (10/9), or “hendek” (13/5), ödek “ödenmesi gereken şey” (16/6), önegü “inatçı” (14/10), perçek/pürçek “alından ve şakaklardan sarkan saç, kâkül” (13/13), püs “ökse, sopa, değnek” (19/4), sağrağlar “kadehler, bardaklar” (7/2), şayağ “tereyağı” (17/9), şığan(mağ) “kolları sıvamak, hazırlanmak” (4/7) şımağ “bozmak, kırmak; gereğini yapmamak, hiçe saymak” (14/3), sin “mezar” (19/5), susağ “tahta kova, su kabı” (5/1), süci “şarap” (2/10), şapla “sille, tokat” (14/8), tolunmağ “tahta kova, su kabı” (12/2), toy “Kazdan büyük bir yabancı kuş” (3/8), uğunmağ “bayılacak hâle gelmek, bayılmak, aklı başından gitmek” (13/4), ud “haya, edep, ar” (15/9), uvacığ “ufacık” (16/4), ülü “hisse, pay” (16/13), üyez “sivrisinek, at sineği” (10/5), viribimek/virbimek “göndermek, irsal etmek” (14/11), yağrın “sırt” (13/3), yay “yaz ayı” (11/6), yazık “cürüm, günah” (5/1), yelmek “koşmak, acele etmek” (6/6), yılğın “ılğın ağacı” (11/5), yonmağ (2/3) “yontmak, tıraş etmek; silmek, yok etmek”, yorğa “rahvan” (8/8).

Sözlükte birden çok kelimededen oluşan cümle niteliğindeki söz öbekleri de yer almaktadır. Sayısı sekiz olan bu cümleler şunlardır:

Ḳutile ğulāmu Zeyd	“Depelendi ḳulı Zeyd’ün.”	(3/10)
Teḳarreb ileyye	“Yaḳın ol bağa.”	(4/7)
Ente lenā	“sen bize”	(8/6)
Limen ḳulte?	“Kime didün?”	(5/4)
Lehu evlā.	“Aña lāyık.”	(5/6)
Fi’r-remādī.	“Küldedür.”	(9/3)
Hā ene zā.	“Uş dururın ben.”	(18/5)
Mine’l-faḫş.	“Yaramazdan.”	(5/4)

Metinde yazılışları birbirine benzeyen kelimeler de vardır. Sayısı beş olan bu kelimeler şunlardır:

اخراج	iḫrāc “çıkmak” (14/7)
احراج	iḫrāc “tar itmek” (14/7)
خال	ḫāl “beğ” (3/5), “ḫayı” (3/5)
خل	ḫal “sirke” (9/6)
قصب	ḳaşab “ḳarğın” (5/3) “kettān bezi” (5/3)

قصاب	kaşşāb “et şatan” (5/3)
صحرا	şahrā “düz yir” (1/6)
صحرا	şahrā “kaçı taş” (16/4)
صفصاف	şafşaf “düz yir” (1/6)
صفصاف	şafşāf “sögüt” (1/7)

Diğer bazı manzum sözlüklerde olduğu gibi vezin zaruretinden, nâzımın unutulmasından, kelimeyi tekrar hatırlatmak istediğinden, kaynak ittihaz ettiği eserlerden kelime alırken ortaya çıkan tekrarlardan vb. sebeplerden bazı Arapça kelimelerin manası metnin farklı yerlerinde tekrar verilmiştir. Bu tür kelimelerin sayısı dokuzdur: Ğurfe “çardağ” (3/9), (9/1); fırka “bölük” (3/7), (6/8); ğanem “koyun” (5/1), (8/3); kûze “bardak” (3/9), (9/6); milḥ “tuz” (2/8), (8/4); nebāt “bitmek” (16/11), (4/6); serīr “taht” (2/3), (7/5); tis’a “toğuz” (1/9), (6/3); ḳoruk “hışırım” (15/1), (5/10).

Sözlükte 21 kelimenin çokluk (cem’) şekillerine yer verilmiştir:

Berānis “burnus’uḡ⁸ cem’i” (17/5); beyādır “beyder’üḡ⁹ cem’i” (17/12); cevāmis “cāmus’uḡ¹⁰ cem’i” (17/7); devāḥin “(duḥān)¹¹ cem’i” (17/13); cifān “(cefne)¹² cem’i” (18/7); źiyā’ “(źay’a)¹³ cem’i” (13/10); ekdās “(küds)¹⁴ cem’i” (17/12); rüteb “(rütbe’nin) cem’i” (16/3); teys “teke” (1/11), tuyūs “tekeler” (7/11); şuḥūn “(şahn)¹⁵ cem’i” (18/9); sühüb “seheb’üḡ cem’i” (16/2); derecāt “(derece’nin) cem’i” (16/3); felevāt “felāt’un (cem’i)” (16/2); ğadavāt “(ğudāt)¹⁶ cem’i” (16/6); ḥītān “(ḥüt)¹⁷ cem’i” (19/2); kelim “(kelime’nin) cem’i” (16/1); kelimāt “(kelime’nin) cem’i” (16/1); revābī “(rebve)¹⁸ cem’idür” (15/3); sebeḥāt “(sebeḥat) cem’i” (16/5); ruḳa “pāre”, ruḳā “pāreler” (13/8); cirv “(köpek eniği)”, cirā “(köpek enikleri)” (1/10).

Manzum sözlüklerin kahir ekseriyetinde mevcut olan bir özellik olarak manzumelerin/kıt’aların son beyitlerindeki âşıkâne ve ilmi terviç eden ifadeleri, nasihat ve dua cümlelerini metnimizde de görmekteyiz. Bunlardan biri hariç diğer

⁸ bornoz

⁹ beyder: harman yeri

¹⁰ su sığırı

¹¹ tütün

¹² ağaç çanak

¹³ köy

¹⁴ harman

¹⁵ saray ortası

¹⁶ sabahleyin, sabah vakti

¹⁷ balık

¹⁸ tepe

hepsinin ilimle ilgili olduğu gör÷lür. 19 manzumenin tamamında olan bu cümleler Şu Şekildedir:

Ṭālib ki dersin hıfz ider ¼adri anuŐ fev¼a'l-¼ulā (1/12)

Ögrenürsen dersi her gün faẓl-ile olduŐ Şehir (2/12)

Bu lügāti ezber iden yeri Şadr olur be-her cā (3/12)

Sa'adetlü oğul o¼ıyup yazan (4/12)

¼ıŐ u yaz o¼ı yaz mümtāz olam dirseŐ ü yüzi a¼ (5/11)

Yarışalum gel hoŐca bu meydān (6/12)

Lügat cevheri yoğısa sende sus (7/12)

İlme dürişen cüvān ser-ver olur bir zamān (8/12)

İlm-ile hayy olan ölmez zindedür (9/11)

Sa'adet bulam dirseŐ oğul gice gün dürüş (10/12)

Cāhilden ırağ ol Şaşa hayr itmez o bī-re'y (11/10)

Fe'ilātün fe'ilātün bu kitāb

O¼uyanı ider üstād-ı zamān (12/11)

Fā'ilātün kim o¼ursa fā'ilāt

Cümle 'ālem aÇa ider iltiyā' (13/14)

Olsa ğidā-yı ma'Őüm hāzı¼ olur ¼ü Lo¼mān (14/14)

Bilenler oldu fi'd-dāreyn mes'üd (15/12)

O¼ı yaz 'ār-ı cehilden bulasız tā ki necāt (16/15)

Lügatle iden istīnās hālaŐ olur mine'l-iflās (17/14)

Ha¼ bu ki bu baħrı bilen buldı kān (18/16)

Fā'ilātün fā'ilātün bu kitāb

Dürr ü cevher tolu ı¼d-ı cāndur (19/11)

3. Nüsha Tavsifleri

Türk ü Tāzī' nin üç nüshasını tespit ettik. Bu nüshalar ve özellikleri Şu Şekildedir:

1. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, *Lügat-i İbni Kalender*, 876/7.

(S2) şeklinde rumuz verdiğimiz bu nüsha, zahriyesinde verilen bilgilere göre içinde *Kitâb-ı Lügat-ı Cevâhirü'l-Kelimât*, *Lügat-i Bahriü'l-Garâ'ib*, *Lügat-i Nazmü'l-Esâmî*, *Tuhfe-i Şâhidî*, *Lügat-i Halîmî*, *Tuhfe-i Hüsnâmî*, *Lügat-i İbni Kalender*, *Risâle*, *Lügat-i Nazîre-i Şâhidî*, *Nisâbu's-Sıbyân* olan ve bunlardan bir kısmı yaprak kopması nedeniyle mevcut olmayan bir mecmuanın içerisinde. Eser ise bu nüshanın 83b-90b sayfaları arasında yer almaktadır. Ta'lik hatla yazılan eserde telif veya istinsah tarihi yoktur. Eserin adı/başlığı "Hâzâ kitâbu lügat-i ibni Kalendar rahmetu'llâhi 'aleyh" tir ve katalogda da "Lügat-i İbni Kalendar" olarak yer almaktadır fakat nâzım, eserine *Türk ü Tâzî* ismini verdiğini söyler: "...ve bu muhtaşara *Türk ü Tâzî* diyü ad virdüm." (83b) Kıt'a başlıkları ve 88b sayfasına kadarki sözlük bölümünde Arapça kelimelerin üstü, kırmızı mürekkeple çizilmiştir.

2. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, *Manzume-i Lügat-i Kalendar*, 19 Hk 4578.

Eser, (Ç) şeklinde rumuz verdiğimiz nüshanın 1b-10a sayfaları arasında yer almaktadır. Harekeli nesih, üç ay filigranlı, ciltsizdir. Dış ölçüler 215X155, iç ölçüler 145X100'dür. Çift sütun ve her sayfada 14 satır vardır. Manzume başlıkları kırmızıdır. Nüshanın Süleymaniye nüshasından farklı olarak kıt'a başlıkları Farsça yazılmıştır. Ayrıca ferağ kaydında eserin 1652/53 (H 1063) yılında kaleme alındığı bilgisine yer verilmiştir ki üç nüshada tarih verilen tek nüsha budur.

3. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu, *Kitâbu Türki Tazî*, 07 Tekeli 671/2.

(S1) rumuzlu bu nüsha 195x140-130x75 mm. ve filigranlıdır. Satırlar muhtelif. Eser, nüshanın 60b-79a sayfaları arasında yer almaktadır. Nâzımın adı "Muhammed bin Hazr eş-şehîr bi-ibni Kalendar" olarak geçmektedir. Kıt'aların başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Derkenarlarda aralarında en geç 16. yüzyıl sözlüklerinin bulunduğu bazı eserlerden istifade edildiği görülmektedir. Sayısı 11 olan bu eserler şunlardır:

1. ص veya *Sihâh* şeklinde kısaltılmış ve Cevherî (öl. 1009'dan önce)'ye ait olan *Sihâhü'l-Lüga*.

2. *Terceme* şeklinde kısaltılmış 1589'da telif edilen *Terceme-i Sihâh-ı Cevherî* veya daha meşhur adıyla *Vankulu Lügati*.

3. 1606 veya 1607 yılında vefat ettiğini tahmin ettiğimiz Hevâyî Çelebi ismindeki müellif.

4. *Kâmûs* veya ۛ şeklinde kısaltılmış *Fîrûzâbâdî* (öl. 1415)'nin *Kâmûsu'l-Muhî'ti*.

5. *Ahterî* olarak kısaltılan ve Muslihiddin Mustafa Karahisârî tarafından 1545'te telif edilen *Ahterî-i Kebîr*.

6. Hakkında malumat bulamadığımız *Lügat-i Müstehab*.

7. Eserde *Kânûn* veya *Lügat-i Kânûn* olarak geçen Feriştetoğlu Abdülmecid'in 1450'te telif ettiği sözlük.

8. م ve ح olarak kısaltılan iki eser vardır ki bu harfler başka eserlerde başka sözlükleri ifade ettiğinden burada kesin olarak hangi eserlere işaret edildiği anlaşılamadı.

9. Eserde *Surûrî* olarak geçen sözlük, *Surûrî-i Kâşânî*'nin 1541'de telif ettiği *Ferheng-i Sürûrî* ya da diğer adıyla *Mecma'ü'l-Fürs* adlı eseridir.

10. Son olarak eserdeki *Lem'a* isimli eser hakkında da malumat bulamadık.

4. *Türk ü Tâzî* Hakkında Yayınlanmış Bir Makale Üzerine Bazı Tespit ve Teklifler

Bu yayın, bir incelemeyle birlikte sözlüğün çeviri yazı sistemiyle ortaya konmuş metninden oluşmaktadır (Öztürk ve Jaradat 2021). Eserin adı söz konusu nüshalarda *Türk-i Tâzî*, *Türk Tâzî*, *Türk ü Tâzî* olmak üzere üç şekilde geçer. Naşirler ise bunların dışında bir tasarrufta bulunarak eserin adını *Türkî vü Tâzî* şeklinde vermişlerdir.¹⁹ “Manzum sözlük geleneği, yazılış amaçları, eserin adı, nüshaları, telif tarih, müellifi (‘Müellif’ genellikle mensur eser yazarları için kullanılmaktadır. ‘Manzum bir eser ortaya koyan, nazmeden’ anlamındaki ‘nâzım’ kullanılsaydı daha doğru olurdu kanaatindeyiz), yazılış sebebi, eserin kafiye düzeni ve eserde kullanılan aruz kalıpları, eserin muhtevası” gibi başlıklarla metin tanıtılmış ve ardından da çeviri yazı sistemiyle Latin harflerine aktarılmıştır.

Diğer taraftan içerisinde birden çok manzum sözlük bulunan bir “Şâhidî Mecmuası” tanıtılmış ve bu mecmuanın içerisinde *Türk ü Tâzî*'nin Süleymaniye nüshasına yer verilmiştir (Nizam 2021: 428-430). Bu nüsha aslında ilk olarak Şubat 2021 tarihinde, içeriği hakkında bilgi verilerek ve üç nüshası tanıtılarak yayınlanmıştır (Turan 2021: 9). Biz bu Süleymaniye nüshasını da mevcut yayına (Öztürk ve Jaradat 2021) dâhil ederek metni yeniden tesis etmeye çalıştık.

Her yayında muhakkak gözden kaçan noktalar, yapılan hatalar, ortaya konan tercihler olabilir fakat bunların metnin genelini kapsamaması (1058 Arapça kelimenin²⁰ karşılığının verildiği sözlükte yaklaşık 190 kelimedede okuma hataları tespit edilmiştir), metnin bazı yerlerindeki bilgilerin ortaya çıkarılmaya muhtaç olması ve zaten konunun sözlük yani amacın kelimeleri doğru bir şekilde öğretmeye yönelik olması bu makalenin yazılmasının sebeplerini oluşturmuştur diyebiliriz.

4. 1. Eserin Adı

Eserin adı/başlığı S1 nüshasında *Hâzâ Kitâb-ı Türk-i Tâzî* şeklindedir. Mukaddimede ise *Türk Tâzî* olarak geçer. S2 nüshasında başlık *Hâzâ Kitâbu Lüğat-i İbni Kâleler Raḥmetu'llâhi Aleyh* şeklinde olmakla birlikte mukaddimede *Türk ü Tâzî* olarak yazılmıştır. Üçüncü nüsha olan Ç nüshasının başlığında *Hâzâ Lüğat-i Kâleler* yazılmış ve onun da mukaddimesinde eserin adı *Türk ü Tâzî* olarak verilmiştir. Kataloglarda ise *Lüğat-i İbni Kâleler*, *Manzume-i Lüğat-i Kâleler* ve *Kitâbu Türki Tâzî* şeklinde verilmiştir.

¹⁹ Aşağıda “Eserin Adı” başlığı altında bu adlandırma tartışılacaktır.

²⁰ İkileme diyebileceğimiz “keffe keffe”yi (2/6) ve metindeki tek Farsça izafet olan “kavs-i kuzah”ı (18/3) bir kelime olarak kabul ettik.

İlgili makalede “katalog tarama çalışmaları sonucunda *Türkî vü Tâzî*’nin iki nüshası” (Öztürk ve Jaradat 2021: 1099)’nın tespit edildiği ve söz konusu iki nüshanın (S1 ve Ç) “sebeb-i telif” bölümünde adlandırmaların *Türk ü Tâzî*, *Türk Tâzî* ve *Türk-i Tâzî* şeklinde olduğu belirtilmiştir. Neden bu üç isimden birinin tercih edilmediği ya da diğer bir ifade ile neden *Türk(î) vü Tâzî* şeklinin tercih edildiği ise “kütüphane kayıtları ve nüshalardaki adlandırmalar göz önünde bulundurularak eserin adının *Türkî vü Tâzî* şeklinde olmasının daha anlaşılır olacağı kanaatine vardık” (Öztürk ve Jaradat, 2021: 1099) cümlesiyle izah edilmiştir.

Eserin adı ile ilgili görüşümüz şu şekildedir:

Eserin adının üç nüshada da farklı yer aldığı görüyoruz. Yalnız bu tercihleri değerlendirmeden önce “Tâzî” kelimesinin hangi anlamlara geldiğini vermenin doğru olacağı kanaatindeyiz:

Farsça bir kelime olan “Tâzî” sözlüklerde “Arap; Arabî; Arap kavim ve cinsine mensup; bedevi at; av köpeği” (Şemseddin Sâmî, 1317: 373; Öztürk ve Örs, 2000: 753; İnce, 2015: 124; Uzun, 2013: 110; Yılmaz, C. 2 2019: 1253) gibi anlamlara gelmekle birlikte buna Ziya Şükün şu bilgileri ekler: “Nâsirî’nin ifadesine göre bütün Araplar ‘Tâz’ adlı şahsın soyundan geldiğinden ‘Tâzî’ denilmiştir. *Sirâcü’l-lüga*²¹ bu kelime için ‘tâhten’ yani ‘hücum etmek’ten müştak olduğunu ve Arapların İran’a çokça hücumları sebebiyle bu ad verilmiştir” (Şükün, C. 1 1984: 550-551).

1. *Türk-i Tâzî* (S1 nüshasının başlığında)

Burada Türkçe bir kelimeye Farsça izafet yapılmıştır. “Türk” kelimesinin diğer anlamları söz konusu edildiğinde en iyi şekliyle “Arap Güzeli” gibi bir anlam yükleyebileceğimiz bu tür bir izafet eski eserlerimizde sıkça rastladığımız bir özellik değildir (*Kâmûs-ı Türkî* gibi tamlamalarda *Türk* kelimesine Arapça mensubiyet eki getirilerek izafet yapılmıştır). Bu tercih ayrıca konuyu açıklayıcı özellikten de mahrumdur.

2. *Türk Tâzî* (S1 nüshasının mukaddimesinde)

Bu ifadeyi “Türk Arap/Arapça” şeklinde anlamlandırabiliriz fakat burada da ifadenin çok muğlak olduğunu görürüz.

3. *Türk ü Tâzî* (S2 ve Ç nüshalarının mukaddimelerinde)

Bu ifadeye “Türk ve Arap/Arapça” gibi bir anlam yüklenebilir. Üç başlık içerisinde, eğer ikinci kelimeyi “Arap” şeklinde alırsak konunun içeriğine en uygun adlandırmanın bu olacağı kanaatindeyiz.

Yukarıda müstensihlerin kendilerince doğru olduklarına inandıkları şekilleri kullandıklarını ve müellif nüshasındaki (elimizde değil) adlandırmada atıf vav’ı ve izafet konusunda bazı varyantlara gittiklerini söyleyebiliriz.

²¹ *Sirâcü’l-Lüga*, Sirâceddin Alihan Arzu (öl.1169)’nun 1147 yılında telif ettiği Farsçadan Farsçaya sözlüğüdür (Said-i Nefisi, 2009: 81).

Tasarrufta bulunarak eserin adını “Arapça ve Türkçe” anlamındaki *Türk(î)*²² vü *Tâzî* şeklinde düşündüğümüzü farz edelim. Böyle bir adlandırmanın daha açıklayıcı olduğu ortadadır. Yalnız burada üç nüshanın üçünde de böyle bir şeklin tercih edilmemesi ve bu nüshaların yine üçünde de farklı adlandırmalar yapılmış olması bizi böyle bir tasarruftan (*Türk(î) vü Tâzî*) uzaklaştırmaktadır.

Ayrıca “Türk” kelimesinin eski eserlerimizde “Türkçe” anlamında kullanıldığını tespit edemedik fakat

Sonuç olarak, “Tâzî”nin yukarıda belirtildiği üzere “Arap” anlamını da taşımış olması, eski eserlerimizde -çok az da olsa- “lisân-ı Türk ü Tâzî” şeklinin kullanılmış olması ve üç nüshanın ikisinde yani varyant çokluğu ile *Türk ü Tâzî* şeklinin tercih edilmesi bizi eserin en doğru adının *Türk ü Tâzî* şeklinde olduğuna götürmektedir.

4. 2. Okuma Hataları ve Vezin Aksaklıkları

Eski harfli manzum metinlerdeki kelimeler, olması gerektiği gibi Latin harflerine aktarılmadığında vezin aksaklıklarıyla karşılanabilir. Bu aksaklıklarla genellikle varyantların çokluğuna dikkat edilmediği, vezne ve manaya mugayir varyantın ya da daha ileri bir durum olarak mevcut üç nüshada da olmayan bir kelimenin metne dâhil edildiği durumlarda karşılaşılır. Ayrıca çeviri yazıdaki hatalar; mesela kısa ünlü yerine uzun, uzun ünlü yerine kısa ünlülerin gösterilmiş olması vezni doğrudan bozmaktadır. İncelediğimiz makalede de bu tür aksaklıklarla karşılaştık. Ayrıca atıf vav’larının yazmada bazı yerlerde gösterilmemesi naşirlerin de bu vav’ları yanlış olarak metne dâhil etmemeleri sonucunu doğurmuştur. Metin tamiri yoluyla gereken yerlere eklemeler yapılmamış olması, bazı Arapça kelimelere i’rabların eklenmemesi ve izafetlerdeki bazı yanlışlıklar diğer aksaklık sebepleri arasındadır. Karşılaştığımız misallerden bazılarını açıklayacak bazılarını ise liste şeklinde vereceğiz.

Sekî şuffe sikke şoşak ğam kayğu ğurfe çardağ

Yed el göze bardağ iki kat arası işnâ (3/9)²³

Vezni mütefâilün fe’ülün mütefâilün fe’ülün olan yukarıdaki beyitte “i” sesi uzun gösterilen kelime Türkçedir yani “seki” şeklinde yazılmalıdır. “ğam” kelimesi vezni bozmakta ve orijinal şekli olan “ğamm” tercih edilmelidir. İkinci mısradaki “güze” kelimesi de yanında verilen “bardağ” manasına uygun olarak “küze” olmalıdır.

Lev eger maîşe dirlik kıtile ğulâmu Zeyd’ün

Depelendi kılu Zeyd’ün lehu aña ibki ağla (3/10)

Aynı manzumdeki yukarıdaki beytin sonundaki “Zeyd’ün” kelimesi Arapça bir cümlelerin içerisinde ve cümlelerin manası alt mısradan verilmiştir. İlgi eki olarak gösterilen ek tenvidir yani “Zeydin” şeklinde okunmalıdır.

²² “Türk” kelimesine mensubiyet ekinin getirilmesi yani “Türki” şekli, dil bilgisi bakımından çok doğru kabul edilmese de eski metinlerimizde rastladığımız bir durumdur.

²³ Parantez içerisinde verilen rakamlardan ilki söz konusu yayındaki manzumenin numarasına, ikincisi ise beyit numarasına işaret etmektedir.

Şebeke duzağ u şevke diken ü dimāğ beyni

Dem kan u cild deri işün āhiri kuşārā (3/11)

Aynı manzumedeki bu beytin ikinci mısraında vezin aksamaktadır. İlk kelime olan “Dem”e hâl eki getirilerek yani “Dem(e)” şeklinde durum düzeltilbilir.

Ġurze **nigendedür juv** derz yiv

Sakf saçağdurur ve hem yeñ kunān (18/15)

Beytin vezni müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün’dür. Burada vezin ve mana bakımından “nigendedürür ü” şeklinde olması gereken bölüm “nigendedür juv” şeklinde aktarılmıştır, yani bir kelimededen yanlış olarak iki kelime çıkartılmıştır. “Juv”un da manasını bulamadık. Ayrıca atıf vav’ı nazımda kesinlikle “u-ü” veya kendisinden önce sesli gelirse “vu-vü” şeklinde yazılır. İkinci mısradada da bu dil bilgisi kuralının ihlalini görüyoruz.

Ba‘ūza uveyz ü leys siñek **dutucı** örümcek

Şezā at siñegi vü sebū yırtıcı **sinn** diş (10/5)

Beyit fe‘ülün mefā‘ilün fe‘ülün mefā‘ilün veznindedir. Veznin doğru tatbiki için “Ba‘ūza” yerine “Ba‘ūzat”; “uveyz” yerine Türkçe bir kelime olan “üyez”; “dutucı” yerine “dutcı” olmalıdır. Harekeli metinlerde vezin icabı şeddeli biten kelimelere (sırr, dürr, sinn gibi) genellikle şedde işareti konmaz. Harekesiz metinlerde ise bu durumlarda naşirler vezni sağlamak adına şeddeli kelimeyi teke düşürmek zorundadır. Bu beyitte (ve metindeki diğer bazı beyitlerde) yapılması gereken bu uygulamanın yapılmadığını görmekteyiz: “Sinn” yerine “sin” yazılırsa vezin aksamamış olur.

Terāzū adıdur mīzān u et ırtıcıdur vezzān

Şaya yağ şaticı semmān herīse şaticı herrās (17/9)

Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün veznindeki beytin ikinci mısraındaki kelime grubu hem mana hem de vezin bakımından sorunludur. Bu grup “şayağ şaticıdur” şeklinde aktarılırsa vezin düzelecektir. “Semmān” “şayağ”, yani “tereyağı” demektir.

Şerere od **koğıdur** resene yil

Yüregün oynamasıdur hafakān (12/10)

Fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilāt veznindeki beytin birinci mısradaki vezni aksatan “koğıdur” kelimesi, naşirlerin istifade ettikleri nüshada da olduğu gibi “koğıdurur” şeklindedir. Dolayısıyla buradaki hata yanlış varyantın metne dâhil edilmesidir ki zaten varyant çokluğu “koğıdurur”u işaret etmektedir.

Veter şeşte kılı mızrāb zağme

Rebāb **ıklığdur reşsetā** dağı ‘ūd (15/2)

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün veznindeki yukarıdaki beytin ikinci mısraının vezni "ıklığdur reşsetā" söz öbeği sebebiyle aksamaktadır. Naşirlerin kendi tasarrufları sonucunda ortaya çıkan "reşsetā" kelimesine sözlüklerde rastlayamadık. Bu kelime "rebap" manasındaki "şeştā"dır. Hem vezin hem de mana bakımından söz öbeği "ıklığdurur şeştā" şeklinde olmalıdır.

Ekin zer' ü ekinlik adı mezra'

Biçen haşşād **biçilmiş dahı** maşşūd (15/5)

Aynı manzumede bu beyte naşirlerin elinde de bulunan iki nüshadan hareketle "biçmeklik de" yazılmış olmalıydı. Oysa naşirler metne dâhil edilmesi gereken "biçmeklik de"yi aparatta göstermiş, yukarıda koyu işaretlenen yeri metne dâhil etmiştir. Tabii olarak bu durum veznin aksamasına sebep olmuştur.

Merāret öd ü mir'āt **gözü** hibe bahşış

Teceddüd yeni olmağ mücedded yenilenmiş (10/1)

Fe'ülün mefā'ülün fe'ülün mefā'ülün veznindeki beytin birinci mısraındaki "gözü" kelimesi çok kullanıldığı için naşirleri hataya sevk etmiş ve kelimenin "gözügü" şeklinin de olabileceği (vezin dikkate alınmadan) gözden kaçırmıştır.

Sīd ü sirhān kırd u **meymūn** adı kırd

Fehd **pārs** u yırtıcılardur sibā' (13/2)

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt veznindeki beytin ilk mısraındaki "maymun" kelimesi, benzer yazılışlı olduğundan yanlış olarak "meymūn" şeklinde aktarılmıştır. İkinci mısradaki "pārs" da yine vezne uymamakta, yerine "pars" yazmak gerekmektedir.

Ḳabāle berāber şehābe bulut

Nedā çiy cemed buz zabābe tuman (4/3)

Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül veznindeki beyitte "ber-ā-ber" manasındaki "Ḳubālet", neşirde "kefālet ve hüccet" demek olan "Ḳabāle" (4/3) şeklinde yazılarak hem yapı hem de mana hatası yapılmış olmaktadır.

Bered tulu melān tulu nehc yol

Limā zandan ötürü reyb gümān (4/2)

Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül veznindeki beytin ikinci mısraı Arapça bir kelimeyi karşılığı olan Türkçe kelimeyle karıştırmaktan kaynaklı aksamaktadır. İkinci mısra "Limāzā neden ötürü reyb gümān" şeklinde olmalı; "reybet" kelimesi de "reyb" şeklinde yazılmalıdır.

Fā'ilātün fā'ilātün bu kitāb

Dürr ü cevher tulu **ıkd u cāndur** (19/11)

Fâilâtün fâilâtün fâilün veznindeki beyitte “Bu kitap, inci ve cevher dolu bir can gerdanlığıdır.” denmektedir. Dolayısıyla ikinci mısradaki tamlama “ıkd-ı cândur” şeklinde olmalıdır.

Beyit içerisinde verdiğimiz bu misallerden sonra diğer tespitlerimizi şu şekilde verebiliriz: Farsça “açılmış yufka ekme, tandır ekmeği” manasındaki “girde”nin karşılığı “cerdağ” olması gerektiği yerde kelimeyle ilgisi olmayan “çardak” (9/1) yazılmıştır. “Güye” manasındaki “usse” yerine hiçbir ilgisi olmayan “ğuse” (10/11) yazılmıştır. Vezin ve manaya göre “leţaf” olması gereken kelime, bu yönde dipnotta naşirlerin kendilerinin verdiği bilgiye rağmen “luţf” (5/9) şeklinde kaydedilmiş. “Gidi/deyyus, kaltaban” manasının verildiği yerde “kavvâda gidi” yerine manasız olarak “kavvâra kesî” (11/8) yazılmıştır. “Turağ otu” demek olan “şebş” yerine herhangi bir karşılığı olmayan “şibt” (8/1) yazılmıştır. “Şabb” kelimesine “dögmek” şeklinde verilen mana “dökmek” (2/2) şeklinde olmalıdır. “Gece” manası verilen “libd” kelimesi “keçe” (3/8) şeklinde okunmalıdır. “Hayâ” kelimesinin Türkçe karşılığı “ud”dur fakat neşirde “öd” (15/9); Türkçesi “süŕsük ağacı” olan “ğazâ” kelimesi “süksük ağacı” (15/10); “fecve” kelimesinin karşılığı “gîŕ yir” yani “geniş yer” olması gerekirken “yir yir” (1/2); “hendek” anlamındaki “sil”in karşılığı “or” olması gerekirken “ur” (13/5) şeklinde verilmişlerdir. “Naħr”ın Türkçesi olan ve “göğüs” demek olan “gegüz” kelimesi “geŕüz” (16/5) şeklinde verilmiştir. “Çok” manasındaki “iŕen”, “igen” (17/2) şeklinde verilmiştir. “Uş dururun” söz öbeği “uşdururun” (18/5) şeklinde bitişik verilmiştir. “Çevgen de” kelimesindeki bağlaç olan “de” “çevgende” (18/8) şeklinde hâl eki olarak, yani bitişik yazılmıştır. “Ucu yanmış odun” manasındaki “cezve” kelimesinin Türkçe karşılığı olan “egsi” yerine “eksi” (19/6); karşılığı “güvegü” yani “damat” olan kelime yanlış okunarak “güveygü” (7/1); nebattan olan “hulbe”nin Türkçe karşılığı “boy” olması gerekirken “buy” (8/1) yazılmıştır. “Artıcı nâmî” olan söz öbeğine manasız olarak “ertici nâmî” (6/2) karşılığı verilmiştir.

...“bu bir ‘Arabiyye-i muhtaşardur. Lüğat bâbında kim... → bu bir ‘Arabiyye-i muhtaşardur lüğat bâbında kim...” cümlesindeki bu yanlış da cümlenin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer bu tür okuma hataları şu şekilde gösterilebilir: Debûs→ debbûs²⁴ (7/4), hayvâ→ ayva (11/7), tufâh→ tuffâh (11/8), kille itmek→ gile itmek (11/9), tavâfân→ tavafân (12/1), vec’→ vec’e (10/9), tala→ tala’a (12/2), ğarab→ ğarabe (12/2), hayf→ şıf (13/3), ğaşşı→ ğaşy (13/4), malihülyâ→ mâlihülyâ (13/5), râb→ re’b (13/11), şud’→ şudğ (13/13), kurrâs→ kürâs (14/3), sūs→ sūs (15/10), ğuzâf→ ğudâf (16/8), kemâ→ keme’ (17/3), ħarrâf→ ħazzâf (17/11), dâ’ibân→ dâyebân (18/1), fiħa→ fayħa (18/7), leħi→ laħy (18/12), ħaţlândur→ ħazlândur (19/9), eniş ğâ’ir→ anış ğâbir (5/10), mirkeb→ merkeb (6/7), miydân→ meydân (6/12), ħur’→ ħar’ (8/4), rađm→ razmâ (1/8), ħummeyâ→ ħumeyyâ (7/2), istibân→ ispetân (8/6), fîc→ feyc (1/6) ‘uvvâ→ ‘uvâ

²⁴ Yazı boyunca ilk kelime/ler naşirlerin okuyuş şekli, “→” işaretinden sonrakiler ise bizim doğru olduğunu düşündüğümüz/teklif ettiğimiz okuyuşur.

(4/5), iħne→ uħne (1/7), hīc→ heyc (8/4), ağrısı→ ağrısıdur (13/4), üveyküñ→ ügeyik (16/9), Şeker→ Şekere (16/13), efsüncü→ efsüncüdür (17/11), dütüñdür→ dütüñdürür (17/13), ıall→ ıal (18/4), göz→ göz ü (18/9), gögsine→ gögüsine (18/13), nigendedür→ nigendedürür (18/15), dehhāndur→ dehhāndu(ru)r (19/1), Şehir→ Şehir (19/2), aŐlandur→ aŐlandu(ru)r (19/7), mürre→ mürre (19/9), dutmağ→ dutmağ(a) (19/10), imāndur→ imāndu(ru)r (19/10), gezmek→ gezmeye (6/6), bedye→ bedyet (6/10), fākihe→ fākihet (10/6), ĩarn→ ĩaran (10/7), ĩikke→ ĩikket (16/14), merāre→ merāret (10/1), dübbe→ dübbet (1/7), necve→ necvet (1/8), hunāk→ hünāke (9/7), mircelu→ mircel(e) (6/9), aya→ Ay'a (18/1)...

Osmanlı Türkçesinde kullanılan Arapça kelimelerin sonlarını cezimli yazmak esastır. Zaten bir buçuk heceli kelimeler i'rabları göstermeyi gereksiz kılmaktadır. Metinde naşirlerin bazı kelimelerde (neden diğer kelimelerde yapılmadığı da açıklanmamıŐtır) bu usule uymadığı, yani cezim uygulanmadığı görülür. Birkaç misal verecek olursak:

Allāhu→ Allāh (1/1), bur'u→ bur' (13/6), ĩar'u→ ĩar' (13/9), ebbu→ ebb (13/10), Őedyu→ Őedy (13/13), kıdru→ kıdr (19/6), merru→ merr (19/9), vechu→ vech (7/3), tibnu→ tibn (8/9), fey'u→ fey' (8/11), sinnu→ sinn (2/4), arzu→ arz (2/6), nezru→ nezr (2/7), Őefu→ Şef' (2/7)...

NaŐirler doğru olarak Arapça kelimeleri, karŐılıklarından ayırmak için kalın harfle iŐaretlemiŐlerdir fakat bazı kelimelerde Arapça kelimeye gelen ekleri veya karŐılık olarak verilen kelimeyi de kalın iŐaretleyerek bir karŐıklıđa sebebiyet vermiŐlerdir. Bu duruma, karŐılık olarak verilen kelimeyi kalın iŐaretleyip Arapça kelimeyi kalın yapmamayı, yani durumun tersinin de metinde mevcut olduğunu söyleyelim. "Mühce cān" da yanlıŐ kelime boyanmıŐtır. "Mühce cān (4/1)" Őeklinde olmalıdır çünkü burada Arapça kelimenin Farsça bir karŐılıđı verilmektedir. "Yaya paydağ" (5/10) Őeklinde boyanan kelime sanki ArapçaymıŐ diğer kelime onun karŐılıđıymıŐ gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Dođrusu "yaya **paydağ**" olmalıdır. "Ĥatendür güyegü" Őeklinde boyanan kelimedede "-dür" bildirme ekidir. NaŐirler onu da boyayarak sanki kelimedemiŐ gibi yanlıŐ bir izlenim vermiŐlerdir. Dođrusu "Ĥatendür güyegü" (7/1) Őeklinde olmalıdır. "Ba'ūza uveyz" (10/5) Őeklindeki kelimelerin yazılıŐlarının yanlıŐ olmasının yanı sıra sadece ilk kelimesinin boyanmıŐ olması gerekirdi. Sanki ikisi de ArapçaymıŐ gibi bir izlenim veren bu grubun ikinci kelimesi Türkçedir ve doğrusu "Ba'ūzat üyez" Őeklinde olmalıdır. "Ĥānūt", "dükkān/düken" demektir ama neŐirde "Ĥānūta düken" (11/3) Őeklinde boyandığı için sanki "dükkān/düken" kelimesinin karŐılıđı "Ĥānūta" gibi anlaŐılmaktadır. Sondaki hāl eki olan "-a" boyanmamalı yani doğru Őekil "Ĥānūta düken" olmalıydı.

Diğer yanlış işaretlenen kelimelerden bazıları Şunlardır:

Luffāħa yılađuĥ→ Luffāħa yılađuĥ (11/8), Ķavvāra kesi→ Ķavvāda gidi (11/8), mefāze→ mefāza (18/4), zift ĩır→ zift ĩır (2/8)...

Metinde tespit edebildiğimiz çeviri yazı hatalarından bazılarını Şu Şekilde verebiliriz:

Mukaddime bölümündekiler: Hâlık'a→ Hâlık'a, mebde→ mebde', maḥşûş→ maḥşûş, "enâ efşahu"→ "ene efşahu", meşâbih→ meşâbih, mefâtiḥ→ mefâtiḥ.

Sözlük bölümündekiler: Şahbâ→ şahbâ (3/6), üñi→ üni (4/5), mişkab→ mişkab (6/7), ta'ukdur→ tavukdur (7/1), çadır→ çadır (7/5), re'is→ re'is (7/6), cirşi→ cirşi (7/7), kalıbı→ kâlibı (7/7), fu'ad→ fu'ad (7/8), ceşâlik→ ceşâlik (7/9), egîr→ egir (2/1), kabaḡ→ kabaḡ (8/4), şurve→ şurve (8/5), ġanimetdurur→ ġanimetdürür (8/11), ḥavbâ→ ḥavbâ (9/5), yağmur→ yağmur (10/2), ây→ Ay (11/1), bây→ bay (11/1), yây→ yay (11/2), mişe→ mişe (12/3), âḡaze→ aḡaze (12/6), kebezdür→ keberdür (12/9), zirâ→ zirâ (13/3), dördün→ dördün (13/8), ḥulkum→ ḥulkum (14/13), urġân→ urġân (14/4), nunân→ nünân (14/13), makşür→ makşür (15/8), mih→ mih (15/11), şure→ şure (16/5), kilid→ kilid (19/6), aşlân→ aşlan (19/7), 'unûḡ→ 'unûḡ (5/1), al→ âl (5/8), kafa→ kafâ (5/10), kelâ→ kele (1/3), đırş→ đırs (2/4).

Kelimenin nüshalardaki şekillerine veya varyantlara bazı yerlerde dikkat edilmediği anlaşılıyor. Üç nüshada da "lüġati" olan kelime "luġati" (3/12), "yelpeze" şeklinde geçen kelime yerine "yelpâze" (8/6), "saçaḡ" şeklinde geçen kelime "saçaḡ" (5/2) şeklinde yazılmıştır. Varyant çokluğu olan "porşuġa" kelimesi metne dâhil edilmemiş onun yerine -aynı zamanda yanlış okunarak- "porşuḡa" (6/7) kelimesi alınmıştır. Aynı şekilde varyant çokluğu "aşabe" kelimesinde iken metne "uşbe" (6/8) kelimesi dâhil edilmiş ve vezin aksaklıkları ortaya çıkmıştır.

Bazı yerlerde atıf vav'ı olan "u-ü", "ve" şeklinde (9/5), (18/15); ünsüzle biten bir kelimedenden sonra da "vü" şeklinde (15/10), (5/11) yazıldığı tespit edilmiştir. Bazen de kullanılması gereken yerde atıf vav'ı kullanılmamıştır (16/14).

Tespit edebildiğimiz yukarıdaki durumun yanında naşirlerin manzumelerin hemen üstünde verdikleri vezinlerde de aksaklıklar bulunmaktadır. Zaten manzumelerin son beyitlerinde ilgili manzumenin vezni verilmektedir fakat buna bazen dikkat edilmediği görülmüştür. 19 manzumeden oluşan sözlüğün altısında bu sorun tespit edilmiştir. Bu manzumelerin vezinleri, koyu işaretlenmiş hatalı ve doğru şekilleri şu şekilde verilebilir:

4. manzume: Fe'ülün fe'ülün fe'ülün **fe'ülün**→ Fe'ülün fe'ülün fe'ülün **fe'ül**

7. manzume: Fe'ülün fe'ülün fe'ülün **fe'ülün**→ Fe'ülün fe'ülün fe'ülün **fe'ül**

9. manzume: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün **fâ'ilâtün fâ'ilün**→ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün **fâ'ilât**

12. manzume: Fe'ilâtün fe'ilâtün **fe'ilün**→ Fe'ilâtün fe'ilâtün **fe'ilât**

13. manzume: Fâ'ilâtün fâ'ilâtün **fâ'ilün**→ Fâ'ilâtün fâ'ilâtün **fâ'ilât**

16. manzume: Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün **fe'ilün** → Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün **fe'ilât**

SONUÇ

Manzum sözlükler doğrudan doğruya kelime öğretme amacına yöneliktir. İçerdiği edebî bilgiler, kültür vb. birçok yönden de değerlendirilebilmektedirler.

Özellikle çocukluktan başlayıp talebenin öğrenim hayatında önemli bir yer teşkil ederler. Kelimeyi merkeze alarak bir öğretim yapmış olması dolayısıyla bu metinlerin Latin harflerine olması gerektiği gibi aktarılması önem taşımaktadır. Bu yazıda da *Türk ü Tâzî* hakkında tanıtıcı bilgiler verilmiş ve hakkında yayımlanan bir makale incelenmeye çalışılmıştır. Bu inceleme sonucunda eski harfli metnin Latin harflerine aktarımında bazı hatalar tespit edilmiştir. Özellikle çeviri yazıda kısa ünlü yerine uzun, uzun ünlü yerine kısa ünlülerin gösterilmiş olması ve buna bağlı olarak vezin aksaklıklarının ortaya çıktığı görülmüştür. Üç nüshası mevcut olan metin iki nüsha üzerinden tesis edildiğinden varyant çokluğundan faydalanılamamıştır. Oysa bu durum naşir için önemli bir karine ve rahatlıktır. Bazı yerlerde manaya ve vezne uygun olmayan varyant metne dâhil edilmiştir. Daha ileri bir durum olarak mevcut üç nüshada da olmayan bir kelimenin metne dâhil edildiğini görüyoruz. Diğer taraftan atf vav'larının yazmada bazı yerlerde gösterilmemesi naşirleri yanıltmış ve bu vav'lar Latin harfleriyle verilmemiştir. Oysa eş/zıt anlamlı veya yakın anlamlı kelime grupları arasında atf vav'ı eski yazıda olmasa da Latin harfli metne eklenmelidir. Ayrıca metin tamiri yoluyla gereken yerlere eklemeler yapılmamış olması, bazı Arapça kelimelere i'rabların eklenmemesi ve izafetlerdeki bazı yanlışlıklar diğer aksaklık sebepleri arasında sayılabilir. Sonuç olarak bu tür eserlerin içerdiği kelime dünyalarına girildiğinde geniş bir kültür coğrafyasıyla karşılaşılır. Özellikle Türk, Arap ve Fars kültür coğrafyalarında önemi bir yerde duran bu manzum sözlüklerin Latin harflerine ilmî usullerle aktarılmasının Türk edebiyatının zenginliğini bir kat daha ortaya koyan âmiller arasında olduğu unutulmamalıdır.

METİN

Metnin Kuruluşuyla İlgili Açıklamalar

Metnin Tertibiyle İlgili Hususlar ve İşaretler Sistemi

1. Her manzumeye numara verilmiştir.
2. Özel isimler büyük harfle yazılmış ve bunlara gelen çekim ekleri kesme işareti ile (') ayrılmıştır.
3. Manzumelerin başlıkları ve Arapça kelimeler **koyu** yazılmıştır.
4. Mana ve vezin gereği yapılan müdahaleler, varak numaraları ve manzumelerin vezni yay ayrıçta (), açıklamalar ise dipnotta gösterilmiştir.
5. Okunamayan/okunuşunda tereddüde düşülen kelimeler eski harfli metinden alınarak ilgili yere aynen koyulmuştur.

Vezinle İlgili Hususlar

1. Her manzumenin başına vezni yazılmıştır.
2. Vezin aksaklıkları veya vezinle ilgili açıklamalar dipnotta verilmiştir

İmlâyla İlgili Hususlar

1. Ön ekli veya son ekli Farsça veya Arapça kelimeler ve vasıf terkipleri kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır.
2. “ile” bağlacı/edatı eski yazıda kelimeye bitişik ise “-ile/-le” şeklinde yazılmıştır.
3. Son harfi uzun “â” veya “û” ile biten kelimelere “y” sesi kısa çizgiden (-) sonra yazılmıştır: “gıdâ-yı” gibi.
4. Sonu şeddeli biten kelimelere ünsüz harf geldiğinde şeddeli harfin biri düşürülmüştür.
5. S2 nüshasına harekesiz olduğu için (birkaç kelime hariç) kısa ünlülü kelimelerin diğer nüshalarla (S1 ve Ç) karşılaştırılması durumunda dipnotta yer verilmemiştir.
6. Vezin gereği ses türemesinin olduğu yerlerde ünlü, yay ayraç () içinde verilmiştir.

(Ç 1b) (S1 60b) (S2 83b)

Hâzâ Kitābu Lüğat-i İbni Kāleder Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh²⁵ (Türk ü Tāzî)

Bi’smi’llāhi’r-Raḥmāni’r-Raḥīm

Ḥamd ü senā ol Ḥālîk’a kim mebde’-i fıtrâtda âdem ḥâkinüñ vücūdına²⁶ *veleḳad kerremnā benī âdem*²⁷ ḥil’atini²⁸ maḥzûz kıldı ve nefsi nefisüñ gevherini silk-i mevcūdâtda şeref-i nuṭka²⁹ maḥşûş itdi ve hezārân hezār tuḥef-i taḥiyyât ol Muḥammed Muştafâ’ya kim livâ-yı risâletini³⁰ *ene efsaḥu*³¹ ḥükmiyle ferşden ‘arşa yetiştürdi³² ve ümmetini *vemā erselnāke illā raḥmeten lil-âlemîn*³³ nûrıyla delâlet idüp zulumât-ı küfrden necât virdi ve dürüd-ı firāvân âl ü aşḥâbına³⁴ ve evlād ü ezvâcına³⁵

²⁵ Hâzâ Kitābu Lüğat-i İbni Kāleder (Türk ü Tāzî) Raḥmetu’llāhi ‘Aleyh S2: Hâzâ Kitāb-ı Türk-i Tāzî S1, Hâzâ Lüğat-i Kāleder Ç.

²⁶ vücūdına S1, S2: vücūdını Ç.

²⁷ “Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık.” Kur’ân, İsrâ/70.

²⁸ ḥil’atini S1, S2: ḥil’atiyle Ç.

²⁹ nuṭka S2, Ç: nuṭk-ıla S1.

³⁰ risâletini S1, S2: şehinşâhî Ç.

³¹ Bu cümlelerin tamamı “Ene efsaḥu’l-Arab” (Ben Arapların en fasihiyim) veya “Ene efsaḥu men naṭaḳa bi’ḍ-dât” (Ben dât ‘ض’ harfini en iyi telaffuz edeninizim) şeklindedir.

³² yetiştürdi Ç: yetiştirdi S1.

³³ “(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Kur’ân, Enbiyâ/107.

³⁴ aşḥâbına S1, S2: aşḥâba Ç.

³⁵ evlād ü ezvâcına S1, Ç: evlādına ve ezvâcına S2.

olsun³⁶ ki meşābīḥ-i dūcā ve mefātīḥ-i hūdādurlar³⁷ rıdvānu'llāhi te'ālā³⁸ 'aleyhim ecma'īn.

Emmā ba'd,³⁹ (S1 61a) ḥamdi'llāhi ve şalavāti resūlihi⁴⁰ böyle⁴¹ aydur bende-i ḥaḳīr Muḥammed bin Ḥaẓr⁴² eş-şehīr bi-ibni Ḳalender raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi ḥatemala'llāhu 'avāḳibehu⁴³ bi'l-ḥayr kim bu bir 'Arabiyye-i⁴⁴ muḥtaşardur lūḡat bābında kim⁴⁵ elfāz-ı 'Arabiyyi Türkīce⁴⁶ ma'nisiyle cem' idüp nazma getürdüm tā mübtedī olanlara⁴⁷ ezberlemege āsān ola ve bu muḥtaşara *Türk ü Tāzī*⁴⁸ diyü ad virdüm. Ümīz⁵⁰ okuyucıdan ve yazıcıdan⁵¹ oldur kim⁵² fā'ide dutduḡları vaḳt bu faḳīri (S2 84a) ḥayr du'ādan unutmayalar.⁵³ Vallāhu'l-muvaffīḳ ve'l-müste'ān ve 'aleyhi't-tevekkülü ve't-tüklān.⁵⁴

-1-

(Ç 2a) **El-ḳıṭatü'l-ülā fi-baḥri'r-recez el-müsemmen es-sālim**⁵⁵

(müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün)

1 **Allāh**⁵⁶ Teḡri **Ḥayy** diri peyḡamberler⁵⁷ **enbiyā**
Üründülenmiş Muştafā önce gidici **muḳtedā**
(S1 61b)

³⁶ olsun Ç: -S1, -S2.

³⁷ hūdādurlar Ç: hūdādırlar S1.

³⁸ te'ālā S1, Ç: -S2.

³⁹ Emmā ba'd S1, Ç: -S2.

⁴⁰ resūlihi S1, S2: -Ç.

⁴¹ böyle S1, S2: bu üslub-ile Ç.

⁴² "Ḥaẓr", S1 nüshasında "Ḥaẓr" ve "Ḥıẓr" olmak üzere iki farklı şekilde harekelenmiştir.

⁴³ raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyhi ḥatemallāhu 'avāḳibehu: ḥatemu'llāhu te'ālā 'avāḳibehu Ç; ḥatemu'llāhu 'avāḳibehu S2.

⁴⁴ 'Arabiyye-i S1: -S2, -Ç.

⁴⁵ kim Ç: -S1, -S2.

⁴⁶ Türkīce S1, Ç: Türkçe S2.

⁴⁷ tā mübtedī olanlara S1: ümīzi olanlara Ç; tā mübtedī olanda S2.

⁴⁸ Atıf vav'ı Ç nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

⁴⁹ *Türk ü Tāzī* S2, Ç: *Türk Tāzī* S1.

⁵⁰ Ümīz: Ümmīd S2; Ümīd S1.

⁵¹ yazıcıdan S1, Ç: yazucıdan S2.

⁵² kim S2, Ç: ki S1.

⁵³ ḥayr du'ādan ferāmüş itmeyeler S1: ḥayr du'ādan unutmayalar Ç; ḥayr du'ādan unutmaya S2.

⁵⁴ 'aleyhi't-tevekkülü ve't-tükelān S1, S2: 'aleyhi't-tükelān Ç.

⁵⁵ El-ḳıṭatü'l-ülā fi-baḥri'r-recez el-müsemmen es-sālim S2: *Ḳıṭa-i nuḡustīn der-baḥr-i recez-i sālim-i müsemmen* Ç; *El-ḳıṭatü'l-ülā fi-baḥri'r-recez es-sālim el-müsemmen* S1.

⁵⁶ Allāh S1, S2: Ḥūdā Ç.

⁵⁷ peyḡamberler S1, S2: peyḡamberler Ç.

- 2 **Hādī** vü **mürşid** toğrı yol gösterici **āyet** nişān
Ġabrā cidāle⁵⁸ fecve giñ⁵⁹ yir ü gök ortası **havā**
- 3 **Ķamķām** u **baħr** u **yem** deniz **ġavvāş** talġıç **fem** ağız
Kānī olana di **filiz** yaş ota dağı di⁶⁰ **kele**
- 4 **El-yevm** bugün **ems** dün **eş-şehr** bu ay **key** döğün
Es-sā'ate şimdi **şems** gün yapmak yalanı **iftirā**
- 5 **Sūme**⁶¹ şarımsak **fücl** turp ırağ u yakın **bu'd** u **ķurb**
Yimek ü içmek **ekl** ü **şürb** almağ u şatmak **iştirā**
- 6 **Şaħşāħ** u **ķā'** u **şafşaf** u **şahrā** vü **şardah** düz yir
Meccān aylak **feyc** peyk baħşiş dilemek **ictimā**⁶²
- 7 **Şafşāf** söğüt **ħavceme** kızıl gül ü **dülbet** çınār⁶³ (S1 62a)
Żiğn u **zağīnet**⁶⁴ **uħne**⁶⁵ kin begenmek oldu **irtizā**
- 8 **Necvet** depe **şāmiħ** yüce **munħul** elek **baħşiş** 'atā
Cevdet eyü **bir** kuyu **ķuṭr** kuyu **razmā**⁶⁶ kıaya
- 9 **Seb'a**⁶⁷ yedi **tis'a** toķuz **cebhe** alın **sīmā** beniz
Aħmer kızıl **aħzar** yeşil **aşfer** şaru **esved** kıara

⁵⁸ cidāle Ç: cedāle S1.

⁵⁹ giñ Ç: yir S1, S2.

⁶⁰ dağı di S1, S2: di dağı Ç.

⁶¹ Sūme S1, S2: Sūm Ç.

⁶² ictimā S1, S2: ictimā Ç.

⁶³ çınār S1: çenār Ç.

⁶⁴ zağīnet S1, S2: ziğīnet Ç.

⁶⁵ uħne S1, S2: uħne Ç.

⁶⁶ razmā S2, Ç: razm S1.

⁶⁷ seb'a S2, Ç: seb' S1.

- 10 **Suḫbe** delik **zümre** bölük **ḥuff** edük **‘azm** sünjük
Hüdhüd ibik **hırre** çetük⁶⁸ **cirv**⁶⁹ anuḡ⁷⁰ cem’i **cirā**
- 11 **Fāre** sıçan **bāzī** toğan **ḡaby** geyik **ḥayye** yılan
Caḥş koduk **‘ayr** ḡolan **mā’iz** keçi **teys** teke
- 12 Müstefilün müstefilün müstefilün müstefilün
Ṭālib ki dersin ḥıfz ider ḡadri anuḡ fevḡa’l-‘ulā⁷¹
- (S1 62b)

-2-

El-ḡıṭatü’s-sāniye fi-baḡri’r-remel el-müsemmen es-sālim⁷²

(Fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilāt)

- 1 **Refş** bil⁷³ ü **rīḥ** yıl⁷⁴ ü **‘ām** yıl ü **şeyḥ** pīr
‘Abd ḡul u **fels** pul u **fecc** yol u **vecc** egir
- 2 **Sebb** sögmek **şabb**⁷⁵ dökmeḡ **reşş** sepmek **şāme** beḡ
Rāye sancaḡ **uhbe** leşker yaraḡıdır beg **emīr**
- (Ç 2b)
- 3 **Naḥt** yonmaḡ **şakḡ** yarmaḡ **‘add** şaymaḡ **‘udd** şay
Cid dürişmek⁷⁶ **ced** dede(dür) taḡt **erīke** hem **serīr**
- (S2 84b)

⁶⁸ çetük: çetik S1.

⁶⁹ cirv S2, Ç: cirye S1.

cirv: aslan ve köpek eniḡi

⁷⁰ anuḡ: anuḡ S1.

⁷¹ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasında da derkenarda yer almaktadır.

⁷² El-ḡıṭatü’s-sāniye fi-baḡri’r-remel el-müsemmen es-sālim S2: Ḳıṭa-i düvvüm der-baḡr-i remel-i müsemmen-i maḡşür Ç; Ḳıṭa-i düvvüm der-baḡr-i remel-i müsemmen S1.

⁷³ Ayakla basılarak topraḡı işlemeye yarayan tarım aygıtı olan “bel”.

⁷⁴ yel

⁷⁵ şabb S2, Ç: şabb u S1.

⁷⁶ dürişmek S2, Ç: dürüşmek S1.

- 4 **Sinn** yaş u re's baş u⁷⁷ **zırs** u **hâcib** diş ü kaç
Râh gitdi **râhe** aya⁷⁸ inlemekdürür **zefîr**
- 5 'Ayn altun 'ayn çeşme 'ayn varlık 'ayn göz
'Ayn gözci 'ayn bulut ibrişim bezdür **harîr**
- (S1 63a)
- 6 **Minke** senden **minhu** andan **keffe keffe** yüz-be-yüz
Hayye iv gel **eyne** kanda **keyfe** nite **arż** yir
- 7 **Nezr**⁷⁹ az u **sırr** rāz **baṭṭ** kaz u **reml** kum
Şef cüft ü **vitr** tek ü **ti** 'acîndür gel hamîr
- 8 **Milḥ** tuz u **cevz**⁸⁰ koz u **ğubre** toz u **tarf** göz
Gayṣ yağmur **katre** tamlā **selc** kar u⁸¹ **zift** kır
- 9 **Harb** urmaḥ **halṭ** karmak **naql** ırmaḥ⁸² borı **būḳ**
Tırs kâğıd **levḥ** tahta yoḥsula⁸³ dirler **faḳîr**
- 10 **Sekr** sarhoşlık 'uḳâr u **kahve** **karḳaf** mül süci
Bişr açık yüzlülükdür⁸⁴ muştulayıcı **beşîr**

⁷⁷ Atıf vav'ı S1 nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

⁷⁸ avuç içi

⁷⁹ nezr S1: nezer Ç.

⁸⁰ cevz S1, S2: cevz ü Ç.

⁸¹ kar u S2, Ç: kardur S1.

⁸² ayırmak, uzaklaşmak

⁸³ yoḥsula S2, Ç: yoḥsula S1.

⁸⁴ yüzlülükdür Ç: yüzlülükdür S1.

11 **Malk** emmek **cez**b çekmek **cins** dürlü **cin** perî (S1 63b)
Sevk sürmek **tavk** boyun boğmağı gözsiz **zarîr**

12 Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt
Öğrenürsen dersi her gün fazl-ile olduḡ şehir⁸⁵

-3-

El-kıṭatü's-sāliṣe fî-baḥri'l-kāmil el-kaṭf el-müsemmen⁸⁶
(Mütefā'ilün fe'ülün mütefā'ilün fe'ülün)

1. **Şebih** ü **şebîh**⁸⁷ beḡdeş **hemm** ğuşşa gözsiz⁸⁸ **a'mā**
Harib ü **harāb** bozuk düğî zerre **nehb** yağmā

2 **Feres** at **sevr** öküz deve **nāka şadr** göğüs
Ḳadd boy u **ıṭf** omuz **ibe** 'ayb u **temr** ḡurmā

3 **Ma'ake** senünle **ma'anā** bizümle⁸⁹ **şāre** oldu
Kem ü⁹⁰ **leyl** niçe gice **hüve** ol efendi **mevlā**

4 Yaḡın eylemeklik **idnā** ulu eylemeklik **isnā** (S1 64a)
Arıḡ eylemeklik **iznā** yüce-reke digil **a'lā**

5 Ana **ümm ḡāl** ṡayı beḡe daḡı **ḡāl** dirler
Ḥadaḡa gözüḡ ḡarası ala göze 'ayn-ı **şehlā**

(Ç 3a)

⁸⁵ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasında derkenarda yer almaktadır.

⁸⁶ El-kıṭatü's-sāliṣe fî-baḥri'l-kāmil el-kaṭf el-müsemmen S2: Ḳıṡa-i sivvüm der-baḥr-i kāmil-i muḡaṡṡaf Ç; El-kıṭatü's-sāliṣe fî-baḥr-i kāmil-i muḡaṡṡaf S1.

⁸⁷ şebîh S2, Ç: şebîh ü S1.

⁸⁸ gözsiz Ç: gözsüz S1.

⁸⁹ bizümle Ç: bizüm-ile S1, S2.

⁹⁰ ü S2: -S1, -Ç.

- 6 Depe **telle**⁹¹ **lışş** uğrı **elem** ağrı **habl** urğan
Esed ü **hizebr** aşlan süci **müze hamr** u **şahbā**
- 7 **Tabağ** u **farîk** ü **fırka** **nefer** ü **ğabîl** bölük
Eb baba (vü) **ibn** oğul **ism** ad u cemi **esmā**
- 8 **Ene** ben **vaḥîd** yalunuz⁹² **ma'a** bile **yevm** gündüz
Keçe **libd** ü **necm** yıldız⁹³ **toya**⁹⁴ daḥı di **ḥubārā**⁹⁵
(S2 85a)
- 9 Seki **şuffe** **sikke** şoğak **ğamm** kayğu **ğurfe** çardağ
Yed el ü⁹⁶ **kūze** (di) bardağ iki kat arası **isnā**
(S1 64b)
- 10 **Lev** eger **ma'îşe** dirlik **ḳutile** **ğulāmu** **Zeyd**
Depelendi ḳulı **Zeyd'ün** **lehu** aña **ibki** ağla
- 11 **Şebeke** duzağ u **şevke** diken ü **dimāğ** beyni
Dem(e) ḳan u⁹⁷ **cild** deri işün aḥiri **ḳuşārā**
- 12 **Mütefā'ilün** **fe'ülün** **mütefā'ilün** **fe'ülün**
Bu lügāti ezber iden yeri şadr olur be-her cā⁹⁸
- 4-
- El-ḳıṭatü'r-rābi'a fi-baḥri'l-müteḳārib el-müsemmen el-maḳşür**⁹⁹
(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

⁹¹ Depe telle S1, S2: Telle depe Ç.

⁹² yalunuz S1, S2: yalnız Ç.

⁹³ yıldız Ç: yıldız S1.

⁹⁴ Kazdan büyük bir yabancı kuş

⁹⁵ di ḥubārā S1, Ç: ḥubārā di S2.

⁹⁶ Atıf vav'ı S1 nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

⁹⁷ u S2, Ç: -S1.

⁹⁸ Bu lügāti ezber iden yeri şadr olur be-her cā: Oğul ezberle dersi yiyesin sonra helvā Ç (Bu mısradan vezin aksamaktadır); -S2.

⁹⁹ El-ḳıṭatü'r-rābi'a fi-baḥri'l-müteḳārib el-müsemmen el-maḳşür S2: Ḳıṭa-i çehārum fi-baḥri'l-müteḳārib es-sālim S1; Ḳıṭa-i çehārum der-baḥr-i müteḳārib-i maḳşür est Ç.

- 1 **Leke** saña **ķultü** didüm **mühce** cān
 Meliyyā birez vaķt **tenebbeh** uyan
- 2 **Bered** ıolu¹⁰⁰ **melān** ıolu¹⁰¹ **nehc** yol
 Limāzā neden ötürü **reyb** gümān
- 3 **ķubālet** ber-ā-ber **sehāba** bulut
 Nedā ıı¹⁰² **cemed** buz **zabābe** ıtuman
(S1 65a)
- 4 **Żiyāfet** konuķlık **‘azīre** düğün
 Papadya ııçegine di **uķhuvān**
- 5 **‘Uvā** vü **sugā** ķurd u ķoyun üni¹⁰³
 Ķurı kişnicüñ adıdur **cülcülān**
- 6 **Nebāı** ol ki biter **meşāre** nadas
 Ücāc acı **‘unşul** yabānī şoğan
(Ç 3b)
- 7 **Teķarreb** ileyye yaķın ol baņa
 Tevaşşal ulaş u **teşemmer** şığan¹⁰⁴
- 8 **Muħammed** **‘Alī**’dür öğülmüş¹⁰⁵ yüce
 Muşallī namāz kılıcı bāng **ezān**
- 9 **Teferreħ** sevingil **ferah** şādilik
 Emīr-i **‘āşıkān** ııçegi **zaymurān**

¹⁰⁰ yağış türü

¹⁰¹ dolu olan şey

¹⁰² ııy

¹⁰³ üni S1, Ç: ünidür S2.

¹⁰⁴ sığanmak

¹⁰⁵ öğülmüş S1, S2: öğülmüş Ç.

10 **Mükedder** bulanık **muşaffâ** durı
Cesâret iyitlik **hasâret** ziyân

11 **Dekâkîn** dükânlar¹⁰⁶ tavadur **sel'**
Alan **müşterî**dür ü¹⁰⁷ **bâyi'** şatan

12 Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Sa'âdetlü oğul okıyup yazan¹⁰⁸

-5-

El-kıṭatü'l-ḥāmise fî-baḥri'l-hezec el-müşemmen es-sâlim¹⁰⁹
(Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün)

1 **Meṭâ** arka **ḥatâ** yazık **kaḍes** susaḵ **varaḵ** yapraḵ (S165b)
Ġanem koyun **deden** oyun **'unuḵ**¹¹⁰ boyun **denî** alçaḵ
(S2 85b)

2 **Suḥn** issi **şebem** şovuk süzek¹¹¹ **rāvuk ḡıṭâ** perde
Saçaḵ **hüdb** ü **zeneb** kıyruḵ **emr** buyruḵ **becel**¹¹² ancaḵ

3 **Kaşab** kargu **kaşab** kettân bezi **kaşşâb** et şatan
Ġinâ baylık **ṭavâ** açlık **ḡalâ**¹¹³ kızlık **kaḷaḵ** korkaḵ

4 **Taḵî** perhîz iden kimse **mine'l-faḥş** yaramazdan
Limen ḵulte kime didüñ **fetâ** yigit¹¹⁴ **hereb** kaçmaḵ

¹⁰⁶ Nüshalarda "dükânlar" şeklinde harekelenen bu kelimeyi vezin gereği yukarıdaki şekilde yazdık.

¹⁰⁷ ü S1, Ç: -S2.

¹⁰⁸ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasının 3a sayfasının derkenarında yer almaktadır.

¹⁰⁹ El-kıṭatü'l-ḥāmise fî-baḥri'l-hezec el-müşemmen es-sâlim S2: Kıṭatü'l-ḥāmise fî-baḥr-i hezec-i sâlim S1; Kıṭa-i pencüm der-baḥr-i hezec-i sâlim-i müşemmen Ç.

¹¹⁰ 'unuḵ S2, Ç: 'unūḵ S1.

¹¹¹ süzek S2, Ç: süzük S1.

¹¹² becel Ç: becil S1.

¹¹³ ḡalâ Ç: ḡılâ S1.

¹¹⁴ yigit S2, Ç: yigid S1.

- 5 **Felak** tañla **duḥā** kuşluk **mesā** aḥşam **ıṣā** yatsu
Cebel tağ u **ḥacer** taş u¹¹⁵ **şi'b**¹¹⁶ dervend **serā** toprak
- 6 **Lehu** evlā aña lāyık **senen** toğru yola dirler
Vasaṭ orta **gaden** irte **šetm**¹¹⁷ sögmek **eme** kırnağ
(S1 66a)
- 7 **Ḥaṣeb** ağaç **ḥaṭab** odun **cizil** tomrak budak **şu'be**
Susam **simsim**¹¹⁸ **semīn** semiz **ḥamel** kuzı **ḥaleb** sağmak
- 8 **Ḥaseb** māl ü **ḥuda**¹¹⁹ āl¹²⁰ ü **asel** bal ü **dıbs** pekmez
Zehēb altun **şebēh** pirinç **aḳib** önce **zıfr** dırnağ¹²¹
- 9 **Şabā** dīnden dīne dönmek **şabā** gün toğusu yili¹²²
Hubūb esmek **leṭaf**¹²³ bahşış **demak** dipi gemi **zevrağ**¹²⁴
(Ç 4a)
- 10 **Aşam** çağır anış¹²⁵ **gābir** yağa **ceyb** ü **kafā** eñse
Ḥabağ yarpuz¹²⁶ kabağ **dübbā** koruk¹²⁷ **hışırım** yaya **paydağ**
- 11 Mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün
Kış u yaz oқи yaz mümtāz olam dirseğ ü yüzi ağ¹²⁸

¹¹⁵ Atf vāv'ı S1 nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

¹¹⁶ S1 nüshasında "şe'ib", Ç nüshasında "şeb", S2 nüshası (az bir kısmı hariç) harekesiz olduğu için anlaşılabilen kelimenin sözlüklerde sadece "şi'b" şeklini bulabildik.

¹¹⁷ şetm S2: şetüm Ç; şetim S1.

¹¹⁸ susam simsim S1, S2: simsim susam Ç.

¹¹⁹ ḥuda' Ç: ḥıda' S1.

حده şekli de vardır.

¹²⁰ hile

¹²¹ dırnağ S1, S2: tırnağ Ç.

¹²² yili S1, Ç: yeli S2.

¹²³ leṭaf S1: luṭf Ç.

¹²⁴ zevrağ S1, S2: zevrağ Ç.

¹²⁵ Kelime *Yeni Tarama Sözlüğü*'nde "anış" şeklinde geçmektedir (Dilçin, 1983: 10).

¹²⁶ يربوز Ç, S1: يربوز S2.

¹²⁷ koruk S1: korıç Ç.

¹²⁸ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasının 3b sayfasında yer almaktadır.

El-kıṭatü's-sādise fî-baḥri'l- (recez) el-maṭviyy el-müreffel el-murabba¹²⁹
(Müfte'ilātün müfte'ilātün)

(S1 66b)

- 1 **Ẓayḡam u leys ü ḡasvere aṣlan**
Ḳaṇṭara¹³⁰ köpri mi'bele demren¹³¹
- 2 **Ḥāzine dāye¹³² ḡābile mamı**
Artıcı nāmī gemici seffān
- 3 **Tis'a vü tis'ün¹³³ ṭoḡsan u ṭoḡuz**
Bir ile¹³⁴ iki vāḥid ü işnān
- 4 **Mecmede buzlık memlaḡa ṭuzlık**
Mıṣḡaḡa yaşduḡ¹³⁵ milḡafa¹³⁶ yorḡan
- 5 **Jīveye¹³⁷ zībāḡ gümiṣe fıḡḡa**
Ḳurṣuna üsrüb altuna ıḡyān
- 6 **Lemleme dirmek ḡahḡaha gülmek**
Hervele yelmek gezmege seyrān

¹²⁹ El-kıṭatü's-sādise fî-baḥri'l- (recez) el-maṭviyy el-müreffel el-murabba' S2: El-kıṭatü's-sādise der-baḥr-i hezec-i sālim S1; Ḳıṭ'a-i ṣeṣṭüm der-baḥr-i recez-i maṭviyy-i müreffel Ç.

¹³⁰ قنطرة S1, S2: قطرى Ç.

¹³¹ temren

¹³² dāye S2, Ç: dāyi S1.

¹³³ tis'ün S1, S2: tis'in Ç.

¹³⁴ Bir ile S1, Ç: Bir-ile S2.

¹³⁵ yaşduḡ S1: yaşdıḡ Ç.

¹³⁶ milḡafa S2, Ç: melḡafa S1.

¹³⁷ jīve: civa

7 Binide **merkeb** delgüye **mişkab**
Dilküye¹³⁸ **sa'leb** porşuğa¹³⁹ **darbān**

(S2 86a)

8 **Fırka** vü **fevc** ü **aşabe**¹⁴⁰ vü **hizb**
Şirzime bölük **kāfile** kervān

9 **Silsile** zencir **mıtfahat** kef-gir
Migrafa kepçe **mircel(e)** kazğan

10 **Nāhiye** yöre **şākile** töre
Bādiye bedyet¹⁴¹ **meşma'a** şamdān

11 **Ālim** ü **cāhil** bilür ü bilmez
Avsece diken **kındıra**¹⁴² **kevlān**

(S1 67a)

12 Müfte'ilātün müfte'ilātün
Yarışalum gel hoşça bu meydān¹⁴³

-7-

El-kıṭatü's-sābi'a fī-baḥri'l-müteḳārib el-müsemmen el-maḳşür¹⁴⁴

(Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül)

1 **Ḥatendür** güyegü gelindür **'arūs**
Decāce tavuğdur u **dike** ḥorūs

(Ç 4b)

¹³⁸ tilki

¹³⁹ porşuğa S1, S2: porşığa Ç.

¹⁴⁰ aşabe S2, Ç: uşbe S1.

¹⁴¹ sahra, çöl

¹⁴² hasır otu

¹⁴³ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasının derkenarında yer almaktadır.

¹⁴⁴ El-kıṭatü's-sābi'a fī-baḥri'l-müteḳārib el-müsemmen el-maḳşür S2: Kıṭa-i heftüm der-baḥr-i müteḳārib-i maḳşür Ç; Kıṭa S1.

- 2 **Şemûl** u **rahîk** ü **humeyyâ** süci
Ṭalv¹⁴⁵ sirçe sağraqlar adı **kû'ūs**
- 3 **Ṭalâkat** açık yüzlülük **vech** yüz
Turş yüzü kişiye dirler **'abūs**
- 4 Süñü **rumh** u **şamşâm şārim** kılıç
Micen cünne kalkan çomakdur **debbūs**
- 5 **Ṭunub** çadır ipi **veted** kazuğı
Serîr adı taht u oturmak **cülūs**
- 6 **Za'im** ü **re'is** ü¹⁴⁶ **semeyda'** ulu
Rü'esâ ulular u başlar **rü'ūs**
- 7 **Cesed cism** ü **cirşî** vü **cüşmân** ten
Tenün kâlibı **şahş** u cânlar **nüfūs**
- 8 **Zamîr** ü **fu'ād** u **haleddür**¹⁴⁷ gönül
Başîra zihin nühye **'aql** oldı us
- 9 **Cesâlik üşküf** gavur kâdısı¹⁴⁸
Naşârî gavurlar papaslar¹⁴⁹ **kusūs**
- (S1 67b)
- 10 **Kenîse** kilîse vü **râhib** keşiş
Geyik yirlerine didiler **künūs**

¹⁴⁵ Bu kelime S1 nüshasında "tulû" şeklindedir. Oysa sözlüklerde "gerek hayvandan gerekse diğer varlıklardan olan küçük nesne" manasındaki "talv" şekliyle bulunuyor (Koç ve Tanrıverdi, 2014: 5855). Ç nüshasında ise "zücâc" şeklindedir. Burada da "cam" manasındaki "sırça" (سرچه) kelimesiyle aynı şekilde yazılmasından kaynaklanan bir durum vardır.

¹⁴⁶ Atf vav'ı S1 nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

¹⁴⁷ haleddür S1, S2: hulddur Ç.

¹⁴⁸ Bu kelime vezin zaruretinden üç nüshada da "قاضى" şeklinde yani kısa "i" ile yazılmıştır.

¹⁴⁹ papaslar S1, Ç: papazlar S2.

11 Eşekler **hamîr** ü katırlar **biğâl**
Keçiler **unûz** u tekeler **tuyûs**

12 Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül
Lügât cevheri yoğ-ısa sende sus¹⁵⁰

-8-

El-Kıṭatü's-sâmine fî-baḥrî'r-recez el-maṭviyy el-maḥbûn¹⁵¹

(Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün)

(S2 86b)

1 **Fül** fik ü **hulbe** boy itburunı **ğayzurân**
Şebs turağ otudur¹⁵² kerdemedür¹⁵³ **eyhuḳân**

2 **Bâb** kapu **beyt** ev **hibb** sevi **hibbe** sev
Cünd çeri **şıyt** çav **râh** süci **rûh** cân

3 **Kerneb**¹⁵⁴ adıdur kelem yoḳluḳ adıdur **adem**
Ḳoyun adıdur **ganem rāī** adıdur çoban

4 **Ḳar** kabaḳ **milḥ** tuz **üzñ**¹⁵⁵ ḳulaḳ **nuṭḳ** söz (S1 68a)
Heyc ḡubâr **ḡabre** toz iş buyuran **ḳahramân**

(Ç 5a)

5 **Miḥşad** u **mincel** oraḳ **muşt** darak¹⁵⁶ der¹⁵⁷ **arak**
Şurve¹⁵⁸ adıdur **marak** barmaḳ¹⁵⁹ adıdur **benân**

¹⁵⁰ Bu beyit S2 ve Ç nüshalarında yoktur.

¹⁵¹ El-Kıṭatü's-sâmine fî-baḥrî'r-recez el-maṭviyy el-maḥbûn S2: Kıṭa-i heştüm der-baḥr-i مَدخ maṭviyy-i meksûf Ç; Kıṭa S1.

¹⁵² turağ otudur S1, Ç: turağ otudur S2.

¹⁵³ kerdime

¹⁵⁴ Kerneb S2, Ç: Kürnüb S1.

¹⁵⁵ üzñ S1, S2: üzün Ç.

¹⁵⁶ darak S1, S2: tarağ Ç.

¹⁵⁷ ter

¹⁵⁸ çorba

¹⁵⁹ barmaḳ S1, Ç: barmağ S2.

- 6 **Mirvaḥa** di yelpeze **ente lenā** sen bize
Batrıka¹⁶⁰ di ƣarpuzı ƣardal adı¹⁶¹ **ispetān**¹⁶²
- 7 Ƙurşaq adı **ḥavşala** boƣlıƣ¹⁶³ adı **mezbele**
Börk adıdır **berṭala**¹⁶⁴ **mikḫal**¹⁶⁵ adı sürme-dān¹⁶⁶
- 8 Yorĝa adıdır **cemūm**¹⁶⁷ ḥastalıƣ adı **külūm**
İssi yel¹⁶⁸ adı **semūm süllem** adı nerdübān
- 9 **Ḥatm** dimeklik tamām **ƣıdve** dimeklik imām
Ulu dimeklik **ḥümām tıbn** dimeklik şaman
(S1 68b)
- 10 **Fülfül** adıdır büber **minḥat** adıdır keser
Kesek adıdır **meder dümmel** adıdır ƣıban¹⁶⁹
- 11 **Fey** ĝanımetdürür¹⁷⁰ **urs** u **arūsī** düĝün
Zā'ine dişi ƣoyun dişi eşekdür **etān**
- 12 Müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün
İlme dürişen cüvān ser-ver olur bir zamān¹⁷¹

¹⁶⁰ Batrıka S1, S2: Batrıka Ç.

¹⁶¹ adı S2, Ç: adıdır S1.

¹⁶² Bu beyit Ç nüshasında 7. beyittir.

¹⁶³ boƣlıƣ S2, Ç: boƣluĝ S1.

¹⁶⁴ berṭala S2, Ç: burṭala S1.

¹⁶⁵ mikḫal S2, Ç: mükḫul S1.

¹⁶⁶ Bu beyit Ç nüshasında 6. beyittir.

¹⁶⁷ cemūm S1, Ç: cümüm S2.

¹⁶⁸ yel S2, Ç: yil S1.

¹⁶⁹ Bu beyit Ç nüshasında yoktur.

¹⁷⁰ ĝanımetdürür S1, Ç: ĝanımet bulan S2.

¹⁷¹ Bu beyit S2 nüshasında yoktur ve Ç nüshasının 4b sayfasının derkenarında yer almaktadır.

El-kıṭatü't-(tis'a) fî-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḥzûf¹⁷²

(Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât)

1 **Tîn** encîr¹⁷³ ü **gubeyrâ** igdedür
Hubz etmekdür (ü) cerdaḳ¹⁷⁴ **girdedür**

2 İl¹⁷⁵ **vilâyet** köy yeridür **aḳâr**
Ḳarye köy ü şehr adı **beldedür**

3 **Kânûn** ocaḳ **nâr** od u kül **remâd**
Faḥm kömür **fi'r-remâdi** küldedür

4 **Külye** bögrek **kebd¹⁷⁶** baḡır **rükbe** diz
Ḥılb yürek ḳabı ḳurşaḳ¹⁷⁷ **mîdedür**

(S1 69a)

5 **Ḥavḥ** şeftâlû vü **rummândur** enâr
Ḳalb göñüldür ü¹⁷⁸ **ḥavbâ¹⁷⁹** gövdedür¹⁸⁰

(S2 87a)

6 **Kûze** bardaḳ **levz** bâdem sirke **ḥal**
Bardaḳ aşduḳları yir **berrâdedür**

7 **Ḥalf** ard u **ḥaysümâ** her yerde kim
Hâhünâ bunda **hünâke** andadur

¹⁷² El-kıṭatü't-(tis'a) fî-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḥzûf S2: Kıṭa-i nüḥüm der-baḥr-i remel-i maḥzûf Ç: Kıṭa S1.

¹⁷³ encîr Ç: incîr S1.

¹⁷⁴ tandır ekmeḡi

¹⁷⁵ İl S1, S2: Ehl Ç.

¹⁷⁶ kebd S1, S2: kebid Ç.

¹⁷⁷ ḳurşaḳ S2: ḳurşaḳ Ç: ḳuşaḡ S1.

¹⁷⁸ ü S2, Ç: -S1.

¹⁷⁹ ḥavbâ S1, S2: ḥavbâ Ç.

¹⁸⁰ gövdedür Ç: gevdedür S1.

8 **Vedd**¹⁸¹ ü **mevlâ** vü **habîb** ü **hidn** dost
Atalar **âbâ** vü ebe **ceddedür**

(Ç 5b)

9 **Ḳulle** tağ başı vü **şâhiḳ** yüce tağ
Vehde alçaḳ yir ü ¹⁸²çuḳur **hevededür**

10 **Küvve** baca **derb** dervend **ṭavd** tağ
Ḥayme çâdır **ḥücre** adı odadur

11 Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
İlm-ile ḥayy olan ölmez zindedür¹⁸³

-10-

El-ḳıṭatü'l-âşire fî-baḥri't-ṭavîl el-müsemmen es-sâlim¹⁸⁴
(Fe'ülün mefâ'ilün fe'ülün mefâ'ilün)

1 **Merâret** öd ü **mirât** gözügü¹⁸⁵ **hibe** baḥşış
Teceddüd yeni olmak **mücedded** yenilenmiş

2 **Ḥayâ vadḳ** ile¹⁸⁶ yağmur **ḥulî ḥulyile** bezek (S1 69b)
Seḡab cû' ile¹⁸⁷ açlık **senâ medḥ** ile¹⁸⁸ alkış

3 **Medîne** ulu şehir ü 'acûze ḳarı 'avrat
Ḳoyun şoyucu **sellâḥ meslûḥ** şoyulmuş

¹⁸¹ Vedd S1, Ç: Vüdd S2.

¹⁸² ü S2, Ç: -S1.

¹⁸³ Bu beyit S2 ve Ç nüshalarında yoktur.

¹⁸⁴ El-ḳıṭatü'l-âşire fî-baḥri't-ṭavîl el-müsemmen es-sâlim S2: Ḳıṭ'a-i deḥüm der-baḥr-i ṭavîl Ç: Ḳıṭ'a S1.

¹⁸⁵ gözügü

¹⁸⁶ vadḳ ile S1, Ç: vadḳla S2.

¹⁸⁷ cû' ile S1, Ç: cû'la S2.

¹⁸⁸ medḥ ile S1, Ç: medḥle S2.

- 4 Düdügün adı **mizmār** anı çalıcı **zemmār**
Kāfir¹⁸⁹ kuşağı **zūnnār** arayıcı **müfettiş**
- 5 **Ba'ūzat** üyez ü **leys** sinek dutcı¹⁹⁰ örümcek
Şezā at sinegi vü **sebu'** yırtıcı **sin**¹⁹¹ diş
- 6 **Naşihat** ögüt¹⁹² ü **den**¹⁹³ küp ü **hāmile** yüklü
Zehar çiçek ü **iccāş** erik **fākihet** yemiş
- 7 **Ḳaran**¹⁹⁴ boynuz u **aḳrān** yakınlar u kıyu **cüb**¹⁹⁵
Enīn inji¹⁹⁶ vü **ğass** u **naḥīf** arıĝ¹⁹⁷ u **şe'n** iş
- 8 **Lübed** çokluk¹⁹⁸ u **lubb** uş şuya talıcı **kāmūs**
Haber bilici **cāsūs** katı tutucu **bātiş**
- 9 **Naḥl** bal arusıdır¹⁹⁹ **leheb** od yalırdır²⁰⁰
Şerā kurdeşenidür **vece'** ağru **verem** şiş
- 10 Düzülmüş **müheyyādur**²⁰¹ yücelmiş **mu'allādur**²⁰²
Süzülmüş **muravvaḳdur**²⁰³ şusızdır²⁰⁴ **müte'attiş**

¹⁸⁹ Kāfir Ç: Kevür S1, Kāvür S2.

¹⁹⁰ dutcı S1, S2: tutcı Ç.

¹⁹¹ Aslı "sinn" olan kelimeyi vezin zaruretinden "sin" şeklinde yazdık.

¹⁹² ögüt S1, Ç: ögüd S2.

¹⁹³ Aslı "denn" olan bu kelime nâzım tarafından vezin zaruretinden "den" şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁴ Ḳaran S2, Ç: Ḳarın S1.

¹⁹⁵ Aslı "cübb" olan bu kelime nâzım tarafından vezin zaruretinden "cüb" şeklinde yazılmıştır.

¹⁹⁶ inji

¹⁹⁷ arıĝ S1, Ç: aruĝ S2.

¹⁹⁸ çokluk S1: çoklık Ç, çokluĝ S2.

¹⁹⁹ arusıdır S1, S2: arısıdır Ç.

²⁰⁰ yalırdır S1, Ç: yalırdır S2.

²⁰¹ müheyyādur S1, Ç: ne müheyyā S2.

²⁰² mu'allādur S1, Ç: ne mu'allā S2.

²⁰³ muravvaḳdur S1, Ç: ne muravvaḳ S2.

²⁰⁴ şusızdır S1, Ç: şusız ne S2.

- 11 **Raham** kırtal u **zürzür** sığırcık **'usse** güye
Tamar **'ırk** u ilik **muḥ**²⁰⁵ **ḥarīf**²⁰⁶ güz **şitādur**²⁰⁷ kış

(Ç 6a)

- 12 Fe'ülün mefā'ılün fe'ülün mefā'ılün
Sa'adet bulam dirseḡ oḡul gice gün dürüş²⁰⁸

-11-

El-kıṭatü'l-ḥādī 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-aḥreb el-mekfūf²⁰⁹

(Mef'ülü mefā'ılü mefā'ılü fe'ülün)

- 1 **Ḳaffāl** kilidci vü **hevl** kıorḡu **ḳamer** Ay
Sekkāk bıçaḳcı vü **'alāt** örs ü **ḡanī** bay
- 2 **Şabbāḡ** boyacı vü **ḳalīl** az u **deyn**²¹⁰ borç
Seyyāf kıılıcı vü **sehm** oḡ u **ḳavs** yay
- 3 **Ḥānūta**²¹¹ düken²¹² dinür ü²¹³ **ṭāḥūne** degirmen
Ḥod-re'ye **mürāī** dinür ü fikre daḡı **re'y**
- 4 **Urviyye** dişi keçi **leben** süd ü **aḳıṭ** keş
Seccāde namāzlaḡı **şadā** yanḡu²¹⁴ **āhī** vay
- 5 **Nā'ūra** tolap adı vü **ṭarfā** adı yılḡun
Güç oldı **'asīr** adı **yesīr** adı da kıolay

²⁰⁵ Aslı "muḥḡ" olan bu kelime nâzım tarafından vezin zaruretinden "muḡ" şeklinde yazılmıştır.

²⁰⁶ ḥarīf S2, Ç: ḥarīf S1.

²⁰⁷ şitādur S1, Ç: ü şitā ne S2.

²⁰⁸ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

²⁰⁹ El-kıṭatü'l-ḥādī 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-aḥreb el-mekfūf S2: Kıṭa-i yek deḡüm der-baḥr-i hezec-i aḥreb-i meḡşūf-ı maḡzūf Ç: Kıṭa S1.

²¹⁰ deyn Ç: derek S1, S2.

²¹¹ Ḥānūta Ç: Ḥānūta S1, S2.

²¹² dükkân

²¹³ ü S2, Ç: -S1.

²¹⁴ yanḡu S2, Ç: yanḡu S1.

- 6 **Lebbād**²¹⁵ keçeci vü **verā** ard u **emām** öñ (S1 71a)
Reccāle²¹⁶ yayalar u **lehef** ğuşşa **şayf** yay
- 7 **Zu'rūr** kızcılık²¹⁷ u **sefercel** adı ayva²¹⁸
Zebbāh baķar daķı boğazlayıcı²¹⁹ dumbay²²⁰
- 8 **Luffāha** yılağuç²²¹ di vü **tuffāh** daķı elma
Ķavvāda gidi²²² di vü **fazīhat** daķı rüsvāy
- 9 **Tehcīd** uyutmağ u **şikāyet** gile itmek
Cerrāh otacı vü **baķal bāsıl** ü manķay²²³
- 10 Mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün
Cāhilden ırağ ol saņa ğayr itmez o bī-re'y²²⁴

-12-

El-ķıķatü's-sāniye 'aşer fī-baħri'r-remel el-müseddes el-maħbün²²⁵
(Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilāt)

- 1 Güneş ü Ay'a dinilür **ķamerān**
Dolayu gezmege dirler **ķavafān**
(S1 71b)
- 2 **Ṭala'a** toğdı ṭolundı **ğarabe**
Raķabe boyun erimek **zevebān**
(Ç 6b)

²¹⁵ Lebbād S1: Libbād Ç.

²¹⁶ Reccāle S1: Ricāle Ç.

²¹⁷ kızcılık S1, Ç: alıçdur S2.

²¹⁸ ayva S2, Ç: ğayva S1.

²¹⁹ boğazlayıcı Ç: boğazlacıla S1, S2.

²²⁰ Kelimenin "ṭumbay" طومباى şekli de vardır.

²²¹ Bu kelime sözlüklerde bulunamadı.

²²² gidi S2, Ç: kesi S1.

²²³ bahadır, yiğit

²²⁴ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

²²⁵ El-ķıķatü's-sāniye 'aşer fī-baħri'r-remel el-müseddes el-maħbün S2: Ķıķa-i düvāzdehüm der-baħr-i remel-i maħbün-ı maħzūf Ç: Ķıķa S1.

- 3 **Eceme** mîşe **secencel** gözüğü²²⁶
Âdemî-y-ile perîye **sakalân**
- 4 ‘**Acele** ivmek ü kaşlı ‘**acele**
Bakara inek ü şusuz ‘**aşaşân**
- 5 **Haşefe** başına dirler zekerün
Boyunuş tamarına da **vedecân**
- 6 **Ahaze** aldı vü deldi **seşabe**
Semere yemiş ü²²⁷ cânlu **hayevân**
(S2 88a)
- 7 **Şereke** duzağ eyü iş **hasene**
Sereşân yengeç ü **dünyâ** bu cihân
- 8 **Esele** dilün ucıdur **kaşabe**
Burunuş düdüğü uçmak **tayerân**
- 9 **Katere** toz u **keberdür** kebere²²⁸
Ölü **meyyitdür** ü cânsız²²⁹ **mevetân**
- 10 **Şerere** od koğıdurur²³⁰ **sene** yıl
Yüregün oynamasıdur **hafakân**
- 11 Feilâtün feilâtün bu kitâb
Oğyanı ider üstâd-ı zamân²³¹

²²⁶ gözgü

²²⁷ Atıf vav'ı Ç ve S1 nüshalarında hareke ile gösterilmiştir.

²²⁸ gebre otu

²²⁹ cânsız S1: cânsız Ç.

²³⁰ koğıdurur S1: koğıdur S2, Ç.

²³¹ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

El-kıṭatü's-sāliṣe 'aṣer fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫşür²³²

(Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilāt)

(S1 72a)

- 1 **Nef'** aşşı aşşı itmek **intifā'**
Cum'a dirnek dirnek itmek **ictimā'**
- 2 **Sīd** ü **sirḥān** kurd maymun adı **kırd**
Fehd pars u yırtıcılardur **sibā'**
- 3 **Bāb** u **tarz** u **şınf²³³** dürlü **reşş²³⁴** yün
Kitf yağrın **ibt** koltuk kol **zırā'**
- 4 **Ġaşy** kendüden uğunmak **ḳayḥ** irin
Dā' ağrı baş ağrısıdur²³⁵ **şudā'**
- 5 **Māliḥülyā** delülük ü **ḥatf²³⁶** ölüm
Sile or u ağız ağrısı **ḳulā'**

(Ç 7a)

- 6 **Bur** sağık **sukm** u **illet** şayruluk²³⁷
Şamṭ ḳarmak ḳopmuş olmak **inḳilā'**

(S1 72b)

²³² El-kıṭatü's-sāliṣe 'aṣer fī-baḥri'r-remel el-müseddes el-maḫşür S2: Kıṭa-i sızdehüm der-baḥr-i remel-i maḫzūf Ç: Kıṭa S1.

²³³ şınf Ç: ḥayf S1, S2.

²³⁴ Üç nüshada da "reşş" şeklinde harekelenen bu kelime sözlüklerde "rīş" şeklindedir (Kırkılıç ve Sancak, 2009: 816; Koç ve Tanrıverdi, C 3. 2014: 281.)

²³⁵ ağrısıdur S2: ağrısı S1, S2.

²³⁶ ḥatf Ç: ḥıtf S1.

²³⁷ şayruluk S1: şayruluk Ç.

- 7 **Zu'm** şanu vü **zi'âmet**²³⁸ ululuk
Ṭal'a yüz ü yüce olmak **irtifâ'**
- 8 **Rab'** menzil **rub'** dördün²³⁹ birisi
Ruḳ'a pāre pāreler adı **rukā'**
- 9 **Ḥaṭf** kapmak **ḥaşf** na'lîn dikmek
Ḳar' dögmek eylik itmek **iştinā'**
- 10 **Ravza** çayır²⁴⁰ **ebb** otlak yiridür²⁴¹
Ẓay'a köy ü cem'idür anuḡ **zıyā'**
- 11 **Re'b** mantar **ḡallat** ekin ḥāşılı
Şā' ölçek maşraba daḡı **şuvā'**
- 12 **Nevm** uyḡu uyḡusuzluḡdur **sühād**
Sem' işitmek dinlemeklik **istimā'**
- (S2 88b)
- 13 **Cîd** boyun **şudḡ** perçek²⁴² **şa'r** şaç
Sedy emcek emcek itmekdür **rezā'**²⁴³
- 14 Fā'ilātün kim oḡursa fā'ilāt
Cümle 'ālem aḡa ider iltiyā'²⁴⁴

²³⁸ Üç nüshada da "zi'âmet" şeklinde geçen bu kelime sözlüklerde "ze'âmet" şeklindedir (Kırkkılıç ve Sancak, 2009: 1126; Koç ve Tanrıverdi, C. 5. 2014: 5015).

²³⁹ dördün Ç, S2: dördün S1.

²⁴⁰ "çayır" kelimesi S1 nüshasında چائر şeklinde yazılmıştır.

²⁴¹ yiridür S2, Ç: yeridür S1.

²⁴² perçek S1, S2: pürçek Ç.

²⁴³ rezā' Ç: rızā' S1.

²⁴⁴ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

-14-

Qıta-i çehârdehüm der-baħr-i recez-i taħlî²⁴⁵

(Müstefilün fe'ülün müstefilün fe'ülün)

- 1 **Furķān Nübī** di Qur'ān bellü söz adı **bürhān**
Bellü kişiler **ayān** begler begi de **sultān**
 - 2 **Üsbü'** adı hefte **fālūzec²⁴⁶** adı pelte²⁴⁷ (S1 73a)
Şacūr²⁴⁸ adı ħalta²⁴⁹ **cādiyy** adı zafrān²⁵⁰
 - 3 'Ahdin şıyıcı **nekkās** gendāneye²⁵¹ di **kürās**
Ekin ekene **ħarrās** çift öküzine **feddān**
 - 4 Urġan bükücü **ħabbāl** yük götürici **ħammāl**
Göz otacısı²⁵² **keħħāl** güreşçi²⁵³ tonı **tubbān**
 - 5 Günler dimege **eyyām** yıllar dimege **a'vām**
Bu yıl dimege **el-ām** şimdi dimege **el-ān**
- (Ç 7b)
- 6 Yarım geceye **behre** taħla dimege **bükre**
Bir kez dimege **merre** ne vaqt dimege **eyyān**

²⁴⁵ Qıta-i çehârdehüm der-baħr-i recez-i taħlî Ç: El-ķıtatü'r-rābi'a 'aşer fi-baħri'l-muzāri' el-aħreb S2, Qıta S1.

Ç nüshasındaki manzumenin başlığında "recez-i مكيول" gibi bir tamlama yer almaktadır fakat eski harflerle yazmadan aynen aldığımız kelimenin hangi illet veya zihaf olduğunu bulamadık. Vezne bakıldığında burası "fe'ülün" cüzüne denk gelmektedir. Çünkü bu cüz recez bahrinin aslî cüzü olan "müstefilün"ün "taħlî" zihafıyla meydana gelen şeklidir.

²⁴⁶ fālūzec S1, S2: fālūdec Ç.

²⁴⁷ Nişasta, şeker ve su karışımının pişirilerek soğutulmasıyla yapılan bir tatlı türü.

²⁴⁸ şacūr S1, S2: sácūr Ç. Sözlüklerde ساجور şeklindedir (Koç ve Tanrıverdi, C. 2. 2013: 2002; Kırkkılıç ve Sancak, 2009: 828).

²⁴⁹ köpeğin boynundaki tasma

²⁵⁰ zafrān S2, Ç: safrān S1.

²⁵¹ gendāne: yabancı sarımsak, yabancı pırasası

²⁵² otacısı S1, Ç: otacıdır S2.

²⁵³ güreşçi S2, Ç: güreşçi S1.

- 7 Çıkarmağa di **ihrâc** tar itmege di **ihrâc**
Eşkûn²⁵⁴ ata di **himlâc** develere di²⁵⁵ **bu'rân**
(S1 73b)
- 8 Kıpuz çalıcı 'avvâd av avlayıcı **şayyâd**
Tamar urıcı²⁵⁶ **faşşâd** şaplayıcı **şaf'ân**
- 9 Benzemege di **eşbâh** uyarmağa di **inbâh**²⁵⁷
Şulara dağı **emvâh** balıklara di **nînân**
- 10 Önegü kişi 'ânid havan dögici **mârid**
Yol gözleyici **râşid** panbuğ²⁵⁸ şatıcı **kaţţân**
- 11 Girdürmege di **idhâl** şoldurmağa di **izbâl**²⁵⁹
Virbimege di **irsâl** eylüğe digil **ihsân**
- 12 Kaşnağ düzici **aţţâr** koğu şatıcı 'aţţâr
At otacısı **bayţâr** şayru evi **mâr-istân**
- 13 Kutsız kişi di **meyšûm** burun düdüğü **hayşûm** (S1 74a)
Boğaz delüğü **hulķûm** eņek çukuru **nûnân**²⁶⁰
- 14 Müstefilün fe'ülün müstefilün fe'ülün
Olsa ğidâ-yı ma'sûm hâzık olur çü Loķmân²⁶¹

²⁵⁴ Bu kelime için 17/3'ün dipnotuna bakınız: "aşğun"

²⁵⁵ di S1, S2: - Ç.

²⁵⁶ tamar urıcı S1, S2: kan alıcıya Ç.

²⁵⁷ inbâh S2, Ç: enbâh S1.

²⁵⁸ panbuğ S1: panbık Ç.

²⁵⁹ izbâl S2: idbâl S1, Ç.

²⁶⁰ Sözlüklerde نونة şeklinde (Koç ve Tanrıverdi, C. 6. 2014: 5525; Kırkkılıç ve Sancak, 2009: 771).

²⁶¹ Loķmân Ç, S2: Nu'mân S1.

Beyit S2 nüshasında yoktur.

El-ķıřatü'l-hāmise 'ařer fī-baħri'l-hezec el-müseddes el-maķřūr²⁶²

(Mefā'ılün mefā'ılün fe'ülün)

- 1 Ķoruķ **ħıřrım** üzüm salkımı **'unķūd**
 'İneb üzümdürür **kümmeřr²⁶³** armud

(S2 89a)

- 2 **Veter** şeşte kılı²⁶⁴ **mızrāb** zaħme
 Rebāb ıķlıķdurur řeřtā daħı **'ūd**

- 3 Depe **rebve** vü cem'idür **revābī**
 'Arā düz yir ü yir yaruęı **uħdūd**

- 4 Bıçaķ **sikkīn** demür kesküsi **mıķrāř**
 Ege **mibrād²⁶⁵** egelenmiř de **mebrūd**

(Ç 8a)

- 5 Ekin **zer'** ü ekinlik adı **mezra²⁶⁶**
 Biçen **ħařřād** biçmeklik de²⁶⁷ **maħřūd**

- 6 **Defe** def ü defün pulları **cülcül**
 'Aded saęıř²⁶⁸ řayılmıř adı **ma'dūd**

- 7 **Necis** murdāra **řāhir** arıya di
 'Adū düřmen sürülmıř daħı **mařrūd**

²⁶² El-ķıřatü'l-hāmise 'ařer fī-baħri'l-hezec el-müseddes el-maķřūr S2: Ķıřa-i pencdeħüm der-baħr-i hezec-i maħzūf Ç: Ķıřa S1.

²⁶³ Sözlüklerde كتمرا şeklindedir (Koç ve Tanrıverdi, C. 3. 2013: 2322; Kırkkılıç ve Sancak, 2009: 544).

²⁶⁴ kiriş

²⁶⁵ Sözlüklerde مبرد şeklindedir (Koç ve Tanrıverdi, C. 2. 2013: 1360; Kırkkılıç ve Sancak, 2009: 652; Kırkkılıç, 1999: 249).

²⁶⁶ mezra' S1, Ç: meZRÜ' S2.

²⁶⁷ biçmeklik de S2, Ç: biçilmış daħı S1.

²⁶⁸ sağış S1, S2: şağış Ç.

8 **Ṭavīl** uzun kışalmış nesne **maḫşūr**
'**Arīz** inlü²⁶⁹ çekilmiş nesne **memdūd**

9 **Eşell** elsüz **zemin** kötrüm köse **eṣaṭ**²⁷⁰
Ḳadem ayak **ḫıṭā** adım²⁷¹ **ḫayā** ud

(S1 75a)

10 **Ġazā** süñsük ağacı vü güye **sūs**
Ḥader iniş ü²⁷² büyük taş **cülmūd**

11 **Reşāş** adı ḳalay **mismār** adı mīḥ
Ḥadīd adı demür şiş adı **seffūd**

12 Mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün
Bilenler oldı fi'd-dāreyn mes'ūd²⁷³

-16-

El-ḳıṭatū's-sādise 'aşer fī-baḫrī'r-remel el-müsemmen el-maḫbūn el-
maḫşūr²⁷⁴

(Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilāt)

1 **Kelime** bir söz ü cem'i **kelim** ü hem **kelimāt**
Yazıcı **kātib** ü **münşīdūr** ü²⁷⁵ divit de²⁷⁶ **devāt**

2 **Seheb** ü fedfed²⁷⁷ ü **beydā** vü **felāt** adı yabān
Sehebūḡ cem'i **sühüb** oldı felātuḡ **felevāt**

(S1 75b)

²⁶⁹ enli

²⁷⁰ Mısrada vezin aksamaktadır.

²⁷¹ adım S2, Ç: adımlar S1.

²⁷² ü S1, Ç: -S2.

²⁷³ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

²⁷⁴ El-ḳıṭatū's-sādise 'aşer fī-baḫrī'r-remel el-müsemmen el-maḫbūn el-maḫşūr S2: Ḳıṭa-i şeşdehüm der-
baḫr-i remel-i müsemmen-i maḫbūn-ı maḫzūf Ç: Ḳıṭa S1.

²⁷⁵ ü S2, Ç: -S1.

²⁷⁶ divit de: S1, Ç: divide S2.

²⁷⁷ düz yer, büyük sahra

- 3 **Derece rütbe** dinür nerdübānu²⁷⁸ ayağına
Birinüñ cem'i **rütebdür** birisinüñ **derecāt**
- 4 **Bekere**²⁷⁹ çarhına dirler kıyunuñ kıyuı **kalīb**
Katı taşa dağı **şahra** uvacık taşa **haşāt**
- 5 Gegüze²⁸⁰ **nahra** dinür **hāşıra** kovuğ böğüre
Sebehat şüre yire dinür ü cem'i **sebehāt**
- 6 Ayuñ evvel günü **gurre** şonı hem **selh** ü **muḥāk**²⁸¹
Ödege **gurm** u **gudāt** tañla vü cem'i **gadavāt**
- (S2 89b, Ç8b)
- 7 **Remeke** kışrağ adı ayğır adı dağı **hışān**
Buzağı **ıcle** yabān öküzi dişisi **mehāt**²⁸²
- 8 Karaca karğa²⁸³ **gurāb** oldı vü kıuzğun ne²⁸⁴ **gudāf** (S1 76a)
Deve kıuşı adı **nu'am** oldı bağırtlak **kaṭāt**
- 9 Ügeyik adı nedür **fāhte** **bebğā** vü²⁸⁵ tūṭī
Alaca karğa nedür **ebka'** ü çaylak ne²⁸⁶ **hıdāt**
- 10 **Vesenī** puta tapıcıdur u **naşrānī** gāvur
Bağy azmağdur u hem azıcılar dağı **buğāt**

²⁷⁸ nerdübānuñ S1, Ç: مردویانک S2.

²⁷⁹ bekere Ç: bükre S1.

²⁸⁰ *Yeni Tarama Sözlüğü*'nde "gögüz" şeklindedir (Dilçin, 1983: 96).

²⁸¹ muḥāk Ç: meḥāk S1.

²⁸² mehāt S2, Ç: mūhān S1.

²⁸³ karğa S2, Ç: ğarğa S1.

²⁸⁴ ne S1: -S2, Ç.

²⁸⁵ vü S1, S2: -Ç.

²⁸⁶ ne S1: -S2, Ç.

11 Döşege **naṭ** u **firāş** u küpeye²⁸⁷ **şenf** ü **şünūf**²⁸⁸
Budaga **ğuşn** u **każīb**²⁸⁹ bitmege **nebt** ile **nebāt**

12 Gemiye **fülk** ü **sefine** di vü yelkene **şirā**²⁹⁰
Denize **lucce** vü **tımm** Güneş'e **yūḥ** u **mehāt**

13 Ülüye **hişşe** vü **kışt** u bölüğe **şeml** ü **mele**'
Şekere **sükker** ü **kand** u azuğa **kūt** u **betāt**

(S1 76b)

14 **Cereb** uyuzdur u **ḥikket** gıcık (ü) **şarṭ** çiriş
Sakar u **hāviye** tamu işiñ **ālātı edāt**

15 Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilāt
Okı yaz 'ār-ı ceh(i)lden bulasız tā ki necāt²⁹¹

-17-

El-kıṭatü's-sābi'a 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-müşemmen es-sālim²⁹²
(mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün)

1. Öküz şatıcı **baḳḳār** u ḥalāyık²⁹³ şatıcı **nehḥās**²⁹⁴
Meşed kazıcı **ḥaffār** u süpürge şatıcı **kennās**

²⁸⁷ küpeye S1, S2: küpe Ç.

²⁸⁸ Her iki şekilde de yazılabildiği belirtilen bu kelime S1 nüshasında "şenef" ve Ç nüshasında "şünūf" şeklinde geçmektedir. Sözlüklerde ise "şenef" veya "şünūf" kelimelerinin "küpe" ile ilgili bir karşılığı bulunamamıştır. "Şenf" kelimesinin çokluğu "şünūf" شنوف'tur. Hem mana hem de vezin bakımından uygunluğu münasebetiyle bu şekilde yazdık.

²⁸⁹ każīb Ç: kaşıb S1, S2.

²⁹⁰ şirā Ç: şerā S1.

²⁹¹ Beyit S2 nüshasında yoktur.

²⁹² El-kıṭatü's-sābi'a 'aşer fī-baḥri'l-hezec el-müşemmen es-sālim S2: Kıṭa-i heftdehüm der-baḥr-i hezec-i sālīm-i müşemmen Ç: Kıṭa S1.

²⁹³ ḥalāyık S2: ḳalā'ık S1, ḳalāy Ç.

²⁹⁴ nehḥās S1: nehḥās S2, Ç.

- 2 Haber virmeklik²⁹⁵ **ihbār** iñen çok söylemek **iksār**
Mehil virmeklik²⁹⁶ **inzār** u umudsız²⁹⁷ olmağa²⁹⁸ **iblās**
- 3 **Keme'** mantardurur **harmel** üzerlik **şih** adı yavşan
Karayandıķ²⁹⁹ adı **tarşūs** u aşğun³⁰⁰ adı da³⁰¹
- (S1 77a)
- 4 **Düçenne** karanuluğ u **şu'ā'** u **nūr** aydınlık
Menūn u **mevt** ölümdürür nedür **minnet** dađı ispās
- 5 **Berānis** burnusuñ cem'i vü **burnus** zāhidüñ tacı
Ķalānis taķyeler³⁰² adı vü taķye şatıcı **ķallās**
- (Ç 9a)
- 6 Bırakmaķlığa di **ilkā** arıtmaķlığa di **inkā**
İçirmeklige di **iskā** şuya taldurmağa **iğmās**
- 7 **Cevāmis** cāmusuñ cem'i vü **cāmūs** şu şuğırıdır³⁰³
Reşā geyik buzağusu vü aşlan adı da **dirvās**
- 8 Geçürmeklikdürür³⁰⁴ **imzā** kulaķ tutmaķdurur **ışğā**
Yalıncaķ eylemek **irā** geyürmege digil **ilbās**
- (S2 90a)
- 9 Terāzū adıdır **mizān** u et³⁰⁵ tartıcıdır **vezzān** (S1 77b)
Şayağ şatıcıdır **semmān** herise³⁰⁶ şatıcı **herrās**

²⁹⁵ virmeklik S1, S2: virmekdür Ç.

²⁹⁶ virmeklik S1, S2: virmekdür Ç.

²⁹⁷ umudsız S2: umusuz Ç: umuzsız S1.

²⁹⁸ olmağa: olmaķ S2, Ç.

²⁹⁹ kalkan denilen dikenli ot

³⁰⁰ aşğun S1, S2: usğun Ç.

Kelimenin "eşgin, eşkin, eşgün, eşkün" şekilleri de vardır (Gülensoy, C. 1. 2011: 345).

³⁰¹ da S1, S2: ki Ç.

³⁰² takke

³⁰³ şuğırıdır S1, Ç: şığırıdır S2.

³⁰⁴ geçürmeklikdürür S2, Ç: geçirmeklikdürür S1.

³⁰⁵ u et S1: tavar S2; dağı Ç.

³⁰⁶ keşkek

- 10 Tamām eylemege **ibkâ** diri eylemege **iḥyâ**
Ḥaber virbimege **inhâ** ‘il(i)m öğrenmege **ıḳbās**
- 11 Yılan³⁰⁷ dutucıdur³⁰⁸ **ḥevvâ**³⁰⁹ yalan efsüncıdur **râkî**
Çanaḳ düzicidür **ḥazzâf** çanaḳ yalayıcı **leḥḥās**
- 12 **Beyâdır** beyderünj cem’i vü **beyder** ḥırmenünj yiri
Ve hem ḥırmen daḥı **küds** ü³¹⁰ anuñ cem’i daḥı **ekdās**
- 13 **Duḥân** dütüdüdür³¹¹ cem’i **devâḥin** cemre od gözi
Şuvâz od yalıñıdur hem oduñ bir pâresi **mıḳbās**
- 14 Mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün mefâ’lün
Lügatle iden istînās ḥalâş olur mine’l-eflās³¹²
(S1 78a)

-18-

El-ḳıṭatü’s-sâmine ‘aşer fî-baḥri’s-serî el-maṭviyy³¹³

(müfte’ilün müfte’ilün fâ’ilün)

- 1 Güneş-ile Ay’a dinür **neyyirân**
Gice ile gündüze de **dāyebân**³¹⁴
- 2 **Bırḳa’** u **cerbāndurur**³¹⁵ gök adı
Cevne daḥı Güneş ü Ay **zibriḳân**

³⁰⁷ yılan S1, S2: yalan Ç.

³⁰⁸ dutucıdur S1: dutıcıdur S2; düzicidür Ç.

³⁰⁹ ḥevvâ S1, S2: kezzâb Ç.

³¹⁰ Atf vâvı Ç nüshasında hareke ile gösterilmiştir.

³¹¹ tütün

³¹² Lügatle iden istînās ḥalâş olur mine’l-eflās S1: Ḥalâş olur mine’l-eflās lügatle iden istînās Ç.

Bu beyit S2 nüshasında yoktur. “İflās” kelimesi S1 nüshasında görüldüğü gibi “eflās” şeklinde yer almaktadır.

³¹³ El-ḳıṭatü’s-sâmine ‘aşer fî-baḥri’s-serî el-maṭviyy S2: Ḳıṭa-i hejdehüm der-baḥr-i serî-i maṭviyy Ç; Ḳıṭa S1.

³¹⁴ dāyebân S1, Ç: dāyibân S2.

³¹⁵ cerbāndurur S2, Ç: جوباندر S1.

- 3 **Ḳavs-i ḳuzah**dur elegimsağmalı
Gögüñ iki kıyısıdur **ḥāfaḳān**
- 4 **Ḳıṭḳıṭ** u **ṭal**³¹⁶ **rac**‘ digil yağmura
Sebseb³¹⁷ ü **mevmāt** u **mefāza** yabān
- 5 **Hā ene zā** uş dururın ben dimek
Ol iki er daḥı nedür **ellezān**
- 6 **Sıbt** oğul oğlı oğullar **benūn**
Ata vü anaya dinür **vālidān**
(Ç 9b)
- 7 **Ḳaş’a** çanak **fayḥa** nedür üsküre³¹⁸
Cefne ağaç çanak u cem’i **cifān**³¹⁹
- 8 **Ḥas**³²⁰ marul u **baḳl** tere yonca **ḳat**³²¹
Ṭop **küre** çevgen de (di) **şavlecān**
- 9 **Şahn** sarāy ortası cem’i **şuḥūn**
Ṭarf göz ü³²² gözci daḥı dīde-bān
- 10 **Liḥye** şaḳal **şārib** ü **seblet** bıyık
Yüzüñ iki yanı daḥı³²³ **ārizān**

³¹⁶ Aslı “ṭall” olan bu kelimeyi vezin zaruretinden “ṭal” şeklinde yazdık.

³¹⁷ sebseb S1, S2: deşt Ç.

³¹⁸ çukur çanak

³¹⁹ cifān S2: cefān S1, cufān Ç.

³²⁰ Aslı “ḥass” olan kelimeyi vezin zaruretinden “ḥas” olarak yazdık.

³²¹ Aslı “ḳatt” olan kelimeyi vezin zaruretinden “ḳat” olarak yazdık.

³²² ü S2, Ç: -S1.

³²³ daḥı S2, Ç: nedür S1.

- 11 **Ḳuvve** kızıl boya vü **izlim** çivit
Ḳinna dene³²⁴ çadır³²⁵ u günlük³²⁶ **lubān**³²⁷

(S2 90b)

- 12 **Laḥy** şaḳal bitdügi yir³²⁸ **mülteḥî**
Liḥyelü **emred** ne şaḳalsız olan³²⁹

- 13 Südi olan inege dirler **lebūn**
At göğüsine daḥî dirler **lebān**³³⁰

- 14 **Mürre**³³¹ ne şafrā vü ‘aḳl şiddeti
Emmek ü ‘avrat südüne di **lebān**³³²

- 15 **Ḡurze** nigendedürür³³³ ü **derz** yiv³³⁴
Saḳf saçaḳdurur u³³⁵ hem yeḳ **ḳunān**

- 16 Müfte‘ilün müfte‘ilün fā‘ilün
Ḥaḳ bu ki bu baḥrı bilen buldı³³⁶ kān³³⁷

-19-

El-ḳıṭatü’-t-tāsi’a ‘aṣer fī-baḥri’r-remel el-müseddes el-maḥzūf³³⁸

(fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün)

³²⁴ dene S1, S2: dāne Ç.

³²⁵ Dane çadır: Bir çeşit ot.

³²⁶ günlük yani kendir (kenevir)

³²⁷ Bu beyit Ç nüshasında 12. beyit, 12. beyit de 11. beyit olarak yer almaktadır.

³²⁸ yir S1: yer Ç.

³²⁹ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

³³⁰ Bu beyit Ç nüshasında 14. beyit, 14. beyit de 13. beyit olarak yer almaktadır.

³³¹ mürre S1: mirre Ç.

³³² Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

³³³ nigende: pamuklu kaftan

³³⁴ Birbirine bitişik olan iki şey arasındaki çizgi.

³³⁵ u S1, Ç: -S2.

³³⁶ Ç nüshasında نولدى şeklinde yazılmıştır.

³³⁷ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

³³⁸ El-ḳıṭatü’-t-tāsi’a ‘aṣer fī-baḥri’r-remel el-müseddes el-maḥzūf S2: Ḳıṭa-i nühdehüm der-baḥr-i remel-i maḥzūf Ç: Ḳıṭa S1.

- 1 **Dühn** yağ u yağcı **dehḥāndu(ru)r**³³⁹
Hem yağuş ölçegi de **kaṭṭāndur**
- 2 **Delv** külek **ress** kıuyı **kūre** şehir
Ḥūt balık cem'i de **ḥītāndur**
- 3 **Fūm** u **būrr** ü **kaḥḥ** buğday **bezr** tohum
Burçaq adı **mülk**-ile **culbāndur**
- 4 **Ās** mersin³⁴⁰ **afṣ** māzū³⁴¹ **dıḥḥ** püs
Ḥurmanuş³⁴² salkımları **ḥınvāndur**
(Ç 10a; S1 79a)
- 5 **Kils** alçu **merve** aḥ taş **ḥayd** bağ
Ḥabr sinle **sıcn** hem zindāndur
- 6 **Ḥıdr** çölmek³⁴³ **ḥıfl** kilid **vıḥr** yük
Cezve egşi odlar (da) **nırāndur**
- 7 **Şıbl** aşlan enegidür³⁴⁴ **zıḥ** kıurt
Ḥaysem ü **anbes**³⁴⁵ **hemūs**³⁴⁶ aşlandı(ru)r
- 8 **Semm** ağı **ḥumme** 'akreb ağısı
Nesr kerkes ejdehā³⁴⁷ **suḥbāndur**

³³⁹ dehḥāndu(ru)r S1: dühhāndu(ru)r Ç.

³⁴⁰ mersin ağacı

³⁴¹ Mazı ağacının meyvesi

³⁴² Ḥurmanuş S2, Ç: Ḥurmanuş S1.

³⁴³ çölmek S1, S2: çömlek Ç.

³⁴⁴ enek: çene

³⁴⁵ 'anbes S1: 'anbes ü S2, ḥayder ü Ç.

³⁴⁶ hemūs S1, S2: esed Ç.

³⁴⁷ ejderha

9 **Merr** geçmek **merre** kızma **mürr** acı

Hışm-ile kîn **hazlā**ndur

10 **Zevk** tatmak **tav** buyruk dutmak(a)

İşlemekde ivmek **im'ā**ndu(ru)r

11 Fā'ilātün fā'ilātün bu kitāb

Dürr ü cevher ıolu ııkd-ı cāndur³⁴⁸

El-ħamdü li'llāhi Rabbi'l-ālemīn 'alā külli ħāl sive'l-küfri ve'd-đalāl³⁴⁹

Temmet

KAYNAKÇA

Dilçin, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.

Gülensoy, Tuncer (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*. C. 1. Ankara: TDK Yay.

İbni Kalender (yz.). *Kitābu Türki Tazî*. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi. Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu (S1). Nu: 07 Tekeli 671/2.

İbni Kalender (yz.). *Lügat-i İbni Kalender*. İstanbul Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi (S2). Nu: 876/7.

İbni Kalender (yz.). *Manzume-i Lügat-i Kalender*. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi (Ç). Nu: 19 Hk 4578.

İnce, Adnan (2015). *Lügat-i Ni'metu'llāh*. Ankara: TDK Yay.

Kırkklıç, Ahmet (1999). *Lehçetü'l-Lügat*. Ankara: TDK Yay.

Kırkklıç, Ahmet-Yusuf Sancak (2009). *Ahterî-i Kebir*. Ankara: TDK Yay.

Koç, Mustafa-Eyyüp Tanrıverdi (2014). *El-Okyânûsu'l-Basît Fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhît-Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. 6 C. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.

Nizam, Betül Sinan (2021). "Bir Mecmûanın Serencâmı: Süleymaniye Kütüphanesi Süleymaniye No. 876'da Kayıtlı Şâhidî (Manzum Sözlük) Mecmûası Üzerine". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. C. 5. S. 1. s. 408-449.

³⁴⁸ Bu beyit S2 nüshasında yoktur.

³⁴⁹ "Küfür ve dalalet dışındaki her hâlimden dolayı Allah'a hamt olsun." Bu bölüm S1 ve S2 nüshalarında yoktur.

Öztürk, Mürsel-Derya Örs (2000). *Burhân-ı Katı*. Ankara: TDK Yay.

Öztürk, Zehra- Saleh Jaradat (2021). "İbn Kalender'in manzum sözlüğü: Türkî vü Tâzî". *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 22. S. 41. 1093-1150.

Said-i Nefisi (2009). "Farsça Lügatler". (çev. Şadi Aydın). *Doğu Araştırmaları*. C. 2. S. 4. s. 77-84.

Şemseddin Sâmî (1317). *Kâmûs-ı Türkî*. İkdâm Matba'ası. Der-Sa'âdet.

Şükün, Ziya (1984). *Gencineî Güftar Ferheng-i Ziya*. 3. C. İstanbul: MEB Devlet Kitapları.

Turan, Muhittin (2021). *Abdurrahmân-ı Hâkî-Savgu'l-Me'âl fî-Neşr-i Nazm-ı Le'âl*. Ankara: Kurgan Edebiyat.

Uzun, Adem (2013). *Lügat-i Halîmî*. Ankara: TDK Yay.

Yılmaz, Ozan (2019). *Lisânu'l-Acem-Ferheng-i Şu'ûrî*. C. 2. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay.

**İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI
BEL_YZ_o0043'TE KAYITLI ŞİİR
MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE
TASNİFİ***

ISTANBUL METROPOLITAN
MUNICIPALITY ATATÜRK
LIBRARY'S POETRY COLLECTIONS
WITH THE FIXTURE NUMBER
BEL_YZ_O0043 AND ITS
ARRANGEMENT ACCORDING TO
THE MESTAP

Arş. Gör. Ekim Ortaç ULUDÜZ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: ekimortac.uluduz@ikc.edu.tr

Orcid: 0000-0002-8307-857X

Öz

Son dönemde edebiyat araştırmacılarının sıklıkla çalışma alanı olarak belirlediği şiir mecmuaları müretteplerin poetik beğenileri veyahut belli bir amaç üzerine derledikleri bir yazma eser kategorisidir. Genellikle derleyicilerin herhangi bir başlık koymadığı şiir mecmuaları, kütüphane kataloglarında “şiir mecmuası, mecmûa-i eş’âr, mecmû’atü’l-eş’âr” vb. başlıklarla kayıtlanmışlardır. Uzun yıllar akademik ilgiye muhtaç olarak kütüphane raflarında kalan mecmualar, şaire ve şiire dair birçok yeni bilgiyle karşılaşılması muhtemel eserler konumundadır. Bu bağlamda klasik Türk şiir tarihi bakımından mütemmim rol üstlenen mecmualar, Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi ile tek bir dijital platformda toplanmakta ve ortak kurallar dâhilinde sistematize edilmektedir. Bu proje kapsamında hazırlanan çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı BEL_YZ_o0043 (1a-75b) demirbaş numaralı şiir mecmuası incelenmiştir. Mecmualar hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya konu olan şiir mecmuasının tanıtımı yapılarak elde edilen veriler sunulmuştur. İlgili eserde bulunan şairler ve 311 gazel, 73 müfred, 43 matla, 35 kıta, 7 şarkı, 4 kaside, 3 naat, 2 mesnevi, 2 tahmis, 1 müstezattan oluşan şiirler yekûnu MESTAP tablosuna göre tertip edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Şiir, şiir mecmuası, MESTAP, klasik Türk edebiyatı.

Abstract

Poetry collections which have been determined as a field of study by literary researchers in the recent period, are a category of manuscripts compiled by the compilers for their poetic tastes or for a certain purpose. Generally, the poetry collections that the compilers did not give any titles were recorded with titles such as "poetry collections, mecmûa-i eş’âr, mecmû’atü’l-eş’âr" in the library catalogues. The collections that remained on the library shelves for many years in need of academic attention are the works that are likely to be encountered with many new information about the poet and poetry. In this context, the collections that play an integral role in the history of classical Turkish poetry are collected on a single digital platform with the Systematic Classification of Collections Project and systematized within the framework of common rules. In the study prepared within the scope of this project, the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library's

* Bu makale Doç. Dr. Muhittin Turan danışmanlığında Ekim Ortaç Uludüz tarafından hazırlanan “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı BEL_YZ_o0043 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası'nın (1b-75a) Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

poetry collections with the fixture number BEL_YZ_o0043 (1a-75b) was examined. Information about the collections was given and the data obtained by introducing the poetry journal, which was the subject of the study was presented. The poets in the related work and the poems consisting of 311 ghazals, 73 couplet, 43 matla, 35 stanzas, 7 songs, 4 eulogies, 3 naats, 2 masnavi, 2 tahmis, and 1 mustazat have been arranged according to the MESTAP table.

Keywords: Poem, poetry collection, MESTAP, classical Turkish literature.

GİRİŞ

Şiir mecmuaları klasik Türk şiirinin son dönemde yoğun şekilde çalışılan alanlarından olduğu gibi muhtevaları itibariyle de gecikmiş bir ilgiye sahiptirler. Farklı tasnifler yapılabilme kaydıyla antoloji mahiyeti taşıyan bu yazmalar edebiyat araştırmacısının şiire, şaire ve şair ilişkilerine dair pek çok yeni bilgi ile karşılaşması muhtemel olan eserlerdir. Bu yönüyle daha birçoğu kütüphane raflarında günümüz harflerine aktarılmayı bekleyen şiir mecmualarının klasik Türk şiiri araştırmalarına ışık tutacak bir yazmalar kategorisi olduğunu söylemek mümkündür. Şiir mecmualarının kendi içindeki türleri veyahut şiir ihtiva etmeyen birçok konuda hazırlanmış mecmua türü olması mecmualar için farklı tasniflerin yapılmasına sebebiyet vermektedir.

Şiir mecmuaları, derleyenin nazım beğenisine göre veya belli bir amaç için kaleme alınmışlardır. Bir kişinin beğenisine göre hazırlanmış bir eserin, derleyenin edebî zevkinden izler taşıması kaçınılmaz bir durumdur. Bilhassa şiir mecmuaları, yazdıkları dönem bağlamında, Osmanlı edebî mahfillerinin poetik beğenilerine işaret ederler ve bu anlamda Türk edebiyatı tarihinin Osmanlı çağlarını, şiir mecmuaları vadisinden bağımsız düşünmemek gerekir.

Kaynaklarda adı geçmeyen şairlere rastlamak; meşhur şairlerin bilinmeyen şiirlerini gün yüzüne çıkarabilmek; varlığı bilinen fakat nüshası henüz tespit edilememiş bazı eserleri belirlemek; bilinmeyen nazım ve aruz şekillerini görmek; şairlerin hayatları hakkında yeni bilgileri tespit etmek; şairler arasındaki ilişkilere dair bilgilere ulaşmak, şiir mecmualarının incelenmesiyle mümkün olabilecek ve edebiyat araştırmacısına katkı sağlayacak bazı hususlardır (Köksal, 2012: 88-91). Bunların yanı sıra herhangi bir şiirde görülebilecek dörtlük, beyit, mısra eksiklikleri; kelime değişiklikleri ve kelime eksikliğinden doğan vezin kusurları mecmualar sayesinde tamir edilebilmektedir (Yılmaz, 2008: 257). Elbette diğer tüm yazmalarda olduğu gibi mecmualara da ihtiyatlı yaklaşmak edebiyat araştırmacısının dikkat edeceği hususlar arasında olmalıdır. Mürettepler kaynak aldığı eserlerden doğan hatalarla veyahut dikkatsizle bir şiiri başka şaire atfedebilirler veya nazım şekil yahut türlerine dair hatalı bilgiler kaydedebilirler.

BEL_YZ_o0043'te KAYITLI ŞİİR MECMUASI

Nüsha Tavsifi

Çalışmamıza esas olan mecmua, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlı BEL_YZ_o0043 demirbaş numaralı eserdir. Eser 23x14.5 cm ölçülerinde, bordo kaplı cilt içerisinde, toplamda 155 varak olup incelenen kısım 1a-75b sayfaları arasındadır. Bu çalışmada yer alan bilgiler ilgili sayfalar arasına aittir. Sayfalar sürh cetvelle ayrılmış dört sütundan oluşmakta ve her sayfada ortalama otuz iki beyit yer almaktadır. Mecmuanın tertip tarihi 1254 (m. 1838/1839) olarak kaydedilmiştir. 38b sayfasında kayıtlı bir manzumenin başlığında mukayyet "Târîh li-Muharririhî Vâhib" ibaresinden hareketle mürettibin Vâhib adlı bir şair olduğu kuvvetle muhtemeldir. Mürettip tarafından herhangi bir başlık verilmemiş olan mecmua, kütüphane kataloğuna "şiir mecmuası" adıyla kaydedilmiştir. Eserin ilk yaprağında 60 şairin mahlaslarını içeren bir liste bulunmakta olup bu mahlaslar mecmua içerisinde belli başlı şairlere aittir. Devamında "vesâir birçok şairlerin müfredleri kit'aları ve Hasîb Efendi Dergehnâmesi" notu bulunmaktadır. Mecmuada kayıtlı ilk ve son beyitler şöyledir:

Baş: 'İyd-ı ekber geldi irdi ey perî-rüy melek
'Âşık-ı dil-ğasteye bir bûse bayramlık gerek

Son: Eyle müyesser baña yâ Rabbi sen
Bir dağı yüz sürem o dergâha ben

Mecmuanın Muhtevasına Dair

Mecmua içerisinde Fuzûlî, Bâkî, Nedîm, Bağdatlı Rûhî gibi şöhret sahibi isimler olduğu gibi edebiyat tarihlerinde ismine rastlanan fakat elimizde yeterince şiiri bulunmayan şairlerin manzumeleri de yer almaktadır. Örneğin Esrar Dede'nin *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye'*sinde (Genç, 200: 68-69) bahsettiği ve örnek olarak bir gazelini verdiği Derviş Pîrî İsa Dede'nin⁴¹⁸, incelenen mecmuada 3 tarih, 1 tahmis, 29 gazel ve 2 kasidesi bulunmaktadır. Pîrî mahlaslı şairin yalnızca çalışılan mecmuada bu hacimde manzumelerinin bulunması, şairin bir divanı olabileceğini fakat bu eserin günümüze -henüz- ulaşmamış olduğunu düşündürmektedir.

Bir şiir mecmuasını mütalaa edebilmek adına sorulması gereken sorulardan biri, mecmuanın hangi amaçla hazırlandığıdır. Bu bağlamda araştırmacının mecmuaya soracağı "Mürettip hangi ihtiyaca binaen mecmuayı hazırlamıştır? Mecmuayı tertip etmekteki amacı nedir? Derleyenin amacı kendi estetik zevkini tatmin midir? Mecmua sipariş üzerine mi hazırlanmıştır? Birilerini eğitime amacı var mıdır?" vb. sorular akla gelmelidir (Kurnaz ve Aydemir, 2013: 56). Eserde mecmuanın hangi amaç uğruna ya da bir şahıs için hazırlanıp hazırlanmadığına dair herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

⁴¹⁸ Şair hakkında hazırlanmış bir araştırma mevcuttur. İlgili araştırmada Pîrî'nin hayatına dair tezkirelerden hareketle bilgiler aktarılmış ve Pîrî'ye ait şiirlerin daha sonra hazırlanacak farklı bir çalışmada ele alınacağı belirtilmiştir (Güven, 2018: 132-147). Hazırlanacak olası çalışmaya incelediğimiz mecmuadaki şiirlerin katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mecmuadaki gazeller incelendiğinde çoğunluğunun rindane ve âşıkane üslup ile kaleme alınan şiirler olduğu göze çarpar. Mecmuada, mürettip olduğu düşünülen Vâhib'e ait yalnızca bir şiirin bulunması ve ilgili şiirin tarih manzumesi olması, şairin üslubuna dair yorum yapmayı güçleştirmektedir. Fakat kaydedilen gazellerden hareketle mürettibin rindane ve âşıkane tarzda bir poetik beğeniye sahip olduğu söylenebilir. Bunun dışında mürettibin 15 mısradaki (33/2, 103/1, 132/2, 186, 216/2, 245/4, 271/18, 272/12, 274/4, 296/5, 334/5, 357/5, 363/4, 370/1, 376/4, 378/3, 413)⁴¹⁹ eksik veya fazla hece/kelime hatasından doğan vezin kusurları bulunmaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere mecmuaların kıymeti haiz özelliklerinden biri gün yüzüne çıkmamış şair ve şiirlere ulaşmada kaynaklık etmeleridir. Şairlerin divan nüshalarında kayda geçmeyen birçok şiirinin mecmualara yansması, günümüzde bu şiirlerin tanıtılması açısından yeni akademik çalışmaların yolunu açmaktadır. Bu bağlamda Abdî, Ârif, Âsım, Avnî, Bâkî, Feyzî, Garîbî, Hâkim, Hâletî, Hâşimî, Hayâlî, Hilmî, Kâmî, Kelîm, Muhibbî, Münîf, Nâbî, Nahîfî, Rahmî, Râsih, Râşid, Rûhî, Rüşdî, Sâbit, Nâfiz, Necîb, Nedîm, Ulvî, Vasfî, Zarîfî, Zihnî mahlaslı şairler hakkında yapılan akademik çalışmalarda mevcut olmayan şiirler, makaleye konu olan mecmuada tespit edilmiştir.

Mecmuada Yer Alan Şairler ve Nazım Şekilleri

Bâkî, Nedîm, Nâbî, Bağdatlı Rûhî, Seyyid Vehbî, Şeyhülislâm Yahyâ ve Pîrî mecmuada en çok şiiri bulunan şairlerdir. Genel itibariyle 16, 17 ve 18. yüzyılda yaşamış şairlerin manzumelerinin olduğu mecmuada 15. yüzyıldan yalnızca Necâtî Bey'e ait iki şiir bulunmaktadır. 19. yüzyıldan ise mecmuanın mürettibi olduğu düşünülen Vâhib adlı şaire ait manzume yer almaktadır. Mecmuada 311 gazel, 43 müfred, 73 matla, 35 kıta, 7 şarkı, 4 kaside, 3 naat, 2 mesnevi, 2 tahmis, 1 müstezat bulunmaktadır.

Şairler	Yüzyıl	Nazım Biçimi	Şairler	Yüzyıl	Nazım Biçimi
'Abdî	17	1 gazel, 1 müşterek gazel	Nâfiz		1 gazel
Ahmedî		1 gazel	Nahîfî	18	1 müfred, 1 matla 2 gazel
'Âlî	16	3 gazel	Na'im		1 gazel
Âlî		3 gazel	Nâzım		2 gazel
'Ârif		1 gazel	Nazîm	18	1 gazel
'Âsım		1 müfred, 5 matla	Nâ'ilî	17	5 gazel
'Avnî		1 gazel, 1 şarkı	Necâtî	15	2 gazel
Bahârî		1 müfred	Necîb		2 gazel, 1 kıta
Bahâî	17	1 gazel, 1 nazm	Nedîm	18	4 şarkı, 38 gazel
Bahrî		2 gazel	Nef'î	17	4 gazel
Bâkî	16	27 gazel	Nermî		1 gazel
Bedevî		1 nazm	Neşât		1 gazel

⁴¹⁹ Şiir numarası/Beyit sırası

Behiştî	16	1 gazel, 1 matla	Neşâtî	17	1 gazel
Bezmî		1 gazel	Nev'î	16	2 gazel
Dâ'î		1 gazel	Nî'metî	17	1 gazel
(Defterdâr) 'İzzet Pâşâ	18	2 gazel	Nüvâzî		1 gazel
Dülger-zâde Rızâ	18	2 gazel	Nüvîs		1 müfred
Evcî		1 gazel	Pîrî	17	3 kıta, 1 tahmis, 29 gazel, 1 kaside
Fârisî		1 matla	Ragbetî		2 gazel
Fasîh	17	3 gazel	Râgıb Pâşâ		1 gazel
Fasîhî		1 Na't	Rahmî	16	3 gazel
Fâ'iz	18	1 gazel	Râsih		2 gazel
Fehîm	17	1 gazel	Râsim	18	2 gazel
Fennî	18	1 şarkı	Râşid	18	2 gazel, 1 kıt'a
Fethî		3 gazel, 1 na't	Resmî		1 gazel
Fevcî		1 gazel	Reşid Çeşmî- zâde	18	1 gazel
Feyzî		2 gazel	Revânî	16	1 gazel
Garîb		1 gazel	Rezmî	18	1 gazel
Garîbî		1 gazel	Re'fet		2 gazel
Gubârî		1 gazel	Rızâyî	17	1 gazel
Hâkî		1 kıt'a	Riyâzî		1 müfred, 1 gazel
Hakkı Efendi		1 kıt'a	Rûhî	16	10 gazel
Hâletî	17	1 kıt'a, 1 matla	Rüşdî	17	3 gazel
Halîlî		1 kaside	Sabîh		1 gazel
Halîmî	18	1 gazel	Sâbit		2 matla
Hâlis	18	1 gazel	Sa'dî		1 matla
Hâşim		1 gazel	Sa'id		1 gazel, 1 muamma
Haşmet	18	1 gazel	Seyyid Hâkim		1 gazel
Hâtem Efendi Akovalı- zâde	18	1 gazel	Seyyid Vehbî	18	21 gazel, 1 müşterek gazel
Hattî		2 kıt'a	Siyâhî		1 gazel
Hayâlî		1 kıt'a	Surûrî		1 müfred
Hayâtî		1 gazel	Şâkirî		1 gazel
Hikmetî		1 gazel	Şem'î	16	1 gazel
Hilmî		3 gazel	Şemsî	16	1 gazel
İbrâhim Hân-zâde		1 kıt'a, 1 müfred	Şeyhî		1 gazel
İshak Efendi		1 müfred	Tabîb		5 gazel, 1 müfred, 1 matla, 1 kıt'a, 1 mütezâd, 1 kaside
'İşmetî		1 kıt'a	Tab'î		1 kıt'a
'İzzetî	17	1 gazel	'Ulvî	16	2 gazel

Kâbilî		1 gazel	Ümîdî	16	2 gazel
Kabûlî	16	1 gazel, 1 kıt'a	Vâhib	19	1 müfred, 4 gazel, 1 kaside, 1 kıt'a
Kadîmî		1 gazel	Vahîd		1 gazel
Kâmetî		2 gazel	Vahyî	18	3 gazel
Kâmî	18	3 gazel	Vâki'		1 müfred
Kelîm	17	6 gazel	Vasfî		2 gazel
Kemânî (Mehmed Efendi)		1 gazel, 1 tahmis	Vecdî	17	2 gazel
Latîfî		1 gazel	Veysî		1 matla
Levendî		1 gazel	Yahyâ (Şeyhülislâm)	17	10 gazel
Mantıkî	17	1 gazel	Yahyâ (Taşlıcalı)	16	1 gazel
Mâdih		1 gazel	Yümnî		3 gazel
Meylî	16	1 gazel	Yüsî		1 gazel
Mezâkî		1 gazel	Zarîfî		2 gazel
Muhibbî	16	3 gazel	Zihnî		1 gazel, 1 kıt'a
Münîf		3 matla, 1 şarkı	Zîver		1 gazel
Müsellem Efendi	18	1 gazel	Zuhûrî		1 gazel
Nâbî	17	2 müfred ,3 matla, 2 kıt'a, 11 gazel, 2 müşterek gazel			

SONUÇ

Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi kapsamında hazırlanan bu çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı BEL_YZ_o0043 demirbaş numaralı şiir mecmuasının 1b-75a sayfaları arası incelenmiş, muhtevasında bulunan şair ve manzumelerin bilgileri aktarılmıştır. Elde edilen veriler MESTAP⁴²⁰ tablosuna göre derlenmiş ve Ekler bölümünde ilgili tabloya yer verilmiştir. MESTAP'ın hedefleri arasında yer alan mecmuaları tek bir veri tabanı üzerinde toplama düşüncesi, klasik Türk şiirinin tarihi seyrine katkıda bulunacağı gibi edebiyat araştırmacılarının bilgiye ulaşma vasıtası olarak mütemmim rol oynamaktadır. Şairlerin yayımlanmış/yayımlanmamış divanlarında yer almayan bazı manzumelerine mecmualardan ulaşılabilmesi bu eserlerin önemli rollerinden biridir. Hazırlanan çalışmada birçok şairin divanında yer almayan şiirler belirtilmiştir. Ayrıca bazı kaynaklarda adı geçen fakat şiirleri henüz ortaya çıkmamış olan Derviş Pîrî İsa Dede'nin neredeyse bir divançe oluşturacak sayıda manzumesi hazırladığımız çalışma ile tespit edilmiştir.

⁴²⁰ Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://www.mestap.com>

KAYNAKÇA

Genç, İlhan (2000). *Esrar Dede - Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Güven, Hikmet Feridun (2018). "Pîrî Mahlaslı Şairler ve Derviş İsa Pîrî". *International Journal of Language Academy*. 6/7. s. 132-147.

Köksal, M. Fatih (2012). *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Kurnaz, Cemal-Yaşar Aydemir (2013). "Mecmualara Sorulması Gereken Sorular". *Turkish Studies*. 8/1. s. 51-64.

Kut, Günay (1986). "Mecmua". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: Dergâh.

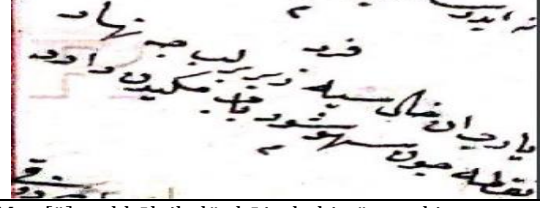
Levend, Âgâh Sırrı (2014). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Uludüz, Ekim Ortaç (2018). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı bel_yz_o0043 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası'nın (1b-75a) Transkripsiyonlu Metni ve Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi'ne (MESTAP) Göre Tasnifi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, Ozan (2008). "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. 1. s. 255-280.

EKLER

Mecmuanın MESTAP'a Göre Tasnifi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı BEL_YZ_00043 Numarada Kayıtlı Şiir Mecmuası							
Sayfa.nu.	Mahlas	Matla' beyti / bendi	Makta' beyti / bendi	Birim	Nazım türü	Vezin	Açıklamalar
1b	-	'İyd-ı ekber geldi irdi ey perî-rüy melek 'Âşık-ı dil-ḥasteye bir buse bayramlık gerek	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
1b	-	Ḳarînüñ Ḥâtem-i Ṭâyî olsa izhâr eyleme 'aczüñ Benüm 'ömrüm şikest eyler kişîñüñ istemek ḳâdrin	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
1b	-	Eylemez mehlekeye kendüyi âkil ilḳâ Ne iderse kişîye ḡayret-i akrân eyler	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..	
1b	-		-	Beyit	Müfred		Beyit Farsçadır.
1b	-	Mey [ü] maḥbûb iledür bâḡ-ı behîştüñ zevḳi Ḥaber aldık o ṫarafdan bize Âdem geldi	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
1b	-	İşitdüm [] Cihân bizden tehî ḳalsa []	-	Beyit	Müfred		
1b	-	Şâ im iken gelse dil-ber olsa şavm-ı [Ramazân] Furşat-ı dil-ber mi lâzım yoḥsa şavm-ı [Ramazân]	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
1b	-	Furşatı fevt itme ey dil sür şafânüñ dil-berüñ Çün oruç olur ḳazâ olmaz ḳazâsı dil-berüñ	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
1b	-	Yaklaşma baña şem'-i cemâlümle yanarsın Ḥaṫṫuñ gelicek sen de beni mümla ararsın	-	Beyit	Matla	-- / -- / -- / --	
1b	-	Bülbül-i bâḡ-ı cinân olmuş ḡurâba hem-nişîn Yine şekvâyı ḡurâb eyler ḡarâbet bundadır	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..	
2a	Latîfî	Her dem ehl-i dillerüñ yanında yâridür kitâb Münis-i evḳât [ü] yâr-i ḡam-güsârdur kitâb	O kişi buldu cihân içinde yâri bî-ḫâlel Ey Latîfî her kimüñ yanında yâridur kitâb	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
2a	Nâbî	Çeşm-i inşâf ḳadar kâmile mizân olmaz Kişi noḳşânımı bilmek ḳadar 'irfân olmaz	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
2a	'Âlî	Şüh-ı nev-ḫaṫ gibidür baña kitâb Aña hicrânı devâ görmeyeler	Taleb itme virememe ḫâşılı kim 'Âliyâ belki varâḳ ḳaṫ' ideler	Beyit	Gazel	-- / -- / --	
2a	-	Zehî mecmû'a kim ârâyiş-i naḳş-ı diḡer-günü Virür ṫab'a küşâyiş hürrem eyler ḳalb-i maḫzünü	Derünüñde nihân bir neş e var kim virmede her dem Mezâḳ-ı ehl-i 'irfâna şafâ-yı câm-ı gül-günü	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ..	

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

2b	-	Seyr-i deryâ küh u şahrâ isteyen Kaşrına itsün bu bâğuñ irtikâ	Kim aña ta'rif-i târihün yeter Kaşr-ı 'âlî dil-güşâ âlem-nümâ	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ..	Sene 1088
2b	-	Ramazânım nice bir şâim-i hicrân olayım Beni bayrama irişdür saña kurbân olayım	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
2b	-	Küh u şahrâ sırrına tâlib olan ehl-i şafâ Eylesün bu menzil-i bälâya gelsün irtikâ	Tarz-ı pâkini görenler didiler târihini Bî-bedel kaşr oldu cây-i dil-keş-i 'âlem-nümâ	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ..	Sene 1089
2b	-	Dâğ-ı deşte sürdiler Ferhâd ile Mecnûn kim Defter-i 'uşşâk içinde yok yeri zen-pârenün	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..	
2b 3a	[Pîri]	Cenâb-ı Hakk'a hamd-i lâ-yü'add ü şükr-i lâ-yuḥşâ Ki zâtıyla şeref buldı yine bir kâmilün Şehbâ	Açup dest-i niyâzı bâr-gâh-ı Hâzret-i Hakk'a Du'â kıl Pîri devr itdükçe çarḥ-ı kubbe-i mînâ	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	Sene 1065
3a	[Pîri]	Şâhib-i hayr ol vezîr-i pâk-tînet sâf-dil Zâtını hayra muvaffâk eylemiş Rabb-i mecîd	'Aşk-ile nüş eyleyüp Pîri didi târihini Âb-ı şâf-ı çeşme-i mâ ü'l-hayât oldu bedîd	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ..	Sene 1089
3a	[Pîri]	Hüseyn Pâşâ-yı mirâ-hür-ı sâbık ol kerem-pîşe Vücûdî 'adl için muṭlak cihâna kıldı Hakk' irâd	Didi târihini gördükde tarz-ı hâşşını Pîri Hüseyn Pâşâ bu tarḥ-ı bî-'adilî kıldı nev-bün-yâd	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	Sene 1060
3a 3b	Ṭabîb	Ne hâcet şem'e bir meclisde sen vâir iken ey cânâ Yüzinden iktibâs-ı nûr ider şems-i cihân-ârâ	Ṭabîb ol çehreye bakdıḡça dâ im fikretüm artar Benüm âyîne-i İskenderüm de şûret-i zîbâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
3b	Nâbî	Dime ey şüfi şarâb içmegi biz 'ayb iderüz Biz senün 'aybını bir noḡta ile gayb iderüz	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
3b	Ṭabîb	Fes altında idüp zülfün perişân Meger çıkdı buludtan mihr-i raḡşân	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
3b	Rûhî	Eylesem kaddümi hâk-i kademün almaḡa ham Benden evvel dūşe üstine ḡasedden sâyetim	Çarḡ döndükçe o mihr-i keremün ey Rûhî Zıll-ı luṭfî başımızdan umaruz olmaya kem	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
3b	Latîfe	Baḡt-ı mes'ûd iste Hakk'dan ey talebkâr-ı kemâl Merd-i bed-baḡta kemâl <i>sey'ü lâ yenfa'</i> gibi	Dün-himmet bî-kerem a'yâna mensûb olmadan Türk imâma intisâb itmek daḡı enfa' gibi	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ..	
4a	-	Mazhar-ı nûr-ı ezel Hâzret-i Sultân Oḡmân Kim olup zât-ı şerîfi sebeb-i emn ü emân	Yazdılar harf-i mücevherle cülûsa târiḡ Hele kondı birine Devlet-i Âl-i Oḡmân	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ..	Sene 1168
4a	Ruḡî	Ne Hakk'dan devlet-i didârdan ḡayrı ricâmuz var Ne dilde vuşlat-ı cânândan özge müdde'amuz var	Ne ḡam yirsin ehîbbâdan cüdâ düşdünse ey Rûhî Bizi tenhâ komaz ḡurbetde luṭf ıssı Hudâmuz var	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
4a		ḡacerü'l-esved imiş Ka'be yüzinde kara ḡâl Hâciyum ṡolanırım ol ḡaceri öpmeḡe ben	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..	
4a 4b	Kelîm	ḡasret-ile didesi pür-nem nice bî-çâre var Şiše-i çarḡ içre şimdi bir perî ruḡsâre var	Çeşm-i ṡıfl-ı baḡtuma irâḡ-ı ḡ'âb eyler Kelîm Gerdiş-i gerdün baḡılssa cünbiş-i gehvâre-vâr	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
4b	Kelîm	Kâdr-i vaşluḡ bilmedüm ḡam-ḡ'âr olur şandum seni Mü-miyânun ḡoçmadum ki yâr olur şandum seni	Şâhbâz-ı evc-i istiḡnâ imişsin bilmedüm Münis-i dest-i Kelîm âzâr olur şandum seni	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
4b	Kelîm	Unutduḡ zaḡm-ı ḡamzen mübtelâsın Güzeller böyle mi gözler gedâsın	Yolunda nakd-i cân virmek diler kim ḡabûl eyler Kelîm 'ün iltimâsın	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
4b 4a	Kelîm	Cemâlün görse zîr-ı ṡurre-i pür-piç ü tâb içre ḡalup tâ şubḡ-ı maḡşer âfitâb ebr-i ḡicâb içre	Kelîmâ şevketâne bir ḡazel nazm eyledi ḡâmenḡ Ki nâdir bulunur ma'nâsın anḡlar şeyḡ u şâb içre	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

5a	-	Eyle destârını kec nâz ile kâkül görelüm Biz de bir kerre bu baş tahtada sünbül görelüm	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ..	
5a	Bezmî	Şüfiyâ ben mest-i ‘aşk oldum esir-i bâdeden Şâfdur âyine-i kalbüm derün-ı sade ben	Yaraşur eş‘âr ile şöhet bulursam Bezmiyâ Şi‘r mirâs-ı pederdür başa şâ‘ir-zâde ben	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
5a	-	Belâ tûfânına şabr eyleyen mânend-i Nüh-âsâ Çıkar deryâ-yı ğamdan bir kenâre rüzgâr ile	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ...	
5a	-	Sofra-i ümmîd hâlî gayırdan yok fâ ide Kıl terahhüm <i>Rabbenâ enzil ‘aleynâ mâ ide</i>	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ..	
5a	Vaşfî	Zâhidâ bir nev-civânuş ‘aşkına dil-dâdeyin ‘Aklımı yağmaya virdüm şanma ‘aşk-ı bâdeyin	Ğam degüldür çekse Vaşfî cevruñi her rüz u şeb Tâ ezelden miñnet [ü] derdüñle ben hem-zâdeyin	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
5a	Bahârî	Dâmen-i yâri Bahârî kıma elden ola kim Raħm idüp seyle gözüñ yaşını bir dem yanıla	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ..	
5b	Ķabûlî	Bir kadeh bâde için kâfir evinden çıkmaz Da‘vete varmaz iken şüfi müselmân evine	Toludur kalb-i Ķabûlî ‘de ğam u derd ü belâ Ne şafâdur kişinüñ cem‘ ola yârân evine	Beyit	Kit‘a	... / ... / ... / ..	
5b	Ķayâlî	Yâr[î] ümid-i vaşl-ıla irer kemâlüne Ķün pertevini görmeyicek meyve ħâm olur	NoĶsânı yokdur ol kişinüñ ol seve seni Her kim ki saña ‘aşık olur ol tamâm olur	Beyit	Kit‘a	.. / .. / .. / ..	
5b	-	Küyüñ gibi ehl-i dile bâĶ-ı irem olmaz BâĶ-ı irem ol cennet-i feyze ħarem olmaz	Hem-zâd gerek himmet-i erbâb-ı mekârim Yoħsa kişi taklid ile şâhib-kerem olmaz	Beyit	Kit‘a	.. / .. / .. / ..	
5b	Ķabîb	Gel ey rüh-ı revânüm şive ile germ-reftâr ol Vü gel virânımuñ ta‘mîrine luţfunla mi‘mâr ol	-	Beyit	Kit‘a	... / ... / ... / ...	
5b	Bahâ î	‘İtâb-ı la‘l-i nâbuñdan gönül pür-piç [ü] tâb olmaz Bilür kim kân-ı âteşden çıkan ħançerde âb olmaz	Yıkılmaz dil pey-ender-pey çekerken câm-ı âzârı Bu bezmüñ bâde-nüşî mest olur ammâ ħarâb olmaz	Beyit	Nazm	... / ... / ... / ...	
5b	İşhak Efendi	O şüh-ı fitne-cüyüñ câffe-i mihrâb-ı ebrüsü Eger mümted olursa çok imâmî bî-namâz eyler	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ...	
5b	-	Geh cism-i ħün-feşânuş-ıla derdüm ağlarum Geh yâd idüp o şüh-ı civân-merdüm ağlarum	Vâ‘iz gibi ħarâret-i düzaħdan ağlamam Bir âfitâb-ı nâza gönül virdüm ağlarum	Beyit	Kit‘a	.. / .. / .. / ..	
5b	-	Ķayâl-i zülf idermiş ‘aşık-ı mehcürü gördüñ mi Muħabbet tâ bu denlü fikr-i dür-â-dürü gördüñ mi	Hezârân dil gezersin ey ħayâl-i yâr inşâf it Bu seyrân itdigün yerlerde bir ma‘muru gördün mi	Beyit	Kit‘a	... / ... / ... / ...	
6a	-	Cum‘a vâcibdür muĶim ü merd ü ħurr ü sâlîme Daħı ‘aĶl u bâliĶ u hem ‘ayn ü ricli sâlîme	Şoñra kalkup iki rek‘at niyyet idüp ey ħümâm Sünnet-i vaĶt olmaĶ üzere kıl namâz oldu tamâm	Beyit	Mesnevi	... / ... / ... / ..	
6a	‘İzzet Pâşâ	Ân gerek dil-berde endâm olsa da mâni‘ degül Çeşm [ü] ebrüsü siyeh-fâm olsa da mâni‘ degül	Nev-zemîn-i tâzede eyle Nedim ‘e peyrevi ‘İzzetâ şi‘rünüñ biraz ħâm olsa da mâni‘ degül	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
6b	-	Yâr ile gülşende seyr it ħarf-ı gülşen ħübdur RevnaĶ-ı gülzâr-ı ‘âlem bâdedür maħbûbdur	Düd-ı ruhsârüñ gül-âb-eşân ider tâb-ı nigâħ BaĶmanız ol gonce-i bâĶ-ı ħayâ maħcûbdur	Beyit	Kit‘a	... / ... / ... / ..	
6b	ManĶîkî	İsterse söyünsün felegüñ meş‘al-i mâħı Dünyâya yeter sînemizüñ şu‘le-i âħı	Görmez gözimiz ManĶîkiyâ ħ‘âb-ı ferâĶat Bâd-ı seher-i Ķaflet eger esmese Ķâħî	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
6b	-	İçüp mest olsa ağlar şanma göz ol çeşm-i mestâne Beni öldürmek için şu virür şemşîr-i müjĶâne	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ...	

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

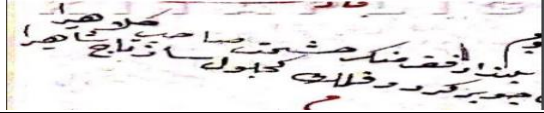
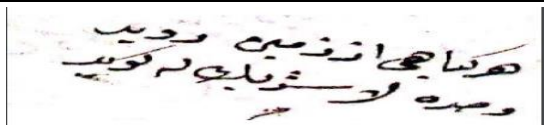
6b	Hâtem Efendi Akovalı- zâde	Hazer kim tel kırâr vâdilerinde zülf-i şantürüñ İki telli haţunla bağlama 'uşşâk-ı rencürüñ	Güzel çok mı müheyyâ ehl-i meclis Hâtem -i şeydâ Açılsun perde şarkılar ile âvâz-ı tanbüruñ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
6b	Münîf	Pertev almaz dil-i virân-şüde-i şeyh-i gabi Varak-ı hâtır-ı âbâdiden olsa haşyî	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
7a	Nâfiz	Raqqâş-ı şafâ kâmet-i mevzûn-ile oynar Bir serv-i kıyâmetdür o efsûn ile oynar	Ser-rişte alup Nâfiz ele bir oyun itdün Yâri göricek va'de-i kemmûn ile oynar	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
7a	-	Güldür demiş 'izârüñ için bir nice gürüh Gül beñzemez cemâlüne vechen mine'l-vücüh	-	Beyit	Matla	-- / -- / -- / --	
7a	Vâhib	Tevâzu' eyleyen ednâya altından olur 'âlî Hâsûd [u] 'ucb u kibr u kîn iden kendin rezil eyler	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
7a	Veysî	Ser-i gîsû-yı girih-gîri ucından görelüm Gam-ı zincîr-i belânî kırılınca çekelüm	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
7a	'Avnî	Şeh-levendüm güzelüm şüh-ı şenüm hoş geldün Yüsufum şâdi-i beytü'l-hazenüm hoş geldün Hâsret-ile beni koyup gidenüm hoş geldün Yigidüm gâzi-i düşmen-şikenüm hoş geldün	'Avniyâ girye-i şâdi ile kıl çeşmini ter O şehüh pây-ı kudümüne niğâr it gevher Eyle bu mışra'-ı rengin ile tebrik-i sefer Yigidüm gâzi-i düşmen-şikenüm hoş geldün	Bend	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
7b	Rüşdî	Felek rencide-hâtır kılmason tatyıbden geçdük Hemân tıfl-ı dili incitmesün te dîbden geçdük	O şuh-ı şive-kârüñ gamze-i fettânî ey Rüşdî Cihânî kân-ı bî-dâd itmesün tañrıbden geçdük	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
7b	Mezâkî	Ne bezmün şâhısın hurrem-dil-i câm-ı Cem'ün kimdür Kimün dil-h'âhısın bezm-i şafâda hem-demün [kimdür]	Mezâkî düd-ı âhuñdan 'ayândur âteş-i 'aşkuñ Bu deñlü hânümân-süz-ı derün-ı pür-gamuñ kimdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
7b	Râsih	Dü ebrüya nazar kıl secde-gâh-ı 'âşık-ı şeydâ O mihrâba teveccüh eyleyendür sahibü't-takvâ	Degül hâli bu eşyâ Râsihâ sırr-ı tecelliden Olur çeşm-i hâkîkat-bîne yeksân şüret u ma'nâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
7b	-	'Âşık geçer mi ey şanem ol la'l-i nâbdan Mest-i müdâm olan kesilür mi şarâbdan	-	Beyit	Matla	-- / -- / -- / --	
8a	İzzet Pâşâ	Benüm gözümde uçar şimdi ol gözi şehbâz Kimün çolunda 'aceb eylemekdedür pervâz	Muhâldür kec olur kec-menişle ülfet iden Kadın dü-tâ ider âheng idince sâz-nüvâz	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8a	Hâliş	Gören küyuñda cüş-ı mevc-i giryem yem kıyâs eyler O gül-ruhsâr ise mânend-i şebnem nem kıyâs eyler	Senün her bir sözüñ bir gevher-i sencidedür Hâlis Dil-i kec-tab' olan nâdân u ebkem kem kıyâs [eyler]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8a	Rahmî	Esrâr-ı mey ki [] derünunda şaklıdur Rindân-ı mey-güsâr ile gizli kapaklıdur	Tîr-i mekîn[i] küşe-i çeşmünde dil komaz Tâtâr-ı gamze var-ise Rahmî bucaklıdur	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
8b	Âlî	'Âşık-ı bî-tâb yokdur şanmañuz cânâne yok Şem'-i bezm-efrüz-ı 'âlem çok velî pervâne yok	Vardur ey Âlî egerçi nice tarz-ı dil-güşâ Böyle ammâ pür-şüküfte vâdi-i rindâne yok	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8b	-	Gözi 'ayn-ı 'inâyet hâli noқта kaşları râdur Anuñçün ol elif-kâmet güzeller içre garrâdur	-	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8b	Âlî	Alınca gönjümü ol dil-ber-i mümtâz-ı müsteşnâ Beni kıldı esîr-i dâm-ı 'aşk [u] vâlih ü şeydâ	Ne bilir hâl-i Âlî den ne 'arz-ı hâle tâkat var Saña kaldı işüm ey lutfi-i Yezdân-ı bî-hemtâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8b	-	Görüp âyine-i sâgarda 'aks-i rüy-ı tabânın Anuñçün şeh-levendüm içse çâk eyler giribânın	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	

8b	Âli	Helâk itmek midür kaşduñ nedür ey şüh-ı bî-pervâ Neden ben mübtelâna tâ bu denlû nâz u istiğnâ	Nişâr eylerdi hâk-i pâyine hep varını Âli Naşib olsa aña fetḥ-i der-i gencine-i ma'nâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
8b	Münif	Diriğ geçmedi kâfir bu tab'-ı nâriden Nice hadîs okudum Müslim [ü] Buḥârî'den	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
9a	[Siyâhî]	Hâşılı yokdur kemâlât u kerâmâtına ḥad Anı inkâr eyleyen oldı cihânuñ bed-teri	Pesdür ey kilik-i Siyâhî böyle küstâhâne vaz' İrdi hengâm-ı du'â hâk-i niyâza ko seri	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
9b	Na'im	Senüñ ey meh-likâ luḫfun dan ağıyâra su'âl oldı Miyân-ı 'âşıkân içre bu kez çok kıl [ü] kâl [oldı]	Na'im şîrîn-edâdır yoḫsa ol yâr-ı cefâkâra Zebân-ı lev m-ile 'arz-ı vefâda şanma lâl [oldı]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
9b	Bedevî	Senüñle ülfet ey dil-ber baña emr-i muḫâl[ümdür] Benüm bu ş'ir-i dil-süzüm münâsib ḫasbihâl[ümdür]	Düşürdi hâk-i hecre fitne-i ağıyâr ben zârı Fiğânum hep hebâ oldı ne mum oldı ne bâl[ümdür]	Beyit	Nazm	--- / --- / --- / ---	
10a	Mâdiḫ	Hâlk-ı 'âlem saña ey ḫürî-şifat cân dirler Gülşen-i küyüñ için ravza-ı rıdvân [dirler]	Hece şabr eylese Mâdiḫ de n'ola 'âşıklar Her devir olsa taḫammül ider insân dirler	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
10a	Ferd	Dimesin dönmedi maḫşûd-ı merâm üzre felek Çıkmasın dâ'ireden üstüne uğrar dönerek	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10a	Münif	Yedi şad seng-i ta'n ağıyârdan 'âşık beş on günde Yine bekler o şühûñ âsitanın Altı Mermer'de	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10a	-	Maḫşerde görmek isterüm ol serv-kâmeti Görmek müyesser olmaz-ise gör kıyâmeti	-	Beyit	Matla	-- / -- / -- / --	
10a	Nermî	'Âşıkun meylî ne dünyâda ne 'uḫbâda olur 'Aşk [u] sevdâ ile didârî temâşâda olur	Gerçi erbâb-ı sūḫan her birisi başka edâ Böyle pâkize ed[â] Nermî -i şeydâda olur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
10a	-	'Ârif isen yeter saña işbu fâl Edebsizden yüzün şuyun şatın al	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10a	-	Her kime luḫfî olur ḫudâ'nun Devleti a[ya]ğına gelür anuñ	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10a	-	'Âkıbet çünkim tolar toprak gözine kaşına Fâḫr iden şahuñ muraşsa 'tâc-ile taş başına	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10b	Fâşih	Çemenler seyr ü ḫurremdür hevâlar dil-güşâdur hep Bu dem bâd-ı şabâdan alınan bü-yı şafâdur hep	Fâşihâ meyl idüp hercâyî cânâna gönül virme Mişâl -i mâ-i câri serv-ḫadler bî-vefâdur hep	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
10b	Fâşih	Hemîşe dest-i cevrinden dil-i nâ-şâd ider feryâd Saña ey seng-meşreb eylemez mi hiç eşer feryâd	Taḫammül itdi envâ'-ı cefâna neylesün gayrı Fâşih -i zâra rahm eyle yeter zâlim yeter feryâd	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
10b	-	Nerede bir kaşî mihrâb ola gün gibi 'ayân Gözüm ol yaña döner kıble-nümâ gibi hemân	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
10b	Hâletî	Kârıñ senüñ şefâ'ate ḫaldıysa Hâletî 'Arz eyle ḫasb-i ḫâli ḫudâ'nun ḫabîbine	Girince zîr-i ḫâke ider şefḫatî zuḫûr Ehl-i kerem mürüvvet ider yir ḫarîbine	Beyit	Kit'a	-- / -- / -- / --	
10b	-	ḫoḫka-i lâciver[d]-i çarḫ içre Anladuñ mı nedür bu şems ü kamer	Türbe-i Muşafâ'yı ta'zîmen Birin aḫşâm yaḫar birini şehr	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ---	
11a	ḫalîmî	'Aşk-ı ezele maḫreme cânâ ne gerekdür Teskîn-i ğama vuşlat-ı cânâne gerekdür	Teslîm idelüm hilmi ḫalîmî nice perde Cânâne gelince kişi merdâne gerekdür	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	

11a	Necib	Sebze-zâruñ 'aksi düşdükte bu bâğ-ı hurreme Kaşr-ı zibâ döndi üç küşe zümürürd hâteme	Seyr iden envâ'-ı eşcâr-ı latîfin ey Necib Tâlib olmaz gâbgâbı nârenc bir gonca-feme	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / --	Sene 1182
11a	Vâkı'	Vâkı'â 'âlem-i rüyâda o meh-ruhsârı Hele bir kerre çeken sineye kem düş görmez	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	
11a	-	Şal keştî-i ümmîdini bañr-ı tevekküle Aç bād-bân-ı himmeti yan gel de seyre bak	-	Beyit	Müfred	-- / -- / -- / --	
11a	-	Henüz ey gonca-dehen reng-i ruñuñ kara midür 'Arızuñ hüsñ-ile âfâka bir âgâze midür	Ne bu cem'iyet-i 'uşşâk ne gâvgadur bu Atlas-ı çarh-ı felek kâbil-i endâze midür	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / --	
11b	Fennî	Dil-i şeydâya dirlerse sezâdur dideler rüşen Nazîri yok felekde bir civâna mübtelâ oldum Cihânda gayrı gôñlümce bulunmaz dil-rubâ dirken Nazîri yok felekde bir civâna mübtelâ oldum	Bahâr eyyâmı 'ıyş eyler iken mahfice gülşende Hezârı gördüm olmuş bir gül-i ra'nâya ekende Hemân ez-cân [u] dil şevke gelüp Fennî gibi ben de Nazîri yok felekde bir civâna mübtelâ oldum	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
11b	Faşîhî	Dilâ ehl-i kemâle yokluk 'âlemde niğâb olmaz Ziyâ-yı mihre zîrâ perde-i münkir hicâb olmaz	Faşîhî 'âleme tedrice-i râhat murâduñsa Cihânı terk kadar Mevlâ'ya rengin intisâb [olmaz]	Beyit	Na't	--- / --- / --- / ---	
11b	Şem'î	'Ar idermiş beni öldürmege o sîm-tenüm Varayum yalvarayum boynuma tağup kafenüm	Şem'iyem küşe-i meyhâneyi virmem felege Gülşen-i bâğ-ı cinândan baña yegdür vatenüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
11b	-	Nesîm-i luñfuñdur intizârı fülk-i dilüñ Çok oldu sâhil-i miñnetde rüzigâra bakar	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	
12a	Fâ'iz	Teşrifüñ ile hânemi reşk-i irem eyle Ağlatma beni iki gözüm gel kerem eyle	Kânün-ı belâgatde yine nağş-türâz ol Ey hâme-i hoş-lehçe-i Fâ iz nağam eyle	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
12a	Yüsri	Bize işretde iken yâr-ile ülfet güççe Gerçi ser-mestîdür ammâ ki cesâret güççe	Fennî-i tâze-zebâna olamazsın peyrev Yüsriyâ meclis-i 'irfânda zarâfet güççe	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
12a	Nâbî	Günde bir âzâdelik zevki muğarrerdür hele Tıfl-veş cây olsa bârî bir dañı hikmet baña	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	
12a	Vâhib	Bir gönül kim feyz alur ruhsâre-i dil-dârdan Çok degüldür dem urursa 'âlem-i envârdan	Dide-i gam-didemi der-h'âb zann eyler gören Gözlerüm dünyâyı görmek istemez ekdârdan	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
12b	Dülger-zâde	Şifât ehli şifâta irmek ister Şifatuñ ile zâtuñ görmek ister	Varup gülşen-serâ-yı dosta gönülüm Muhabbet güllerini dirmek ister	Beyit	Kit'a	--- / --- / ---	
12b	Hâkî	Ey kethüdâ-yı kerem melce-i enâm Luñf [u] kerem mağâmîdur oldıguñ mağâm	Âgâze-i figânî çıkarduk Hüseyñî'ye Pest itme himmeti ne kadar tiz ise merâm	Beyit	Kit'a	-- / -- / -- / --	
12b	Tab'î	Beri gel vâre-ise luñfuñ ki bu bâbdâ hañâyâna Bizüm edvârda cânâ uzakdan merhabâ ya ne	Ne fetih olmaz mu'ammâdur tefe ül nice bir Tab'î Kitâb-ı hüsñ-i hubânı karışdurdum vefâyâne	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ---	
12b	-	Beni âlâm [u] ekdâr ile zâr [u] nâ-tüvân itme Dil-i mecrûhumı âmâc-ı tîr-i imtihân itme	Müheyâ eyle esbâb-ı murâdum faşl-ı cüduñla İlâhî sen beni muhtâc-ı luñf nâ-kesân itme	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ---	
12b	-	Seg-i nefse uyup me yüs olma rahmet-i Hağ'dan Günâh-ı bî-gerânım var diyü kalma gümânlarda	Gire Aşhâb-ı Kehf'üñ kelbi bâğ-ı 'adne de haşâ Resül-i Kibriyâ'nuñ ümmeti kala yabanlarda	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ---	
12b	İbrahim Hân-zâde	Mevsim-i rüşende her bâr âşinâ eksik degül Erba'în içre çekerler çilleyi aşhâb-ı haş	Dostluğı buz üzredür yârân-ı şayfuñ bil hele Korkma kış günü yüri gel ayagın merdâne baş	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / --	
12b	-	Esb-i nâzuñla yeter 'uşşâkı pâmâl eyledüñ Leşker-i hañdur gelen şimdengerü çek dizginüñ	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / --	

12b	-	Tekebbürlük Hudâ'ya yaraşur sen fasl-ı âdemsin Vücüdün anla ey 'âkil ki bir katre menîdensin	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
12b	-	Hiç bilir misün ne derdi nây [u] 'üd <i>Ente 'âfi ente kâfi yâ Vedüd</i>	-	Beyit	Matla	--- / --- / ---	
13a	Fethî	Mezâyâ-yı kelâmum sırr-ı ilhâm-ı Muḥammedür Rumûzât-ı peyâmum remz-i peygâm-ı Muḥammedür	Hâbîbi sâyesinde müsterîh olsam dü 'âlemde Dem-â-dem zıkr [ü] fikrüm Fethiyâ nâm-ı Muḥammedür	Beyit	Na't	--- / --- / --- / ---	
13a	-	Tarîkat içre Mevlânâ [n]ey ü deff ü kudümüdür Şaḫın daḫl itme kim ḫasmuḫ Celâleddîn-i Rûmî'dür	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
13a	-	Mü'min olan sözünde şâdık ola Kavli fi'line hem muḫâbîk ola	-	Beyit	Matla	--- / --- / ---	
13a	Şâbit	Dil-beri sev yigirmi yaşına dek Sür şafâsını tâ tırâşına dek	-	Beyit	Matla	--- / --- / ---	
13a	Rağbetî	Dime ey dil saña itdikleri yârüh cefâdur bu Seversen dil-beri gönülüm saña göre şafâdır bu	Dimişler Rağbetî gayrı güzel sevmekden el çekmiş Hele vallâhi billâhi inanmañ iftirâdur bu	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
13a	Rağbetî	Benüm şâh-ı cihânum mübtelâdan zerre el çekmez Hezârân âferin luḫf-ı 'atâdan zerre el çekmez	Beni şâd-ı vişâl itdi İllâhî 'ömri vâd olsun Anuñçün Rağbetî ḫayr-ı du'adan zerre el çekmez	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
13b	-	Hâtır-ı 'aşîkî eyler muğber Oñmasun bitmesün ḫaṭṭ-ı dil-ber	-	Beyit	Gazel	--- / --- / ---	
13b	Riyâzî	Göz açdurmaz ğam-ı devrân açılmaz ḫâtır-ı maḫzûn Gözüm gönülüm açılsun sâkiyâ şun bâde-i gülgün	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
13b	Münîf	İksir-i şafâ elde iken ḫâk-i vaṭanda Gurbet komadı feyz-i feraḫ kâleb-i tende Furḫatle ğamuḫ pâdişehüm gerçi ki bende Ammâ dil [ü] cân ile ḫazer cümlesi sende	Âhum n'ola aġyârı Münîf eylese sersem Dâġ olsa dayanmaz aña düşmen degül âdem Lerzide olur çarḫ atıldıçça [] Tüb-ı felek-aşüb nefis []	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
13b	Nâbî	İki 'âlemde taşarruf ehlidür rûh-ı [velî] Dime kim bu mürdedür bundan nice dermân [ola]	Rûhî şemşir-i Hudâ'dur ten ğilâf olmuş aña Daḫı a'lâ kâr ider bir tîġ kim 'uryân ola	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	
13b	Nâbî	Yapabildiye degirmanlarını Ken'an Beg Âsiyâb-ı felek içinde öġünsün yürüsün	Yapabilmezse gidi yaşını seyl-âb itsün Tâ kıyâmet iki taş ile döġünsün yürüsün	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	
14a	ḫikmetî	Elvân-ı bahârūḫ ḫuruluḫ Rûm-ı Yemen'de Gül goncalarūḫ derneġi var bezm-i çemende	El virmişiken sâki-i gül rûtbe-i eyyâm 'İşret idelüm gel güzelüm sen de vü ben de	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
14a	ḫaşmet	Reng-i 'izârı farṫ-ı bükâdan uçurmuşuz ḫ'âb-ı ḫuzûri çeşm-i şafâdan uçurmuşuz	Bu bâd-berk-i nazmı çü tıfl-ı hevâ-perest ḫaşmet bu nev-zemîn ş'iri edâdan uçurmuşuz	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
14b	Nefî	Derdüm nice bir sînede pinḫân iderüm ben Bir âh ile [bu] 'âlemi vîrân iderüm ben	Nefî gibi yârâna dimem daḫı nazîre Tâ bu ġazeli ziver-i divân iderüm ben	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
14b	Ṭabîb	Elâ yâ eyyühe's-sâki edir ke sen ve nâvilhâ Tarîk-i ehl-i 'irfân içre ḫoşdur vakt-i gül mülhâ	Ṭabîbâ bahr-ı ḫâfîz da daḫı böyle şitâb itme Ki bir deryâ-yı pâyândur görinmez anda sâhil hâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
14b	Nefî	Mâ ilüm cezbe-i didâra ben anı severüm Bir güzel çehrede ân olsa ben ânı [severüm]	Güzeli sevmemege çâre yoḫdur ey Nefî Saña lâzım mı demek işte fülânı [severüm]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
15a	Kâmî-i Edirnevî	Ruḫların göstermegil gülzâra Allâḫ 'aşkına Olmasun gül reşk-ile şad-pâre Allâḫ 'aşkına	Kâmî -i dil-ḫaste naḫd-i cânı nezr-i 'aşk idüp Varını şarf eylemiş bî-çâre Allâḫ 'aşkına	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

15a	Zihnî	Dehr-i deniye âh ile şekvâ ağır gelür Erbâb-ı zulme cevriñi inhâ ağır gelür	Herkes diler ki kendüye şıklet dinülmeye Tahfif olunmak âdeme ammâ ağır gelür	Beyit	Kıt'a	-- / -- / -- / --	
15a	-	Bezme gel bu gice ey 'âlem-i hüsnün mâhı Yoksa yerden göge [dek] incünürüz vallâhi	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
15b	Vâhib	'Arz idüp derd-i dilüm dil-dâra Allâh 'aşkına İde şâyed merhamet ben zâra Allâh 'aşkına	Şâf-dil bir 'aşıkundur âsitânuñda senün Merhamet it Vâhib-i nâ-çâre Allâh 'aşkına	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
15b	-	Bî-muhabbet dil-i aḥbâ[b]daki şu'le söner Berf ḥurşidi görünce eriyüp âba döner	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
15b	Naḥîfî	'Arz-ı hâl eyledüm ol fitneye cânım diyerek Bak benüm ḥâlüme ey şâh-ı cihânım diyerek	Eyledüm yâre Naḥîfî yine biñ dürlü niyâz Seni neyler göresin âh u figânım diyerek	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
15b 16a	Rüşdî	Yâre kâr itdi hele derd-i nihânım diyerek Sineye geldi gül ey rûḥ-ı revânım diyerek	Her nefes irmededür feyz-i İllâhî Rüşdî Nâ-ümid olma şakın geçdi zamânım diyerek	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
16a	Nefî	Yazanlar peykerüm destinde bir peymâne yazmışlar Görüp mest-i mey-i 'aşq olduğum mestâne yazmışlar	Nice zâhirdür ey Nefî sözinden dildeki sūzuñ Yazınca nüṣṣa-i şî'rün kalemler yâne yazmışlar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
16a	'Avnî	Tezevvüc kaşduñ itdüm ey dirîgâ telh-kâm oldum Takıldı boynuma tuz torbası rüsvâ-yı 'âm [oldum]	Cenâbetden kaçup gâmlar çekerdüm ihtilâm olsam Cünübler zümresine 'Avniyâ şimdi imâm [oldum]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
16a	-	Egri yatma göt virürken ḥîn-i vuṣlatda [şakın] Şonra qorlar nâminı ḥübân içinde kec 'aṭâ	-	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
16b	Zihnî	Ġamuñla küşe-i meyhânedede mest-i müdâm oldum Duyuldu sevdiğüm 'âlemde teşhîr-i 'âm oldum	Vefânun adun işitdük cefânun 'aynımı gördük Güzel sevmekte Zihnî yok yere meşhûr-ı nâm [oldum]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
16b	Rûḥî	Tıḥsm-ı cehli bozdum ejder-i nefis oldı mağlûbım Ḥakîkat gencine irdüm müyesser oldı maṭlûbım	Rumûz-ı lâ-yezâlül-'abdi mazhar düşdi ey Rûḥî Enîs-i ehl-i hâl olsa n'ola bu şî'r-i mergûbım	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
16b	-	Cihânun bağ u bostânı senün'dür Murâdım senden ancak bir dönümdür	-	Beyit	Matla	--- / --- / ..	
16b	-	Zamân-ı ḥaṭṭı gelse yâr luṭfuñ bi-kerân eyler Metâ'uñ her kişi aḥşâma karşı râyegân eyler	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
16b	-	Ol âftâb-ı ḥüsne hücüm-ı rakîbden Derd-i derünü dökmege yok bir aralık	-	Beyit	Müfred	-- / -- / -- / --	
16b	-	Kiyâs itmen ḥaṭ âgüş eylemiş ruḥsâr-ı cânânı O kudretten hamâ ildür nazardan ḥıfz ider anı	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
16b	Fârisî		-	Beyit	Matla		Beyit Farsçadır.
16b	Sa'dî		-	Beyit	Matla		Beyit Farsçadır.
17a	Ḳabûlî	Dil alsâ gördüğün demde dil-ârâda kemâl olsa Murâduñ anlasa 'âlemde dil-dâr ehl-i hâl olsa	Ḳabûlî mâh-rûlarda vişâl-i va'de umarsa Dem-i vaşl-ı dil-ârâ olsa her dem mâh [u] şâl [olsa]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	Bî-nukat gazeldir.

17a	-	‘Aceb kimden kalıpdur ‘aşıka dil-ber cefâ kılmak Ki rahmet bulmasun her kim ki çurdu böyle kânûni	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
17a	-	Hâl-i Kârûn ile ‘ömri geçene yok hasedüm Hasedüm şunlaradur ‘ömri şafâ ile geçe	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
17a	Fehîm	Her mürde-dil ki mâlik-i mülk ü mâl olur Hükm-i ‘adem ol ‘ademe emr-i muhâl olur	Olsa rüsüm-ı kâr-ı tılısm-ı kelâm eger Kilk-i Fehîm mevrîd-i sihr-i helâl olur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	Bî-nukat gazeldir.
17a	-	Ümîdüm bu vefâdan ola gönjünde eser peydâ Hudâ kâdirdür eyler seng-i [hârâdan] güher peydâ	-	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
17b	Bâkî	Dem-i şubh irdi getür bâdeyi şöhet demidür Mey-i nâb ile pür it sâğarı ‘işret demidür	Mihnet[i] dil ser-i küyünda çeker ey Bâkî Kâfir-istâna düşen kimsede miñnet demidür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
17b	(?)	Ey gönjül manşıb-ı dünyâ ile mağrûr olanuñ Dâ imâ ‘âdeti fazl ehline istignâdur	Câh-ı dünyâ didüğüñ şâh-ı cihândur kişide Ma‘rifet manşıbın ammâ ki veren Mevlâ’dur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
17b	-	Zahm açsa tîg-i cevr-ile ağıyâr of dimem Tokunsa yâr bir gül ile helâk olurum	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
17b	-	Olma fenâ-dih-i hevâ şavm [u] şalâtı kıl dede Tâ ki mekânüñ olmaya <i>fî-‘amedin mümeddede</i>	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
17b	-	Bir kalem kaşlı mürekkebe saçlı kâtib dil-beri Bizi Mecnûn ideyazdı şahñ-ı kâğıd-hânedede	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
18a	-	Bu bâğuñ bâğ-bânı nâleden çok murğ uçurmuşdur Benüm gibi nice bî-çâre kondurmuş göçürmüşdür	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
18a	Bâkî	Hergiz ne kâdr ü câh ne sîm ü zer isterin Bir servi boylu dil-ber-i sîmîn-ber isterin	Bâkî gedâ-yı mey-gede-i ‘aşk olup yine Bezmi-i gamuñdan ol şanemüñ sâğar isterin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18a	Bâkî	Fermân-ı ‘aşka cân ile var inkiyâdumuz Hükm-i kazâyâ zerre kadar yok ‘inâdumuz	Minnet Hudâyâ devlet-i dünyâ fenâ bulur Bâkî kalur şahife-i ‘âlemde adumuz	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18a	Bâkî	Şehâ gördüm cemâlünjü dört nesnede ‘ayân Biri aydur biri güneş biri cennet biri rıdvân	Bu Bâkî bendenjü şahum bu dört nesneden esirge Biri hasret biri fûrkat biri gayret biri hicrân	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18b	Bâkî	Câm la‘lündür senüñ âyine rüy-ı enverüñ Adı var Câm-ı Cem ü âyine-i İskender’üñ	Bir içim şu istedi hecrüñde Bâkî haste-dil Virmedi kat‘a cevâb ana tayandı hançerüñ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18b	-	Vâr ise ol Yûsuf-ı güm-geşte seni yâr ider Kumrî-i dil şimdi Yûsufcuk diyü feryâd ider	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
18b	Bâkî	Halka halka zülf kim ol hat u hâl üstindedür Şekl-i tuğrâdur mişâl-i bî-mişâl üstindedür	Çarh yüz döndürmedin gül-şende ‘ays it Bâkî yâ Sebzeler zibâ hevâlar i’tidâl üstindedür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18b	Bâkî	Nihâl-i kâmetünjü hâkka ‘aceb nahl-i dil-ârâdur Egerçi kaddünjü a‘lâ kâkülünjü a‘lâdan a‘lâdur	Kenâr-ı bañr-i nazma yine dürler dizdüñ ey Bâkî Sütür-ı defter-i şî‘rünjü meger emvâc-ı deryâdur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
18b	-	Nâr-ı ‘aşkuñla yanar durmaz tenümde pîreñ Sensin ey meh-rü beni ‘âlemde gömleksiz koyan	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
19a	Bâkî	Ruñuñ ‘aksiyle şahñ-ı dîde bâğ u gül-sitânumdur Nihâl-i ser-bülendünjü hayliden hâñır-nişânumdur	Yaşum deryâdur ey Bâkî içinde şâh-ı mercânı Hayâl-i nahl-i bâlâ-yı nihâl-i erguvânumdur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
19a	Bâkî	Ey şafâ-yı ‘arızından çeşme-i hürşide âb Şu‘le-i şem‘-i cemâlünjü nûr-bağş-ı âfitâb	Dehri enfâsuñ mu‘athtar kıldı ey Bâkî yine Tib-i hâñır virdi yine ol hitâb-ı müstetâb	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
19a	Bâkî	Küyüñ gedâsı oldı dil-i mübtelâ-yı gör	Göğsin gererdi remzle Bâkî bu ‘arşada	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

		Sevdâ-yı mülk ü saltanat eyler gedâyı gör	Tâ ki tokındı tîr-i muhabbet kazâyı gör				
19a	-	Nihâde kıl ser-i teslîmi levh-i takdîrde Muqadderât-ı llâhî gelür zuhûr eyler	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..-	
19a	-	Külâh eyler dönüp vuşlat deminde başa her hefte O şûh-ı Mevlvî 'uşşâkı neyle itdi efkende	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
19b	Bâkî	Cânâne cefâ kılsa n'ola cânâ şafâdur Agyâr elemin çekdigümüz ya ne belâdur	Sâkî mey-i Bâkî'yi getir kalbe şafâ vir Cün kâr-ı cihân 'akıbetü'l-emr fenâdur	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
19b	Bâkî	Müje haylin dizer ol gamze-i fettân şaf şaf Güviyâ cenge turur nize-güzârân şaf şaf	Kadrüni seng-i muşallâda bilüp ey Bâkî Dönüp el bağlayalar karşına yârân şaf şaf	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..-	
19b	-	Devlet el virmez-ise dâmen-i zillet bâkî Evc-i rif'at yoğ-ise küy-ı mezellet bâkî	Telh-kâm itme Hudâ'ya [ki] bu Bâkî kıluna Şoñ nefesde kerem it şehd-i şehâdet bâkî	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..-	
20a	-	'Aşık-ı bî-dillere cevr-i firâvân eyledün Müstedâm ol dostum luţf itdün ihsân eyledün	Bâkî [yi] gül gibi hândân eyledün ol luţf-ıla Şoñra döndün mübtelâ-yı hâr-ı hicrân eyledün	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..-	
20a	Nâbî	Çeşm-i inşâf kadar kâmile mizân olmaz Kişi noqşânımı bilmek kadar 'irfân olmaz	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..-	
20a	Bâkî	Döndiler câmuñ habâb-âsâ yüzine baqdılar Mey gibi sâkî-i bezmün ayagına aqdılar	Bâkiyâ kılsun mu'aţtar bezm-i âfâkı nesîm Pâdişahuñ micmer-i 'adlinde şandal yakdılar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..-	
20a	-	Receb nâmında bir şehri civâna mübtelâ oldum O mâhuñ dâ'ima şa'bâniyum arımdan ayrılmam	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
20a	Bâkî	Gönül dâğ-ı gamuñla sinede bir sem' uyandırmış Çerâğ-ı 'aşka bir garrâ kızıl altını yandırmış	Bu gün Bâkî'ye ol âfet vişâlin va'deler itmiş Yalanlar söylemiş miskini gerçekten inandırmış	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
20b	Bâkî	Gönül bir rind-i 'âlem-süz şûh-ı şeh-levend ister Ki 'aşk odına yanmağa dil ü cândan sipend ister	Murâdı sîneye ol serv-i sîm-endâmı çekmekdür Semend-i tab'ıma Bâkî gümüştend sîne-bend ister	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
20b	Bâkî	Ruñun âteş haţ u hâlün bañur-ı misk ü 'anberdür Ham-ı zulf-i siyâhuñ halka halka düd-ı micmerdür	Zer-i hâlîş gibi rengin olup gitmekde eş'aruñ Elünde hâmen ey Bâkî meger kibrid-i aħmerdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
20b	Nâbî	Âb-ı rüyün dökme hâke maşlahat bitsün diyü Yerde kalmaz tohm-ı isti'dâd cün âhir biter	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..-	
20b	-	Destâr-ı perişânımı şarmakdan uşandum Şimden girü farz oldı başa bürkânı şarmak	-	Beyit	Müfred	-- / -- / -- / --	
20b	İbrâhim Efendi	Hacerü'l-esved imiş Ka'be yüzinde kara hâl Hâciyim tolanurum ol haceri öpmege ben	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ..-	
20b	-	Görince ol büt-i tannâz-i mest-i nâzî meclisde Bir iki câm ile zâhid riyâdan ibtidâ geçdi	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
20b	-	Senünle mâhî vezn itdüm terâzû-yı hayâlümle Öbür yanı göge ağdukdâ ma'lûm oldı miqdârı	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
21a	-	Külâh eyler dönüp vuşlat deminde başa her hefte O şûh-ı mevlvî 'uşşâkı neyle itdi efkende	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
21a	-	Gelür gelmek dilerse vuşlat-ı yâr Eger yerden göge olursa dîvâr	-	Beyit	Matla	--- / --- / --	
21a	-	Görinmez kendi 'aybı fil olursa Görinür gayrınuñ 'aybı kıl olursa	-	Beyit	Matla	--- / --- / --	

21a	-	Dimişler kim iylik eyle şuya şal Bilür hâlik n'ola bilmezse balık	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --	
21a	-	Bir şafâ ile neşât-âbâdı itdün çün maçar Saña da ey gam 'adem-âbâda lâzımdur sefer	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / --	
21a	Şâbit	Derd-i ser virme şakin 'âşıkâ ref'taruñla Şokma bu püsküllü belâya anı destâruñla	Urulur cân-ile herkes saña boş böğründen O yumurcak alası gamze-i mekkâruñla	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / --	
21a	-	Şerha çekdüm dâğ yakdum göz göz itdüm sînemi Tâ görenler mâtemüm târihin iz'an eylesün	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	1055
21a	-	Zahm açsa tîg-i cevr-ile agyâr of dimem Dokunsa yâr bir gül ile helâk olurum	-	Beyit	Müfred	-- / -- / -- / --	
21a	Ziver Efendi	Ziver-i tarh-ı fes olduçça o zibâ perçem Dil-i 'uşşâka olur mûriş-i sevdâ-perçem	'Aqlımı başına al ipi çürükdür Ziver Çâh-ı 'aşka düşürür âdemi zîrâ perçem	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
21b 22a 22b	'işreti	Dil-i bi-çâreme derdün devâdur yâ Resûlallâh Vişâlün 'ıydına cânım fedâdur yâ Resûlallâh	Belâgat bülbülidür İşreti gülzâr-ı medhünde Okur evşâfuñ destân-serâdur yâ Resûlallâh	Beyit	Na't	--- / --- / --- / ---	
23a 23b	Haftî	Te'alallâh serir-i gevher-endüd-ı Süleymânî Yine bir pâdişâh-ı kâm-râna oldı erzânî	Budur güş eyle târih-i cülûsın sen de ey Haftî İde mevlâ mü eyyed-i maqdem-i Sultân 'Osmanî	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	1171
23b 24a 24b	Haftî	Yine müjde dile feyz-i şafâ-yı hoş-kadem geldi O şüh-ı mihrîbândan ya'ni peygâm-ı kerem geldi	Terakkeb câna geçmişdi ser-i râhında ey Haftî Saña müjde efendün âşaf-ı 'ankâ-şiyem geldi	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	
24b 25a	Tabîb	'Aşk âteşine şaldı beni eyledi biryân Bir küçe-i tersâ{?}	Katı itmege 'azm eylemiş ol şüh Tabîb 'i Bir tür-i nazarla	Beyit	Müstezâd	-- / -- / -- / --	
25b 26a	Tabîb	Açıldı gülşen-i dehrün yine bir devr-i hândânı Mu'athtar itdi büyundan meşâmm-ı cân-i insânı	Kifâyetdür du'â-yı devlet ile ihtitâm eyle Tabîbâ derd-i ser virme dañi incitme yârânı	Beyit	Kaside	--- / --- / --- / ---	
26b	Bâkî	Korşum oldur göz dege hâk-i reh-i cânânuma Yoşsa kühl-âsâ çekerdüm çeşm-i hün-efşânuma	Yâr defterden yine Bâkî kazanmak istemiş Yanlış anlatmış 'adular ben kulun sultânuma	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
26b	Bâkî	Bir lebi gönca yüzi gül-zâr dirseñ işte sen Hâr-ı gamdan 'andelîb-i zâr dirseñ işte ben	Bâkî yâ Ferhâd ile Mecnûn-ı şeydâdan bedel 'Âşık-ı bî-şabr u dil kim vâr dirseñ işte ben	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
26b	Bâkî	Umaruz câm-ı la'lüni emmek Çok çekilmişdür ol ümide emek	Cüy-ı eşküm yeñilmez ey Bâkî Çok döner dañi âşiyâb-ı felek	Beyit	Gazel	-- / -- / --	
26b	Ferd	Pertev mi diyem vechüñe âyine mi yoşsa Mir at-i cemâlünde bu gün kendümi gördüm	-	Beyit	Müfred	-- / -- / -- / --	
27a	Bâkî	Medhüş-câm-ı la'lün mestânedür şanurlar Mest-i şarâb-ı 'aşkun divânedür şanurlar	Zülfünden ayru Bâkî bir hâlde yürür kim Zencirden boşanmış divânedür şanurlar	Beyit	Gazel	-- / --- / -- / -- -	
27a	-	Rızık için vesveseyi terk ide gör ey zâhid Va'd-i Hakk <i>nahnü kasemnâya</i> resüli şâhid	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
27a	Bâkî	Halk-ı 'âlem ezeli böyle perîşân ancak Kimi hândân kimi giryân kimi nâlân ancak	Bâkî yâ hânkah-ı 'âlem-i hayretde hemân Her gelen kimse bu esrâr ile hayrân ancak	Beyit	Gazel		
27a	Bâkî	Eltâf u hüsn ü [hulûk] melâhat kemâlde Endâm u şekl ü kâmet ü kadd i'tidâlde	Bâkî letâfet-i gazel-i âb-dâriunuñ Haqqâ budur ki görmedük âb-ı zülâlde	Beyit	Gazel		

27b	Bâkî	Biz ki tab'-ı kalb ü pāk-i pür-şafāya mālīküz Güviyā āyine-i 'ālem-nümāya mālīküz	Ser-firāz olsa bu devr içre 'aceb mi Bâkiyā Biz şurāhī-veş bu gün rengin edāya mālīküz	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
27b	Hakkı Efendi	Bu 'ālem kim gönül kaydın çekersün miñnet ü ğamdan Fenāsız 'ālemi seyr eyle kim bir hoşça 'ālemdür	Görüp tenhālġı kayd içre nefret kılma ölmekden Tarīk-i üns tut kim her avuç toprak bir ādemdür	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / ---	
27b	Bâkî	Sâkiyā kalmaz imiş çünkü bu şöbet bâkî Mey-i gül-gün içelüm bâde-i cennet bâkî	Bâkî ölsün yoluna pâdişehüm sen sağ ol Baht pâyende Hudā yâr şa'adet bâkî	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
27b 28a	Bâkî	Lāleler bezm-i çemende cām-ı 'işret gösterür Devletinde hüsrev-i gül 'ayşa ruşat gösterür	Bî-sütün-ı ğamda Bâkî seng-i miñnet kesmede Şöyle üstād oldu kim Ferhād'a şan'at gösterür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
28a	Necâtî	Sâkiyā çünkü degül kimseye fırsat bâkî Gel şabūhı idelüm var ola elbet bâkî	Saltanat virdi Necâtî 'ye hümâyün zülfün Bārekallāh begim sāye-i devlet bâkî	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
28a	Bâkî	Dilā meyl itme vaşl-i dil-rübāya Hevā-yı saltanat düşmez gedāya	Ferāmuş it ğam-ı dünyāyı Bâkî Bu gün şihhatdeyüz minnet Hudā'ya	Beyit	Gazel	--- / --- / ..	
28a	-	Şem'-i ikbālīmi tār eylesün dirse felek Kişi yağıdı çerāġ üstüne pervāne gerek	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
28a	-	'İyd-ı ekber geldi irdi ey perî-rüy melek 'Aşık-ı dil-hasteye bir büse bayrāmlık gerek	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
28b	Nābî	Sipihrūn gerdişin yād eyleyüp ahterden el çekdük Yemin çin-i cebinūn seyr idüp gevherden el çekdük	Geleydi şīşe ile pây-ı humla eglenüp Nābî Girbān-ı hevesden dāmen-i dil-berden el çekdük	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
28b	Nābî	Gül-sitān-ı dehre geldik reng yok bü kalmamış Sāye-endāz-ı kerem bir naħl-ı dil-cū kalmamış	Ceyş-i ğamdan kände itsün ilticā ehl-i niyāz Kal'a-i himmetde Nābî burc u bārū kalmamış	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
28b	Nābî	Sirişkümler vücdüm mülkini seyl-āba ben virdüm Şoñuñ fikr itmek-içün hem dili girdāba ben virdüm	O tıfla h'acesi 'ilm-i hafā-yı ezber öğretmiş Kabāhat bendedür Nābî anı kitāba ben virdüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
29a	Nābî	Çeşmün gibi mest olmag için cāma mı düşdün 'Aksün gibi cām-ı mey-i gül-fāma mı düşdün	Ey dil yine mi hātır-ı Nābî 'de bulunduñ Kāfir yine sen kişver-i İslām'a mı düşdün	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
29a	Nābî	Kucağında büyüdüp taze güftarı ben öğretdüm Okutdum Şāhidü ü Pîr-i 'Attārı ben öğretdüm	Yazup mecmū'a-i Nābî dil-i 'uşşāka vakf itdüm Zamāne sâ'irine nazm-ı eş'arı ben [ögretdüm]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
29a	Nābî	Pây-ı yāre düşmege aġyārdan nevbet mi var Sāyesinde naħl-i ümidün meger rāhat mı var	Bir nefes kâşāne-i kalbden olmazsın cüdā Çokdan ey ğam Nābî -i nā-şād ile ülfet mi var	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
29b	Nābî	Bir devlet için çarħa temennādan uşanduk Bir vaşl için aġyāra müdarādan uşanduk	Nābî ile ol āfetün it hālīni takrîr Efsāne-i Mecnūn gibi Leylā'dan uşanduk	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
29b	-	Fetîl-i şem'-i bahtum gerçi sultānum uyandırdı Çerāġ itdi beni ammā dilegin yağıdı yandırdı	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
29b	Nābî	Ger yasāġ oldıysa muṭrib çenge de kânūna da Tevbeler olsun 'araħla bâde-i gül-gūna da	Yazduġından dest-i kudretle berāt-ı şî'rūmi Nābiyā kılmış muvāffak şer'a da kânūna da	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
29b	-	Diriġā bulmadum bir yār muvāfık Muvāfık şandıġum çıktı münāfık	-	Beyit	Matla	--- / --- / ..	
29b	-	Dimişler cihānda ne imiş uçmak Kişi sevdiğini öpüp koçmak	-	Beyit	Matla	.. / .. / ..	
29b 30a	Nābî	Yāri açdum açıl ey ğonce-dehānum diyerek Bezme geldi gele ey şūh-ı cihānum diyerek	Yār söyletdi baña bu ġazeli ey Nābî Söyleye söyleye ey taze-zebānum diyerek	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	

30a	-	Ey olan mağrūr dünyānuḡ bugünkü māline Vakt-ile bir naẓar kıl ehl-i ḡabrūn ḡāline	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / --	
30a	-	Ey bu dünyā lezzetine dil virüp maḡdūr olan Ki ṣaḡın aldanma kim maḡzūn olur mesrūr olan	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / --	
30a	-	Dilā zevḡ [u] ṣafāsına ṣaḡın meyl itme dünyānuḡ Kara yerde yatur cismi nice nice Süleymān'uḡ	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---	
30a	-	Dil yanar ṣem' gibi sine ṡolı naḡş-ı nigār Dōndi fānus-ı ḡayāl örtüsüne pīrehenüm	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	
30a	Nābī	Bir dil-bere dil vir ki belādur dimesünler Bir bāde nūş it ki ḡaṡādur dimesünler	'Abdī gibi āşūfte-i ḡübān-ı zamān ol Nābī saḡa tā ehl-i riyādur dimesünler	Beyit	Müşterek Gazel	-- / -- / -- / --	'Abdī ve Nābī müşterek gazelidir.
30a	-	Bu şūḡu ismidür zehrā-yı gül-fām Ki virmişdi cihānda ḡüsn ile nām	-	Beyit	Matla	--- / --- / --	
30a	-	Ḳaşı ḡavs-ı fitne müjḡānları tīr Kemān-keş kendüsi gözleri zih-gīr	-	Beyit	Matla	--- / --- / --	
30b	Nābī	N'ola āhum ḡıḡarsa ṡāk-ı 'arṣa 'anberīn perde Beni leb-rīz-i sevda itdi bir şūḡ-ı siyeh-çerde	O deḡlü Nābīyā olmazdı tıfl-ı ḡod-pesendāne Ruḡ-ı sāḡī nümāyān olmasa mir āt-ı sāḡarda	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
30b	Vehbī	Sāḡiyā şun bāde gül-fām olsa da mānī' degül Aḡa la'lūn nuḡl-i bādām olsa da mānī' degül	Reh-neverd-i Ka'be-i 'aşḡum mücerred Vehbīyā Pūşşüm bir köhne iḡrām olsa da [mānī' degül]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
30b 31a	Vehbī	Senden ey çarḡ bize luṡ u mürüvvet gelmez Ser-nigūn cām-ile mey-keşlere ḡālet gelmez	Vehbīyā şimdi benüm ḡadrūmi bilsün yārān 'Āleme bir daḡı Nābī ile zīnet gelmez	Beyit	Müşterek Gazel	--- / --- / --- / --	Nābī ve Seyyid Vehbī müşterek gazelidir.
31a	Vehbī	'Aşıḡa zāhid-i güm-rāh naşīḡat mi ider Kendi dil-ḡaste olan ḡayra tabābet mi ider	Nevber-i ḡülşen-i i'cāz ise de ey Vehbī ḡām-ı tab'ān-ı cihān şī'rūne raḡbet mi ider	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
31a	Vehbī	Zāmīr-i şāfa esrār-ı dili i'lāma ḡācet ne Olur mir āt şūret mürtesem ressāma ḡācet ne	ḡayāl-i dūr çesm-i tab'ına nezdik iken Vehbī Olup der-dest dā im dūr-bīn-i cāma ḡācet ne	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
31b	Vehbī	Āḡyārī ki yād ide o şeh şoḡbetimizde Fūrḡat gibi miḡnetle geçer vuşlatumuzda	Vehbī nice mümkün ki ola ḡābil-i tanzīr Ol feyz ki kilik-i velī-ni' metümüzde	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
31b	Vehbī	Yārdan ḡaste dile geldi meveddet-nāme Mutrib-i cān oḡusun şevḡ-ile sıḡḡat-nāme	Geldi şebender-i 'irfān ṡarafından Vehbī Külçe-i cins-i 'ināyet gibi fūrḡat-nāme	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
31b 32a	Vehbī	Bezm-i vuşlatda velī mest-i sürūr itdük mi Hiç bu dünyāda 'aceb biz de ḡuzūr itdük mi	Almasaḡ kühli n'ola 'aynumuza ey Vehbī Dīdeden ḡāk-i reh-i dil-beri dūr itdük mi	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
32a	Vehbī	Tamām-ı şevḡe-i hicr eyleyüp maḡālümüzi Gazelde söyleyelüm bāri ḡasb-i ḡālümüzi	Ne deḡlü zālīm-i bī-rahm ise de ey Vehbī İderdi merḡamet ol şeh bileydi ḡālümüzi	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
32a	Vehbī	'Anberūn ḡaṡṡuḡı gör zāhid ol la'l-i terde Sūnbül-i cennet-i seyr eyle leb-i kevserde	Vehbīyā ḡāḡ ḡaṡṡuḡ seyr iderüm ki zülṡuḡ Şu didi meşrebüm ārām idemem bir yirde	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
32a 32b	Vehbī	Nidem ol mest-i 'işve meyl-sāz-ı 'ıyş u nūş oldı ḡum-ı mey-veş dili' pūr-ḡūn 'aşıḡ pūr-ḡurūş oldı	Ney-i ḡāmem nevā-yı naẓma āḡāz idicek Vehbī Semā'-ı cān ile ḡuş eyleyüp 'ālem ḡamūş [oldı]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

32b	Vehbî	Sükkerin bir sühan-ı zâ ika-pîrâ söyle Tütünüň ağzı şulansın ey gül-i ra'nâ söyle	Nazm-ı Maḥdüm ile hem-kaḍ[r] olamaz ey Vehbî Sözi istersen eger lü lü-i lâlâ söyle	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
32b 33a	Vehbî	Müsâvidür yanumda süzi zehrûñ şür-ı mâtemle Yanumda farkı yokdur ğurre-i 'ıydüñ Muḥarrem'le	Vâr iken dilde ümmîd-i şafâ-yı 'afv ey Vehbî Değışmem ben günâhum zâhidâ İbrâhim Edhem'le	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
33a	Vehbî	Ebruvân ol mâha nâz eyler kemân-keşler gibi Nâvek-i ğamzeyle pürdür çeşmi terkeşler gibi	Tâze ma'nâlar gelür ağuş-ı fikre Vehbiyâ Ehl-i nazma nâz iderken ol perî-veşler gibi	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
33a	Vehbî	Hâli olur ey dil mezeden elde ayaklar Pür olmayıcağ nuḳl ile meclisde ayaklar	Vehbî idelüm saḫti-i eyyâma taḫammül Eksük mi olur baḫr-ı belâda şağânaḳlar	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
33a 33b	Vehbî	Nihâl-i tâzenüñ neşv [ü] nümâsı artar eksilmez Dükenmez genc imiş naḳd-i cefâsı artar eksilmez	Nefes te sîridür kim kîse-i nuḫında Vehbî'nüñ Bu deñlü bezl ile naḳd-i edâsı artar eksilmez	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
33b	Vehbî	Ne dem ki duḫter-i rez sâkiyâ gelür görünür Vişâl-i şâhid-i zevḳ u şafâ gelür görünür	O m[â]h-pâre görünmez giderse ey Vehbî Raḳîb cânibine ilticâ gelür görünür	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
33b	Vehbî	Ḥayretle görüp ḫandemi mesrûr şanurlar Virânedede olsam yine ma'mûr şanurlar	Ĝuş eyleyen enfâs-ı revân-baḫşumı Vehbî Âĝâze-i nây-ı kaḫemüm sûr şanurlar	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34a	Vehbî	Süḫan-dânân-ı 'âlem nüḫa-i nâ-ğufte isterler Ĝüher-kârân-ı ma'nâ cevher-i nâ-süfte isterler	Yine tütî-i sükker-ĝü-yı ḫâmenḫan kıl istintâḳ Ki erbâb-ı ma'ârif-i Vehbiyâ nev-ĝufte isterler	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34a	Vehbî	Mir âta kıl bir kez nazar gör kendüñi cânânesin Yüz Yüsuf'ı ḫayrân ider bir mişli yoḳ cânânesin	Vehbî yeter zâr eyledüñ dünyâyı bîzâr eyledüñ Çoḳ sözler izḫâr eyledüñ yıḳduñ felek kaşânesin	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34a	Nâzım	Dil-i pür-'uḳde-i ğamla koma genc yaşuñ için Beni şâyeste-i luḫf eyle ğüzel başuñ için	Nâzımâ ḫasret-i rüyunla ḫelâk oldı şehâ Gel meded ḫâline raḫm eyle ğözün başuñ [içün]	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34a	-	Her kime luḫfi olur Ḥudâ'nun Devleti ayagina gelür anuñ	-	Beyit	Matla	... / ... / ...	
34b	Levend	Dil-berâ ḫâlûme raḫm eyle ğüzel başuñ için Ḥüsnüñi naḳş iden ol ğudret-i naḳḫaşuñ için	Oldı meydân-ı muḫabbetde Levend -i nâlân Her ne dirlerse disünler baña sirdâşuñ için	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34b	Kâmî	Gerçi olmuşuz muḳadder herkese dünyâda ğam Câhile nisbet çoḳ olur merdüm-i dânyâda ğam	Kâmîyâ meyl[î]-i ḫasret itme zinhâr âşikâr Ĝâfil olma öldürür bir ĝün seni tenhâda ğam	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
34b	Şabîḫ	Zaĝar gibi raḳîb-i seg komuş taḫşan taşında Yataḳlandurmuş ol dem-kerde âḫuyı firâşında	Degül her sâde-bâf-ı nükte-sencün kale-i şî'ri Şabîḫ üñ perniyân-ı nazm-ı rengini ğumâşında	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
35a	Necîb-i Şubḫî- zâde	Her ne düñlü kim gelür cevr-i firâvân yârdan Çekdigüm zaḫmet olur raḫmet benüm dildârdan	Ḥâkimâ 'ya peyrev olmaĝa şeref bulmaḳlığı Oldı melḫûzum Necîb kaşdum budur izḫârdan	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
35a	Nâzım	Ĝönül dâĝ-be-dâĝ ibtilâdur herçibâdâbâd Ḥadeng-endâz-ı âşub-ı kaḫâdur herçibâdâbâd	Nihânî Nâzımâ ol şüḫi da'vet eyleyüp bezme Yine 'arz-ı niyâz-ı nâ-becâdur herçibâdâbâd	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
35a 35b	Mehmed Sa'îd	Ĝönül virdüm o şüḫ-i dil-sitâna herçibâdâbâd Kaḫâ-âmüz-ı 'aşḳum cism ü cânâ herçibâdâbâd	Sa'îdâ baña cümle 'âşık-ı hem-dâĝ-ı 'aşḳ olmaz Şalâ-yı imtiḫân itdüm cihâna herçibâdâbâd	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
35b	Ḥâletî	Âyinedür cemâli o şâhun cihân-nümâ Dünyâyı kaç bucaĝ idigün gösterür baña	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ...	
35b	Vehbî	Mest itdi beni dâ ir-i sâĝar mı nedür bu	Vehbî ney-i ḫâmente ne bu lezzet-i ğuftâr	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	

		Deldi yüregüm nağme-i hañcer mi nedür bu	Hayret geliyor söz mi yâ sükker mi nedür bu				
35b	Nevres	Cihânda ehl-i himmet çok velâkin bizde kevkeb yok Şataşdum Hızr'a birkaç kerre ammâ râh-zen şandum	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	
35b	Vehbî	Çeşm-i hâmüş-ı teğâful şimdi kimler söyleşür Ol kıyâmet-kadle 'aşık rûz-ı maşer söyleşür	Nev hayâl için ider tab'ıyla Vehbî güft ü gü Hâtib-i küfv-i hünerdür nazmı anlar söyleşür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
35b	Surûrî	Nice iksir-i sa'adet dimeyem 'aşkuña kim Hâk iken şüretini kıldı Surûrî nün zer	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	
35b 36a	Nedîm	'Uşşakun olsa n'ola fedâ naqd-i cânları Seyr itmedün mi dünkü fedâyî cüvânları	Ma'lumdur benüm sühanum maşlaş istemez Farkeyler anı şehrimizün nükde-dânları	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
36a	Nedîm	Mest-i nâzım kim büyütdi böyle bî-pervâ seni Kim yetişirdi bu güne servden balâ seni	Ben didükçe böyle kim kıldı Nedîm 'i nâ-tüvân Gösterür engüşt ile meclisdeki mînâ seni	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
36a	Nedîm	Yağın gel kaçma ey şüh-ı cihân hüsnün 'ayân olsun Baña her bir nigâhun mâye-i ârâm-ı cân olsun Ruğî gül lebleri mül kâmeti serv-i revân olsun Olursa bâri dil-ber böyle şüh-ı nükte-dân [olsun]	Bu 'ahd-i zevk u şâdinün gerek kadrün bile âdem Ki diller her zamân olmağdadur bir şevk ile hürrem Nedîmâ vaqt-i Cem'de olmamışdur böyle hürrem dem Du'â-yı devlete meşgûl olup dil şâd-mân [olsun]	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
36b	Nedîm	Biri biriyle müjgân şafları gavgâya girmişdür Nigâh-ı ğamze güyâ şulh için araya girmişdür	Bugün pek ser-firâz u şâd-mân gördüm Nedîmâ 'yı Meger kim meclis-i mağdüm-ı bî-hemtâya girmişdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
36b 37a	Kemânî	Ey hoşâ bezm-i şafâ mevhibe-i râzık-ı hayy Hele pejmürde-dilân buldı yine neş e-i mey Ne keder kaldı ne sermâ vü ne hod kuvvet-i dey Reşha-i feyz-i bahâr itdi gine gülşen-i dey Şâhid-i gül yine gülşende bulup manşib-ı key	Böyle bir bezm-i ferağ-bağşa ol âhü-yı rebîb Mağdemiyle ne 'aceb virdi nizâm-ı tertîb Âmin âmin diyerek geldi Kemânî -i ğarîb Gül gibi keflerün aç sen de du'â eyle Tabîb Bezm-i devletde muķim olsun İlâhî 'Ali Beg	Bend	Tahmis	--- / --- / --- / --	393 numaralı Tabîb'e ait gazele tahmisdir.
37a 37b 38a 38b	Vâhib	Yine luğ eyledi âfâka hidiv-i 'âlem Yine ihsânımı baş itdi Hudâ-yı ekrem	Yeter ey Vâhib efendün seni maħrûm itmez Kerem-i luği ile sen de olursun mükrem	Beyit	Kaside	--- / --- / --- / --	
38b	Vâhib	Müjde ey dil ki vezîr-i kerem-ârâ geldi Bezl [ü] in'âm iderek Aşaf-ı Dâra geldi	Feyz-bağş-ı dil-i erbâb-ı sühandur medħi Geldi endişeme Vâhib ne güzel a'lâ [geldi]	Beyit	Kıt'a	--- / --- / --- / --	Târîh-i li- Muħarririhi Vâhib
38b 39a	Nedîm	Cüş-ı mey şeydâsıdur keyfiyyet-i güftârumun Hânde-i gül mestidür peymâne-i serşârumun	Vaşf iden şubh-ı bahârun şafvet-i tab'ın Nedîm Görmemişdür cüş-ı feyzin bu dil-i bî-dârumun	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --	
39a	Nedîm	Ğamzeñ füsün-ile sühan eyler nezâketi Çeşmün nigâ[h] şekline kor nâz u naħveti	Hep kullarımı itdi o kân-ı kerem çerâğ Zannum odur ki geldi Nedîm 'ün de nevbeti	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
39a	-	Eylemez zıkr-i Hudâ destine almaz tesbîh Noldı bilmem dil-i divâneye sübhânallâh	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / --	Derkenar olarak yazılmıştır.
39a	-	Göz gördi gönül gördi [seni] ey yüzi mâhum Kurbânun olam var mı benüm bunda günâhum	-	Beyit	Matla	-- / -- / -- / --	Başlık olarak "diğer" ifadesi düşülmüştür. Derkenar

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

							olarak yazılmıştır.
39a 39b	Nedim	Görüp piç ü ham-ı gisü-yı zerdin ebruvân üzre Şanur zer-çal ile zencirdür püşt-i kemân üzre	Şafâ-yı nür-ı tab'ı rüsen eyler cümle âfâkı Düşerse pertev-i luftı Nedim -i nükte-dân üzre	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	Der-Sitâyiş-i İbrâhim Pâşâ kasidesinden alınmış bir manzumedir.
39b	Nedim	Ol perî-rû 'aşîka râm olsa da mâni' degül Gündüzün olmazsa aḥşâm olsa da mâni' degül	Pek umar teşrifini 'ıyduḡ üçüncü gün Nedim Gündüzün olmazsa aḥşâm olsa da mâni' degül	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
39b 40a	Nedim	Şabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb koḡar Çözerse 'ukde-i pirâhenünḡ gül-âb koḡar	Nedim sen yine ma'ni-şikâflıkda mısın Ki nevk-i tiḡ-i ḡalem hün-ı intihâb koḡar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
40a	Nedim	Yine reşk eyledi ṡab'um nevâ-yı 'andelibâna 'Aceb mi bülbül olsaḡ biz daḡı bir verd-i ḡandâna Açıldı ḡoncalar çıkdı ḡüzeller şimdi seyrâna Açılacak biz de birkaç ḡonçe-leblerle ḡülistâna	Seni gördüm ki ol şuhūḡ ṡutup tenhâca dâmânūḡ Meger kim 'arz iderdünḡ 'aşk-ı müşkil râz-ı pinhânūḡ Şeṡâretlerle ḡâhî ḡüldürürdünḡ la'ı-i ḡandânūḡ Ne siḡr eylerdünḡ ol şuhâ ne söylerdünḡ Nedim âne	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
40a 40b	Nedim	Ser-â-pâ ḡüsn ü ânsın dil-sitânsın nâz-perversin Cüvân-ı mihribânsın şūḡsun nâzende perversin Nazîrin [yoḡ] cihânda ḡüsn-ile mihr-i münevversin Bahâ olmaz saḡa cânâ 'aceb pâkîze gevhersin	ḡıramūḡ dil-pesend ü cünbişūḡ dil-ḡ'âhdur cânâ ḡayâlünle Nedim 'ün kârî âh u vâhdur cânâ Atan anan senūḡ var ise mihr ü mâhdur cânâ Ki bir baḡışda mihre bir baḡışda mâha beḡzersin	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ---	
40b	Nedim	Hele 'ıyd oldı ol ḡül-ḡonca ḡandân oldıḡın gördük Dimâḡ-ı telḡ-kâmunḡ şekeristân oldıḡın [gördük]	Bihamdillâḡ yine kil-k-i Nedim â-yı sūḡan-nâzik ḡazel-perdâz-ı bezm-i şadr-ı zî-şân oldıḡın gördük	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
40b 41a	Nedim	'Aşka dü[şdüm] cân u dil müft-i cüvânân oldı hep Şabr u ṡâḡat maşraf-ı çâk-ı ḡiribân oldı hep	Sen dimişsin kim kimünḡ derdiyle giryandur Nedim Hep mürüvetsiz senūḡ derdünle giryân oldı hep	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
41a	Nedim	O düzd-i ḡamze ṡıtdı işte şad çâk etdi dâmânım Amân ey çeşm-i ḡirâ bâri sen koyvir ḡiribânım	Nedim â şî'rümi tertib iderdüm ḡorḡarum yoḡsa Yaḡa nazmumdaki süz u ḡüdâz evrâḡ-ı divânım	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
41a 41b	Nedim	La'ı-i nâbuḡ çâşnî-senc-i 'itâb itmez misin Luṡf idüp kaḡr-ile olsun bir ḡitâb itmez misin	Yoḡ mı bir luṡfuḡ Nedim -i zârına 'ıyd üstidür Defter-i hicrânî sultânım ḡesâb itmez misin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
41b	Nedim	Söz cihân içre ne ḡülşen ne ḡülistân almada İş hemân âḡuşa bir serv-i ḡıramân almada	'Arşa-i ma'nâda el-ḡaḡ nükte-dân olduḡ Nedim Esb-i ṡab'ı çâpükünḡ ḡitdükçe meydân almada	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
41b	Nedim	Yazanlar peykerüm destinde bir kaşî sebû yazmış 'Aceb meşrebce ṡaḡrîr eylemiş el-ḡaḡ nikü yazmış	Nedim 'in ḡaḡ budur bu nazmı şevḡ-âmîz düşmüş pek Şanursın kim durup bir dil-ber ile rû-be-rü yazmış	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
41b	Nedim	Çoḡdan ey sâḡî gelüp sînemde miḡmân olmadunḡ Derdüme destindeki sâḡarla dermân olmadunḡ	ḡande bulduḡ böyle dil-keş nazmı ḡayrânım Nedim Câm-ı mey nüş etmedünḡ hem-bezm-i cânân olmadunḡ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
42a	Nedim	Diriḡ âyine-âsâ bulmadım yüz ser-tıraşumdan ḡurūş-ı âb-ı şemşîr-i teḡâfûl açdı başumdan	Nedim â daḡı cünbiş gelmedi ol ṡâḡ-ı ebrüya Niḡün-sâr oldı biḡ küh-ı ṡaḡammül irtî'aşumdan	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
42a	Nedim	Çây ideli sînem büt-i dil-cü-yı muḡabbet Dil oldu perî-ḡâne-i cādü-yı muḡabbet	'Aşḡ ehli alup eylese şâyeste Nedim â Eş'ârımı ta'vîze-i bâzû-yı muḡabbet	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
42a	Nedim	Bir kimseye açılmaz idüm dâmenünḡ olsun	Çeşmânınunḡ ḡörenssem o kâfirce niḡâhın	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı: 4 (Kış 2021), s. 187-220.

The Journal of Turkish Language and Literature Studies, Issue: 4 (Winter 2021), pp. 187-220.

KÜLTÜR

42b		Kim görür idi sîneji pîrâhenün olsam	Bir lâhza Nedîm -i nîgeh-i âfetün olsam				
42b	Nedîm	Sîm çep-râstlar ol sîne-i pür-nür üzre Bir lûgaz bağlamış âyîne-i billür üzre	Nîgehün vaqt ola zülf ü haţ arasında Nedîm Bürünüp şâl-i siyâha yata semmür üzre	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
42b	Nedîm	N'ola çâlâk olursa merdüm-efken[lik]de câdüdan O mest-i 'işvenün çıkmaz hayâli çeşm-i âhûdan	Nedîmâ hâme-i maħdûma pey-revlik midür bilmem Siyeh-zânû-yı kîlkün kaşdı bu reftâr-ı dil-cûdan	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
42b	-	Tevbeler mi tayanur muğbeçe-i bed-meste Bir eli câm bir eli kabza-i şemşîr[in]de	-	Beyit	Müfred	..- / ..- / ..- / ..-	
42b 43a	Hâzret-i Neşât	Kılıcı kanlu eli kanlu dili kanlu güzel Çeşm-i cellâdı yamân cân alıcı kanlu güzel	Ceyş-i hûbânun odur şimdi sipeh-sâlârı Neşât ol devlet ü ikbâl ile 'unvânlu güzel	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
43a	Nedîm	Zülf ü külâhı verdi halel Mağrib u Fes'e Çeşm-i kebûdı şaldı atın mülk-i Çerkes'e	Ebrûlar üzre dökülüp kâkûli Nedîm Taşvîr-i hüsni yazmış o tâk-ı muğarnese	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..-	
43a	Nedîm	Ben olsam bir de muţrib bir de tarf-ı cüybâr olsa Hoş imdi bir de farzâ bir cüvân-ı şivekâr olsa	Senün vaşında cânâ bir neşât-âver gazel gördüm Olursa taze eş'âr öyle pâk ü âb-dâr olsa	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
43a 43b	Nedîm	Zerreves dil pençe-i mihr-i dirahşânunıdadur Cân u ten çün mevc ka'r-ı baħr-ı 'ummânunıdadur	Sen bat-ı şahrâ degül tâvûs-ı kudsisün Nedîm Kim zuhûr-ı hâletün telmiħ cevelânunıdadur	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
43b	Nedîm	Âfet-i cân didiler gamze-i cellâduñ için Nahl-ı gül söylediler kâmet-i şimşâduñ için	Çokdan ey kîlk-i Nedîmâ niçün olduñ hâmuş Bizi hasretde kodun nazm-ı nev-icâduñ için	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
43b	Nedîm	Sinede evvel ne muħrik arzûlar var idi Lebde ser-keş âhlar âteşli hûlar var idi	Ey Nedîm [ey] bülbül-i şeydâ niçün hâmuşsun Sende evvel çok edâlar güft-gûlar var idi	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
43b 44a	Nedîm	Bu şeb 'uşşâkdan ol mâh-ı nev rüyun nihân [tutmuş] Ki küyün ser-be-ser hengâme-i "şâhum emân" tutmuş	Bugün gördüm Nedîmâ geçdi biñ naħvetle dil-dârün Girişme dâmenün destün hınâ-yı hüsni ü ân tutmuş	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44a	Nedîm	Nigâh it 'aşık-ı âzâr-ı 'aşk-ı bî-güneh-gîre Ki çekmiş bend-i Mecnûn gibi servi cûda zencire	Temâşâ eyleyelden gülşen-i hüsni-i dil-ârâsın Nedîmâ çeşm-i ter hayretle döndi cüy-i taşvîre	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44a	Nedîm	Sinede bir laħza ârâm eyle gel cânım gibi Geçme ey ruh-ı revân 'ömr-i şitâbânım gibi	Cüst ü cü itdüm yine cânâ Nedîmâ bendene Bir efendi bulmadım devletlü sultânım gibi	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44b	Nedîm	Bir şeker-ħand ile bezm-i şevke câm itdün beni Nîm şun peymâneyi sâkî harâb itdün beni	Böyle ser-mest ü harâb itme Nedîm-i zârveş Nîm şun peymâne-i sâkî harâb itdün benî	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44b	Nedîm	Cüy gösterdi yine âyîne-veş reng-i güli Pençe-i mihr açdı hem-çün şâne zülf-i sünbüli	Tâze ma'nâ rû-nümâ nazm-ı selisinde Nedîm Cüş gösterdi yine âyîne-veş reng-i güli	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44b	Nedîm	Ĥande-i ġonce temâşâ-yı nihâlündendür Tâbiş-i şu'le gül-i berķ-i cemâlündendür	Var ise yine Nedîmâ şaħa bu feyz-i sūħan Tūti-i nâtuķa-i şūħ-makâlindendür	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
44b 45a	Nedîm	Ĥamzeler ikbâl [u] şūħa ġunde bin efsün okur Mekteb-i endūha Ĥattun tebbet-i varün okur	İki üç harf ile peydâdur Nedîmâ râh-ı 'aşk Kim anı nâķış nazarlar geh çirâ geh çün okur	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	
45a	Nedîm	Sâķ u şîrîn ġabġab u leb meşrebümcedür Ser-tâ-be-pây Ĥaşılı hep meşrebümcedür	Bezm-i şarâbdan geçemem toġrısı Nedîm 'İşret taħi'atunca tarab meşrebümcedür	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..-	
45a 45b	Nedîm	Esdükçe bād-ı şubħ perişânsın ey ġönül Beñzer esîr-i turra-i cânânsın ey ġönül	Peymâne-i muħabbeti sundun Nedîm 'e çün Luţf eyle alma [câmı] biraz ķansın ey ġönül	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..-	
45b	Nedîm	Şar tıfl iken o şūħı daħı nâmın almadan Zevķ ehlinün büyükleri peyġamun almadan	Cânâ şabâħ irişdi ki Ĥatır-nişâmıdur Senden Nedîm-i zâr daħı ķamun almadan	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..-	
45b	Nedîm	Ĥaddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş şaħa Mey süzölmüş şiseden ruħsâr-ı âl olmuş [şaħa]	Yok bu şehri içre senün vaş itdigün dil-ber Nedîm Her perî-şuret görönmüş bir Ĥayâl olmuş şaħa	Beyit	Gazel	..- / ..- / ..- / ..-	

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_o0043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

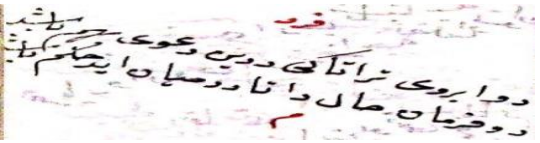
45b 46a	Nedim	Yine tenhâ elüme girdi hele cânânım Büs idince lebini ağzuma geldi cânım Gice yıldız sayar iken bu dil-i nälânım Toğdı nâ-gâh güneş gibi meh-i tãbânım	Çık levendâne dolaş küşelerin gülzâruñ Meded ey serv-i revân bozma meded reftâruñ Pây-mâl olmadadır şimdi Nedim -i zâruñ Ayağun şakınarak başma meded sultânım	Beyit	Şarkı	--- / --- / --- / ..	
46a	Nedim	Yâ Rab nedür sebep başa olmuş yâr söylemez Bir söz mi söyledi yine ağıyâr söylemez	İtmış anuñla 'ahd meger kim Nedim o şüh Eyler nigâh-ı hışm-ıla âzâr söylemez	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
46a	Nedim	Nigâh mümteni' ey reşk-i âfitâb saña Fürüg-ı dideden olsa eger niķâb saña	Nedim hâk-i derinden ırılma o şühuñ Zamânı var olur elbette feth-i bâb saña	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
46a 46b	Reşid Çeşmi- zâde	Gönül çün vaşl-ı yâre irmedi nâ-kâmdur kemdür Şirişküm cüşişin seyr it nice eyyâmdur yemdür	Reşid -i zârı gör kim tãlib-i bûs-i lebün olmuş Hemîşe zıkr ü fikri bâde-i gül-fâmdur femdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
46b	Naḥîfî	Marîz-i 'aşkına 'arz-ı firâş ider dil-ber Tabîb olan kişi hiç ḥasteye dōšek mi sorar	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
46b	Vaḥyî	Vechi var ruḥsâr-ı yâre verd-i ḥandânım disem Ḥübdür ol zülf-i 'anber-bâra reyḥânım disem	Niçe müddetdür o şūḥa bendeyem Vaḥyî gibi Furşat olsa bâri bir kez âh sultânım disem	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
46b	-	Dest-bûsa şu kadar sa'f iderem irmez elüm Pâye olsun güzelüm bâri ayağun öpelüm	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
46b	Feyzî	Bu kadar âh u fiğân yâre degüldür de nedür 'Aşkî dilde sebep-i yâre degüldür de nedür	Feyziyâ bu gazel-i tâze-edâda hevesün Kuvvet-i tãb'umı izhâre degüldür de nedür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
47a	Nâ ilî	Bister-i hecründe bilmez ḥ'âb-ı rãḥat nidügin Düşde görmez ḥaste-i 'aşkuñ ifâkat nidügin	Sine-i 'uşşâkı görsün bilmeyen ey Nâ ilî Külhen-i germâbe-i şehri muḥabbet nidügin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
47a	Naḥîfî	Yoklamaz oldu efendüm ben gedâ-efkendesin Ġalibâ dūr itdi ḥâtırdan efendüm bendesin	Söyle ol âfet Naḥîfî bendesin yâd eylesün Şâdmân itsün o gül-ruḥ bülbül-i nälendesin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
47a	Rezmî	Ķaldı ta'dâd itmeden yâr bende-i efkendesin Şaymaz oldu 'âşık-ı bî-çâre-i nälendesin	Bize yaklaşmaz gider her cânibe Rezmî o yâr Ġalibâ dūr eylemiş dilden efendüm bendesin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
47b	Ḥilmî	Şive-i tanbüri muḥrib tãra şorma şor başa Nağme-i 'uşşâkı gel edvãra şorma şor başa	Bî-tekellüf Ḥilmiyâ koynuna tenhâ aldugın Ketm ider âyine-i ğaddãra şorma şor başa	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
47b	Râsiḥ	Gördüm o perî-tal'atı 'aqlum gideyazdı Ol gözleri âhü beni Mecnün ideyazdı	Râsiḥ dem-i vuşlatda ğazâlâne nigeḥle Ol gözleri âhü beni Mecnün ideyazdı	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
47b	Ġarîbî	Firâkuñ ey gül-i nâzük-beden ne müşkil imiş Ḥumâr-ı bâde-i bezm-i çemen ne müşkil imiş	O yâri görse Ġarîbâ tekellüm eyleyemez Lebân-ı beste be-ḥayret [] ne müşkil imiş	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
48a	Hâşim	Elem ü miḥnet ile yâre el irmez nidelüm Yâri çekmekden ise bir gün önürdi gidelüm	Dâm-ı tezvîre dutulmaz o ğazâl-i vaḥşî Hâşimî şayd ider anı umarum bu ğazelüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
48a	Vaşfi	Seyre gitmiş yine ağıyâr ile ol bî-bedelüm İşidelden berü def' olmadı aşla keselüm	Nice bir şâm u seḥer âh u enîn ey Vaşfi Anı maksûda irişdür meded ey Lem-yezelüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
48a 48b	Dâ'î	İttihâd eylemiş ağıyâr ile ol bî-bedelüm Bu ḥaber fâş olalı oldu ziyâde keselüm	Dâ'iyâ eyle niyâzi ki bu fûrkat elemin İrgüre ğâyetine ol Samed-i Lem-yezelüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
48b	Dülger- Zâde Rızâ Efendi	Gönül şaḥbâ-yı 'aşk[ı] nüş iden mestânelerdendür Ezel bezminde lâ-ya'ḳıl olan divânelerdendür	Mücerred vech-i pâķ-i şâhid-i <i>levlâke</i> 'âşıkdur Zen-i dünyâya meyl itmez Rızâ merdânelerdendür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

48b	Rızâ	Çemende bir gül-i nevrete maḥbûbuñ hevâsıyla Dem-â-dem bülbülün gavgâsı var fûrkat belâsıyla	Ferâgat mülkine sultân-ı zîşân olduñ ey dervîş Rızâ 'nun emrine râm ol 'amel kıl muḳtezâsıyla	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
48b 49a	Rüşdî	Bu hûsn-ile ol mâh-veşüm şanki melekdür 'Aşk ehline dil-ber olıcak böyle gerekdür	İsterse ḳabul eylemesün tâze gâzeller Rüşdî bize lâzum olan ol şûḥa dimekdür	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --
49a	Fevcî	Ḳadr [ü] hûsni ol şehün şol deñlü buldı irtifâ' Kim yüzünden mihr ü meh her rûz [u] şeb alur şu'â'	Âsitânunda o yârün baş ḳoyuban Fevciyâ Eyledüm küy-i seri ḳayd-ı cihândan inḳitâ'	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
49a	Ġarîbâ	Ḡonce-i la'lün görüp her gül perîşân-ḫâl olur Nağmeñi güş eyleyüp bülbül perîşân-ḫâl olur	Gelmesün bezme o maḥmûr-ı mey-i nâz ey Ġarîb 'Aḳs-i rüyundan ḳadehde mül perîşân-ḫâl olur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
49b	RâĠîb Pâşâ	Virür mi nâhun-ı dest-i güşâd bendimüze O şûḥ el[ler]in atmış bizüm kemendimüze	Meger ki RâĠîb dârü-yı bür'ü's-sâ'a bulunup Varam ben de bu devâ-ile ḫâkî Reis efendimüze	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
49b	Kâmî	Tâbiş-i meyle ruḫ-ı yâr 'aceb gül gül olur BâĠ-ı hûsnünde gönül murĠı daḫı bülbül olur	Kâmîyâ ḳonce-i nazmun görnen erbâb-ı kemâl Didiler zîb-i Cem'in kâse-i bezm-i mül olur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
49b 50a 50b	Ḥalîlî	FerâĠ-ı dâĠ-ı keşret kıl Eger dervîş isen dervîş YerâĠ-ı bâĠ-ı vaḫdet kıl Eger dervîş isen dervîş	Ḥalîlî ḳavlini tüt var Saña nâr ola tâ gülzâr Ecel irişmeden zinhâr Eger dervîş isen dervîş	Bend	Kaside	--- / --- / --- / ---
50b 51a 51b	Pîrî	Hikmet-i bâriḳa-i Ḥaḳḳ ile irdi o maḫal Cây-gâḫ ola yine mihr-i cihân-tâba ḫamel	Aç du'aya elüñi Pîrî yeter bu taşdî' Umarım anı ḳabül eyleye ḫallâḳ-ı ezel	Beyit	Kaside	--- / --- / --- / --
51b	Rûḫî	Belde ḫançer niçün ol şûḫ-ı cefâ-cû götürür İki şemşîri[ni] ḫod ol iki ebrû götürür	Ne ḳadar Rûḫî 'ye luḫf eyler isen lâyıḳdur Ki senün bâr-ı Ġam-ı 'aşḳımı hep o götürür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
51b 52a	Ḥayâtî	Cânım benüm ol kâkül-i şeb-büyuna düşdi Dil-dâre-i ruḫsâre-i dil-cüyuna düşdi	Ol fûrḳate ḳıçlı güzeli gördi Ḥayâtî Eyyâm u hevâsın bulıcak şuyuna düşdi	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --
52a	Vaḫîd	Riyâz-ı hûsne ruḫsârün gibi gül var mıdur yokdur Bahâr-ı 'aşḳda gönümce bülbül var mıdur yokdur	Vaḫîdâ lâldan me mül-i güftâr eylemez dâna Muşavver şîşe-i şahbâda ḳulḳul var mıdur yokdur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
52a 52b	'Abdî	Naḫl-i tûbâ istemez ḳadd-i ḫîrâmânun görnen DâĠıdur 'aḳluñ senün zülfi perîşânun görnen	Derd-i reşḳ-ile helâk olmaz mı âyâ dem-be-dem ' Abdî -i şeydâya bu luḫf-ı firâvanun görnen	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
52b	Yaḫyâ	Mey midür sâḳî midür mest-i ḫarâbî inleden Sen misin ya 'aşḳ mı muḫrib rûbâbî inleden	Bir gözi bîmârün ey Yaḫyâ teb-i hicrânıdur Pister-i Ġamda dil-i pür-izḫrâbî inleden	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / --
52b	Yaḫyâ	Şaḳın pervâne bâl ü per açup şem'e yakın olma Yanar düşünḳdaki ol şâl-ı kibriti emîn olma	Cihân-ı bî-şebât içre Ġam [u] sâdî ber-â-berdür N'ola şâd olmadunsa Ġam yime Yaḫyâ ḫazîn olma	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
52b 53a	Yaḫyâ	Ḳomayup ḫâḳatüm feryâd [u] nâlân olmasın dîrsin Gözüm yaşın alur da şonra giryân olmasın dîrsin	Nice ḳul olmasun Yaḫyâ saña ey pâdişâh-ı hûsn Yolumda senden ayrı kimse ḳurbân olmasın dîrsin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
53a	Şeyḫî	Hümüm-ı hicr eserken baña süzân olmasın dîrsin Olup bâdî yine âteş fûrüzân olmasın dîrsin	Hemân vaşl olsa hicrân olmasa dîrsin meger Şeyḫî Cihân her dem bahâr olsun zemistân olmasın dîrsin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
53a	Evcî	Şehâ bir dem nice vaşluñla ḫandân olmasın dîrsin Revâ midür marîz-i hicre dermân olmasın dîrsin	Olup ḫâk-i rehün dâ'im beni pâmâl idersin ḫayf Yine Evcî reh-i 'aşḳumda pâyân olmasın dîrsin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
53a	Muḫibbî	Yaraşmaz saña âĠyâr ile [kim] yâr olma sultânüm Gül-i bâĠ-ı cinânsın hem-dem-i ḫâr olma sultânüm	Ḳatı Ġayret gerek erde ḳoşulma degme nâ-merde Muḫibbî 'den Ġayrı ferde vefâ-dâr olma sultânüm	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATATÜRK KİTAPLIĞI BEL_YZ_00043'TE
KAYITLI ŞİİR MECMUASI VE MESTAP'A GÖRE TASNİFİ

53b	‘Ulvî	Kâkülün gitse vücûdı nice icâdı kalur Sen dağı anılgör kim er ölür adı kalur	‘ Ulvî ’nün gönlnü yıkma ser-i küyunda görüp Şaşa ol haste-dilün hâtr-ı nâşadı kalur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
53b	Ħilmî	Zevk ü şevk eyyâmidur şimdi elem vakti degül Murğ-ı dil zâr eyleme şimdi sitem vakti degül	‘Tut şabâdan nağme-i ‘uşşâka gir feryâd-ile Ħilmîyâ şehnaz okı şimdi ‘acem vakti degül	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
53b	Ħilmî	Ey şüh-ı cihân ‘aşîka bî-gâne bakarsın Çünkü keremün [yok] bize âyâ ne bakarsın	Kaşdın eger öldürmek ise Ħilmî -i zârı Öldür güzelüm dağı turup ya ne bakarsın	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
53b 54a	Necâtî	Egerçi tîr-i gamzeñ câna girdi Hele la’l-i lebün mercâna girdi	Necâtî ’ye tolaşduñ diyü hayli Şabâ ol zülf-i müşğ-efşâna girdi	Beyit	Gazel	... / ... / ...	
54a	Ķâbilî	Derd-nâk ol[s]an o şüh gamze-i hicrâından Şormaz erbâb-ı dilün nâle vü efgânından	Bâğ-ı hüsnün göresin Ķâbilîyâ verd-i tere Sînesine nazar it çâk-i girîbânından	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
54a	Ķubârî	Nağş iden hâkķi hilâlî tāk-ı mînâ üstüne Görmedüm ebrü ben ol ebrü-yı ġarrâ üstüne	Ey Ķubârî yâ kaşı zülf eyleyüben çekme sen Kimse toz mı kondurur ‘âlemde ol yâ üstüne	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
54a 54b	Muĥibbî	Pendi güş itme dilâ alma ele ‘âr etegin Ko ne dirler[se] disünler tutagör yâr etegin	Ey Muĥibbî beni âdemde vefâ kalmadı hiç Sen de Mecnün-şîfat ol çuta gör tåg etegin	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
54b	Baĥrî	Cihânda dil-güşâ bir cây-ı ‘işret kalmamış gitmiş Anuñcün cümleten erbâb-ı şöĥbet kalmamış gitmiş	Acıyup merĥamet itmez ġarîb aĥvâline Baĥrî Derün-ı aġniyâda kılca şefkat kalmamış gitmiş	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
54b	Zarîfî	Gönül düşdi şaşa ey nâz-perver rüz-ı aġdemden Ħudâ’nuñ emridür sevmek sevimlek tâ teġaddemden	Ķarîbüñdür Zarîfî ’yi efendüm nâ-ümîd itme ‘Ağâ semtün ricâ eyler hemân sen şâh-ı ekremden	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
54b 55a	Zarîfî	Kanı evvel ki şöĥbet-i Yûsuf-ı Ħüsn-i bedellerle Begenmez oldılar ülfet iderler şimdi ellerle	Zarîfem budur niyâzum yevmen ihvân-ı mü‘minle Mu‘ammer eyleye Ħâk cümlemiz sâlih ‘amellerle	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
55a	Nüvâzî	Cân bâz-şîfat şevkün-ile vâlih ü şeydâ Cân oynadurum ‘arşa-i ‘aşķuñla dil-ârâ	Meydân-ı muĥabbetde Nüvâzî hüner ‘arz it Yârân-ı şafâ reşk ide kıldıkda temâşâ	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
55a	Şemsî	Nüş eylemedin bâde-i mestânelerüz biz Şüretde velî tâlib-i ĥum-ĥânelerüz biz	Bir cân virürüz Şemsî ruĥ-ı yârî görince Âteşle yanar şanma ki pervânelerüz biz	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
55a 55b	Rüĥî	Geçdi ‘ömrüm heves-i zülf-i mu‘anberde benüm Kaldı ‘aklum girih-i kâkül-i dil-berde benüm	Şaķalum aķ yüzümüz kara olup Rüĥî ’ye kim Baña ağlañ baña kim ‘arşa-i maĥşerde benüm	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
55b	Yümnî	Kec fehmi ider nezâket-i ebrü-yı yârdan Şehre henüz geldi meh-i nev kenârdan	Bir kerre itse fülk-i ümîde müsâ‘ade Yümnî şikâyet itmez idin rüzîġardan	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
55b	Riyâzî	Yâr müstaġnî dil-i ‘uşşâka nâz itmek de güç Dil-pesend-i nâz olur ammâ niyâz itmek de güç	Ey Riyâzî gamzesi tîr-i kazâdur neyleyem Ķarşu durmaķ müşķil ammâ iĥtirâz itmek de [güç]	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
55b 56a	Revânî	Âşinâlık senün ile ezeliñdür ezeli Bize nâz itme inçende be güzeller güzeli	Nazmuma ĥüblaruñ aġşı şuyı aķsa n’ola Ki Revânî şaşa bir büse virür bu ġazeli	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	
56a	Neşâtî	Bir dil ki tâb-ı ‘aşķla âteş-nihâd olur Cevrün de görse şu‘le-i şevķi ziyâd olur	Biñ rengi-i muĥabbeti gör kim Neşâtî [yâ] ‘Aşķ sitemle pür-gam iken gine şâd olur	Beyit	Gazel	.. / .. / .. / ..	
56a	Baĥrî	Bugün ol ĥüsn-i mümtâzi görüp bir kaç cevâb [itdüm] Şikâyet itmege ammâ bu derdden ben ĥicâb itdüm	Ħayâl-i mihr-i vechün gitmesün gözden diyü Baĥrî Ķiceler şubĥa dek encüm gibi ben terk-i ĥ‘âb [itdüm]	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
56a	Raĥmî	Bugün Raĥmî-i ‘aşķam devr elünden bir melâlüm var Yürürem vâdi-i ĥayretde bilmem [kim] ne ĥâlüm var	Belâdan ġam yemezdüm ‘arşa-i ‘aşķunda ĥâk olsa Disen Raĥmî gibi bir ‘aşķ-ı şürîde-ĥâlüm var	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
56b	Behiştî	Kanı bir tâlib-i Ħâk şimdi fenâ şeklinde Şüret uğrısı çoġaldı fuķarâ şeklinde	Menba‘-ı sırr-ı fenâda ġatı nâdir bulunur Şimdi bir mürşid-i kâmil budalâ şeklinde	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ..	

56b	-	Her kimün kim ola tab'ında şerâret küfri İştihâhât-ı 'ulüm-ile müselmân olmaz	Eyleseñ tütüye ta'lim-i edâ-yı kelimât Sözi insân olur ammâ özi insân olmaz	Beyit	Kit'a	... / ... / ... / ...	
56b	Rahmî	Giryeden reh-güzer-i yâri rakîb itmiş yaş Ben de izhâr ideyüm hûn-ı sirişkimmîş yaş	Ağlamış sızlamış ol şüha rakîb ey Rahmî Ben de izhâr ideyüm hûn-ı sirişkimmîş yaş	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
56b 57a	'Ârif	Tab'ında bu gelâset cilve-i rûh-ı revândandur Midâdumda cerâ-yı şevk-i eftimün cândandur	Ne mümkün hem-dem olmak ' Ârifa Nâşid Efendi'ye Ki her mazmûn-ı şî'ri nefha-i mu'ciz- beyândandur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
57a	Behiştî	Zen-i gerdün başa ser-keşlik ider her yerde Güçümüş bir kişi muhtâc olıcağ nâ-merde	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ...	
57a	Tabîb	Hall olunmaz 'ukde-i dil nâhûn-ı tedbîrden Reng virmez bû alınmaz gonce-i taşvîrden	Her kime küh-ı kanâ'at mesken olsa ey Tabîb Kurtulur bâr-ı girân-ı minnet-i iksirden	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
57a	Muhibbî	Cân virmeyicek derd-ile cânân ele girmez Dil-ber bulunur serv-i hîrâmân ele girmez	'Aşık bulunur gerçi şağa rûh-ı revânüm Mihnetde Muhibbî gibi ey cân ele girmez	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
57b	'Ulvî	Gerçi kim 'âleme çok dil-ber-i mümtâz gelür Hak budur ki güzelüm şağa benzer az gelür	Gerçi yüz biñ bulunur yoluğa cânlar virici Şanma ' Ulvî gibi bir 'aşık-ı ser-bâz gelür	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
57b	Rûhî	Gül gitdi ise sâgar-ı şahba elimüzde Bâğ olmaz ise dâmen-i şahrâ elimüzde	Rûhî dil-i divânede biñ genc-i güher var Şarf itmege bir habbe yok ammâ elimüzde	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
57b	Rûhî	Ağladup 'aşıkların hicr-ile nâlan eyledüñ Neyledüñ ey bî-vefâ ağıyarı hândân eyledüñ	Bundan artıñ Rûhî -i bî-çäreye n'itseñ gerek Bağrını kan eyleyüp çeşmini giryân eyledüñ	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58a	Rûhî	Nüktedânsın nev-cevânsın hûbsın mergûbsın Her ne deñlü cevri idersen eyle kim mañbûbsın	Ağlamak 'uşşâk içündür Rûhiyâ kan ağla kim Yüsufından ayrı düşmiş sen de bir Ya'kûbsın	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58a	Ruñî	Gice gündür o m[â]h-ı 'âlem-ârâdan haber gelmez Dili irsâl iderdüm korkarum o da gider [gelmez]	Belâgatla gidenler bunda tañşil itdiler cümle Cihânda yoñsa ey Ruñî gelen şahib-hüner gelmez	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58a	Zuhûrî	'Aşıkam gün yüzünüñ nağşına mâhum ezeli Seni nağkâş-ı ezel kudret eliyle yazalı	Ey Zuhûrî hele yârâna yüri var haber it Böyle rindâne disünler diyicek bir gazeli	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58b	Rûhî	Gerçi evvel leb-i la'lün den irer cânâ şafâ Şonra ammâ hañı sevdâsına düşmek ne belâ	Gelse hañtı bizi kurtarsa belâdan dirdüñ Rûhiyâ geldi hañı oldı belâ üzre belâ	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58b	Tabîb	Bırakdı çehreñe hañtuñ niğâb âheste âheste Nihân oldı buluñda mâh-tâb âheste âheste	Tabîbâ hızr-ı dil âb-ı hayâta irmeden şaldı Leb-i la'le zâlâm-ı hañ hicâb âheste âheste	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
58b 59a	Faşîh	A'dâ şağın ki muntâzır-ı furşat olmasun Yâre nifâk idüp sebep-i nefret olmasun	Söyleñ meded Faşîh -i edeb-nâşinâsa kim Her bâr varup o ter-mizâca sıkket olmasun	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
59a	Kâmetî	Nigâh-ı fitne-perdâza nihâyet yok mı sultânüm O çeşm [ü] gâmzeden hergiz selâmet yok mı sultânüm	İşitse va'de-i vaşluñ olurdu Kâmetî benden Aña cân müjde virmekte letâfet yok mı sultânüm	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
59a	Kâmetî	Gülşende seher nice gerek bâde şafâsı Yârün lebi kandı ola her bâr gıdası	Hüb söyle gazel söyler iseñ Kâmetî her-dem Çogaldı 'aceb şimdi bu 'aşruñ zürefâsı	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
59a 59b	Meylî	Didüm kaddün şanavber mi didi serv-i semendendür Didüm hûsnün güşâd olmuş didi ra'nâsı [bendenür]	Didüm Meylî muhibbün serseri nevmiddür yoksa Didi 'aşkü'l-İlâhidür ne sendendür ne bendendür	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
59b	Kadîmî	Açıl şağn-ı cemende verd-i ter-ruşsârı görsünler Şalın tûbâ gibi ey serv-kad refârı görsünler	Semen-sîmâ güzeller bî-vefâ olmaz Kadîmî hep Düşüp ayağına üftâdeler yalvarı görsünler	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
59b	-	Kes müderris ayağını hem mu'fidün başını Ko ayağı baş yerine ya bilesin adını	-	Beyit	Mu'ammâ	... / ... / ... / ...	Sa'îd

59b	-		-	Beyit	Müfred	-	Beyit Farsçadır.
59b	-	Doğruluk itdigüm için o kaşı kemāna Anuñ için atıldım ok gibi şimdi yabāna	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ...	
59b	Taşlıcalı Yahyā	Dār-ı dünyā deli gönlüm gibi vīrān olsa Ne cihān olsa ne cān olsa ne hicrān [olsa]	Cān umar 'izzet ider karşı çıkardı Yahyā Hānçer-i dil-ber ile bir çıkışur cān olsa	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
60a	Vāhib	Lisānı tūṭi-i güyā lebi sükker midür bilmem Henüz ol tūṭi-ı hoş-şoḥbet sūḥan-perver midür bilmem	Ne mümkündür nazīre söylemek Vāhib Nedimā 'ya Bu şī'rüm 'ārifān içre 'aceb kemter midür bilmem	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
60a	Vāhib	Bā'is n'ola hicrānuma sulṭānum efendüm Gel kıyma benüm cānuma sulṭānum efendüm	Vāhib kulunu ḥıṣm-ıla redd itdi didiler Bā'is n'ola hicrānuma sulṭānum efendüm	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
60a 60b	Ṭabīb	Reṣṣa-i feyz-i bahār itdi yine gülşen-i dey Şāhid-i gül yine gülşende bulup manşib-ı key	Gül gibi keflerün aç sen de du'ā eyle Ṭabīb Bezmi-i devletde muḳim olsun İllāhī 'Ali beg	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
60b	Nev'ī	Meclisde öpüp la'lini rindāna ṭuyurma Ol ḥāleti ağzındaki dendāna ṭuyurma	Mey içme güzel sevme dimezler saña Nev'ī Ol zevki hemān zümre-i nādāna ṭuyurma	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	Derkenar olarak yazılmıştır.
60b	Meḥmed Efendi	Yine nev-rüz irişüp gitdi hele mevsim-i dey Yürisün lāle vü gül gonca-şifāt sāğar-ı mey	Hem şürü' ide du'āya bu Ḳemānī mānend Bezmi-i devletde muḳim olsun İllāhī 'Ali beg	Beyit	Gazel		
60b 61a	Aḥmedī	Ey şeh-i ḥübān-ı cihān Kāmet-i serv-i revān Sen gelesin kapuya Ben çıkayım ṭapuya	Şabāḥ şabāḥ gelesin Aḥmedī 'ye viresin Hoca selāmün 'aleyk Şāhum 'aleyküm selām	Bend	-	-	
61a	'Aşım	Teb-ḥāle mi lebünde didüm ḥāl mi nedür ' Aşım o şūḥ döndi hemān didi et beni	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ...	
61a	Rāsım	Bu şeb tahrīr-i vaşf-ı çin-i zūlf-i dil-rubā geçdi İdüp teşbih müşke ḥāme tel kırdı ḥatā [geçdi]	Degüldür düd-ı āhum toz ḳopardı bir kemān-ebrü O dem kim cānuma peykān-ı hicri Rāsımā geçdi	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
61a	'Aşım	Sen inşāf it ' Aşım gerçi söz yok sā ir üstāda Velākin tatlu gāyet kıṭ'a-i ḥatt-ı Şeker-zāde	-	Beyit	Matla	... / ... / ... / ...	
61a	Rāsım	Çeşm-i siyehün bā'is-i feryād mı olmaz Ya gānzelerün 'āleme cellād mı olmaz	Ḳudret mi yok aḥbābuña peyrevlige gāhī Rāsım saña hiç feyz-i Ḥudā-dād mı olmaz	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
61a 61b	Nā ilī	Ol mähla bu gice yā Rab şoḥbet olur mu Ol şem'ci cihān-tāb ile germiyyet olur mu	Yār olmayıcak Nā iliyā meclis-i meyde Esbāb-ı ṭarab bā'is-i cem'iyyet olur mu	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
61b	Resmī	Çeşm-i vaḥset-āveri eṣnā-yı zūlf-i yārda Sanki āḥūdur ḥırām itmekde sūnbūlzārda	Resmiyā ṭab'ı Vahidā gerçi kim pür-nüktedür Baña hem-kār olamaz ol rikḳat-i efkārda	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	
61b	Ni'metī	Gülmedüm 'ālemdə aşlā olmadum āsūde-ḥāl Hem-demüm derd ü elemdür maḥremüm her dem melāl	Ni'metī -āsā mükedder olsa ḥālüm ṭañ degül Dilde māl-ā-māldur derdüñle ālām ü melāl	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	Bİ-nukat gazeldir.
61b 62a	Nā ilī	Oldı eşküm gülşen-ārā-yı heves cular gibi Akdı gönlüm bir nihāl-i 'işveye şular gibi	Āb u tāb-ı ṭal'at-ı ebkār-ı nazmum Nā ilī Ta'n ider āyine-i ḥurşide meh-rūlar gibi	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...	

62a	Rızâyî	Feyz olsa ne var meh gibi pür-şevk-i vişâlün Eksilmez ey mihr-i cihân-tâb cemâlün	Ol rûz-ı ‘adâlet ola mı kim diye dil-ber Bî-çâre Rızâyî nicedür ‘aşk-ile hâlün	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
62a	‘Âşım	Nice demlerdi ‘ Âşım olmuş-iken gâmdan âzâde Begoğlu’nda beni dîvâne itdi bir paşa-zâde	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---
62a	Re fet	O şâhuñ gâmze-i ser-tîzi gûyâ tîğ-i Gâmgâm’dur Şecâ’at sâhasında şübhesüz mânen-i Rüstem’dür	Hücüm-ı ceys-i gâmdan şâhn-ı gülşen içre ey Re fet ‘İnâdı gibi kârum rûz u şeb âh-ı dem-â-demdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
62a	‘Âşım	Şatardum şafra yârâna olu[r]dum nâ il-i matlûb Elüm altında ‘ Âşım olsa bir pâre zer-i mañbûb	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ---
62a	Vâhib	Duñân u keyfden zâhid gârağ def’-i gâm itmekdür Biraz cem’iyyet-i ihvân ile zevk ‘âlem itmekdür	Riyâdan geç be zâhid gel karış sen dañı yârâna Kişi zevk [ü] şafâyı Vâhibâ ki her dem itmekdür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
62b	Seyyid Hâkim	Ġaliba tevsen-i gerdün baña râm oldı gibi Dil-i nâ-kâm-ı emel nâ il-i kâm oldı gibi	Hâkimâ olmada amâde habîb-i ikbâl Ġaliba tevsen-i gerdün baña râm oldı gibi	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
62b	Müsel- lem Efendi	Cem itdi güzêr câm-ı meserret şaşa kaldı Sâkî yine meydân-ı muñabbet şaşa kaldı	Meşşâta-i dehr olmağa âşâr-ı Müsellem Ey dest-i girân-mâye-i rağbet şaşa kaldı	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
62b	‘Âşım	Şive-ile balıqlayınca o yâr Oltaşı yutdı ‘ Âşım-ı nâ-çâr	-	Beyit	Matla	--- / --- / ---
62b	‘Âşım	Sen sen ol ‘ıyş [u] nüş olan yerde Eksik itme bâdeyi yeg merde	-	Beyit	Matla	--- / --- / ---
63a	‘İzzetî	Âheste şabâ zülfi siyeh-târ bozuldı Şan leşker-i pür-fitne-i Tâtâr bozuldı	Ağyâr ile tenhâda o meh lufta dürülmüş Gördükde beni ‘ İzzetiyyâ yâr bozuldı	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
63a	Yahyâ	Hemîşe merdüm-i çeşmüm ‘izâr-ı yâre bañar Gözüm o penceredür şâhn-ı lâlezâre bañar	Ne i’tibâr ider evzâ’a merd olan Yahyâ Ne devlete nazâr eyler ne i’tibâre bañar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
63a	Re fet	Açılmağa gül-i ümmîd bir bahâra bañar Figân u âh-ı dilüm nâle-i hezâra bañar	Ne fazl-ı ma’rifete i’tibâr var Re fet Zamâne hâlkı hemân sâde bir vakâra bañar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
63b	Şakirî	Bendeyem kim kalb-i meksûr-ile itmem imtizâc Şöyle mañzûnam ki mesrur-ile itmem imtizâc	Çeşm-i cân-ı Şakirî fazl-ı Hudâ gözler hemîn Dem olur kim sa’y-i meşkûr-ile itmem imtizâc	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
63b	Nazîm	Ġadeh-nüşân-ı bezm-i ‘işrete ey hâne meyhâne Huşuşâ sâkî-i meclis şuna kestâne mestâne	Olursa mañzar-ı luftı Hudâ dest-i cihân-giri Nazîmâ hüküm ider Tûrân-ile İrân’e mirâne	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
63b	Yahyâ	Dirîğ itmez vefâsın ‘âşık-ı bî-şabr u huşundan Nice hazz itmesün dil sâde-rünüñ bâde-nüşundan]	Alur bîñ cân ile nağd-i revâne ‘âkıbet Yahyâ Lebün kandımı bâzâr-ı vefâ şekker-fürüşundan	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
64a	Yümnî	Yok kararı bir ‘aceb âvâre oldı gönülümüz Mübtelâ-yı derd ü gâm bî-çâre oldı gönülümüz	Kurtuluş yok gördi ‘aql-ile gâm-ı devrânda İztirârî Yümnîyâ hem-hâre oldı gönülümüz	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
64a	Âlî	Gâmze lebrîz-i tebessüm nîgeh âşüfte-i h’âb Ġande ber-leb girih-i nâz [u] hem-âğuş-ı ‘itâb	Âfitâb-ı felek-ârâ-yı sühândur Âlî Feyz-yâb olsa n’ola cümle sözümden ahhâb	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
64a	Feyzî	Meyhâne-i ‘aşkuñ kadehi câm-ı şafâdur Ol câm-ı şafâ âyîne-i sırr-ı Hudâ’dur	Herkes açamaz kulf-ı der-i hâneyi Feyzî Miftâh-ı beyânı dil-i şâf-ı şu’arâdur	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
64b	Na ilî	Zihî keyfiyyet-i şahbâ-yı şâdâmı unutturdı Gâm-ı ‘aşkuñ şafâ-yı ‘âlem-i âbı unutturdı	Bize cevr-i felek ey Nâ ilî gurbet diyârında ‘Adûlar şâd-kâm olsun ki ahhâbı unutturdı	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---
64b	Behâ’î	Şakın hâkisterüm çînetme esb-i nâza bî-pervâ Kamaz elbetde hâlî ‘aşk ocağın bu dil-i şeydâ	Bahâ î ademe gâm şüretin göstermese gâhî ‘Âceb mir at-ı idi mir at-ı câm-ı pür-şafâ hâkkâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---

64b 65a	Rühî	Bezminüz küşe-i gam hem-demimüz derd ü melâl Sâgar-ı 'işretimüz mihnet ile mâl-â-mâl	Rühîyâ derd ü gam-ı dehr zebün itdi beni Vây eger olmaz ise lutf-ı Hudâ-yı müte'âl	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65a	Nevî	Şalaldan şem'-veş pertev bisât-ı gülşene güller Olupdur nâr-ı 'aşka yanmağa pervâne bülbüller	Gören her taze dâğum onmadık başumda ey Nevî Şanur bitmiş şikeste bir sifâl içre karanfüller	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65a	Nefî	Ğamze-i tîğ-keş ü çeşm-i sihir-sâzına bak Kaşd-ı cân eyler iken şivesine nâzına bak	Var mı Nefî gibi üstâd-ı suhan inşâf it İhtirâ'-ı kalem-i nâdire-perdâzına bak	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65a 65b	Vecdî	Eger müstelzim-i ihsân ise feryâd kâbildür Kerem mezbûl olursa 'arz-ı isti'dâd kâbildür	Bu feyz ile sözüñ sihr eylemek müşkil degül Vecdî Huşûşâ tab'-ı çâlâkuñ ide imdâd kâbildür	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65b	Ümîdî	İñlerüm çarha girüp derd ile dolâb gibi Şerhalar kan akıdur sîneye mizâb gibi	Bâğ-ı küynâ irem diyü Ümîdî yârün Ağlayup zârı kıılır derd ile dolâb gibi	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65b	Nañîfî	Kaşduñ devâ-yı derd-i dil-i nâtüvân ise Var ey tabîb eyle haber çâre-sâzıma	-	Beyit	Müfred	... / ... / ... / ...
65b	'Âlî	Nedür ol 'anberin-gîsü nedür ol müşk-bâr ebrü Bulunmaz şeş cihetden şağa beñzer şüh-ı çâr-ebürü	Dıraht-ı şivedür kadd-i bülendi yârün ey 'Âlî Olupdur dâne dâne hâllerle berg [ü] bâr ebrü	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
65b 66a	Vahyî	Dem-i şâdi-i zamân vaşl-ı dil-berden 'ibâretdür Şafâ-yı câm-ı Cem bûs-ı leb-i terden 'ibâretdür	Hele ser-çeşme-i feyz-i belâgat şimdi 'âlemde Zebân-ı Vahyî -i i'câz-perverden 'ibâretdür	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66a	Fethî	Sirişk-i çeşm-i hününüm şarâb-ı ergüvânımdur Gamuñ bezminde cânâ nağme-i muñrib fiğânımdur	İden bülbülleri dem-beste Fethî bâğ-ı ma'nâda Şarîr-i dil-firîb-i hâme-i mu'ciz-beyânımdur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66a	Fethî	Ne dem ki neşve-i meyden 'izârî gül gül olur Gönül o şevk-ile bir nağme-senc bülbül olur	Fezâ-yı sîneye ey Fethî çekdigüm şerha Hevâ-yı zülf-i ham-ender-ham ile sünbül olur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66a 66b	Fethî	Âğâz idelüm nağme-i dil-süz-ı niyâza Şâyed ide te sîr o mest-i mey-i nâza	Evşaf-ı ruñ-yı yâr-ıla mecmû'a-i Fethî Bir gülşene beñzer ki ola gülleri taze	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66b	Yümnî	Gelmiş 'izâr-ı mehveşe hañt-ı siyah-ı nev Geldi diyâr-ı Rüm'a Hâbeş'den sipâh-ı nev	Tâb-ı ruñıyla âyinede kaşı 'aksini Yümnî şanur gören anı mihr içre mâh-ı nev	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66b	Ümîdî	Gözüm yaşın hayâl-i ruñları kana boyandurmuş Bahâr-ı hüsni cüy-ı eşki başından bulandurmuş	Ümîdî bî-vefâdur didügün o şüh iştmiş dün Bugün gelmiş vefâlar eyleyüp anı utandurmuş	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
66b 67a	Vahyî	Rûyî benüm olsun gül-i ra'nâ senün olsun Gîsüsü benüm sünbül-i büyâ senün olsun	Feth olmadı 'uşşâka mu'ammâ-yı vişâlün Gel söyle şehâ Vahyî -i güyâ senün olsun	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
67a	Behâî	Geh baña [geh] ol hançer-i bürrâna bakarsın Mağşuduñ eger cân ise cânâ ne bakarsın	Söyleşmek olurdu gam [u] mihnetle Bahâ î Ammâ yine sen hâtır-ı yârâna bakarsın	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
67a	Yahyâ	Cihânda 'aşîk-ı mehcür şanma râhat olur Neler çeker bu gönül söylesem şikâyet olur	Yakında küy-ı harâbâta uğradum Yahyâ Ne hûb cây-ı şafâ küşe-i ferâgat olur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
67b	Vecdî	Dilün şabr u sükünun nâle vü feryâda virdüm hep Bu çeşm-i âteşinün âb u hâkin bâde virdüm hep	Hañ u hâlün görüp gamzeyle aşın şordum ey Vecdî Didi etfâl-i nâz [ü] fitneyi üstâda virdüm hep	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
67b	Yahyâ	Ne meclisler kurulmuşdur ne sâgarlar görülmüşdür Muhabbet bâdesine beñzer olmaz hep görülmüşdür	Dil-i meyyâl o servün hâk-i pâyinde karar itmiş Bulandı bir zamân Yahyâ hele şimdi turulmuşdur	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
67b 68a	Yahyâ	Rast geldüm yâre bir serv-i dil-ârâdur gider Pâyına 'uşşâk düşmüş bir temâşâdur gider	Bî-bekâdur devlet [ü] dünyâyı Yahyâ 'dan işt Başına alma belâ-yı halk[ı] gâvgâdur gider	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
68a	Yahyâ	Bir gün gele kim şâd ola mañzûn-ı muhabbet Çok 'âkili ilzâm ide Mecnûn-ı muhabbet	Bağlandı dilüm kalmadı şekvâya mecâlüm Gör neyledi Yahyâ beni efsûn-ı muhabbet	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...
68a	Necîb	Geh vaşl u gâh cevr-ile dil şâd-mân idi	Bâğ-ı ruñunda taze hañun gördük ey Necîb	Beyit	Gazel	... / ... / ... / ...

		‘Aşık o zevk u zevk dahı bir zamân [idi]	Seyr-i çemen bahârda hâtır-nişân idi				
68a 68b	‘Âlî	Benüm serv-i hürâmânım şalın reftârı görsünler Söze gel nâz-ile ey gönca-fem güftârı görsünler	Mağallende dirîğ itmez güzeller büsesin ‘Âlî Hemân başun ayağına düşüp yalvarı görsünler	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
68b	Râşid	Yeter ey dil nice bir girye-i şeb n’oldı saña ‘Âdetün şabr idi hicrâna ‘aceb n’oldı saña	Çarhdan h’âhiş-i âb itme virür süziş-i derd Nedür ey Râşid-i v[â]sühte-leb n’oldı saña	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
68b	Râşid	Öyle sermestem ki idrâk itmezem dünyâ nedür Ben kimüm sâkî olan kimdür mey-i şahbâ nedür	Âh u feryâduñ a Râşid incidüpdür ‘âlemi Ger belâ-yı ‘aşk-ıla hoşnüd isen gavgâ nedür	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
68b 69a	Yahyâ	Şive-i reftârını serv-i çemende görmedük Bu ser-âmed kâmeti biz nârvende görmedük	Şerh iderse derd-i ‘aşkı yine Yahyâ şerh ider Kalmamışdur bir mağal zirâ bu fende görmedük	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
69a	Râşid	Her gören ‘âşik olur cân-ile dünyâda saña Var mı ‘âlemde ‘aceb olmamış üftâde saña	Reşk [ider] cümle melek ‘arş-ı mu‘allâda saña Virmege cân olur üftâdeler amâde saña	Beyit	Kıt’a	--- / --- / --- / ..	
69a	Şâbit	O boyı serv[i] ayağ üzre der-âgüş itdük Luğf u ihsânını anuñ boyumuzca gördük	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
69a	Nâ ilî	Reng-i ruğ-ı gülzârı tebâh eyledi bülbül Bağdı gül-i ruhsârına âh eyledi bülbül	Meftûnı olup Nâ iliyâ o gül-i hüsnün Rühül-ı-kudüs[i] zemzeme-h’âh eyledi bülbül	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
69a	-	Yapsa biñ maksem devâdur dîde-i giryândan Lüle-i hün eyleyen müjgânların hicrândan	-	Beyit	Matla	--- / --- / --- / ..	
69a	-	Şâm-ı zülfünde meşâmm-ı cânuma bir şemme bü Kârbân-ı bād-ı şubha armağân işmarladum	-	Beyit	Müfred	---/---/---/---	
69a 69b	Pîrî	Dilinde kimsenün olmadı ârâm u sükün peydâ Bu miñnet-hâneye tâ oldı sağf-ı vâjgün peydâ	Sevâd-ı şâma düşdüm Pîrî ben sevâd-yı mahz oldum N’ola Kays-ı belâ-keş itse bir pâre cünün peydâ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
69b	Pîrî	Hüsnün ki senün mevhibe-i Lem-yezeliçdür Alüfteligüm hüsnüne cânâ ezeliçdür	Şi’rün bu kadar hüsn ü behâ bulsa ‘aceb mi Medh eyledigün Pîrî güzeller güzelidür	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
69b	Pîrî	Beni bir nev-civânun ‘aşkı şimdi tazelendürdi Tağulmuşdı dilün mecmu‘ası şirâzelendürdi	Niçün sarf itmesün nağd-i sirişkin Pîrî-i der-pey Nihâl-i kadd-i yârî âb-ı çeşmi tazelendirdi	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
70a	Pîrî	Müjeñ sinemde hün-âlüde tir-i cân-sitân dikmiş Zemîn-i ehl-i ‘aşka şanki nağl-i erguvân dikmiş	Bu gülşende ne mümkün Pîrî hâtır-şâdmân olmağ O gül etrâfına hâr-ı cefâyı rây-gân dikmiş	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
70a	Pîrî	Görelî la’l-i lebün dîde-i hün-efşânım Oldı pervizen-i gam hün-i dile müjgânım	Pîriyâ kaddümi ham kıldı gam-ı fûrkaç-ı yâr İtmedi vaşlı ile şâd dili cânânım	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ..	
70a 70b	Pîrî	Fürüg-ı ‘ârızun mihr-i cihân-tâbı unutturdı Mezâk-ı la’l-i şirînün mey-i nâbı unutturdı	‘Aceb mi ârzü-yı vaşlun itse Pîrî-i küstâh Gamun Mecnün-ı ‘aşka kayd-ârâyı unutturdı	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
70b	Pîrî	Fezâ-yı bağ-ı ruhsârınğa haçtun taze yer şaklar Nihâl-i tazedür kaddün ‘aceb şeftâlüler şaklar	Tehî şanma bu mülki dilde nağd-i cân gibi mihrün Cihânda Pîrî gibi ‘âşik-ı şâhib-hüner şaklar	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
70b	Pîrî	Rüyun gibi hürşidi felek-tâb getürmez Kim rüyuna bakmağa nazâr tâb getürmez	Dil-teşne yatur vâdi-i hicrânda gamunla Pîriye hadengün bir içim âb getürmez	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
71a	Pîrî	Hızr eylemedin çeşme-i hayvân ile ülfet İtmişdi gönül la’l-i civânân ile ülfet	Pîri nice tâkat getüre fûrkaç-ı yâre ‘Âlemde kim itdi gam-ı hicrân ile ülfet	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
71a	Pîrî	Sâkî kadehi meş‘al-i bezm-i şeb-i dâc it Rindâna getür sâğarı tenvîr-i mizâc it	Eş‘arını ‘arz eyle kemâl ehline Pîrî Nağd-i hüneri sük-i belâgatde revâc it	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
71a 71b	Pîrî	Gül-i dâğum açılsa şahn-ı sinem lâlezâr [olsa] Figâna başlâsa murğ-ı dil-i âvâze zâr olsa	Ne gevherler çekeydi Pîrî her-dem rişte-i nazma Eger kâlâ-yı ‘îrfâna cihânda ittibâr olsa	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	

71b	Pîrî	Ol âfet her kaçan hışm-ile türün der-kemân itdi Dile kıldı havâle gerçi ammâ şasd-ı cân itdi	Dil-i Pîrî leb-i la'lünden ayru bir dem açılmaz Tutalum günde biñ kez seyr-i şahn-ı gülsitân [itdi]	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
71b	Pîrî	Ne gam biñ kân iderse gamze-i cellâd-ı hün-rîzûñ Virür cân mürde-i şad-sâleye la'l-i şeker-rîzûñ	Yine biñ şevk-ile erbâb-ı nazmun bezmîne hakkâ Şafâ tarh eyledi Pîrî bu şî'r-i hikmet-âmîzûñ	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
71b 72a	Pîrî	Süzer çeşm-i siyâhî nâzenînüm mest-i nâz eyler Niyâz itsek teğâfûl gösterür 'uşşâka nâz eyler	Varup âgyâr-ile hem-meclis olmuş nâz-perverdüm Hazer kılmaz mı âhîr Pîrî âh-ı cân-güdâz eyler	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
72a	Pîrî	Ferâgat kıl yeter ey dil idüp feryâd neylersin Olunca kalb-i yâr-i bî-vefâ fulâd neylersin	Yeter Pîrî gibi biñ zañm-ı hasret cânâ gel yoñsa Yıkup küh-ı gamı beyhüde ey Ferhâd neylersin	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
72a	Pîrî	Ol dem ki ezel 'aşkı dile pîş-res itdi Bir tâze civân sevmege gönüm heves itdi	Pîrî yine ben tâzeledüm dildeki şevki Bir tâze civân sevmege gönüm heves itdi	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
72a 72b	Pîrî	Mestâne gözün sâkî-i peymâne-resümdür Murğ-ı [] zülf-i siyehûñ tel kafesümdür	Vâdî-i muhabbetde senüñ Pîrî bu şî'rûñ Pür-süzdur âteş-zen-i her hâr u şasumdur	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
72b	Pîrî	Dilde mihr-i lebün ammâ ki o dil bende midür Süz-ı 'aşkuñ eşeri bende midür sende midür	'Aşık-ı zârî dimişsin nefesinden bilürüm Toğrısın söyle bana Pîrî -i efkende midür	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
72b	Pîrî	Nazargâh-ı Hudâ'dur hâne-i kalbi şikest itme Ele al hâtır-ı 'uşşâk-ı zârî zîr-dest [itme]	Düşürdi bir kemân-ebrüya Pîrî gönümü yâ Rab Yeter her çeşm-i hün-rîze anı âmâc-ı şast itme	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
72b 73a	Pîrî	Nigâh-ı tîzine dil virdigüm gümân mı iderdi O şüh bendesini yoñsa imtiñân mı iderdi	Zamänenün dile Pîrî dokunmasıydı gubârı O dil-berün siteminden gönül fiğân mı iderdi	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
73a	Pîrî	O şüha kul olan bir gayrı yâre mâ il olmazmış Muhabbetden gınâ tañşil iden dil sâ il olmaz[mış]	Uyandır sinede Pîrî muhabbet âteşin yoñsa Dil-i efsürde hergiz 'aşk-ı yâre kâbil olmazmış	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
73a	Pîrî	Cây-ı râhat küşe-i meyhâne yetmez mi şaşa Feyz-bağş-ı meclis-i rindâne yetmez mi şaşa	Mağfiret güzârını Pîrî muñarrâ itmege Nim-şebde girye-i mestâne yetmez mi şaşa	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
73b	Pîrî	Gerçi İstanbul şehri hübdur dünyâ kadar Hayf kim pür-fitne vü aşübdur dünyâ kadar	Nazûkî şî'rîne mümkün mi nâzîre söylemek Tarz-ı hâşşî bî-bedel merğübdur dünyâ kadar	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
73b	Pîrî	Gönül divân-ı 'aşkı tâ ezel ezberden öğrenmiş Muhabbet dersini Mecnûn ile bir yerden öğrenmiş	Bu haşşü'l-hâşş sözler dâd-ı Hağdur Pîrî 'ye yoñsa Kıyas itme bir üstâd-ı sühan-perverden öğrenmiş	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
73b 74a	Pîrî	Ol serv-kad 'aceb mi meyl eylese namâza Var kabiliyyet anda hem nâza hem niyâza	Bikr-i hayâl-i Pîrî her bir gazel ki eyler Yârâna armağandır mazmûni tâze tâze	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	
74a	Pîrî	O zülf-i müşk-bü dil hânesidür hânümân şanma Şaşa ey bülbül-i şürîde anı âşiyân şanma	İrişür sâhil-i maşşûda Pîrî fülk-i dil bir gün Bulur eyyâm-ı gam pâyânı âhîr câvidân şanma	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
74a	'işmetî	Bahâr-ı hüşnünün bil kâdrin ey meh câvidân şanma O gevher degme bir kânda bulunmaz râygân şanma	Miyânun nakşî çıkmaz bir dem âgüş-ı hayâlümünden Beni ey bî-vefâ kendün gibi nâ-mihribân şanma	Beyit	Kit'a	--- / --- / --- / ---	
74a	Pîrî	Gönül bimarına derd âşinâ timâr bigâne Esîr-i 'aşka mahrem künc-i gam güzâr bigâne	Zebân-ı hâl-ile 'arz eyle hâlin ol cefâ-cüya Ko kalsun Pîrî her-dem arada güftâr bigâne	Beyit	Gazel	--- / --- / --- / ---	
74a 74b	Pîrî	Bir dil ki müjeñ oklarına karşı nişândur Âvîze-i fitrâk-i o ebrü-yı kemândur	Dil-teşnelere virse tarâvet 'aceb olmaz Her bir gazelün Pîrî senün âb-ı revândur	Beyit	Gazel	-- / -- / -- / --	

74b 75a	Pîrî	Alışsa la'lüne dil mest-i cân-ı hasret olur Kesilse turrelerinden esîr-i mihnet olur Ne derd-i hicre taħammül ne vaşla tākāt olur Ne tende cân-ile sensiz ümid-i şîhhat olur Ne cân bedende ğam-ı fūrkatünle rahat olur	Bu çevre tākati yok Pîrî -i dil-efġaruñ İrişdi nālesi tā çarħa hemān bīmāruñ Terahħum eyledi ğamze-i pür-āzāruñ Nedür bu tāli'-ile baħtı Nefî -i zāruñ Ne şūhî sevse mülāyim didükçe āfet olur	Beyit	Tahmis	--- / --- / --- / ..-	
74b	Ferd	Umürun Ħaġġ'a tefvîz it ħarîş-i intikām olma Ħaġġim-i Ħāfîz-ı mutlak ne işlerse 'adāletdür	-	Beyit	Müfred	--- / --- / --- / ---	Bu ferd, evvelki tahmisin ilk bendiyle ikinci bendi arasına yazılmıştır.
75a 75b 76a	Pîrî	Ħamd ol Allāh'a ki oldur eħad Ħayy ü tüvānā vü qādîm ü şamed Daħı resülüne şalāt u selām Vāşıl ola tā ola rüz-ı kıyām Ħayr-ı rüsül oldı çün ol müctebā Ümmetini ħayr ile añdı Ħudā Çün anı Ħaġ kendüye itdi ħabîb Ümmetinüñ derdine oldı tabîb Ravzasıdur cāy-ı kabül-i du'ā Zā irine maġfîret eyler Ħudā Gerçi baña oldı o devlet bedîd Ħayli maħal geçdi zamān-ı ba'îd Şevġ-ile Ħaġ'dan dilerüm kim varam Bir daħı ħaġ-i derine yüz sürem Eyle müyesser baña yā Rabbi sen Bir daħı yüz sürem o dergāha ben	Āline aşħābına yüz biñ selām Eyleye luţf-ile Ħudā-yı enām Her biri İslām'a mu'în oldılar Düşmen-i dîni ħomayup kırdılar Şer'-ile İslām'a virüp kuvveti Bu yola şarf eylediler ħudreti Dîne penāh oldı bunun her biri Dîn-i mübîn uğrına virdi seri Cāygehin bunlaruñ eyle cinān Ħaşr olıcaġ ħaġ-ı zemîn [ü] zamān Bunlar ile Pîrî 'yi de yā Kerîm Eyle o ġün dāħil-i dārü'n-na'îm Eyleme maħrûm bu dünyāda hem Ravza-i peygamberi bir de ġörem Eyle müyesser baña yā Rabbi sen Bir daħı yüz sürem o dergāha ben	Bend	Mesnevi	--- / --- / ---	

**TEVFİK FİKRET'İN ŞİİRLERİNDE
EN SIK GEÇEN ON KAVRAM VE
BUNLARDAN "HAYAT"IN
KAVRAM ALANI**

**THE TEN MOST FREQUENT
CONCEPTS IN TEVFİK FİKRET'S
POEMS AND "LIFE"'S CONCEPTUAL
FIELD**

Dr. Öğr. Üyesi Emre Berkan YENİ

İstanbul Kültür Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

E-posta: e.yeni@iku.edu.tr

Orcid: 0000-0001-6696-5356

Öz

İnsanın günlük hayatında zihninde canlandığı kavramların sıklığı, onun meşguliyetlerini, önemsedığı kişileri, nesnelere, duyguları, düşünceleri, olayları veya durumları, genel çizgileriyle ruh halini ve birtakım davranışlarının altında yatan nedenleri vb. önemli bir ölçüde gözle görülür hale getirmektedir. Söz konusu insan bir sanatçı olduğu zaman ise bu kavramların sıklıkları sanatçının başlangıcından sonuna değin yaratım sürecini, sonuç olarak eserlerini ve dahi üslubunu etkileyecektir. Sanatçının düşünce dünyasında onun üslubunun oluşması, gelişmesi ve değışmesi üzerinde etkisi yadsınamayacak ölçüde sıklığa haiz kavramların tespit edilmeleri ve incelenmeleri sanatçıyı daha yakından tanımak için önemli bir kapı aralayacaktır. Eğer sanatçı bir şair veya yazar ise onların eserlerinin sözcüklerden müteşekkil olmalarından dolayı, onların eserleri üzerinde yapılacak sıklık ve kavram alanı çalışmaları daha da aydınlatıcı olacaktır.

Bu çalışmada Tevfik Fikret'in Haluk'un Defteri, Şermin ve Rübab-ı Şikeste adlı eserlerinde yer alan şiirlerinde en sık geçen on kavrama değinilmiş olup bunlardan en büyük sıklığa sahip olan "hayat" kavramının Fikret'in şiirleri bağlamındaki kavram alanı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çıkarımlardan hareketle Tevfik Fikret'in şiirlerini yaratım sürecini bir nebze daha anlamak, onun zihnindeki "hayat"ı şiirleri üzerinden daha görünür kılmak amaçlanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tevfik Fikret, sözcük sıklığı, kavram alanı.

Abstract

The frequency of the concepts that people visualize in their daily life, makes their preoccupations, people, objects, feelings, ideas, events or situations that they care about, their psychological mood in general terms and the underlying causes of some behaviors, etc. visible to a large extent. When the person in question is an artist, the frequency of these concepts will affect the artist's creation process from the beginning to the end, ultimately his/her works and mainly his style. Identifying and examining concepts that have an undeniable impact on the formation, development and change of the artist's style in the world of thought will open an important door for getting to know the artist better. If the artist is a poet or writer, the frequency and conceptual field studies on their works will be more enlightening, since their works are composed of words.

In this study, the ten most frequently mentioned concepts in Tevfik Fikret's poetry books, Haluk'un Defteri, Şermin and Rübab-ı Şikeste will be mentioned. It is aimed to understand the creation process of his poems a little more. Based on these inferences, it is aimed to understand the creation process of Tevfik Fikret's poems a little more and to make the "life" in his mind more visible through his poems.

Keywords: Tevfik Fikret, word frequency, conceptual field.

GİRİŞ

1. Kavram ve Kavram Alanı

1.1. Kavram

Bir terim olarak “kavram”, *Türkçe Sözlük*'te “Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon. Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım. (TS, 2011: 1358)” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlama kavram araştırmaları için başlangıç noktası olarak yeterli olmakla beraber, kavram teriminin gölgesinde gizlenen alanın bütününe görebilmek adına kısıtlı bir tanımlamadır. Bu tanımlama yapılırken bu türden bir sözlüğün oluşturulma yöntemine uygun olarak, bir madde başının hepimizin zihnindeki asgarî müşterek özelliklerini gösteren bir tanımlama yoluna gidildiğinden (Şahan, 2020: 743) ötürü, kavramı bir terim olarak daha iyi kavrayabilmek için bilim insanlarının kavram için yaptıkları diğer tanımlara göz atmak faydalı olacaktır.

Korkmaz, kavramı bir gramer terimi olarak ele aldığı eserinde “Dünyadaki nesnelerin, durumların, hareketlerin ve tasavvurların dildeki ifadesidir.” (Korkmaz, 1992: 99) tanımını yapmıştır. Bu tanımda, kavramın bir dil unsuru olduğu düşüncesi göze çarpmaktadır. Daha detaylı bir tanımlama yoluna giden Vardar da kavramın dile aidiyetine değinmiş ve onu şu şekilde tanımlamıştır: “Ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünüş, imge; bir nesne, varlık ya da oluşun anlaksal imgesi; gösterilen.” (Vardar, 2002: 132). Trier'e göre kavram; kelime alanını, kelime grubunu, kelime örtüsünü mozaik misali meydana getiren tek tek kelimeleri, sayıları ve -işgal ettikleri yer manasında- kavram blokunun hudutlarını teşkil eder ve onu bölümler. (Trier, 1969: 1). Kavramın kendisinin yanı sıra kavramın alanına değinen bu açıklamada kavramın işlevi üzerinde durulmuştur.

Yukarıdaki açıklama ve tanımlamalarda kavramın dilin bir ürünü veya unsuru olduğu temelinden hareket edilmektedir. Murphy, kavramla ilgili yaptığı tanımda kavramın dilsel olmadığını öne sürerek onun aslında “psikolojik bir temsil” olduğunu öne sürmektedir (Murphy, 2002: 385).

“Mefhum. Herhangi bir şey (nesne) ya da o şeyin nitelikleri hakkında sahip olunan genel düşünce (idea). Kâinattaki bütün varlıkların her birinin ayrı ayrı zihnimizdeki karşılığı, benimizdeki yansıma biçimleri.” (Karataş, 2001: 242). Karataş'ın tanımlamasında kavram, insanın zihniyle evreni algılaması ve algıladıklarının kendi benindeki karşılığı olarak ele alınmış, insanın algılama ve adlandırma yetisi ile kavramın arasındaki bağ üzerinden onu tanımlama yoluna gidilmiştir.

Birbirinden farklılık gösteren her tanımda sözlük alanının yanı sıra kavram alanı da genişleyen/değişen, "kavram" olarak adlandırdığımız bu bilişsel ürün, onun için yapılmış hemen hemen tüm tanımlamaları kapsayabilecek niteliktedir. Adlandırma yoluyla kavramlar dil zemininde görülebilir, söylenebilir, yazılabilir, anlaşılabilir vb. kılınabilirler. Bu, bir kavramı bir sözcüğün sınırlarına mahdut ederek dilsel iletişimde kullanılabilir hale getirmek için insanların dili kullanmaya başladıklarından beri yaptıkları olağan bir daraltma işlemidir. Özetle "kavram" sözcüğü, insanların bilgi ve tecrübelerinin neticesinde oluşturup şekillendirdikleri bu bilişsel ürünlerin yalnızca dildeki temsilidir. Kavramların kendileri aslen dilsel bir ürün olmamakla beraber, onlar zihnin bir düşünüş prensibi olarak dil ve iletişim için eşsiz birer unsurdurlar.

1.2. Kavram Alanı

Herhangi bir dilde "taş" dediğimizde o dili bilenlerin zihninde bu sözcüğü duyduklarında bir taşın görüntüsü ve beraberinde kavranışı, mefhumu oluşur. O dilin mensupları olarak ortaklaşa anlayıp zihnimizde canlandırdığımız bu taş, ilk başta hepimiz için az çok benzer ve ortak özelliklere sahip olan, o dilin sözlüklerinin "taş" maddesinde yer alan taştır. Zihnimizde tasavvur ettiğimiz taşın özelliklerinden bireysel olarak bahsetmeye başladığımız andan itibaren bu taş, sözlük alanının dışına çıkıp onu tarif eden bireylerin kişisel bilgi ve tecrübelerine göre farklılaşmaya başlar. Her bir bireye göre rengi, boyutu, biçimi, yüzeyi, ağırlığı vb. diğerlerinden farklıdır. Bu farklılıklar, taş kavramının onu tasvir eden bireylerin zihnindeki kavram alanını gösterir.

Kavramlar nispeten kararlı bilişsel varlıklar olsalar dahi devam eden aralıklı ve tekrarlayan deneyimler ile değişirler (Evans, 2007: 31). Buradan hareketle bir kavramın kavram alanının aslında o kavramın sahipleri ve kullanıcıları olan geçmiş, bugün ve gelecekteki tüm insanların yaşantılarına bağlı olarak sürekli değişen ve genişleyen büyük bir küme olduğu anlaşılmaktadır.

Tek bir kavramın dahi bu denli büyük bir kümesinin olmasının yanı sıra, bu kümeye ait olan her bir diğer kavramın kendisine ait değişen ve genişleyen bir kümesinin olduğu, A kavramının kümesinde yer alan B kavramının kendi kümesinde de A kavramının yer alması aslında ne kadar büyük, iç içe geçmiş ve sonsuz bir bilişsel evrene baktığımızı ortaya koymaktadır.

Bu denli büyük bir evreni incelenebilir hale getirmenin yollarından biri metinlerin üzerinde yapılacak çalışmalardır. Araştırılacak kavramların alanını metinlerle sınırlı tutarak yalnızca bu metinlerin bağlamında onları mercek altına almak, kümenin değişkenliğini nispeten önleyecek ve boyutunu küçülterek inceleme yapma imkânı sağlayacaktır. Bu çalışma da bu yöntemle, Tefik Fikret'in şiirlerinde en sık geçen kavram olan "hayat" kavramının kavram alanını kendi evrensel

kümesinde değil, Tevfik Fikret'in şiirlerinde haiz olduğu, onun düşünüş dünyasındaki kavram alanı kapsamında yapılmıştır.

2. Tevfik Fikret'in Şiirlerinde En Sık Kullandığı On Kavram

Sanata adadığı ömrünün şiirle meşgul olduğu dönemlerinde "Servet-i Fünûn edebiyatının ruhu" (Dilmen, 1922: 297) olarak anılacak olup şiirde yeni ufuklar keşfetmeyi deneyecek kadar cesur ve dönemindeki büyük şairlerin gölgesinden çıkmayı başarabilecek mertebede kendi özgün sesini bulmuş olan Tevfik Fikret'in şiirlerini yazarken sıklıkla üzerinde durduğu on kavramı ve bunların Fikret'in şiir kitaplarındaki sıklık verilerini tablolar üzerinde inceledikten sonra içlerinde en sık kullanıma sahip olan hayat kavramının kendi şiirleri bağlamındaki kavram alanını göstermeye ve bir görsel ile bu alanı daha somut biçimde gözlemlenebilir hale getirmeye çalıştık.

Çalışmanın hazırlık aşamasında Fikret'in tüm şiirleri dijital ortama aktarıldıktan sonra şiirlerdeki tüm sözcükler birer madde başı gibi kök veya gövde biçimleri ile çekim eklerinden ayrılarak Microsoft Excel programına yeniden kaydedilmiş ve sıklık listeleri elde edilmiştir. Sıklık listelerinin hemen her kitap için başında gelen (bu, şu, hep, her, vb.) dilbilgisel görevli sözcükler kavram listelerine dâhil edilmemiştir.

Aşağıdaki tablolar oluşturulurken en sık geçen on kavramın dışında kalan lakin eş anlamlılarıyla listeye dâhil olabilecek kavramlar da göz önünde bulundurulmuş, birinci ile sonuncu arasındaki sıklık sayısının kayda değer miktarda değiştiği ilk otuz kavrama kadar kontrolleri yapılmış ve tablolar bu yolla oluşturulmuştur.

2.1. Rübâb-ı Şikeste

Tevfik Fikret'in, 1896-1901 yılları arasında yazdığı şiirlerini yayımladığı ilk şiir kitabıdır. Fikret, *Rübâb-ı Şikeste*'yi ilk olarak 1899 yılında yayımlamıştır. Eserin ilk baskısı büyük ilgi görmüş ve hızlıca tükenmiştir. 1900 yılında tekrar yayımlanmıştır. Üçüncü baskıda ise daha önce yazıp da yayımlamadığı yeni şiirleri eklemiştir (Parlatır, 2012: 52).

Tevfik Fikret'in yaklaşık 27 bin sözcükten oluşan en hacimli şiir kitabı *Rübâb-ı Şikeste*'de en sık geçen on kavram ve bunların geçiş sıklıkları ile toplam sözcük sayısına göre oranları tablo üzerinde gösterilmiştir.

Rübâb-ı Şikeste				
Eserdeki Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
27318	5753	Hayat	148	0,54
		Ruh	146	0,53
		Hayal	75	0,27

		Gül	70	0,26
		Çocuk	66	0,24
		Güzel	61	0,22
		Göz	60	0,22
		Zaman	59	0,22
		Yer	58	0,21
		Yol	44	0,16

Birbirine oldukça yakın sıklığa sahip olan ve kendilerinden sonrakilerle gözle görülür farklarla ayrılan hayat ve ruh kavramları, Fikret'in *Rübâb-ı Şikeste*'deki şiirlerini yazımı esnasında en çok üzerlerinde durduğu kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

2.2. Haluk'un Defteri

Tevfik Fikret'in 1911 yılında yayımlanan ikinci şiir kitabıdır. Üç bölümden oluşmaktadır. Tevfik Fikret, bu şiirlerde Halûk üzerinden bütün Türk gençliğine seslenerek onlara yol göstermek istemiştir (Parlatır, 2012: 52). Yaklaşık 4500 sözcükten sözcükten meydana gelmiş olan Haluk'un Defteri isimli eserde, aşağıdaki tabloda belirtilen kavramlar geçiş sıklıklarına göre ilk onda yer almaktadır.

Haluk'un Defteri				
Eserdeki Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
4530	1849	Hak	19	0,42
		Hayat	19	0,42
		Baş	18	0,40
		Vatan	18	0,40
		Kan	17	0,38
		Beşer	16	0,35
		İnsan	15	0,33
		Yol	15	0,33
		Gül	13	0,29
		Yer	13	0,29

Bu eserde "hak" ve "hayat" kavramlarının eşit miktarda ve en çok geçiş sıklığına sahip olduğunu görmekteyiz, ancak "insan" ve "beşer" kavramlarını bir arada düşünürsek aslında en sık kullanımın bu kavramlara ait olacağı ortaya çıkmaktadır.

2.3. Şermin

Tevfik Fikret, dostu Satı Bey'in okulunda çalışırken çocuklar için sade bir dil ve hece vezni ile 31 adet şiir kaleme almıştır. Bu şiirleri daha sonra *Şermin* adını vererek

tek bir kitapta toplamış ve 1914 yılında yayımlamıştır (Akay, 2015: 99). Yaklaşık 3400 sözcükten oluşan bu eserde aşağıdaki kavramlar sıklıkla kullanılmıştır.

Şermin				
	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
3474	992	Kedi	25	0,72
		Göz	22	0,63
		Baba	18	0,52
		Kuş	15	0,43
		Abla	14	0,40
		Renk	14	0,40
		Ad	13	0,37
		Asker	13	0,37
		Bacı	13	0,37
Güzel	13	0,37		

Fikret'in *Şermin* eserinde kullanım sıklığına göre başat olan iki kavram kedi ve gözdür. Bunların yanında baba, abla ve bacı kavramlarının sıklıkla kullanılmış olmaları dikkat çekmektedir.

2.4. Tüm Şiirlerinde

Tevfik Fikret'in üç şiir kitabının tamamının tarandığı ve yaklaşık 35 bin sözcükten oluşan listede aşağıdaki kavramlar en sık kullanıma sahip kavramlardır.

Tüm Şiirlerinde				
Toplam Sözcük Sayısı	Tekrar Etmeyen Sözcük Sayısı	En Sık Geçen Kavramlar	Geçiş Sıklıkları	Toplam Sözcük Sayısına Göre Yüzdeleri
35322	6908	Hayat	168	0,48
		Ruh	156	0,44
		Hayal	117	0,33
		Göz	94	0,27
		Güzel	82	0,23
		Çocuk	77	0,22
		Yer	76	0,22
		Zaman	74	0,21
		Yol	66	0,19
		Renk	51	0,14

Tablolarda bu kavramların sıklıklarının toplam sözcük sayısına göre yüzdelerinin de gösterilmiş olmaları aslında Fikret'in şiir dünyası inşasında kullandığı

her yüz sözcükte kaç defa bu kavramların geçtiğini de göstermektedir. Fikret; hayat, ruh, hayal, göz, güzel, çocuk, yer, zaman, yol ve renk kavramları üzerinde diğerlerine göre daha fazla durmuş, bu kavramları şiirlerini nazmederken önclemiştir.

Makale sınırları gereği tüm kavramların üzerinde Fikret'in şiirlerinden alıntılar yaparak ayrı ayrı durmak mümkün olmayacağından ötürü, şiirlerinde en sık kullandığı hayat kavramı ile ilgili incelemeyi yapıp diğer kavramları başka çalışmalarda incelenmek üzere ilgililerinin dikkatlerine bırakıyoruz.

3. Tevfik Fikret'in Şiirlerinde "Hayat"ın Kavram Alanı

Türkçe Sözlük'te hayat, "1. Canlı sağ olma durumu. 2. Yaşam. 3. Hayat biçimi, içinde yaşanan şartların bütünü, yaşantı. 4. Meslek. 5. Geçim şartlarının bütünü. 6. Canlılığı gösteren hareket, kaynaşma. 7. Yazgı. 8. Yaşamayı sağlayan şartların bütünü. 9. Bir kimsenin tarihsel biyografisi, hayat öyküsü, hayat hikâyesi." şeklinde tanımlanmaktadır (TS, 2011: 1098). Bu niteliklere ilaveten benzerlerinin dışında *Ötüken Türkçe Sözlük*'te hayatın "2. Doğumdan ölüme kadar geçen süre; ömür., 3. Geri kalan ömür., 5. Yaşamayı sağlayan şartların tümü; Yaşamaya değer kazandıran şey veya nitelik. (Çağbayır, 2007: 1910)" özelliklerinden de bahsedilmiştir. Bu tanımlamalardan hayat kavramının sözlük alanının yaklaşık olarak "canlı olma, yaşama durumu, yaşama biçimi, iş ve meslek, maddî refah, hareket, kader, yaşama elverişlilik, tarihsel öykü (biyografi) ve dolayısıyla tarih, kalan süre olarak ömür, yaşama değer kazandırma" unsurlarını içeren bir kümeden oluştuğu söylenebilir.

Çalışmamızda Tevfik Fikret'in şiirlerinden yapacağımız alıntı şiir parçaları üzerinde hayatın kavram alanına giren kavramların gösteriminde izleyeceğimiz yol şu şekildedir:

Hayat: ana kavram1: (yan kavram1, yan kavram2,...), **ana kavram2:** (yan kavram1,...)

"şiir alıntısı"

Burada "ana kavram" o şiir parçasında hayat ile ilişkilendirilen asıl kavramı ve "yan kavram" ana kavramla beraber hayatla ilişkilenen diğer kavramları temsil etmektedir.

Hayât: gam, eziyet, acı: (tablo, levha, düzlem), ağlamak, azap, ızdırıp: (süre), üzüntü, keder

"Bugün o çehrede boş bir nazarla dinlendim:
Didişmeden geliyordum gam-ı hayâtımla" (Tevfik Fikret, 2017: 175)

"O kadar bî-kesâne ağlar ki,
Bu sadâ-yı şagaf, bu nefha-i rûh,
Bir ezâ var denir hayâtında..." (Tevfik Fikret, 2017: 159)

"Acı bir levha şüphe yok ki hayât,
Görmek en büyük tesellîdir." (Tevfik Fikret, 2017: 183)

"Hayır, hayır, sana râci değil bu tel'înât,
Bütün bu levh ü teellüm, bu ibtikâ-yı hayât" (Tevfik Fikret, 2017: 300)

"Hayâtın her zaman bî-zâr-ı hâl-i ittîrâdından,
Vücûdun dâimâ muztar kuyûd-ı bî-idâdından;" (Tevfik Fikret, 2017: 362)

"Hayât için çekilen her azâb-ı dûr-a-dûr
Bir ihtisâs-ı merâretle verdi nefse fütûr;" (Tevfik Fikret, 2017: 256)

"Müteressib muhît-i bâlimde
Sanki yüz yıllık ıztırâb-ı hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 150)

"İçimden eğlenirim ba'zı iğbirârımla:
Benim yapan bu hayât-ı melûl u mes'ûdu;" (Tevfik Fikret, 2017: 59)

"İnler, çıkıyormuş gibi a'mâk-ı zemînden,
Her sâ'ati bir harhara-i muhtazîrâneden;
Vâkıf mı için saydığın ekdâr-ı hayâta?" (Tevfik Fikret, 2017: 272)

Hayât: tazelik: (cisim, şiir, ölüm), yenilik, yenilenme, yenilenebilirlik

"Büyüyor cism-i nev-hayâtıyla
Sarışın, tatlı bir çocukcağızın;" (Tevfik Fikret, 2017: 218)

"Bir darbe-i şehbâl ile bir hamlede, birden
Tecdîd-i hayât eyleyerek, aşk-ı füsûn-kâr" (Tevfik Fikret, 2017: 164)

"Sen bir büyük bedî'asın, ey şi'r-i nev-hayât;
Halk eylemiş vücûdunu hallâk-ı kâinât" (Tevfik Fikret, 2017: 393)

"Bugün hayâtımı tecdîd eden tenezzülünüz
İlelebed beni tıflâne şâd-kâm edecek" (Tevfik Fikret, 2017: 8)

"Nasıl şu hâlîmi âtiye eylerim ki fedâ
Geçen şü'ûn-ı hayâtım teceddüd eyleyemez?.." (Tevfik Fikret, 2017: 216)

"Ölmek hayâtı tâzelemektir: Biz ölmesek
Efkâr ölür; hayât-ı beşer şahs-ı fikretin
Bir cümle-i tekâmülü..." (Tevfik Fikret, 2017: 280)

Hayat: renk: (siyâh, gece, yek-renk, yeşil)

"Pek âşikâre, bu bir hastalık; fakat ne zarar!
Hayâtı bence te'essürdür eyleyen isbât,
Ta'ayyün eyleyemez nevm içinde reng-i hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 10)

"Cevf-i mâzîde bir siyâh ve uzun
Gece teşkîl eden hayâtından" (Tevfik Fikret, 2017: 431)

"Vâdî hayâl eder gibidir nevm içinde bir
Yek-rengî-i hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 103)

"Âh sen, sen ki zîr-i bâlinde
Bir yeşil köy hayâtı saklardın;" (Tevfik Fikret, 2017: 201)

Hayât: canlı, fânî: (saadet), vücut, ruh

"Bilirim: Bir nefeste, bir demde
Koca bir kâ'inât-ı zinde doğar;
Canlanır bir hayât, bir hilkat." (Tevfik Fikret, 2017: 68)

"Her gün biraz bu âleme rabt eyliyor beni
Her gün biraz ölen bu hayât-ı müzebzebim!" (Tevfik Fikret, 2017: 153)

"Fânî bile olsa, mevte nisbet
Elbette hayât bir sa'âdet;" (Tevfik Fikret, 2017: 374)

"Gelir hayât o zaman hem vücûda, hem rûha,
Yaşar mıyız seni kaybetsek âh ben, kalbim" (Tevfik Fikret, 2017: 138)

Hayât: müzik: (saz, terennüm, şarkı)

"Şi'rimle gâh zâhir olur hoşça bir sadâ
Târ-ı şikestesinde rübâb-ı hayâtımın" (Tevfik Fikret, 2017: 95)

"Vur, kopsa da mızrâbın ile târ-ı hayâtım;
Çal, şimdi; şu ân, olsa da, ân-ı sekerâtım!" (Tevfik Fikret, 2017: 426)

"Şu hây u hûy-ı hayâtı, ba'îd bir denizin
Telâtumundaki mübhem sürûda benzeterek" (Tevfik Fikret, 2017: 7)

"Sanıyor muydun ihtizâz edecek
Ölü bir telde bir sürûd-ı hayât?" (Tevfik Fikret, 2017: 266)

Hayât: sonsuzluk: (an, sevgi, arzu)

"Seninle katlanırım ben bu çâresiz derde,
Derim o şevk ile hattâ: "Hayât bâkîdir." (Tevfik Fikret, 2017: 379)

"Zavallı, âleme pek şâikâne aldanıyor;
Hayâtı bitmeyecek bir dem-i şegaf sanıyor." (Tevfik Fikret, 2017: 331)

"Bana ihsâs ediyor işte bitip gittiğimi.
Ben ki bitmez sanıyordum bu hayâtın şevki..." (Tevfik Fikret, 2017: 22)

Hayât: sonluluk, sonu olmak, yok olmak

“Hayâtının kalacaktır yegâne mâ-hasali
Hayâl ü his ile mâlî güzîde bir gazeli!...” (Tevfik Fikret, 2017: 17)

“Bu va'd-i muğfîl-i sevdâ penâh-ı kalbiydi;
Fakat ne fikr-i ba'îd:
Hayât-ı zâil içinde, muhabbet-i ebedî!...” (Tevfik Fikret, 2017: 133)

“Bir dîd-ı müncemid gibi âfâk-ı bî-hayât
Pîşinde canlanır mütehâşî nazarların.” (Tevfik Fikret, 2017: 110)

Hayât: masum, ululanmış

“Lanet bize -ey hayât; sen ma'sûm ve mübeccelsin!-
Gür saçlarında hep şu bahârın güneşleri.” (Tevfik Fikret, 2020:39)

“Kırıldı işte bugün bir rakîk kâse gibi
O taşla mahfaza-i hâtîrât-ı hayât-ı ma'sûmem,” (Tevfik Fikret, 2017: 213)

“Döküldü hep reşehât-ı hayât-ı ma'sûmem...
O taş meğer olacaktı bu şî'rimin sebebi!” (Tevfik Fikret, 2017: 213)

Hayât: anlaşılabilir olma, anlatılabilir olma, dil

“Kazanmış bir gazete muharriri lisânından:
Şimdi artık hayâtı anlıyorum...” (Tevfik Fikret, 2017: 250)

“Bütün gumûm-i beşer dîş-i ihtisâsında;
Hayâtı bir mütefekkir hazân sabâhu gibi” (Tevfik Fikret, 2017: 334)

“Onun da mâtemi bir dul kadın ki en mübkî
Fecî'alarla geçen bir hayâtı nakl eyle”r (Tevfik Fikret, 2017: 155)

Hayât: güç, güçsüzlük

“Adüvv, bu savleti gördükçe sanki imrenerek
Bütün kuvâ-yı hayâtiyle istiyor yürümek;” (Tevfik Fikret, 2017: 46)

“Şimdi sizden uzak, hayâlimde
Sönüyor zerre zerre tâb-ı hayât;” (Tevfik Fikret, 2017: 150)

“Şu kırdığın mütehassis, nahîf dallardan
Şu döktüğün müteverrim, zavallı yapraklar,
-Zavallı acz-i hayât !-
Bilir misin nasıl izhâr-ı derd eder, ağlar?...” (Tevfik Fikret, 2017: 72)

Hayât: verilebilirlik

"Tef-i hayât-bahş-ı âfitâba karşı bî-sebât,
Erir, akar; onunla reşha-yâb-ı feyz olur türâb;" (Tevfik Fikret, 2017: 209)

"Ki her vücûd-i cemâdiye bir hayât verir;
O bence rûh-ı şü'ûn-âferîn-i hilkatdır." (Tevfik Fikret, 2017: 16)

"Nasıl berk-ı dehâettir ki lemh-i in'ikâsiyle
Hayât-engîz olur bir kütle-i câmidde?... Hayretler!" (Tevfik Fikret, 2017: 115)

Hayât: alınabilirlik

"Sâhib vatan çocukları hep sende beslenen,
Senden hayât alanlar; en âteşli hak sesi" (Tevfik Fikret, 2020: 49)

"Sükûn arar gibi âğûş-ı sermediyyetde,
Hayât alır gibi eshâr-ı hande-perverden." (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: adem, sınırlanmak

"Bir adem; bir adem, fakat yaşayan.
Çırpınan, uğraşan, koşan arayan.
Bir adem, bir hayat-ı mahrûme." (Tevfik Fikret, 2020: 47)

"Tahdîd idi, onun nazarında, hayâtını
Bir şahsa hasrediş emel ü irtibâtını..." (Tevfik Fikret, 2017: 34)

Hayât: değer/ederi olmak, satılabilir olmak

"Gurûba karşı düşündüm sükûn içinde bunu:
Fenâ değil sevişip ağlamak, fakat heyhât,
Bükâyâ değşe hayât!..." (Tevfik Fikret, 2017: 139)

"Bu böyle işte, için ağlıyor, fakat güleceksin;
Ya sen hayâtını satmış değil misin?.. Öleceksin!" (Tevfik Fikret, 2017: 125)

Hayât: ses: (gürültü, velvele), sessizlik: (geçmek)

"Reng-i siyeh-i memât içinde;
Sessiz sessiz geçer hayâtı
Bir velvele-i nikât içinde." (Tevfik Fikret, 2017: 383)

"Bir figân-ı garâmı şefkatle;
Yine bir muztarib enîn-i hayât
Duyulur en küçük şehîkindan..." (Tevfik Fikret, 2017: 160)

Hayât: yol: (istikamet)

"Elveda, ey şerefli yolcu hayât
Bir karış yol; fakat şuûn, akabât" (Tevfik Fikret, 2020: 33)

“Soğuk, soğuk... Acı bir nevha-i teşekkîsi
Yolunda kalb-i hayâtın, gelir enîn-i riyâh;” (Tevfik Fikret, 2017: 55)

Hayât: yaralanma

“Bir sefâlet görüyor; ağlayabilmek... Heyhât!
Çoktan olmuş ona bîgâne bu mat'ûn-ı hayât.” (Tevfik Fikret, 2017: 23)

“Ey şîr-i teri sîne-i pür-zahm-ı hayâtın!
Ey câm-ı murassa'-leb-i gaflet!” (Tevfik Fikret, 2017: 169)

Hayât: kirlenebilme

“Onlar da hep karanlık olur. Bir kalın nikâb
Örter birer birer
Gündüz hayâtının bütün evsâhını...” (Tevfik Fikret, 2017: 275)

“Titriyor dest-i nekbetinde hayât
Bir mülevves paçavra halinde;” (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: kitap

“Ba'zan o târ-ı şî'ri kırar nâhun-ı kazâ
Artık sahâyifinde kitâb-ı hayâtımın” (Tevfik Fikret, 2017: 95)

“Tahassür etmesi tarzında girye-bâr olacak
Kadar bebek değilim; nüsha-i hayâtın ben
Bugün önümde açılmış duran şu yaprağına” (Tevfik Fikret, 2017: 215)

Hayât: veda

“Yaz vedâ-yı hayât edip gidiyor,
Seni dest-i hazâna terk ediyor!” (Tevfik Fikret, 2017: 348)

“Belki bir noktada birden durarak, velvelesiz
Gösterişsiz iki üç katrecik îsâr eyler...
Ben bu ümmîd ile teşyî-i hayât etmedeyim.” (Tevfik Fikret, 2017: 1)

Hayât: sevilme

“Hayâta karşı nigâhında bir keder görünür,
Hayâtı aşkını temdîd için sever görünür...” (Tevfik Fikret, 2017: 327)

“Bütün ta'ab, yine kâbil değil fakat ihmâl:
Sever hayâtı beşer, tâ ser-i mezârında!” (Tevfik Fikret, 2017: 98)

Hayât: solmak

“Soluvermek, fakat bugün, şimdi
Şu soğuk toprağın hayâtı gibi” (Tevfik Fikret, 2017: 218)

“Solmayan bir hayâta müftakırım;
Hâr u muğfil, fakat hayât olsun!” (Tevfik Fikret, 2017: 218)

Hayât: batmak: (belâ), boğulmak

"Hep gark-i belâ görürüm ben hayâtımı;
Girdâblar açar önüme bir derîn serâb..." (Tevfik Fikret, 2017: 365)

"Tesâdüm eyleyerek mevce mevce hissiyât,
Bu cûşîşin boğulur ortasında fikr-i hayât!" (Tevfik Fikret, 2017: 333)

Hayât: aydınlanmak: (yüz)

"Bu mâî gök size bir gün acır; melûl olma.
Hayâta neş'e güneştir, melâl içinde beşer" (Tevfik Fikret, 2017: 279)

"Ey şems-i münîr, kim zuhûrun
Tenvîr ile çehre-i hayâtı" (Tevfik Fikret, 2017: 372)

Hayât: köy, köylü

"Âh sen, sen ki zîr-i bâlînde
Bir yeşil köy hayâtı saklardın;" (Tevfik Fikret, 2017: 201)

"Ben sürmedeyim şimdi hayâlimle bu köyde
Bir köylü hayâtı;" (Tevfik Fikret, 2017: 196)

Hayât: kuş: (korkusuzluk), uçmak

"Bunların ortasında bir lâne,
Bî-hazer bir hayât-ı murgâne" (Tevfik Fikret, 2017: 194)

"Ayaklarında kanatlarla sanki aşk u hayât
Uçar, uçar gibi kumlar, çemenler üstünde." (Tevfik Fikret, 2017: 166)

Hayât: sahiplilik

"Çiçeklerin tarâvetiyle pür-tarâvet-i şebâb;
Gezer, koşar, uçar, güler...
Güler bütün zevi'l-hayât" (Tevfik Fikret, 2017: 208)

Hayât: miras: (varisi olma, el değiştirebilme)

"Elbette feyzi bunda da mevcûd; evet, bugün
Siz vâris-i hayâtısınız dünkü milletin!" (Tevfik Fikret, 2020: 54)

Hayât: gizlilik

"Bir iltima ile titredi; şimdi âfâkın
Sükûn-ı pür-darabânında muhtefîydi hayât." (Tevfik Fikret, 2017: 28)

Hayât: arzu: (öfke, kin)

"O muttasıl yine mahrûr-ı iştîyâk-ı hayât,
Eder lebinde şikâyet acıklı bir "heyhat!" (Tevfik Fikret, 2017: 120)

Hayât: ümit

“Ey fecri hande-zâd-ı hayât, işte herkesin
Enzârı sende; sen ki hayâtın ümidisin.” (Tevfik Fikret, 2020: 50)

Hayât: aşk: (zehir)

“Lâkin artık yetişir: Aşk, o benim menfûrum,
O benim zehr-i hayâtım... Bana hep sevmekten” (Tevfik Fikret, 2017: 23)

Hayât: umulabilme

“Vatan senden hayât umar,
Sen yaşarsan o cânlanır;
Vatan için ölmek de var,
Fakat borcun yaşamaktır...” (Tevfik Fikret, 2020: 75)

Hayât: uyku: (rüya, kâbus)

“Sanki dünyâ batacak, sanki kıyâmet... Heyhât,
Böyle hep korkulu rüyâ doludur hâb-ı hayât!” (Tevfik Fikret, 2017: 239)

Hayât: gece

“Karşımda ocaktan süzülen dûd-ı sefîde
Kalbolmada hep leyl-i hayâtın zulemâtı.” (Tevfik Fikret, 2017: 196)

Hayât: bulut

“Lerziş-nümûn olur görürüm şu'le-i bekâ
Bir künc-i muzliminde sehâb-ı hayâtımın” (Tevfik Fikret, 2017: 95)

Hayât: hareketlilik: (titreme, kirlilik, paçavra)

“Titriyor dest-i nekbetinde hayât
Bir mülevves paçavra halinde” (Tevfik Fikret, 2017: 121)

Hayât: gülmek: (gölge)

“Ben ağlıyorum, gülen hayâtın
Bir gölgesidir yüzümde gümrâh.” (Tevfik Fikret, 2017: 417)

Hayât: taş: (kütle, sabitlik)

“Nazranla içimde sanki taştan
Bir kütle duran hayâta bir his,
Bir neş'e yarattığın dakîka,” (Tevfik Fikret, 2017: 58)

Hayât: koşmak: (adım, yorulabilmek)

“Güzel, evet bu revişler, güzel bu câzibeler,
Güzel; fakat bu tehâlük nedir, değilse eğer
Hayâtı birkaç adım fazla koşturup yormak?...” (Tevfik Fikret, 2017: 167)

Hayât: gıda: (zehir, kahır, gazap)

“Hepsi meşbû'-ı zehr-i kahr u gazab,
Ediyor cüst-ü-cû gıdâ-yı hayât...” (Tevfik Fikret, 2017: 360)

Hayât: vazgeçilebilirlik: (vatan, ölümsüzlük)

"Evet, yiğitler, evet... Siz fedâ-yı nefis ediniz;
Vatan yolunda fedâ-yı hayât eden ölmez..." (Tevfik Fikret, 2017: 41)

Hayât: düşmanlık: (gam)

"O hüsn-i esmere meftûnluğ u ezeldendir,
Onun gamıyla Fuzûlî hayâta düşmendir." (Tevfik Fikret, 2017: 327)

Hayât: alaka: (hayalet)

"Hayâtımın bu hayâletle bir ta'alluku var:
İlerledikçe o, kalbimde artıyor halecân" (Tevfik Fikret, 2017: 91)

Hayât: öğretmen: (ders, acı, ayrılık, hüzn, gece)

"Öğretti hayât en acı bir ders ile birden
En giryeli hicrânı... Bütün hüzn-i leyâli!" (Tevfik Fikret, 2017: 149)

Hayât: toprak, kaynak: (şiir)

"Bırakıp şi're isti'âreleri
Şunu ismiyle yâd edin: Toprak!
Beşerin menşe-i hayât-eseri;
Bu da bir şi'r-i muzlim ü muğlak." (Tevfik Fikret, 2017: 191)

Hayât: konak, han: (misafir)

"Hem haktır Âdem oğluna. Herkes, küçük büyük.
Mihmânıdır ribât-ı hayâtın; fakat bilir" (Tevfik Fikret, 2020: 55)

Hayât: gençlik: (sabah)

"Bir nükte-i sürûra tesâdüf muhâl olur...
Sür'atle geçti subh-ı şebâbı hayâtımın,
Hiç geçmiyor fakat şu hazîn leyle-i siyâh" (Tevfik Fikret, 2017: 96)

Hayât: anlamı olma: (inkar, giz)

"İnkâr ile, ibhâm ile ma'nâ-yı hayâtı.
Sevdâmızı bir vâha-i gaflette yaşattık," (Tevfik Fikret, 2017: 148)

Hayât: mevsim: (bahar)

"Her şerhalanır sîne-i cibâl,
Her şerha bir bahâr-ı hayât ihtivâ eder." (Tevfik Fikret, 2017: 351)

Hayât: din

"Dîn-i hak bence, bugün dîn-i hayât!
Sen ne dersin buna ey Molla Sırât!.. "(Tevfik Fikret, 2017: 446)

Hayât: ihtiyaç: (aldanmak)

"Kim bilir, belki hepsi vehmiyyât;
Belki aldanmak ihtiyâc-ı hayât" (Tevfik Fikret, 2017: 440)

Hayât: aşâğılayıcılık

“Soğuk, soğuk,.. Asabî darbelerle bir yağmur
Ufukta parçalanan bir sehâba hiddetle
Gelip likâ-yı zelîl-i hayâtı kamçılıyor.” (Tevfik Fikret, 2017: 56)

Hayât: doymak/alданmak

“Tuhaflık etmek için, güldürüp kazanmak için!
Zavallı soytarı, uğraş hayâta kanmak için...” (Tevfik Fikret, 2017: 125)

Hayât: haber

“Birin kayık ve tükenmez bir ihtiyâc-ı sebât;
Şu kır bıyıklı, yanık yüzlü sâ’iyân-ı hayât” (Tevfik Fikret, 2017: 124)

Hayât: kurtarılabilmek: (insan)

“Bir atlayış, — ne diyorlardı pek de anlamadım, —
Hayâtı kurtaracak;
Beşer, bu şimdi mu’azzeb sürüklenen meflûc” (Tevfik Fikret, 2017: 270)

Hayât: dans

“Sular akar, kuzular oynasır; safâsından
Hayât raks ediyor zannedersiniz; eshâr” (Tevfik Fikret, 2017: 345)

Hayât: rağbet edilme, tuzak

“Hayâta rağbet edersem senin yüzündendir,
Bu dâm-gâha senin saçlarıyla merbutum” (Tevfik Fikret, 2017: 378)

Hayât: lezzet

“Onunla sâir olur huld-zâr-ı lâhûtı,
Odur hayâtını telzîz eden biraz ancak;
Nedîm-i rûhu odur, mahrem-i hayâli odur.” (Tevfik Fikret, 2017: 335)

Hayât: irtifa

“Her yıldırımında bir gece, bir gölge devrilir,
Bir ufuk-ı i’tüâ açılır, yükselir hayât.” (Tevfik Fikret, 2020: 52)

Hayât: mekân: (uzak)

“Ma'nâlı su'âlât ile her hatvede mevkûf;
Âvâre, dolaşmaktayım eb'âd-ı hayâtı.” (Tevfik Fikret, 2017: 189)

Hayât: zerre: (küçüklük)

“Bir zerrecik hayât ü mecâl... İşte en büyük
Maksûd-ı rûhu; işte bütün hırs u hasreti” (Tevfik Fikret, 2017: 410)

Hayât: süslenmek: (temiz yüz)

“Gönder, şu paslı çehreyi silsin, biraz temiz
Bir yüzle belki bir iki gün süslenip hayât” (Tevfik Fikret, 2017: 276)

Hayât: hayal

"Bu ıztırâb-ı tereddüdle mahvolurdum ben
Hayâlin olmasa hâkim hayât-ı hülyama" (Tevfik Fikret, 2017: 202)

Hayât: eziyet gören: (lanetlenme)

"Siyâh bir gece... Altımda bir kırık tekne,
Başımda bir müteezzî hayât-ı mel'ûne" (Tevfik Fikret, 2017: 214)

Hayât: millet: (azap, hor görülme, çamurlanma, kir)

"Hayât-ı milleti ta'zîb eden, muhakkar eden,
Çamurlayan ne kadar levs varsa hep birden" (Tevfik Fikret, 2017: 300)

Hayât: coşku: (boş görülme)

"Görerek boş hayât-ı pür-cûşu
Beni gâfil yaşattı hilkatden" (Tevfik Fikret, 2017: 57)

Hayât: şiir

"Hayâtı şi'r ile meczelemek ne âlemdir!
Hayât-ı şi'r ile revnak bulur, müsellemdir." (Tevfik Fikret, 2017: 386)

Hayât: kayan yıldız: (avare, parıltı, yanıp sönmek)

"Âciz reh-i güzârımı göstermeden bana
Âvâre iltimâ'ı şihâb-ı hayâtımın." (Tevfik Fikret, 2017: 95)

SONUÇ

Tevfik Fikret'in şiirlerini topladığı 35322 sözcüklük hacme ve mükerrer olmayan 6908 söz sayısına sahip olan üç şiir kitabındaki sözlerin sıklıklarından hareketle onun şiirlerinde kullandığı en sık on kavramı ve bu kavramların arasında en sık kullanılan hayat kavramının önceki bölümde bahsettiğimiz, sözlük alanının dışına taşan kavramlarla ilişkisini çıkarımlamaya çalıştık. Hayatın Tevfik Fikret'in şiirleri bağlamında ulaştığımız kavram alanına dâhil olan diğer kavramların kümesi şiirlerde geçiş sıklıklarının sırasıyla şöyledir:

Hayât: gam, eziyet, acı: (tablo, levha, düzlem), ağlamak, azap, ıztırâp: (süre), üzüntü, keder, tazelik: (cisim, şiir, ölüm), yenilik, yenilenme, yenilenebilirlik, renk: (siyâh, gece, yek-renk, yeşil) canlı, fâni: (saadet), vücut, ruh, müzik: (saz, terennüm, şarkı), sonsuzluk: (an, sevgi, arzu), sonluluk, sonu olmak, yok olmak, verilebilirlik, anlaşılabilir olma, anlatılabilir olma, dil, masum, ululanmış, güç, güçsüzlük, adem, sınırlanmak, alınabilirlik, değer/ederi olmak, satılabilir olmak, ses: (gürültü, velvele), sessizlik: (geçmek), yol: (istikamet), yaralanma, kirlenebilme, kitap, veda, sevilme, solmak, batmak: (bela), boğulmak, aydınlanmak: (yüz), köy, köylü, kuş: (korkusuz), uçmak, sahiplilik, miras: (varisi olma, el değiştirebilme, gizlilik, arzu: (öfke, kin), ümit, aşk: (zehir), umulabilme, uyku: (rüya, kabus), gece, bulut, hareketlilik: (titreme, kirlilik, paçavra, gülmek: (gölge), taş: (kütle, sabitlik), koşmak: (adım, yorulabilmek), gıda: (zehir, kahır, gazap), vazgeçilebilirlik: (vatan, ölümsüzlük), düşmanlık: (gam), alaka: (hayalet), öğretmen: (ders, acı, ayrılık, hüzün, gece), toprak, kaynak: (şiir),

konak, han: (misafir), gençlik: (sabah), anlamı olma: (inkar, giz), mevsim: (bahar), din, ihtiyaç: (aldanmak), aşığılayıcılık, doymak/aldanmak, haber, kurtarılabilme: (insan), dans, rağbet edilme, tuzak, lezzet, irtifa, mekân: (uzak), zerre: (küçüklük), süslenmek: (yüz), hayal, eziyet gören: (lanetlenme), millet: (azap, hor görülme, çamurlanma, kir), coşku: (boş görülme), şiir, kayan yıldız: (avare, parıltı, yanıp sönmek).

Yukarıdaki görselde hayatın sözlük alanı en içteki kümede gösterilmiş olup Tevfik Fikret'in şiirleri bağlamındaki kavram alanı hayatın evrensel kavram kümesinin içinde yer almaktadır.

Fikret'in şiirlerinde hayat kavramını en sık olarak "gam, eziyet, acı, ağlamak, azap, ızdırıp, üzüntü, keder" gibi olumsuz duygulara dair kavramlarla ilişkilendirmiş olması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bir karamsarlık ön plana çıkıyor gibi görüle de sıklık sırasına göre takiben "tazelik, yenilik, yenilenme" gibi kavramlarla hayatı ilişkilendirdiği, dolayısıyla aynı zamanda hayatla ilgili umut taşıyan düşüncelere de sahip olduğu düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Akay, Hasan (2015). *Tevfik Fikret*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Çağbayır, Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Devellioğlu, Ferit (2006). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Aydın: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Dilmen, İbrahim Necmi (1922). *Tarih-i Edebiyat Dersleri*. İstanbul: Matbaa-i Amire. s. 297-302.
- Evans, Vyvyan (2007). *A Glossary of Cognitive Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Karataş, Turan (2001). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Yedi Gece Kitapları Yayınları.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Murphy, Gregory (2002). *The Big Book of Concepts*. Londra: The MIT Press.
- Parlatır, İsmail (2012). *Tevfik Fikret*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahan, Kayhan (2020). "Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri Sözlüğü Bağlamında "Anlama"nın Kavram Alanı Üzerine". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 19. S. 3. s. 738-750.
- Tevfik Fikret (2017). *Rübâb-ı Şikeste*. 5. Baskı. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tevfik Fikret (2020). *Haluk'un Defteri ve Şermin*. İstanbul: Billur Yayınları.
- Trier, Jost (1969). *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*. (H. Sesli, çev.) Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Türkçe Sözlük* (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

YAYIN İLKELERİ

KÜLTÜRK'e, Türk dili ve Türk edebiyatının tarihî ve güncel problemlerini bilimsel bir bakış açısıyla ele alan, bu konuda çözüm önerileri getiren, Türk dili ve Türk edebiyatıyla ilgili yazar ve eserleri tanıtan bilimsel makaleler ve kitabiyat (tanıtım-eleştiri) yazıları kabul edilir.

KÜLTÜRK'e gönderilecek yazılarda; alanında bir boşluğu dolduracak özgün bir makale olması şartı aranır.

KÜLTÜRK, Yaz/Haziran ve Kış/Aralık olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanmaktadır. **KÜLTÜRK**'te yayımlanan makalelerin sayısında sınırlama vardır. Bu bağlamda dergiye gönderilen makaleler hakem süreci tamamlanmış olması koşuluyla sıraya konulur ve bu sıraya göre yayımlanır.

KÜLTÜRK'e gönderilecek yazıların daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Daha önceden sadece özeti yayımlanmış bildiri ve raporlar -yazıda belirtmek kaydıyla- kabul edilir; ancak tam metni yayımlanmış başvurular değerlendirmeye alınmaz. Bilimsel bir etkinlikte sunulmuş ancak sunulduğu tarihten itibaren en az üç yıl geçtiği hâlde yayımlanmamış bildiriler de yayıma kabul edilir.

KÜLTÜRK'e Türkçe (diğer çağdaş Türk lehçeleri ve kullandıkları alfabeler) ve İngilizce yazılar kabul edilir. Ön inceleme sonucunda **KÜLTÜRK** Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları'na uymayan çalışmalar, düzeltilmek üzere yazarına iade edilir. **KÜLTÜRK** Yayın İlkeleri ve Yazım Kuralları'na uygun makaleler için hakem süreci başlatılır.

KÜLTÜRK'te daha önce başka bir dilde yayımlanmış makalelerin Türkçe çevirileri konu, içerik ve alana sağlayacağı katkı itibarıyla Yayın Kurulu'nca "yayımlanması uygun" bulunduğu takdirde değerlendirme sürecine alınır.

KÜLTÜRK'te kör hakemlik uygulaması yapılır. Hakem ve yazar isimleri yayın sürecinde de yayım sonrasında da editörlükte mahfuz tutulur. **KÜLTÜRK**'e gönderilen makaleler ön incelemeden geçtikten sonra en az iki hakem tarafından değerlendirilir. İki hakemden de olumsuz rapor alan makaleler yayımlanmaz. Bir olumlu, bir olumsuz rapor alan makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Üçüncü hakemin vermiş olduğu rapora göre makalenin yayımlanıp yayımlanmayacağına karar verilir. Yazarlar, hakemlerden gelen düzeltme ve değişiklik taleplerine editör aracılığıyla itiraz edebilirler.

KÜLTÜRK editörleri, Türkçe ve İngilizce olarak gönderilmiş olan başlıkların anlaşılmasını sağlamak için gerekli gördüğü yerlerde değişiklik yapabilir. Başlıkla beraber 150-250 kelime arasında bir Türkçe ve İngilizce özet ve 3-5 kelimelik Türkçe ve İngilizce anahtar kelimelere de yer verilmelidir.

KÜLTÜRK'te yayımlanan makalelerde yazının başlığı altında ortalananacak şekilde sırasıyla yazarın unvanı, adı-soyadı, görev yaptığı kurum ve kendisine ulaşılabilecek e-posta adresi bilgilerine yer verilmelidir.

KÜLTÜRK'e gönderilen makalelerin dilinin yazım ve dil bilgisi kurallarına uygun, sade ve anlaşılır bir dil kalitesine sahip olması gerekmektedir.

KÜLTÜRK'e gönderilen yazıların bilimsel yayın etiği ilkelerine uygun olması esastır. Etik ihlali tespit edilen yazılar hakkında ilgili yerlere bildirimde bulunulur.

KÜLTÜRK'e gönderilen yazıların bilimsel sorumluluğunun yanı sıra hukuki sorumluluğu da yazarına aittir. Yayımlanan yazılarla, belge, resim, fotoğraf, istatistik, tablo vb. görsel malzemeyle ilgili olarak çıkabilecek hukuki sorunlarda **KÜLTÜRK** taraf ve muhatap değildir.

YAZIM KURALLARI

Sayfa Düzeni

1. Yazılar, Microsoft Word programında yazılmalı ve sayfa ölçüleri aşağıdaki gibi düzenlenmelidir:

Kağıt Boyutu	A4 Dikey
Üst Kenar Boşluk	3 cm
Alt Kenar Boşluk	2.5 cm
Sol Kenar Boşluk	2.5 cm
Sağ Kenar Boşluk	2.5 cm
Paragraf Başı	1 cm
Yazı Tipi	DEVRA
Yazı Tipi Stili	Normal
Yazı Tipi Boyutu	12 punto
Blok Alıntı	İtalik (ana metinle aynı biçimde)
Manzum Kesitler	Soldan 1,5 cm girintili
Dipnot Metin Boyutu	10 punto
Paragraf Aralığı	6 nk (sonra)
Satır Aralığı	1,15
Metin iki yana yaslı olmalıdır.	

2. Yazılarda sayfa numarası, üst bilgi ve alt bilgi gibi ayrıntılara yer verilmemelidir.

Öz/Abstract bölümünün yazı tipi **DEVRA**, yazı tipi stili **normal**, yazı tipi boyutu **10 punto**, ilk satır girintileri **0,75 cm** olacak şekilde sağ kenar ve sol kenar girintisi **1cm** olarak yazılmalıdır.

3. Makale içerisinde düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Ana başlıklar (ana bölüm, kaynaklar ve ekler) büyük harflerle; ara ve alt başlıklar yalnız ilk harfleri büyük ve koyu karakterde yazılmalıdır.

4. Yazım ve noktalama açısından, makalenin ya da konunun zorunlu kıldığı özel durumlar dışında, Türk Dil Kurumunun **Yazım Kılavuzu** esas alınmalıdır.

ATIF VE KAYNAKÇA KILAVUZU

KÜLTÜRK Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen makalelerde kaynak gösterme konusunda APA sistemi benimsenmiştir. Bu sebeple, dergimize gönderilecek makalelerin aşağıdaki kaynak gösterme sistemine uygun olması gerekmektedir.

GENEL KURALLAR:

1. Kaynakçada gösterilen bütün eser künyelerinde (kitap, tez, makale, bildiri vs.) tarihten sonra gelen bağımsız her bir bilgi arasına nokta konur; virgül sadece yazar soyadından sonra kullanılır: Polat, Nazım Hikmet (1998). *Külliyyâtına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfeddin*. İstanbul: Arma Yayınları.
2. Metin içinde açıklama yapılması gereken durumlarda dipnot da kullanılabilir. Dipnotta bir yayına atıf yapılacaksa yine metin içindeki atıf sistemi uygulanır: "Bu konuda yapılan başlıca çalışmalar için bk. (Ünver 1993; Timurtaş, 1994).
3. Metin içinde yazarın adından bahsediliyorsa atıfta yazar adı yeniden yazılmaz: "Nitekim Özkul Çobanoğlu'nun (2007: 112-114) buna dair kayda değer tespitleri vardır."
4. Çeviren (çev.), tashih eden (tsh.), hazırlayan (haz.) vb. durumlarda bu isimler yazılırken eser isminden sonra nokta konulmalı ve parantez içinde ilgili kısaltma yapılarak kişinin ismi verilmelidir.

1. Kitaptan yapılan alıntı

Tek yazarlı kitaplar için:

Metin içinde: (Tulum, 2000: 76)

Kaynakçada: Tulum, Mertol (2000). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usûl – Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*. İstanbul: Deniz Kitabevi.

İki yazarlı kitaplar için:

Metin içinde: (İsen ve Macit, 1992: 103)

Kaynakçada: İsen, Mustafa- Macit, Muhsin (1992). *Türk Edebiyatında Tevhidler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İkiden fazla yazarlı kitaplar için:

Metin içinde: (İpekten, vd., 2011: 103)

Kaynakçada: İpekten, Haluk-İsen, Mustafa-Toparlı, Recep-Okçu, Naci-Karabey, Turgut (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

2. Makaleden yapılan alıntı

Metin içinde: (Ünver, 1993: 57)

Kaynakçada: Ünver, İsmail (1993). “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”. *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*. S. XI. s. 51-90.

3. Bildiriden yapılan alıntı

Metin içinde: (Levend, 1960: 171)

Kaynakçada: Levend, Ağâh Sırrı (1960). “Bilinmeyen Bir Yazarın Bilinmeyen Bir Eseri: Tutmacı'nın Gül ü Hüsrev Mesnevisi”. *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1957*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s. 169-74.

4. Kitap bölümünden yapılan alıntı

Metin içinde: (Ceylan, 2002: 892)

Kaynakçada: Ceylan, Ömür (2002). “Edebî Geleneğimiz İçerisinde Tasavvufî Şiir Şerhleri”. *Türkler*. Editör: Hasan Celâl Güzel vd.. C. 5. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları. s. 891-5.

5. Tezden yapılan alıntı

Metin içinde: (Toprak, 2002: 213-4)

Kaynakçada: Toprak, Funda (2002). *Harezmi Türkçesinde Fiil*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

6. Ansiklopedi maddesinden yapılan alıntı

Metin içinde: (Okay, 1989: 101)

Kaynakçada: Okay, Orhan (1998). “Ahmed Midhat Efendi”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 28. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s. 100-103.

7. El Yazması eserden yapılan alıntı

Metin içinde: (Dervîş Hayâlî yz.: 63a)

Kaynakçada: Dervîş Hayâlî (yz.). *Ravzatü'l-envâr*. Süleymaniye Kütüphanesi. Fatih Bölümü. Nu: 2633.

8. Gazete yazısından yapılan alıntı

Yazarlı gazete yazısı için:

Metin içinde: (Bardakçı: 14.05.2020)

Kaynakçada: Bardakçı, Murat (14.05.2020). “Türkçe Fermanı Hakikaten Karamanoğlu Mehmet Bey'e mi Ait?”. *Habertürk*: 14 Mayıs 2020.

Yazarsız gazete yazısı için:

Metin içinde: (Milliyet: 27.05.2020)

Kaynakçada: *Milliyet* (27.05.2020). Üniversitelerde Dijital Sınav Dönemi.

9. Arşiv kaynaklarından yapılan alıntı

Metin içinde: (BOA. A. VKN. MHM. 1/15).

Kaynakçada: A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Vakanüvislik Kalemî Mühimme Evrakı

Not: Sadece arşiv kaynaklarının gösterimine mahsus olmak üzere dipnot sistemi kullanılabilir.

10. Elektronik kaynaklardan yapılan alıntı

Yayın tarihi ve sayfa numarası kayıtlı e-kitaptan yapılan alıntılarda:

Metin içinde: (Horata, 2019: 203)

Kaynakçada: Horata, Osman (2019). *Esrar Dede Divanı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-240609/esrar-dede-divani.html>. (Erişim Tarihi: 22.05.2020)

Yayın tarihi kayıtlı e-ansiklopediden yapılan alıntılarda:

Metin içinde: (Kesik, 2014)

Kaynakçada: Kesik, Beyhan (2014). "Avnî". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/avni-fatih-sultan-mehmed-sultan> (Erişim Tarihi: 23.05.2020).

Yalnızca web sitesine yapılan atıflarda:

(Yalnızca web sayfasına atıf yapılacaksa metin içinde dipnot şeklinde gösterilir.)

<https://www.osmanliedebiyati.com/> (E.T.: 21.05.2020).

Elektronik kaynaklar kaynakçada gösterilirken yazar adı varsa normal Kaynakça içinde, yoksa diğer kaynakların sonuna **Elektronik Kaynaklar** başlığı altında eklenir.

Not: Web adresi yazılırken, sitenin genel sayfasının adresi değil, yazıya erişimi sağlanabilecek linkin verilmesine ve erişim tarihinin yazılmasına dikkat edilmelidir.

11. Sözlü kaynaklardan yapılan alıntılar

Sözlü kaynaklara derleme yapılan kişinin adı ve derlemenin yapıldığı tarih gösterilmelidir. Kaynakçada derleme yapılan kişiler "**Kaynak Kişiler**" başlığı altında sıralanmalıdır.

Metin içinde: (Aslan: 12.01.1983)

Kaynakçada: Aslan, Şeref (12.01.1983). *Derleme Konusu*. Derleme yeri (Köy. İlçe. İl): Kaynak kişinin yaşı

Aslan, Şeref (12.01.1983). *Bir Masal (Akıl ile Devlet)*. Arpaçay Mah.. Akçalar (Keçebörk) Köyü. Kars: 37.

Not: Sözlü kaynaklarda derleme yapılan kişinin adı ve derlemenin yapıldığı tarih gösterilmelidir. Kaynakçada derleme yapılan kişiler "**Kaynak Kişiler**" başlığı altında sıralanmalıdır.